5.5.210

5 T T.5. 210

Digitized by Google

DELLE

OPERE

DI

JACOPO BONFADIO

PARTE SECONDA.

Digitized by Google

Digitized by Google

JACOBI BONFADII

ANNALIUM GENUENSIUM

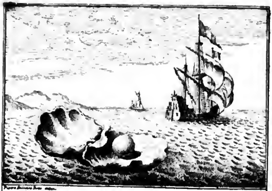
Ab anno MDXXVIII. recuperatæ Libertatis uſque ad annum MDL.

LIBRI QUINQUE.

Cura & Studio

ABBATIS ANTONII SAMBUÇA.

Cum Indice locupletiſſimo.

COELO MANIFESTA SERENO.

BRIXIÆ. MDCCXLVII.

Excudebat JACOBUS TURLINUS.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMIS DOMINIS

DOMINIS

SYNDICO ET DEPUTATIS

PUBLICIS

RIPERIÆ BENACENSIS

ANTONIUS SAMBUCA

S.

M*Ulta ſunt*, VIRI ILLUSTRISSIMI, *quæ Tractum iſtum oræ noſtræ Benacenſis, qua ad occidentem vergit, non ſine multarum regionum invidiā magnopere commendant, loci amœnitas in ipſa ad lacum crepidine, unde jucundiſſimus quaquaverſus proſpectus, clementiſſi-*

mi

mi cæli temperies, leniter aſſurgentibus ex averſa parte collibus, aër ipſe hortorum, Alcinoi diceres, odore afflatus, præcipue vero clarorum virorum mira fecunditas, quorum proventum tot illuſtribus oppidis frequens regio numquam non tulit. Quæ autem ſint Benacenſium ingenia, ex uno, niſi ego fallor, argui poteſt Jacobo Bonfadio, *ſuis temporibus omnium laude celebratiſſimo, ſeu Oratorem, ſeu Hiſtoricum, ſeu Poëtam ageret. Hunc, qua ratione neſcio, finitimæ civitates ſuis adſcribere non dubitant, cum Gazani ortum nemo non fateatur, quod non ultimum oppidum eſt iſtius Provinciæ noſtræ, quæ juris ſui ſemper, ſeorſum a confinibus accolis mero, & mixto Imperio, quod appellant, ac ſeparata gaudet Juriſdictione. Nobiliſſimis hæc quidem regionibus contermina, ſed nulli obnoxia, neque intra alicujus fines, propriis ipſa finibus circumſcripta, municipalibus inſtitutis ſua ſemper tuita eſt, atque adhuc tuetur* Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ *in-*

dul-

dulgentia , cujus mitiſſimo Imperio liberam ſe voluntaria deditione , ſæculo decimo quinto ineunte , ſubdidit . Una hæc propterea omnium, qui Salodii, qui Tuſculani, qui Gazani, atque in aliis Provinciæ oppidis orti ſumus, communis eſt Patria, quo nomine regionem ad Benaci ripas, non ſolum, qui eam incolimus homines, ſed plura Principis diplomata appellant. Hæc omnium parens, atque altrix; ut nihil interſit, ubinam quiſque natus ſit; modo Benacenſis audiat, ejuſdem Patriæ civis & alumnus eſt. Cum itaque ejus, qui communis Patriæ gloriam pluribus ingenii fetibus haud leviter amplificavit, Jacobi Bonfadii *collecta undique Opera ad tanti Viri memoriam iterum excitandam e tenebris in novam hanc lucem proferre in animum induxerim, in duo volumina eadem diſtribuere viſum eſt. Primum quidem cum Eminentiſſimo ac Reverendiſſimo Principi, ac immortali obſequio mihi colendo Patrono meo S. R. E.* Cardinali Quirino *nuncupa-*

cupa-

cupaverim, alterum de me optime meritæ PATRIÆ *ſuaviſſimæ inſcribere officii mei eſſe duxi. Vos igitur, qui ſummæ noſtratium rerum præeſtis, & totius Benacenſis Conventus, ab eodem Vobis impoſitam, perſonam geritis, libentes hoc accipite qualecumque meæ in Vos obſervantiæ, meæque in Patriam voluntatis teſtimonium. Valete.*

Brixiæ XV. *Decemb.* MDCCXLVII.

PRÆ-

Digitized by Google

IACOBUS BONFADIUS
BENACENSIS.
Veronę ex Pinacotheca Comituſ de Moscardis. Pinxerat
Tullius India. Comes Alexander Pompei delin

P R Æ F A T I O.

GENUENSES Jacobi Bonfadii Annales nos quoque in lucem edituri pauca quædam præmittenda cenſuimus, ut ipſo ſtatim in limine, quid in hac noſtra editione factum ſit, nemo non videat. Atque, ut ab iis, quæ præcipua duximus muneris noſtri, initium faciamus, liceat nobis abſque invidia gloriari, nos quam maxime curaſſe, ut illi ipſi Annales a multiplici fœdaque errorum illuvie vindicati ederentur, qui ſane non infrequentes in priore illa Papienſi editione anni MDLXXXVI. in 4., (ut ajunt) quam Bartholomæo Paſchetto Veronenſi debemus, per incuriam, ſeu mavis librariorum inſcitiam paſſim irrepſerant; nec in poſteriore Lugduno-Batava, quæ ad fidem MS. Codicis in Viri Clar. Joannis Georgii Grævii Theſauri Antiquitatum Italiæ &c. parte altera tomi primi prodiit in fol. anno MDCCIV., correcti fuerant. Vir tamen doctiſſimus, quem nos quoque ſumus ſecuti, Jacobus Perizo-

nius in ſua ad primum ejuſdem Theſauri tomum præfatione, mortuo jam Grævio edita, nonnulla libri primi emendare adgreſſus eſt partim ex vetere Papienſi editione, partim e fragmento primi eorumdem Annalium libri, quod veluti ſupplementum quoddam, ſibi ab amico ultro oblatum, neſcius unde erutum fuerit, Paullus Folieta Genuenſi Uberti fratris ſui hiſtoriæ, ſe curante editæ, addendum exiſtimavit. Quam vero noſtrorum induſtria typographorum hac præſertim de cauſſa præ ceteris commendabilis eſſe debeat, aliorum judicium eſto. Neque omittendas porro duximus variantes lectiones, quas humaniſſimo ac apprime erudito Viro Blaſio Sclavo acceptas referre debemus, eaſque quam maxima diligentia per ipſum excerptas e MS. optimæ notæ Codice in fol. qui ex legato Joannis Baptiſtæ Recanati Patricii Veneti in Bibliotheca Divi Marci adſervatur, & a Clar. Viro Antonio M. Zanetto ejuſdem Bibliothecæ Cuſtode in ſua latina & italica Divi Marci Bibliotheca Codicum MSS. anno MDCCXLI. in lucem prolata, pag. CLIX. recen-

cen-

cenſetur. Has ſane libenti animo in calce adjecimus, quantumvis plerumque minutas & non magni momenti, ut ſit cuique perſpicuum, quantum inter editos & manuſcriptos libros interſit. Spes quoque aliquamdiu nos tenuit e Vaticanæ Bibliothecæ Codice ccxv., qui jamdiu ex Urbinate in ipſam tranſiit, & in quo ab eruditiſſimo amiciſſimoque Viro Apoſtolo Zeno acceperamus quartum hujus hiſtoriæ librum, qui de Fliſci conjuratione agit, pag. cccxv. exſtare, aliquid ad noſtram editionem locupletandam ornandamque adferri poſſe. At ab ea protinus decidimus, poſteaquam a Clar. doctiſſimoque Præſule Joanne Bottario ejuſdem Bibliothecæ Cuſtode altero admoniti fuimus, nihil propemodum MS. illud ab editis differre libris, & ſi qua interdum occurrant, ea tanti non eſſe, ut recenſeri mereantur. Quum vero in Papienſi illa & Lugduno-Batava editione non multum Viri illi eruditiſſimi in conficiendis indicibus adlaboraverint, nos utilitati & commodo ſtudioſorum proſpicientes novum & locupletiſſimum dedimus, ne quid etiam in hac

a 2 parte

parte de ſedulitate noſtra , qualiſcumque ea fuerit , eſſet deſiderandum. Utque eadem ingenuis doctiſque hominibus magis probaretur , noſtrique Annales non ſine quadam animi voluptate oculorumque delinimento , manibus præſertim omnia faſtidientium , teri poſſent , ne externa quidem adſcititiaque ornamenta deſiderari paſſi ſumus. Hinc inter cetera , tribus editis tabulis , & hieroglyphicum hiſtoriæ quoddam , & Auctoris imaginem ad vivum expreſſam, & proſpectum Liguſtici maris repræſentavimus, ipſiuſque urbis Genuæ, cujus profecto cives noſtra hac tempeſtate Dei Optimi Maximi beneficio animorumque fortitudine clariſſimam famam ſunt conſecuti . Quapropter nec Bartholomæi Paſchetti nuncupatoriam ex priore editione ad Julium Pallavicinum epiſtolam , nec Laurentii Blanci ad eumdem ſubſequens carmen neglex imus; conſiliumque noſtrum eruditis maxime viris probatum iri confidimus, quorum *juſta ac frequens querela eſt, præfationes ſeu epiſtolas nuncupatorias veterum editionum in novis , ornatioribus quidem &*

ube-

Digitized by Google

uberioribus , minime ut plurimum comparere , uti in ſua ad Brixianam Literaturam præfatione EMINENTISSIMUS AUCTOR adnotavit, cujus hercle opera quamplurimi præclari Scriptores in memoriam hominum revocati, tamquam poſtliminio in literariam rempublicam reſtituti ſunt. Verum diutius non eſt nobis in argumento verſandum, ratis fidem noſtram liberaſſe & ſatis officio noſtro feciſſe in optimo rei hiſtoricæ Scriptore vulgando, præſertim in tanta ejus Annalium raritate, ut niſi ex Græviana magnæ molis Collectione, aut ex Papienſi editione transſcripta in plurimis nunc etiam publicis Bibliothecis exemplaria non inveniantur. Dolemus nihilo tamen minus in colligendis Bonfadii operibus nonnulla diligentiam noſtram effugiſſe, & quædam ad primum tomum pertinentia in hujuſce mantiſſa extra ſuum locum inſerere coactos fuiſſe. Quum enim, ex quo hujus parandæ editionis conſilium cepimus, e ſchedis Clar. Viri Paulli Galeardi, quem paucis abhinc annis huic noſtræ civitati boniſque literis ereptum lugemus, alia quinque

præter ea, quæ a nobis edita ſunt, poëtico ſtilo ac vernaculo ſermone exarata alicubi exſtare opuſcula deprehendiſſemus, ſummo poſtea cum animi mærore niſi duorum fieri compotes, omni quamvis adhibito ſtudio, ad hunc uſque diem non potuimus. Hæc ſcilicet cum inedita Bonfadii epiſtola eruditiſſimi præſtantiſſimique Viri Joſephus Antonius Saxius Ambroſianæ Bibliothecæ Præfectus e MS. ejuſdem Bibliothecæ Codice, ac Apoſtolus Zenus, Joanneſque Chryſoſtomus Trombellius S. Salvatoris Bononiæ Abbas ex edito rariore libello, primo jam noſtro in lucem exeunte tomo, nobiſcum perquam humaniter communicarunt. At de his fortaſſe plura, quum ad ea perventum erit. Obteſtamur interim doctos quoſcumque viros, quorum benevolentia & monitis ſtudia hæc noſtra adjutum iri plane ſperamus, ne nobis id vitio vertant, neve nos peperciſſe labori in iiſdem opuſculis conquirendis inſimulent.

PER-

PERILLUSTRI VIRO

JULIO PALLAVICINO

PATRICIO GENUENSI

BARTHOLOMÆUS PASCHETTUS

S.

Multa nobis a Diis immortalibus tributa ſunt, Juli Pallavicine vir nobiliſſime, & ad humanæ vitæ commoda, & ad communem ſocietatem tuendam peropportuna, & maxime neceſſaria: verum nihil graviorum hominum ſententia traditum eſt, tum ad uſum uberius, tum ad dignitatem præſtantius ſtudio literarum; quo inculti ſuapte natura animi excoluntur, a vitiis ad virtutes, ab ignoratione ad ſcientiam pulcherrimarum rerum, tamquam e tenebris in lucem evocantur; quo homines optimis legibus & inſtitutis inter ſe juncti, mutuis amoris & beneficentiæ officiis ſibi invicem deſervientes, civilem agunt & honeſtiſſimam vitam; res omnium fere ſeculorum memoria ge-

Digitized by Google

ſtæ poſteritati traduntur : præſtantiſſimorum virorum , civitatum , nationum facta immortalitati commendantur : abditiſſimarum rerum cauſſæ , Dei ipſius natura , ſummaque in his inferioribus providentia cognitione comprehenduntur. Hinc ſummo in honore habiti viri doctrina præſtantes , divinis laudibus ad cælum uſque ſublati , qui literis præditos homines adjuverunt , bonarum artium ſtudia auxerunt & honeſtarunt. Itaque & priſcis illis temporibus , quibus ſummi Imperatores , & Reges , virique clariſſimi literarum & literatorum amantiſſimi exſtiterunt , Alexander , Ptolemæus , Auguſtus , Veſpaſianus , Mæcenas , Liſander , Scipio , Cæſar , & patrum noſtrorum ætate , qua Leo X. , Paulus III. Pontifices Maximi , Franciſcus primus Gallorum Rex , Guido Ubaldus Dux Urbinatium , Coſmus Medices , excellentes in aliquo virtutis genere viros ſumma benevolentia , ſummiſque beneficiis complectebantur , literarum honeſtiſſima ſtudia maxime floruerunt. Horum tu illuſtribus veſtigiis , Juli ampliſſime , hac noſtra ætate inſiſtens , æternam tibi nominis gloriam paras ; colis enim literarum ſtudia omni

ni

ni officii & beneficentiæ genere ; quibus nihil, ſi utilitatem ſpectes, fructuoſius ; ſi voluptatem, jucundius ; ſi laudem, illuſtrius contingere poteſt viro potiſſimum genere claro, & in libera civitate nato : foves eximia tua liberalitate, qui ſe totos literis dediderunt, quorum lucubrationibus cum præſentes & poſteri multis afficiantur commodis, dum illos ornas beneficiis tuis, ornare videris infinitam hominum multitudinem. Exſtant profecto in illuſtri familia tua honoris inſignia, multa laudis & gloriæ monumenta, vigent memoria ſempiterna gentis tuæ atque hujuſce præſtantiſſimæ civitatis clariſſima lumina Antoniotus, & Joannes Baptiſta Cardinales, non ſolum ob dignitatis ſplendorem, verum etiam ob vitæ integritatem, ſingularem prudentiam, incredibilem pietatem uno omnium ore maxime commendati. Vigent Antiſtites illi religione inſignes, Hieronymus, Philippus, Antonius, Nicolaus, Jacobus, Franciſcus, Petrus Franciſcus : celebrantur complures, qui bellicis laudibus claruerunt, Ballianus in primis, & Chriſtophorus, quorum alter Calo-Joannis Palæologi Imperatoris Conſtantino-

poli-

politani auſpicia ſecutus , adeo ſe præclare fortiterque geſſit , tum in eo ſingulari certamine , quod pro ipſius Calo-Joannis dignitate ſuſcepit cum quodam Perſa , tum in aliis periculoſiſſimis bellis , ut ampliſſimis eum honoribus coboneſtandum duxerit Imperator , & augendum Leſbi inſulæ & Mitylenæ urbis imperio illis temporibus non ignobili ; alter rei quidem militaris , ſed maritima potiſſimum diſciplina & uſu ita excelluit , quod Annales hi clariſſime teſtantur , ut veterum illorum Ligurum rebus navalibus præſtantium gloriam facile adæquarit . Prodiere præterea ex familia tua , tamquam ex fecundiſſima matre , viri pacis artibus clari , & in privata & publica re adminiſtranda prudentia ſingulari , Auguſtinus unus ex Duodecim-Viris , quibus rerum collapſarum ſtatum emendandi , & concordiam civium conſtituendi auctoritas data fuit , Franciſcus avus tuus , Auguſtinus pater , & Tobias patruus , cives optimi , & de patria , cujus honoribus & muneribus omnibus perfuncti ſunt , præclare meriti : qui omnes cum virtutum ſuarum & rerum geſtarum ſplendore maximum Pallavicinæ fami-

liæ

liæ decus & ornamentum adferant , tu tamen non inferiorem laudis gloriam ejuſdem gentis poſteritati relinques ob maxima ornamenta , quæ a te in omnes bonas artes proficiſcuntur in dies : ob illud in primis præſtantiſſimum tuum in patriam meritum , quod hoc loco ſine maxima nominis tui injuria a me ſilentio præteriri non poteſt . Tu enim , cum Annales Genuenſium ab inſtaurata libertate videres intra paucorum parietes latere innumeris prope mendis refertos , cum tamen ſatis puro & candido orationis genere a Jacobo Bonfadio ſcripti eſſent , reſque geſtas Populi Genuenſis continerent a nullo alio probabili aliqua diligentia literis conſignatas , perfeciſti liberalitate tua , ut non modo latina , verum etiam italica lingua conſcripti in hominum adſpectum lucemque prodirent : quo quidem beneficio ſingulari plurimum tibi patria debet , & hiſtoriarum ſtudioſi quam ex eorum lectione voluptatem utilitatemve ceperint , eam tibi omnem acceptam referant , æquum eſt . Ego vero cum tuo nomine Annales ipſos emendandi , & in italicam linguam vertendi munus laborioſum ſane ſuſceperim , tuo etiam

nomi-

nomini dicatos volo , ut ſint tuæ in patriam caritatis eximiæ , meæ vero in te obſervantiæ ſingularis perpetuum monumentum .

Genuæ Kalendis Februarii anno a nativitate Chriſti CIↃ IↃ LXXXVI.

AD

Google

AD PERILLUSTREM VIRUM

JULIUM PALLAVICINUM

PATRICIUM GENUENSEM

LAURENTII BLANCI

CARMEN.

TE Pallas vicina colit, tu Palladis artes,
Deditus es divæ, non minus illa tibi.
Quod domui vicina tuæ ſit, fixaque Pallas,
Eſt ea præclarum nomen adepta ſuum.
Protulit illa viros claros bellique, domique,
Quos Pallas viſa eſt uſque fovere ſinu.
Edidit inſignes Patres pietate, galerus
Queis ſacer ornavit tempora purpureus.
Et quorum bifida egregium caput infula texit,
Qui patriæ addiderint non mediocre decus.
Et tuus hinc pater, & patruus fluxere, fuiſſe
Excelſis animis, quos monumenta docent:
Viſenda hoſpitibus monumenta, ornantibus urbem
Præ cunctis, cives quæ quoque ſuſpiciant.
In primis ſed te miramur, & optime Juli,
Et docte, & doctis concelebrande viris,
Qui doctos æque complecteris, atque Maronem
Mæcenas fovit, nec ſatis illud habes.
Nam quæ geſta tuis ſcripſit Bonfadius olim
Civibus, haud multæ quæ evolüere manus,
Omnibus ære tuo formis excuſa legenda
Porrigis, & patriam demeruiſſe juvat.

PA-

PAGANI PAGANINI (*a*)

IN OBITU

JACOBI BONFADII.

NUncius ut vitreas Benaci perculit aures,
    Illius nati caſum, obitumque ferens,
Fluctibus & fremitu fertur creviſſe marino,
    Mox indignanti talia voce dedit:
Quod pro me creſcis, quod ſis auguſtior, atque
    Dulcior, & ſemper maxima dona fero,
Oceane hæc reddis mihi præmia? flamma fuiſſet
    Extincta o ſaltem fluctibus illa tuis.

NOI

(*a*) Ex libello, cui titulus: *Carmina Præſtantium Poetarum Jo. Antonii Taygeti Academici Occulti ſtudio ex quamplurimis ſelecta, nuſquam antea in lucem edita. Brixiæ apud Jo. Baptiſtam Bozolam* MDLXVI. in 8. pag. 40.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la ſede di reviſione, ed approvazione del P. F. Giacinto Marini Inquiſitor del S. Officio di Breſcia, nel Libro Intitolato: *Jacobi Bonfadii Annalium Genuenſium ab anno 1528. recuperatæ libertatis uſque ad annum 1550. libri quinque, cura & ſtudio Abbatis Antonii Sambuca, cum indice locupletiſſimo*, non v'eſſer cos' alcuna contro la ſanta Fede Cattolica, e parimente per atteſtato del Segretario Noſtro niente contro Principi, e buoni coſtumi, concediamo licenza a Jacopo Turlini Stampatore in Breſcia, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

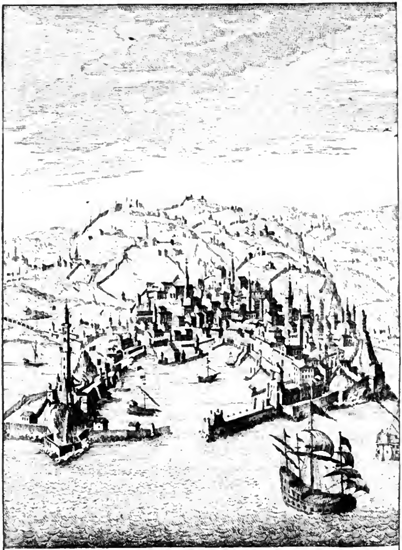
Dat. li 12. Febbrajo 1747.

(
(Barbon Morosini Cav. Proc. Rif.
(Marco Foscarini Cav. Proc. Rif.

Regiſtrato in Libro a car. 20. al num. 154.

Michel Angelo Marini Segret.

JA-

Extulit assuetum bello genus acre virorum
Urbs Ligurum princeps------------------------

Petrus Scaluzzi Brix. delin. Zucchi sculp.

JACOBI BONFADII
ANNALIUM GENUENSIUM
AB ANNO MDXXVIII.
RECUPERATÆ LIBERTATIS
USQUE AD ANNUM MDL.

Liber Primus.

MAGNA quædam res eſt, magnæque facultatem felicitatis continet civilis hominum ſocietas, atque conjunctio, ex qua cum omnis humanitas, omnes optimæ atque honeſtiſſimæ artes ortum habuerunt, tum ipſa in primis juſtitia reliquarum omnium regina virtutum orbi terrarum illuxit; ut plane confitendum ſit, nullum eſſe mortalium generi conſtitutum bonum, quod officio, cultuque civili, aut optabilius eſſe poſſit, aut præſtantius. Rurſus ex iis rebus, quæ in terris aguntur, nulla difficultates, moleſque moleſtiarum majores habet, quam congregatio, & communitas generis humani. Primum enim, ut omittam mala, quæ cum puriſſima in regione cœleſti eſſe non poſſint, nos hunc

inferiorem mundum incolentes aſſidue circumeunt; cum unuſquiſque naturam quandam habeat ſuam, eamque minime ſimplicem; tanta exſiſtit in ſingulis voluntatum ac ſententiarum diſſimilitudo, & tam varii animorum motus, ut in vita verſari ſine aliqua vel occulta, vel interdum etiam nimis aperta atque acerba diſſenſione vix poſſimus: deinde cum civitas omnis optimam quandam ſibi proponat vitam (omnes enim, quantum fieri poteſt, felices eſſe cupimus) ea autem ſit in uſu virtutis poſita, ita fere contingit, ut in magna hominum multitudine alii, & ii quidem admodum pauci, valde virtutem colant, alii parum, multi vero ne quid ipſa quidem ſit virtus intelligant; ut mirum minime ſit, ſi videmus res civiles non modo in propoſito ſibi fine impediri, ſed ab eo ſæpius aberrantes multis magniſque perturbationum incommodis conflictari. His rebus, quæ per ſe nimis perſpicuæ ſunt, exempla non adjungam: verum ſi quis ſecum animo repetat, eaque ſtudioſe inquirat, quæ poſt hominum memoriam rerum geſtarum monumentis tradita ſunt, non dicam in barbaris nationibus, ſed ne in temperatioribus quidem regionibus Europæ, ubi ingenia in rebus & conſiliis publicis

blicis maxime ſemper præſtiterunt, nullas prope civitates floruiſſe comperiet, quas inteſtina mala non aliquando aut de priſtino ſtatu convellerint, aut certe labefactarint. Quo magis par eſt illos homines admirari, eorumque memoriam æternis honoribus proſequi, quorum cogitationes in hac cura evigilaverunt, unamque hanc ſpectarunt gloriam, ut cum civium ſuorum animos ſalutaribus concordiæ vinculis devincirent, tum vero non privatam ambitionem ac potentiam, ſed Reipublicæ commoda & ornamenta ſtabilirent, atque amplificarent. His enim conſiliis factiſque plane divinis, & illuſtrem ſibi in cœlum aditum patefecerunt, & ceteris item in pacato rerum ſtatu conſtitutis faciliorem ad beatam vitam tradiderunt viam. Quandoquidem populi, qui optimis inſtitutis ac legibus conſociati æquali inter ſe amoris conſpiratione conſentiunt, ii conjuncti maxime, & cari etiam ſunt principi rerum, ac moderatori omnium Deo.

In præclara harum rerum commemoratione verſanti occurrit mihi Genuenſium Reſpublica, quæ ſummis opibus ſummaque auctoritate inter ceteras pulcherrime eminens, his temporibus tranquillo in

ſtatu ornatiſſima conquieſcit. Horum ſane res geſtæ præter ceteras gentes maximæ & claræ fuerunt; nam non ſolum in finitimis oris, quas Italiæ duo maria alluunt, verum etiam in longinquis, & ab orbe noſtro penitus ſemotis nationibus militaris illorum virtus ſeſe egregie extulit, plurimaque laudis monimenta collocavit. Teſtis eſt, ut quæ notiora ſunt omittam, Paleſtinæ, & Phœniciæ tractus, qui vergit ad Orientem, unde nobiliſſimis urbibus, in primiſque Hieroſolymis, ab impuriſſimis hoſtium manibus incredibili felicitate receptis, æterna inſignia victoriæ retulerunt. Teſtis item Armenia, in quam profecti, Saracenos totis ſe campis effundentes memorabili prælio compreſſere. Jam vero in eam quoque partem, quæ ſe inflectit ad Septentriones, auctoritate prorogata ad Tanaim & Taurica in Cherſoneſo, domicilia certaſque ſibi conſtituerunt ſedes, ut totum id mare, quod intra Calpen prorumpit, & in Mæotidem uſque excurrit, theatrum, anguſtum illud quidem, eorum virtuti ac gloriæ fuiſſe videatur. Adde quod Religionis noſtræ majeſtatem, Summoſque Pontifices vel ornarunt ſecundis, vel adverſis rebus juverunt, atque armis texerunt ſuis. Præterea

terea potentiſſimi Reges, alii, cum bello periculoſo premerentur, ſunt ab illis ſublevati, alii, cum ipſos laceſſere voluiſſent, præliis fracti, atque perdomiti. In Republica vero domi temperanda quanta in eiſdem prudentia, & quam gravis ac ſevera virtutis ratio exſtiterit, facile ipſorum amplitudo declarat. Communem quidem humanarum rerum conditionem, de qua ſupra commemorabam, omnino effugere non potuerunt. Nam & multas rerum converſiones habuere, & eorum felicitati nimium fortuna invidit; verum ut faces motu vehementiorem flammam concipere ſolent, ita eorum animi in vario fortunæ concuſſu tentantes, & circumſpicientes omnia, ad libertatem cum dignitate conſervandam acrius accendebantur. Cujus ſane libertatis illis ſemper præcipua cura fuit, & quotieſcunque exterarum gentium patrociniis uſi ſunt, ea ipſi ſponte ſua, ac libero conſilio, certiſque præſcriptionibus elegerunt, atque ut retinere, ſi placerent, ita rurſus amovere facile poterant, ſi minus probarentur. Plerunque autem, ut non probarentur, accidebat, propterea quod etiamſi Reges, ceterique qui in ſummo rerum faſtigio ſedent, optime animati ſint, tamen eorum adminiſtri, vel quæſtu adducti, vel

aliarum rerum cupiditate depravati a præſcripto ſibi officio, ac recta via perſæpe deflectunt, & ad improbitates delabuntur. Illud porro gravius dolendum, quod domeſticis in adminiſtrationibus factionum principes, quorum alterutrum Ducem conſtituere, pro temporum ratione commodum videbatur, non patriæ, ſed ſuæ ipſorum potentiæ atque ambitioni ingenium exercuerint: etenim, qui vel partes civium diſſidentes conjungere, vel bonorum conſenſum adjuvare, ac bonis pacis artibus provehere debebant, multo infirmiorem reddebant, magiſque alienabant, & quos civilis ſocietatis tutores ac præſides eſſe oportebat, illam oppugnare, atque opprimere quaſi tyranni conabantur. Quo ſane tempore eam civitatem, quam a majoribus fortibus conſiliis ac factis egregie communitam, & in ultimis etiam orbis terrarum terminis maxime florentem acceperant, huc atque illuc fluctuantem prorſuſque deformatam videre ſæpenumero contigit, dum per eorum, quos dicebam, dominandi cupiditatem ac controverſiam omnia diſſidiis variiſque ſeditionibus agitata concuterentur. Quapropter cum optimos quoſque ſuperiorum adminiſtrationum, & varietatum jam nimium pertæſum eſſet, &

ex

ex imminentibus periculis præteritorum incommodorum commoneſierent, fœdaque in primis illa direptionis plaga, quam paucis ante annis acceperant, etiam tum omnibus ante oculos obverſaretur, communis ſalutis ac dignitatis cauſa omni ſtudio in eam mentem & curam incubuerunt, ut Rempublicam ad meliorem ſtatum, ſtabilioremque formam, & diſciplinam revocarent, de qua ego ſcripturus ſum. Quod pulcherrimum opus contigiſſe mihi tum, cum id minime cogitarem, ſane plurimum lætor: nam tametſi antea e ſævis ambitioſæ vitæ tempeſtatibus ereptus, Patavii, id eſt in philoſophiæ portu, optimis artibus & ſtudiis operam navarem, illa tamen non prodibant in lucem, cum ea perſequerer, quæ in meam unius exercitationem duntaxat eſſent accommodata; nunc ad hoc negotium converſus fieri poſſe ſpero, ſi modo id tueri potero, ut aliis etiam aliqua ex parte proſim, & me interea per illuſtres occupationes a ſilentio & ſolitudine vindicem. Atque ea quidem, quæ ſuperiorum temporum ſunt, ex aliorum ſcriptis cognoſcentur, & laborem noſtrum minime requirunt: hæc vero, quæ ipſe nunc aggredior, nondum a quoquam probabili diligentia literis mandata ſunt. Quæ

profecto quo propiora erunt (eorum enim, qui vivunt, facta explicabunt), eo promptius & vehementius quandam quaſi flammam in egregia illorum virorum pectora injicere debebunt, qui vel præteritarum actionum memoria, vel amore famæ venientis ad verum decus, ſolidamque virtutem excitari ſolent. Verum antequam ad eum locum veniam, unde mihi initium ſumendum eſt, quæ rei propoſitæ ita conjuncta viſa ſunt, ut ſeparari minime poſſint, paulo altius repetens, ea ſummatim commemorabo.

A. C. 1527. Annus erat poſt humani generis inſtaurationem ſupra milleſimum quingenteſimus & vigeſimus ſeptimus, & ex contentione, quæ inter Carolum Quintum, & Franciſcum Valeſium Gallorum Regem acerrima verſabatur, ardebat Italia bello. Genuenſibus vero temporum perturbatione, multorumque caſu incommodorum conflictatis, Dux præerat Antoniotus Adurnus, qui Caroli partes ſequebatur, cum propter eas cauſas, quæ jam ſunt a me demonſtratæ, frequens civium multitudo majores magiſtratus adiit, ad eoſque retulit, uti per eorum auctoritatem aliqui deligerentur, qui accurato conſilio optimam inſtitutionem virtutis, juſtitiæque civilis informarent,

rent, legeſque perſcriberent, quibus conſtituta civitas ad eam concordiam, quæ omnium bonorum votis ſumme ſemper fuerat expetita, ſeſe tandem aliquando componeret ac ſtabiliret. Patres rem ſtatim comprobavere, cupideque amplexi, Antonioto Adurno juſtis de cauſis non invito, eam poteſtatem ac curationem Duodecim-Viris mandarunt. Ii fuere Francus Fliſcus, Baptiſta Spinula, Auguſtinus Pallavicinus, Stephanus Juſtinianus, Simon Centurionus, Auguſtinus Lumellinus, Philippus Cattaneus, Vincentius Saulius de Rapallo, Jo: Baptiſta Monelia, Jo: de Marenis Davania, Nicolaus Grimaldus Ceba, & Hieronymus Doria, is qui poſtea in ſacrum Senatum a Summo Pontifice eſt cooptatus. Erat ea re magna in lætitia & gratulatione civitas, neque fere quiſquam omnium erat, qui cum diſcordiarum civilium finem, formamque tranquillitatis futuræ ſibi animo proponeret, tum ſibi, tum fortunis communibus novam de cœlo lucem obortam non exiſtimaret; ita non ſolum homines vultu ſerenitatem, verum etiam urbs ipſa quaſi ſenſum hilaritatis aſpectu præ ſe ferre quodammodo videbatur. Jam ſuſceperant operam Duodecim-Viri cum judicio bene conſulti, tum valde inte-

integritate probati, ad eamque rem adminiſtrandam tota ſe cogitatione converterant. Verum neſcio quo fato fieri videmus, idque eſt longa rerum humanarum actione cognitum, ut magnarum curarum magnæ fere eſſe ſoleant difficultates & moræ. Etenim triſtiſſima quædam tempora conſecuta ſunt, quibus factum eſt, ut illius procuratione negotii neceſſario ſuperſedendum fuerit; nam cum omnis ora maritima adverſariorum præſidiis teneretur, eorumque magna atque expedita claſſe maria longe lateque obſiderentur, neque ad ea convehenda, quæ ad victum neceſſaria ſunt, ullus pateret aditus, ingens inopia, ſummaque annonæ caritas civitatem occupavit. Quare dum exigua quædam alimenti ratio in ſingulorum capita deſcribenda eſſet, & lacrymabiles interea gemitus diurni, nocturnique tota urbe exaudirentur, atque ex omni parte miſerrima fames, & fœdiſſimus horror ingrueret, hominum mentes in longe diverſas curas, alioſque labores avocabantur.

Accidit autem per id tempus, ut Lautrechi in Italiam adventu (is erat imperator, qui totius exercitus Regii poteſtatem gerebat) ſtatus civitatis ſit facta commutatio. Itaque per adverſam factionem

nem

nem Antonioto Adurno facultate data, ſeſe libere ſubducendi, Theodorus Trivultius Regis nomine ad Reipublicæ cuſtodiam & gubernationem receptus eſt. Poſt quam rerum commutationem nihilominus in inſtituta ratione erectioribus animis offirmati cives, ubi primum licuit, id quod inſtituerant, perficere rurſus aggreſſi ſunt, Trivultio ipſo conſentiente, ſeu id ex animo faceret, ſive obſcuro conſilio ac ſimulato, quo magis in recenti honoris gradu collocatus, ea humanitatis ſpecie voluntates hominum ſibi conciliando, omnes in ſuſcepta Regis amicitia atque in officio contineret; id utcunque fuerit, multis certe haud mediocrem admirationem afferebat. Ita ille abiit annus.

Qui vero ſecutus eſt, ineunte vere, A. C.
graviſſimam, maximeque horribilem peſ- 1528.
tilentiam adduxit. Fuerant hyeme tota, quæ anteceſſerat, auſtris leviter flantibus imbres maximi, itaque aſſidui, ut ſol moderator temporum, quique vitam, & ſalutem larga luce mortalibus affert, tres prope menſes haud ſe terris oſtenderit, qui poſtea ubi verni caloris appulſu tepefacti ſunt, ex humidis ſeminibus, quæ conceperant, vaporibus excitatis facile aerem infecere: in quam peſtilentem luem eo pro-

proclivius hominum corpora concidebant; quod humores, quos ex mala victus ratione, fame dominante, contraxerant, magis erant ad putreſcendum parati: quanquam ea contagio non modo in tenues & obſcuros incubuit, ſed latius ſerpens arripuit etiam claros & locupletes: quorum cum alii acerbiſſimo fato interiiſſent, alii focos & lares patrios mortis timore perculſi deſeruiſſent, facta erat in urbe miſeranda vaſtitas & ſolitudo.

Interea Savonenſes, qui Genuenſibus adjuncti, jam ante ſe eorum ditioni ſubjectos ac vectigales eſſe ægre ferebant, more multorum, qui ſecundam fortunam ferre haud facile poſſunt, liberius atque audacius ea moliri cœperunt, quæ fruſtra perſæpe tentaverant. Induxerant in animum ſuum, idque, quibuſcunque rationibus poterant, evincere conabantur, uti ad ſe naves omnes cum mercibus atque oneribus libere commearent, atque ita negotiationem maritimam omnem a Genuenſibus averterent. Præterea ſalis facultatem, quam Genuenſes ſuo ſibi jure reſervarant, omni contentione elaborabant, ut in ſuam quoque ditionem vindicarent. Quæ ſane res, præterquam quod jus Genuenſium imminuerent, in eorum etiam detrimen-

mentum maximum recidebant. Hos motus & conatus parum conſideratos cum alias etiam magna ſpe aggreſſi tentaſſent, quod ad mercatus forique celebritatem, natura loci adjuvante, brevi res ſuas, & quæſtu, & potentia ſe magnopere amplificare poſſe confiderent, quam leniſſimis ſemper verbis incuſati fuerant, amiceque commonefacti, ut a propoſito deſiſterent, in eoque manerent, quod antiquiſſimo fœdere conveniſſet; & quoniam iniquum erat, cum alienam ſibi poteſtatem aſſumere, tum id recuſare, quod ſua voluntate atque optimo jure ad id tempus dependerant, cogitare eos oportere, & quid poſſent, & quid deberent; quorum utrunque ſi non attenderent, in altero injuſte atque injurioſe facere, in altero parum prudenter. Hujuſcemodi verbis, & multis præterea in hanc ſententiam, quæ ad ſanandas eorum mentes pertinebant, cum ſæpe fuiſſent admoniti, illi tamen in ſuſcepta pertinacia acriter perſiſtebant: ac per id tempus commodam occaſionem nacti, paucorumque potentium, qui ſuis privatim cupiditatibus & commodis ſerviebant, ſtudio largitioneque adjuti exploratam in ſpem venerunt, ſe per Regis miniſtros & conſiliarios a Rege, quod con-

concupierant, conſequuturos. Genuenſes, qui ne id fieret ſumma ſemper diligentia præcaverant, ubi præter ſpem, & contra quam licebat, factum cognoverunt, eoſque, qui parere conſueverant, animadverterunt jam ſe murorum molibus & propugnaculis, perinde quaſi animis & ſpe bellum præſumerent, communire, gravi nimirum juſtoque ſunt dolore commoti; & eo magis, quod cum legationes ad Regem miſiſſent, quæ pro ſe cauſam demonſtrarent, docerentque, ſi id juris, eamque auctoritatem Savonenſibus attribueret, eum contra omnia jura facturum videri, de ſententia ipſum dimovere non potuerunt. Quæ cauſa, ut paulo poſt demonſtrabimus, ad inſtitutæ rationis novæ Reipublicæ formæ progreſſum exitumque inveniendum maximum monumentum attulit.

Iiſdem temporibus cum Lautrechus terreſtribus copiis Neapolim obſidione premeret, Andreas Doria, ad quem Regis nomine ſumma officii, imperiique maritimi reſpiciebat, eodem Philippinum Doriam octo cum triremibus miſerat, ut hoſtes integra oppugnatione obſiderentur. Qui cum Ugonis Moncadii audacia concitati cum triremibus ſex & biremibus duabus prælio rem committere, atque Doriæ

claſſem,

claſſem, quæ in Salernitano ſinu conſederat, adoriri non dubitaſſent, egregia Aurianorum virtute profligati ſunt; quo in prælio Moncadius cecidit, Alphonſus Avalus, Aſcanius Columna, multique præterea ampliſſima fortuna viri capti, conſervatique ſunt; & ea demum ſecuta, quæ ut uberius memoriæ prodantur, non eſt præſentis inſtituti mei. Poſt eam inſignem victoriam Andreas Doria in magna animi lætitia haud omnino poterat ſedata cogitatione conquieſcere; & quam jucunda, quæ pro Rege fuerant ipſius auſpiciis geſta, in illius memoria inſidebant, tam erant illa acerba, quæ de civium ſuorum præſentibus incommodis, & de iis, quæ multo graviora impendere videbantur, aſſidue cogitabat.

Verum, quoniam in hujus clariſſimi viri mentionem ſæpenumero incurram, quæ de ejus natura & moribus ſpectata, & cognita ſunt, hic me locus monet, ut ſilentio non prætercam. Is genere admodum nobili fuit, aſpectu plane regio, ad gloriam atque ad omnia ſumma natus, quanquam ad bellicam laudem, eamque maritimam, ſe magis convertit. Amor ipſius incredibilis erga patriam facit, ut cum Cæſare non ſit comparandus, qui ſuam oppreſſit: ſingularis humanitas erga omnes,

ne

ne cum Catone, qui truci ſeveritate fuiſſe dicitur. Ei tamen utriuſque natura inerat: celeri induſtria, horribilique vigilantia illum æquabat: hunc juſtitia, & recte factis: magnitudine animi utrunque: vir in primis, & civis, & imperator optimus. Hic igitur, uti dicebam, decreta de Savonenſibus interpoſita, imminentemque patriæ perniciem ſecum ipſe conſiderans, magnoque animi motu perturbatus afflictabatur. Scripſerat ad Regem accuratiſſimas literas, miſerat etiam certos homines, qui ſupplicibus verbis tantam ac tam gravem indignitatem deprecarentur, regiamque fidem & ſapientiam implorarent: ſed qui in ancipiti etiam cauſa pro maximis ipſius meritis fuiſſet ſublevandus, in juſtiſſima deſtitutus fuit. Quapropter, poſtquam ad æquiſſimam rationem impetrandam non egregiam voluntatem ſuam, non merita, non recentis victoriæ gratiam, non denique ſupplices pro patria preces apud Regem valuiſſe intellexit, ſtatuit ſe ab illius amicitia avertere. Fuere aliæ præterea cauſæ ipſius privatæ, juſtæ illæ quidem & magnæ, quæ id ſuaſerunt; verum hæc, quam expoſui, præcipuas partes habuit: illas vero nunc a me commemorari neceſſe non eſt.

Erix

Erix eſt oppidum, quod abeſt ab urbe Genua millia paſſuum ſexaginta ad portum Veneris tutiſſimo loco poſitum. Eo Andreas Doria ſe recepit, multa animo movens, atque ad omnes caſus excubans, quos vel occulta hominum conſilia adducere, vel turbulenti illius tempeſtatis motus aperte invehere potuiſſent. Mox vero exacto tempore, ad quod imperio Regis munus ſuum obſtrinxerat, ubi ſatis officio factum exiſtimavit, cum rite prius per certum nuncium voluntatem ſuam Regi denunciaſſet, omni illius ſacramento ſolutus eſt. Et quanquam poſtea Rex (quod pleriſque accidere ſolet, ut id percupide expetant, quod paulo ante neglexerant) omni diligentia per idoneos homines conatus eſt Doriæ ſibi voluntatem recuperare; ille tamen ſummis præmiis, quæ proponebantur, ſummiſque pollicitationibus rejectis, in ſuſcepta ſententia permanſit: ac cum Neapolim cum omnibus ſuis triremibus navigaſſet, jam enim Philippinus redierat, tractabanturque conditiones, quibus Caroli ſeſe rebus adjungeret, ad Inarimem inſulam conſedit, Gallorumque claſſem, quoquoverſus progredientem, hoſtilem in modum inſequi cœpit, ac male habere.

Iiſdem diebus Lautrechus mortem

obiit, atque is exercitus, qui Neapolim obſederat, diſſolutus eſt, magnaque ex parte ſubita morborum vi miſerrime abſumtus. Hac in fortunæ rerumque omnium commutatione Theodorus Trivultius, qui Regis nomine Genuam regebat, rebus ſuis diffidens, de præſidiis in urbe collocandis cogitabat. Erant in Gallia ciſalpina Alexandriæ peditum circiter duo millia; hos adhibita ſumma celeritate accerſierat: qui, ut poſtea cognitum eſt, non ita multum morati, cum profectionem paraſſent, certiores facti anguſte ſtipendium illis perſolutum iri, ſimulque veriti peſtiferum æſtum, quem audierant Genuæ ingraveſcere quotidie magis, a propoſito itinere deſtiterunt. Hoc conſilio Theodori cognito, Andreas Doria, qui omnem vim cogitationum, actionumque ſuarum eo direxerat, ut a cervicibus patriæ jugum omne depelleret, rem ſibi diutius differendam non exiſtimavit, & jam claſſe atque animo paratus propius accedebat. Quod cum adverſarii, qui ſe paulo ante in portum receperant, præſenſiſſent, ſibi timentes, fugam ſpectare cœperunt. Tranſierat jam dies qui fuit ad IV. idus ſeptembris, & nox inſecuta obſcuram admodum caliginem cœlo invexerat, cum illi e portu educti ſeſe in tenebras & fugam

gam conjecere. Et quamvis, perinde quaſi decertaturi eſſent, inſtrumentorum bellicorum horriſera vi ingentique fragore inanes auras complerent, omne tamen eorum certamen in curſu & celeritate poſitum erat. Doria primo fugientes inſecutus, deinde cum nocte circumfuſus occaſionem bene gerendæ rei nullam videret, ſe tam diu ſuſtinuit, quoad dies illuxit: prima vero luce duas triremes, quæ Savona directo itinere Genuam contendebant, imprudentes aggreſſus expugnavit, totidemque præterea ab omnibus remigibus ac propugnatoribus deſertæ in ejus poteſtatem venere; quæ cum incautius præproperaque feſtinatione e portu egredi colluctarentur, in procurrentibus ſaxis hærentes curſum conficere non potuerunt. Erat in urbe deformis ſolitudo, eaque in ſolitudine plena timoris atque terroris omnia, magiſtratus, qui aderant, ſolivagi, ſollicitaque trepidatione ſuſpenſi. Doriam vicina litora circumſedentem quatuor cives adeunt, afflictam illi fortunam urbis commendant, & civium ſalutem, rogantque, ne quid novi tumultus per oppugnationem excitari velit, quod in patriæ diſcrimen ac calamitatem ſit recaſurum. Quibus ille comiter acceptis, quid eſſet ſuæ voluntatis at-

que propoſiti accurato ſermone demonſtravit. Ejus vero ſermonis hæc fere ſumma fuit: *Non eſſe conſilium ſuum novo aliquo motu patriam perturbare, ſed perturbatam potius ad pacatam quietem revocare, ſi poſſet: antiquiſſimam ſibi hanc curam fuiſſe: proinde nunciarent ceteris civibus, optima ut ſpe eſſent, ſeque, dum ne ab externo præſidio urbem occupari paterentur, ad eos, niſi ita eorum voluntas ferat, non progreſſurum.* Poſtea quam hoc renunciatum eſt, pro foribus ejus templi, quod a Vineis nomen accepit, Theodorus Trivultius, qui ex arce eo deſcenderat, paucos, qui aderant, cohortatus eſt, *ne a priſtina fide deſciſcerent, neu vellent novos caſus durioremque fortunam periclitari, at ut ab Regis amicitia ornamenta ac commoda exſpectarent ampliſſima, quorum ſe auctorem adjutoremque præcipuum fore pollicebatur*: multaque præterea addidit, quorum commemoratione exiſtimavit, eorum voluntates & ſtudia ad ſeſe poſſe traducere. Abeuntem e frigida concione, atque in arcem, unde exierat, regredientem, pauci, qui adfuere, proſecuti ſunt.

Poſtridie vero mane cum Doria certior eſſet factus, Trivultium de præſidiis accerſendis valde laborare, veritus ne rei

bene

bene gerendæ oblata facultas e manibus elaberetur, illius conſiliis antevertendum exiſtimavit. Itaque oppugnationem aggreſſus, nullo prope negotio urbe potitus eſt. Nam Janus Brandus notus ex Corſica miles, qui tum cum parva manu molem portui objectam aſſervabat, cum ab ea parte nulla eſſet armatorum irruptio facta, ſed per paulo ſuperiorem locum ingreſſum ſibi patefeciſſent, primo in credita ſibi cuſtodia ſe continuit; deinde audito libertatis ac Divi Georgii nomine, quod paſſim Doriani milites maxima voce conclamabant, impium duxit, contra ejus ſanctiſſimum nomen armis contendere, ſub cujus patrocinio inſula ipſius germana patria æquiſſimo imperio regebatur; & Boraſinus, cui Sarzanæ convallis litus præſidio non minus firmo defendendum contigerat, Helvetiique circiter ſexaginta, qui ſtationem ad Palatii ſedes tenebant, parum auſi contra jam victores infeſtis ſignis conſurgere, facile ceſſerunt. Qua in rerum trepidatione Theodorus Trivultius, cum omnia in Auriæ poteſtatem jam veniſſe cognoviſſet, ſe in arce omni ſpe deſtitutus incluſit. Hæc, quæ in urbe geſta fuerant, in ſuburbanis prædiis, quo vitandæ peſtilentiæ cauſa civitatem omnem commigraſſe ſupra demon-
 ſtravi-

ſtravimus, ſtatim audita ſunt, quare celeriter magno omnium concurſu eo confluxit. Advocata vero concione, omnium ordinum viri in Dorianam porticum frequentes convenere, ubi Andreas Doria hujuſcemodi fere verba habuiſſe dicitur: *Omnium laborum, quos & multos & varios in vita ſuſcepi, fructum hodie uberrimum fero, cives mihi cariſſimi, quod hoc loco, hocque in rerum ſtatu noſtrum hunc conſeſſum video: nos non jam ullum externorum Dominorum ſuperbum imperium premit, non ullius Syllæ, aut Marii improbæ factiones ad arma concitant. Quæ turbulenta, praviſque ſtudiis involuta fuerunt, abiere; pacata, aperta, liberaque nobis jam ſunt omnia. Proinde ut hic dies finem nobis multarum attulit ærumnarum, ita vehementer velim, ut univerſis novæ ſit principium ſalutis. Nolite exiſtimare, quæ temporum rerumque converſionibus fiunt & commutantur, ea temere aut caſu evenire: quæcunque apud nos fieri videmus, omnia fiunt e providentia cuncta proſpicientis & moderantis Dei. Circumſpicite frequentiam veſtram, qui tota regione disjuncti antea miſera in urbe ſolitudinem feceratis. Cœlum jam etiam ipſum ad novam celebritatem, alteriuſque initium vitæ vos vocat, & ad ſpem meliorem ſtabilienda nobis civitas eſt. Multæ circumſiſtunt*

ſtunt difficultates, ſed nihil eſt tam difficile, quod virtute perfici non poſſit; cujus viam ingreſſi olim majores noſtri omnia dura atque aſpera pervadere, ſuique nominis gloriam ad ultimas Ægæi atque Jonii maris oras protendere potuerunt. Verum, cum omnis virtutis, tum maxime civilis, qua nos indigemus, cuſtos ac conſervatrix concordia eſt, quas calamitates ſuperioribus annis propter diſſenſiones perpeſſa ſit civitas noſtra, dolore probibeor commemorare: hac ipſa, quaſi æreo muro, ubi nos ſepſerimus, omnis erit omnibus adverſis rebus ad nos interclusus aditus, nullaque exſiſtet unquam tanta vis, quæ bene corroboratas opes & vires noſtras queat contundere: nam ſi quicquid agitatur ſeditione infirmiſſimum eſt, id profecto ad immortalitatem convaleſcit, quod animorum conjunctione munitur. Tollantur in poſterum omnes de principatu controverſiæ, non factio cum factione, neque pars cum civium parte confligat; ſed, ſi vere cives appellari volumus, ad communem honeſtæ vitæ ſocietatem, & ad recte facta ſingulorum inter ſe virtus cum virtute conſpiret. Ceterum de concordia ac Republica conſtituenda vos quidem antea meditabamini, id tamen meo ſane judicio effici nullo modo poterit, niſi prius bene explicatam libertatem poſſideritis: hanc, pro qua recuperanda cogitandum vobis eſſet, ſi

 viri

viri eſtis , feras etiam gentes , terras omnes , omnia maria movere ; hanc , inquam , ego hodierno die vobis reſtituo : ea ne veſtris e manibus eripiatur , & cum tam opportunum tempus veſtrûm conſervandorum divinitus oblatum ſit , ne mox , ubi effugerit manibus , votis id optaturi ſitis , providete. Hac oratione habita , grata concionis admurmuratio ſecuta eſt , in qua Francus Fliſcus , qui in Duodecim-Viris principem locum obtinebat , de hac ipſa re ſtatim referre cœpit , ac quorundam nominatim ſententias rogare : eo in hunc ſermonem ingreſſo placitum eſt omnibus , ut Senatus haberetur.

Itaque poſtero die , qui civitati lætiſſimus maximeque ſalutaris illuxit , publico conſilio convocato , cum , magna futuri eventus exſpectatione , cives frequentiſſimi conveniſſent , Doriæ conſilium una alacrique omnium aſſenſione ſanxerunt. Qua in re Baptiſtæ Lumellini egregia virtus enituit , qui primus ſententiam rogatus , non ſolum ſui ſenſus teſtificatione illuſtri , verum etiam graviſſima cohortatione ceteros excitavit ; ac , cum multa ornate præclareque dixiſſet de libertate , de concordia , de beata civium vita , & memorabilia multorum facta ex omni priſcorum Ligurum antiquitate collecta in medium attuliſſet ,

bene-

beneficentiæ fontes aperuit, reique ſuæ familiaris partem pro patriæ communiumque fortunarum præſidio pollicitus eſt: cujus exemplum pulcherrimæ laudis ſtudio complures ſecuti, eandem voluntatem præ ſe tulerunt. Illud poſtremo non eſt ſilentio prætereundum, eo ipſo die in tam frequenti conventu, neminem fuiſſe adverſa valetudine tentatum; cum antea per incautos vel ſolo attactu paſſim dira contagia ſerperent. Ita novum tranquillitatis ac concordiæ ſtatum placidus & pacatus aer excepit, ex eoque tempore dies deinceps ſecuti ſunt ſalubriores.

Hæc mihi perſpicua erant brevitate perſtringenda, quibus, tanquam fundamentis poſitis, ad operis mihi propoſiti ædificationem accedam, haud ſane multo cum artificio. Qui vero his temporibus in hoc ſcribendi genere magnifice verſantur, ſi luminibus noſtris obſtruxerint, æquo animo feram, eorumque orationis altitudinem admirabor, dum illi ipſi norint, me non magnopere exaggerationis laudem adamare, ſed eam vehementer perſequi, quæ a ſimplici, ſed non inculta tamen, veritate proficiſcitur.

Poſtquam igitur Genuenſium libertas hoc Reipublicæ fundamentum ſibi conſtituit,

tuit, reſque cum fama ipſa, tum eorum literis late percrebuit, Italia tota ejus facti auſpicia bonis ominibus proſecuta eſt, progreſſumque illis optavit longe ſecundiorem: præſertim cum omnes intelligerent, Genuenſes pacatam vitam degere cupientes, juſtitiam, non injuriam, rerumque ſuarum conſervationem, non alienarum occupationem meditari. Eo tempore Franciſcus Borbonius Regii exercitus imperator Ticinum urbem circumſidebat: ad eum Octavianus Saulius hujus rei nomine legatus eſt, qui, expoſitis fœderibus amicitiæ, egregiæque Genuenſium in Regem voluntatis, demonſtravit: *eos non repentino aliquo motu in hanc mentem incidiſſe, ut diſſidentes civium animos componerent, ſed antiquam hanc illis fuiſſe curam, ad quam etiam ab ipſo Rege, cum illo juſtis de cauſis re communicata, quodammodo invitati, beneque animati fuerant: propterea Regi minime mirum videri debere, ſi id jam perfeciſſent, quod & ſibi ipſis utile, & cuivis bono rectum videri poſſit. Quod vero ad novam Reipublicæ conſtitutionem attinebat, liberorum hominum*, inquit, *eſſe proprium ita vivere, quomodo ipſis videtur eſſe maxime commodum, dum ne alteri noceant; idcirco nemini ſe injuriam facere arbitrari, ſi, qui*
antea

antea aliorum ſibi patrocinium accerſere conſueverant, jam conſiliorum ipſi ſuorum moderatores eſſe velint; Regi amici, nemini hoſtes., omnibus æqui. Borbonius, qui & natura mitis, & Genuenſium rebus haud infenſus erat, pauca pro tempore queſtus, & quæ in rem ſuam facere videbantur, placide locutus, Saulium in honore habuit; ſed tamen eum ab ſe dimittendum non exiſtimabat. Itaque diebus ibi aliquot conſumtis, cum animadverteret diem ex die exſpectari, reditumque ſuum diutius, quam ipſe volebat, impediri, admonitus, ut ſibi conſuleret, tacite ſe ſubduxit, deviiſque itineribus Genuam reverſus eſt.

Hoc in rerum ſtatu Genuenſibus de futuro eventu ſollicitis, periculaque imminentia longe circumſpicientibus, neceſſarium viſum eſt, dare operam, ut ad hoſtilem oppugnationem, quam jam jam futuram animis augurabantur, omnibus rebus eſſent parati. Quamobrem cum pecunia in primis quærenda eſſet, centum & quinquaginta aureorum nummûm millia a Procuratoribus Curiæ Sancti Georgii mutua ſumſerunt, cui novis vectigalibus cautum eſt, quæ primo domibus impoſita, cum eorum exactio nimis acerba videretur, mox in ſalem translata ſunt. Et quoniam

niam Duodecim-Viri, quorum prudentia civitas regebatur, gravioribus curis diſtinebantur, quam ut rebus omnibus præſto eſſe poſſent, quatuor Tribuni militares creati ſunt, qui quæcunque ad rem bellicam pertinebant, omnia ſumma diligentia adminiſtrarent; & quo tutius, faciliuſque urbs cuſtodiis, vigiliiſque communiretur, ea quatuor in partes deſcripta, totidem e præſtantibus virtute civibus ductores delecti ſunt, quorum ſeparatim ſuam quiſque ſtationem obtineret, ad eamque propinquorum civium manu comparata noctu atque interdiu excubaret. Miſſi præterea ſunt quoquoverſus belli, regioniſque periti homines, qui quaſcunque poſſent copias contraherent: & quanquam ea res difficultatem habitura eſſe videbatur, propterea quod peſtilentia robur & ſobolem militum magnamque mortalium partem in Liguria conſumſerat; tamen ex oppidis finitimis ſatis validam peditum manum in urbem adduxerunt; alii vero tum ex Etruria, tum ex Corſica in dies exſpectabantur. Habebat præterea in triremibus ſuis Andreas Doria Hiſpanos homines acres præliiſque aſſuetos, quos variis locis & temporibus captos, remiges eſſe juſſerat; etenim recentis direptionis, quam Hiſpani Genuen-
ſibus

ſibus intulerant, altius in ejus animo memoria inſederat, eumque adverſus omnem illam nationem reddiderat infenſiorem. Hos, quod & in ea fortuna diutius ipſos detineri haud æquum exiſtimabat, ut qui ad partes Cæſaris jam eſſet adjunctus, & quia ratio temporis ita poſtulare videbatur, omnes ſolvi atque in armis eſſe juſſit.

His ita conſtitutis rebus, plurimum fiduciæ ac ſpiritus omnibus acceſſit. Illud quidem a nonnullis haud recte dictum videretur, *animum noſtrum mala perſæpe, bona vero minime unquam præſagire*: etenim vis illa animi, quæ cogitationes & conſilia explicat, ubi, quæ ab ipſo conſulta ſunt, animadvertit optime procedere, videtque eventus ſequi maxime ſecundos atque optatos, eam ipſam ſpe, qua nitebatur, multo etiam firmiorem facit, exiſtimatque præpotentem juſtitiam, id eſt Deum ipſum in ſuam ipſius cauſam eſſe propenſiorem; & propterea acriori voluntate ac ſtudio cetera proſequitur. Arx erat intra urbem in monte, qui Sanus appellatur; in quam, ut ſupra demonſtratum eſt, Trivultius ſe receperat; hæc in primis erat expugnanda. Rem ſuſcepit Philippinus Doria, quam cum eſſet aggreſſus, in eoque negotio eſſet occupata civitas, interea de Franciſci

ciſci Borbonii adventu fama perfertur, qua re ſubito allata, variiſque hominum ſermonibus aucta, omiſſa arcis oppugnatione, alacres univerſi adverſus venientem hoſtem ſe confirmarunt: ac ne vel eruptionem ex arce tentantibus facilis exitus eſſet, vel advenientibus hoſtibus eo aditus pateret, ab ea parte, qua periculum imminebat (ea ad Septentrionem vergit) duplicem foſſam perduxerunt. In urbe, quæ fuit militaris uſus imperita, & vel propter ætatem, vel ſexum infirmior multitudo, cujus magna pars, prout cuique viſum eſt, cum iis rebus, quæ prædæ cupiditatem invehere plerunque conſueverunt, eo abducta eſt, ubi ab omni eſſet periculo tuta. Ad montes finitimos, locis, & ad hoſtium iter obſervandum, & ad eos vexandos opportunis, diſpoſitæ ſunt cohortes quædam, atque in duas partes diſtributæ, quarum alteri Boraſinus, alteri Grechetus Juſtinianus præpoſiti ſunt. Superaverant jam Galli montium juga, qua ex Gallia citeriori Genuam per Porciferam Vallem iter expeditius eſt. Ea eſt Vallis primo anguſta, variiſque anfractibus inflexa, deinde directa mollique planitie ſe magis aperit, plurimis domiciliis diſtincta atque ornata, alluiturque torrente, qui, niſi cum ſe majores
im-

imbres e nubibus erumpunt, peramœna lenitate delabens influit in mare, duo ornatiſſima ſuburbia in litore interſecans, Cornelianum, & alterum magis ad urbem vergens, quod ab arena nomen accepit. Cum Morigallum perveniſſent, qui pagus ab urbe abeſt millibus paſſuum quatuor, ibi conſederunt; eodemque die, cum eorum nonnulli in proximos colles incautius proceſſiſſent, circiter triginta capti ſunt, remiſque addicti. Erant in Gallorum exercitu Genuenſes aliquot: his publica interpoſita fide, unius diei, & noctis ſpatium præfinitum eſt, quo ex adverſariorum caſtris diſcedere impune liceret: quod ſi in ſuſcepta pertinacia permanſiſſent, palam pronunciatum eſt, fore, ut eorum bona proſcriberentur, ipſique in patriæ proditorum cenſerentur loco. Id cum in caſtris eſſet auditum, paucis admodum conſilii mutationem attulit: nam ſeu pudore adducti, ſeu quod ex ſuo ipſorum judicio atque animi conſcientia ſibi timerent, ſive quod exploratam ſibi victoriam promitterent, ad ſuos redire, utique temporis opportunitate neglexerunt: unus aut alter ex iis capti loco perſpicuo & nobili cum infami literarum inſcriptione ſuſpenſi ſunt. Poſtridie vero ejus diei, hoc eſt kal. octobris, audax Internun-

nuncius, quem Heraldum vocant, a Franciſco Borbonio in urbem venit; qui cum in Curiam, quam frequentiſſima hominum vis & multitudo compleverat, eſſet introductus, ſine ulla orationis præmunitione: *Ego*, inquit, *Regii Legati nomine publicus vel pacis, vel belli nuncius adveni. Si vos in Regis fidem ac poteſtatem reſtituitis, pacem, ſummamque Regis indulgentiam vobis affero; ſin parere recuſatis, bellum, incendium, omneſque cruciatus atque acerbitates denuncio; itaque, utrum placati Regis clementiam, an irati potentiſſimam manum experiri malitis, conſiderate*. In tam frequenti armatorum celebritate, atque concurſu, maximo ſtrepitu, confuſiſque conclamantium vocibus tota Curia concrepabat. Quare Ambroſius Gentilis Senarega publicus ſcriba, ſuggeſtum conſcendere juſſus, ſilentio indicto, hanc Galli orationem, quam pauci in proxima tantum corona excipere potuerant, pleniori voce pronunciavit; quod eo conſilio factum eſſe comperio, ut, cum omnes intelligerent ſecum tam minaciter agi, verbis iis, quaſi telis altius adactis, omnium aures ferientibus, eorum animi, quos jam concordia amorque libertatis concaleſecerat, libera indignatione magis etiam accenderentur. Sane amor atque

ira-

iracundia duæ ſunt a natura datæ homini faces, quarum utraque multum per ſe potens pollenſque eſt; verum ubi altera alterius ſibi auxilium aſſumſit, rapimur inflammati in omne periculum, nulluſque unquam terror tantus impendet, quem ſubire non ſimus parati. Ea audita oratione, parum abfuit, quin is Internuncius occideretur. Verum in multitudine irarum ſtimulis concitata adfuit quorundam prudentia moderatrix perturbationum, qua per ſummam contentionem factum eſt, ne jus in eo legationis violaretur: ubi vero clamor reſedit, armatorumque concurſus repreſſus eſt, Auguſtinus Pallavicinus, cui reſpondendi poteſtas eſt permiſſa, *Regem*, inquit, *Gallorum hæc civitas omnibus officiis, & quibuſcunque potuit ſtudiis præcipue ſemper coluit, deque illius amplitudine & majeſtate, quam & ſalvam, & diuturnam eſſe cupit, nihil unquam niſi amice atque honorifice cogitavit. Hæc obſervantia & voluntas nihil immutata eſt; & quoad ille patietur, non immutabitur: ſed rerum natura una in re nos diſjungit, quod Regibus hoc fere eſt innatum, ut omnia ſuo ipſorum imperio ſubjecta eſſe velint, & ſi quæ civitates eorum ſe tutelæ ac fidei commendant & tradunt, in eodem item loco reponant; nos vero libertati ſtudemus, atque*

 ad

ad hanc unam referimus omnia. Hanc vim & cupiditatem nobis natura inſitam frangere, eique obſiſtere nec poſſumus, nec debemus; & nunc quidem in novo hoc nobis ſtatu rerum conſtituendo, ab ejus imperio minime diffidemus, ſed magis inter nos ipſi conſentimus. Regis benevolentiam ſane plurimi facimus; pacem vero, quam affers, cum non pax, ſed ſervitutis pactio ea ſit, repudiamus. Quod ſi ad bellum vocemur, non libenter quidem huc deſcendimus, ſed tamen non ita excidimus animis, ut laceſſiti armis contendere recuſemus. Proinde Regis Legatus etiam atque etiam cogitet, quid ſuſcipiat, & quo prorumpat, memineritque eum ipſum locum, ubi conſedit, ex Gallorum calamitate nomen olim accepiſſe. Illius minas, ut non pertimeſcamus, ratio ſuadet, cogit neceſſitas, ſuadet libertas, patriæque ipſius vox ſuperiores nobis ſeditiones exprobrantis. Quare aut retinebimus libertatem, aut ſimul cum ea urbem, regionem, vitamque ipſam relinquemus. Verum quoniam Dii juſtis cauſis favent, qui hunc etiam ardorem mentibus noſtris addiderunt, ſperamus fore, ut illum potius audaciæ ſuæ, quam nos conſilii noſtri pœniteat. Gallus hoc reſponſo accepto diſceſſit, quem aliquot cives ex Curia ad certum uſque locum deduxerunt, unde ad ſuos ſine ullo incommodo ſe recipere poſſet.

Porro,

Porro, ut majori militum numero, majoribuſque præſidiis urbs communita eſſe videretur, admonitu Paridis Gentilis factum eſt, ut quacunque ille per urbem iter haberet, ita copiæ diſponerentur, ut quæ primo viſæ fuerant, alio rurſus loco, atque alio, quo tectioribus viis antevertentes ſe profundebant, eædem conſpicerentur: cujus ille oſtentationis ignarus, menteque perculſus, cum in caſtra ad Borbonium perveniſſet, præterquam quod retulit, Genuenſes animis eſſe ad dimicandum paratos, præſidiorum etiam rerumque omnium opinionem uberius auxit. Quæ res & audaciam hoſtium imminuit, & ſpem, qua concitati ad exorientem Genuenſium ſplendorem extinguendum communemque vitæ ſocietatem perturbandam venerant, infregit. Maximis itaque laudibus ornanda concordia eſt, de qua mihi ſæpenumero eſt dicendum; neque verebor, ne ineptus exiſtimer, ſi in hujus mentionem frequens oratione incurram; præſertim cum hæc præcipua virtus ſit, cujus divinis conſiliis ſalus civitatis ſit conſtituta, & qua ſublata, civilis omnis virtus intereat, omniaque præclara facinora ad perniciem dilabantur. Civium quidem communio inſtar eſt unius hominis, multos ſenſus, & pedes,

multaſque manus habentis : atque ut corpora noſtra, ſi bene conſtituta natura ſint, morbis fere non tentantur, omniaque incommoda facillime perferunt; ita hæc ſocietas, ſi eam ſibi temperationem adhibuerit, ut ſumma conjunctione ea congruant, e quibus conſtat, valens, vigenſque diu ab omni externa vi ſe facile tuetur, atque conſervat.

Perſuaſerat ſibi Franciſcus Borbonius civitatem hanc nondum ex inveteratis diſſenſionum morbis convaluiſſe, atque intra cutem aliquid ulceris latere; cui rei ille potiſſimum confiſus, nullo prope negotio voti ſe compotem futurum arbitrabatur: at vero ubi aliud comperit, quam quod ejus opinio ferebat, non ultra ſibi progrediendum exiſtimavit. Sed profecto vir ille, ſumma nobilitate, egregiaque virtute ornatus, moderatiſſimi ſenſus fuit.: præclare poterat, ſi acerbior hoſtis eſſe voluiſſet, regioni detrimentum, ædificiiſque, & duabus navibus, quæ in ſicco erant, inimicos ignes inferre: veruntamen ab omni prorſus injuria & maleficio temperavit. Ex eo die nihil præterea accidit, quo uberior mihi ſcribendi facultas ſuppeditetur.

Deſcenderat Sinibaldus Fliſcus ex montibus, qui ad Gallorum caſtra pertinebant: hunc

hunc ab hoſtibus circumventum magno in diſcrimine verſari fama dimanarat ; quæ rumoris aura repente excitata fecit , ut pleniſſima cohors ex urbe procurreret laboranti Fliſco ſubſidium allatura; ſed cum parvo confecto ſpatio, ei redeunti atque incolumi occurriſſet, ſe repreſſit, eoque, unde diſceſſerat, regreſſa eſt. Hoſtes vero interea terrorem inferre, propius adequitare, ſpeciemque pugnæ objicere atque oſtentare non deſiſtebant ; ſed tum , cum aliquo in periculo res eſſe videretur , nunciatum eſt, eos caſtra moviſſe, celerique ſe profectione ſubducere. Quod cum eſſet auditum , initum conſilium eſt, an abeuntes hoſtes inſequi præſtaret. Sane pleriſque ea ſententia probabatur , ſed tamen itum eſt in ſententiam eorum , qui diſſuadebant , non ob id ſolum , quod tutior viſa ſit, verum etiam quia rectior: non enim bellum aliis inferre, ſed illatum tantum defendere Genuenſibus erat propoſitum. Hujus oppugnationis , ſi ita appellare velimus , hic fere exitus fuit. Qua in re Sextrini , atque accolæ Porciferæ Vallis præclaram virtutem atque operam præſtiterunt ; quapropter iis immunitates datæ.

Poſtridie vero ejus diei Duodecim-Viri, quorum ſumma auctoritate totius civi-

tatis conſenſu omnia gerebantur, unum in locum convenerunt, ut quod fuerat ante in eorum Collegio multis lucubrationibus, longaque accuratione conſideratum atque compoſitum, id jam ederent in lucem, & Rempublicam conſtituerent. Ac primum quidem, ut ſeditionum ſeminaria, peſtiferaque factionum nomina tollerentur, civitaſque non vel unius, vel paucorum privatæ utilitati ſerviret, ſed communi omnium æquabilitate contineretur, inventum eſt illud temperamentum, ut omnes, qui vel dignitatis ſplendore, vel integritate morum, merito in civium numero reponendi eſſent, in octo & viginti familiis deſcriberentur. Ex quibus unus duntaxat civium ordo conflatus eſt, iiſque omnibus pro cujuſque natura & meritis aditum ad omnes magiſtratus patere voluerunt. Hac igitur æquali civitatis deſcriptione conſtituta, ut jam ipſi Duodecim-Viri ex ampliſſima, quam gerebant, poteſtate decederent, civitaſque ſuum ſtatum, ſuamque moderationem, ac formam acciperet, Ducem, octoque Gubernatores Reipublicæ pari poteſtate ex iis viris, quorum de bonitate atque virtute magna opinio erat, creaverunt. His præterea octo Procuratores adjuncti ſunt. Dux primus fuit Ober-

tus

tus Cattaneus Lazarius, cui, quod eſſet ſine liberis, ad opinionem integritatis plurimum valuit; quod conſentaneum eſſe videretur, quem rerum privatarum cura minus afficere atque impedire poſſet, eum in publico officio & munere multo diligentius atque incorruptius invigilaturum. Gubernatores fuere Nicolaus Juſtinianus, Petrus Lercarius, Thomas Cattaneus, Laurentius Fliſcus Ragius, Hieronymus Lumellinus, Joannes Baptiſta Saulius, Nicolaus Negronus, Pantaleo Imperialis Ballianus; Procuratores vero Baptiſta Lumellinus, Andreas Juſtinianus, Hieronymus Vivaldus, Franciſcus Spinula, Nicolaus Grimaldus, Simon Auria Buzallus, P. Joannes Cibo Clavica, Auguſtinus Pinellus. Quinque præterea Cenſores creati ſunt, qui *Supremi* nominantur, Andreas Doria, Baptiſta Spinula, Sinibaldus Fliſcus, Thomas Negronus Bigna, Paris Gentilis: his quatuor annorum ſpatium eſt conſtitutum; Doriam tamen propter ſingularia ipſius merita Reſpublica perpetuo Cenſorem eſſe voluit. De ceteris autem magiſtratibus, quot ſint, & quam habeant auctoritatem, quantumque cuique magiſtratui temporis præſtitutum ſit, ex quibus, a quibus, & qua ratione eligi ſoleant; item de judiciis, &

quadringentorum conſilio ; de inſtitutis & legibus , harumque omnium conſtitutiones & differentias accurate explicare atque diſtinguere , non eſt mihi hoc loco propoſitum . Novarum inſtitutionum liber publicis in monumentis a ſcribis cuſtoditur , in quo hæc diligentiſſime ſcripta ſunt , quæ ſi quis cognoſcere voluerit , ex eo petat licebit .

Interea de Savona oppugnanda conſilium initur : paratus jam erat exercitus : cum eo Auguſtinus Spinula , & Philippinus Doria ad eam oppugnationem profecti ſunt . Savonenſes , qui in Franciſci Borbonii firmamento & robore ſpem ſuam collocaverant , cum eum , reflante fortuna , Alexandriam ceſſiſſe cognoviſſent , fracti animis ſupercilium ac ſpiritum , quem ſumſerant , remiſere . Itaque ad belli duces , quos commemoravi , de communi conſilio legatione miſſa ad deditionis conditionem , polliciti , niſi intra ſeptimum diem ſubſidia ſibi non venirent , ſe , ſuaque omnia Genuenſium poteſtati permiſſuros , hac una exceptione adhibita , ut Moreta Regius Præfectus tormenta bellica , quæ Regis nomine eo erant adducta , & res ſuas privatas ſibi exciperet , fieretque ei poteſtas , ut abiret incolumis , atque in hanc pactionem dati ſunt obſides ex primis civitatis.

Ab-

Abbas quidam Fondratus Alexandriam profectus erat ad auxilia evocanda; ſed cum id fruſtra tentatum eſſet, & jam dies effluxiſſet, quæ ex pacto deditioni erat conſtituta, Savonenſes ſe dediderunt. Poſtero autem die Andreas Doria, & Sinibaldus Fliſcus eo profecti, Reipublicæ nomine, oppidi poſſeſſionem acceperunt: idque Joanni Baptiſtæ Laſaniæ, & Baptiſtæ Lumellino cuſtodiendum regendumque tradidere. Recuperata Savona, quid in eam ſtatuendum ſit, publico conſilio exquiritur; qua in deliberatione multi cenſebant graviſſime vindicandum, ut non aliquibus urbis partibus, tanquam nervis in feroci corpore exſectis, urbem ipſam ſolutam debilitatamque relinquerent, verum, ne quando exſurgere iterum poſſet, funditus excidendam: ceterum qui mitiori ingenio fuerunt, hoc de ſe nimiæ acerbitatis exemplum poſteris ſuis prodendum non exiſtimarunt. Itaque in hanc ſententiam factum eſt Senatus conſultum: *Cum Savonenſes a Genuenſibus per perfidiam defecerint, placere, muros Savonæ funditus everti, nova propugnacula, omneſque munitiones complanari, foſſas urbis compleri, portum obſtrui, cives vero ipſos cum eorum bonis incolumes eſſe*: quæ omnia paucis poſt diebus confecta ſunt.

Cum

Cum ad hunc locum perveniſſem, & infirma mea valetudo paulum me a ſcribendo retardaſſet, alter ex Procuratoribus, qui huic officio meo præſunt, in Negroni locum ſuffectus, hacque ipſa in cura obeundi muneris ſui diligentiſſimus, multis, gravibuſque verbis de totius Collegii conſenſu admovere mihi ſtimulos cœpit, ut feſtinarem. Homini alioqui intelligenti de modo ac facultate ſcribendi res graviores, quid auctores optimi ſenſerint, demonſtravi, dixique, *ſeu naturæ, ſive artis opera inſpiceret, in pulcherrima quaque re conficienda celeritatem minime probari; opus eſſe maxima diligentia; diligentiam vero tempus requirere. Ingenia etiam hominum haud omnibus horis eſſe parata, liberumque eſſe debere Scriptorem, & nulla ejuſmodi, qualem mihi afferebat, temporis lege circumſcriptum: non cito ſcripſiſſe Salluſtium, non Virgilium, non item ceteros, qui recte ſcripſere, quique luce poſteritatis perpetuo fruentur.* Ad hæc ille mihi reſpondit: *Me non Hiſtoriam, aut Poeſim, ſed Annales conficere; habere me præterea in manibus ſcripta Franci Parthenopæi, quæ ſequerer, & quæ plurimum moleſtiæ allevarent meæ; porro delectum verborum, nitoremque eloquentiæ non eſſe admodum in iis rebus quærendum,*

dum , *in quibus ſimplex veritas attenditur*. Tum ego : *Si quæ Parthenopæus dolavit* , *ea mihi tantum perpolienda* , *&* *ſtylo perſequenda ſunt* , *paucis commutatis* , *quæ a duobus Senatoribus animadverſa ac notata ſunt*, *bene habet* , inquam : *detractus erit mihi operoſus labor ſingula conquirendi* , *ſed profecto vereor* , *ne in rebus ipſis parum* , *in celeritate vero abſolvendi operis nimium accurati ſimus*. *Ego tamen ſoluto animo ſum* , *nam ſi laus meum ſcriptum ſequetur* , *integra ea fere mea futura eſt* , *ſi reprehenſio*, *hæc mihi vobiſcum erit communis*. Hæc ubi collocuti fuimus, concluſit ita , ut diceret *placere ſibi* , *&* *Collegio ut feſtinarem* , meque dimiſit . Proinde ubi hæc noſtra in lucem venerint, ſi cui forte videbor gracile quoddam corpus confeciſſe , & quaſi ex oſſium tantum compoſitione compactum , neque adjeciſſe ſanguinem, aut colorem , non veſtitum, ornatumque aliquem circumdediſſe, is, cum legerit intra quæ conſepta contruſus fuerim , haud male de me exiſtimans facile judicabit , officio meo ſatis a me factum fuiſſe , cum id præſtiterim , quod a me requirebatur , eiſque ſatisfecerim , a quorum conſilio atque præſcripto recedere non poteram, nec debebam. Nunc redeo, unde digreſſus ſum.

Re-

Rebus ita compoſitis, temporis opportunitate Genuenſium alacritatem & ſtudium incitante, ad ea quæ erant reliqua, ſe converterunt. Ovada eſt oppidum trans jugum Apennini poſitum, non omnino contemnendum, quod Trottorum familia Alexandrina jam aliquot annos occuparat: ad hoc oppidum expugnandum Bartholomæus Spinula cum exercitu profectus eſt, cui oppidani rebus diffiſi ſtatim ſe dediderunt. Id cum audiſſet Antonius Guaſcus, veritus, ne idem exercitus ad oppugnandum Gavium (quod oppidum antea Genuenſium fuerat) contenderet, Paulum Elmium Jureconſultum Genuam miſit, qui ſuo nomine de ejus oppidi deditione cum Senatu Genuenſium ageret, commodamque, ſi poſſet, conditionem ſuper ea re conſtitueret: ſed Grechetus Juſtinianus, antequam nuncius Guaſci Genuam perveniſſet, Gavium aggreſſus nullo fere negotio cœpit. Arx vero, quæ oppido imminet, difficilem oppugnationem habebat, ut quæ & loci natura munita, & poſitis præſidiis, copioſoque commeatu firmata a Guaſco tenebatur. Itaque cum Genuenſes de dimittendis copiis cogitarent, facile per Paulum Elmium res ex utriuſque partis commodo ita compoſita eſt, ut Guaſcus

ſcus Gavium, arcemque, & omnia ipſius jura vacua liberaque Reipublicæ Genuenſium traderet, acceptis ex ærario Divi Georgii aureorum nummûm quindecim millibus. Hunc in modum res tranſacta eſt. Gavienſes Hieronymo Furnario Juriſconſulto, & Joanni Baptiſtæ Lercario, Reipublicæ Genuenſium nomine id expoſcentibus, vitæ ſanctiſſimo jurejurando confirmarunt, ſe perpetuo manſuros in fide. Cuſtos loci Antonius Spinula Canetus inſtitutus eſt. Rebus terreſtribus explicatis, ad ſtatum patriæ, atque ad omnium ſalutem pertinere viſum eſt, ad res quoque maritimas ſtudium transferre, ſcilicet ut ſtabilitæ libertatis vires omni ratione communirentur. Itaque duodecim triremes ædificandas curavere, quæ hyeme confectæ ſunt.

Interim Gallorum exercitus, qui ab oppugnatione Genuæ, ut ſupra demonſtratum eſt, infecta re in citeriorem Galliam ſe receperat, & Alexandriæ in hybernis ſe collocarat, menſe decembri, Montejano & Vallicerchio ducibus, ad novum rei militaris opus ſe accinxit. Audierant ex fama ipſa, multorumque indicio cognoverant, Genuenſes, omnibus copiis dimiſſis, ſtudium belli remiſiſſe, otiumque agitare. Quare obla-

oblata ſpe vel Genuæ potiundæ, vel Andreæ Doriæ comprehendendi, quem maxime oderant, atque in ſuburbio Faſciolano habitare probe norant, ii duo duces celeritate itineris, atque opportunitate temporis freti, cum ſatis firma manu delectorum militum ſub primam vigiliam Alexandria egreſſi, Lelmum, quod Spinularum oppidum ab urbe Genua circiter viginti millia paſſuum diſtat, prima luce pervenerunt. Ibi tantiſper commorati, dum ſe ex nocturno labore reficerent, Genuam contendunt, & ne de clandeſtina eorum profectione quicquam enunciaretur, quoſcunque obvios habent, comprehendunt, ſecumque perducunt: ex pleriſque interim eadem certius cognoſcunt, quæ primo intellexerant, exercitum Genua diſceſſiſſe, omniaque ibi improviſa atque imparata. Quare alacres, & fiduciæ pleni, atque ad omne genus immanitatis ardentes, tanquam ad paratam prædam ſublatis tendebant animis: verum fortuna, qua pridem etiam minus proſpere uſi erant, eorum conſilia & ſpes fruſtrata eſt; nam cum jam Genuam appropinquarent, is dies fuit ad XIV. kal. januarii, ex montanis hominibus unus, & item alter, eorum agmen ex alto loco conſpicati rem celeriter ad Do-

Doriam deferunt. Ille ubi de improviſo Gallos infeſtis ſignis ad ſe tendere videt, ab animi virtute auxilium petens, qua Gallis ad ſuas ædes iter erat, tranſverſariis tignis, opportuniſque munitionibus pro tempore objectis, viam obſideri jubet, eique munitioni nonnullos ex iis, quos circum ſe habebat, præfecit; quibus adverſariorum impetum acerrime ſuſtinentibus, ſupellex interim, quæ erat carior, periculoque expoſita, intra urbem eſt importata. Erant tunc ædes Doriæ mœnibus urbis prope conjunctæ, quæ mœnia ex humilibus, debilibuſque in eam poſtea altitudinem & firmitatem exſtructa ſunt, ut hoſtibus terrori, ceteris autem ea contemplantibus admirationi eſſe poſſint: ipſe, cum vehementius pugnaretur, & civitati timeret, intra portam ſe conjecit, eaque occluſa, & ferreis repagulis obfirmata, ſumma vi propugnans, omnem ſpem, quam magnifice conceperant, hoſtibus adimit. Dum hæc in ea parte geruntur, cives improviſo malo trepidare illi quidem, ſed tamen virtutis memores arma capere, alius alium adhortari, & catervatim ex omnibus partibus, uti eos locus aut caſus conjungebant, ad hoſtium vim repellendam concurrere. Quare Galli, cum nonnulli eorum vulnerati

ceci-

cecidiſſent, roburque propugnantium redintegratum, pertimeſcendumque videretur, direpto Faſciolano, excitatoque in Auriæ ædes incendio, fuga ſibi conſulentes ſub veſperum diſcedunt, eodemque, quo venerant itinere, Alexandriam revertuntur. Sane haud erat difficile Genuenſibus eruptione facta illam hoſtium aciem profligare, ſi in eam deliberationem incubuiſſent. Ceterum audacia, quæ ex conſulto ſuſcipitur, plerunque eorum, quos aggreſſa eſt, conſultationem ancipitem reddere ſolet, præſertim ſi adſit celeritas. Itaque hoc in primis hoſtibus ſaluti fuit, & illa præterea ratio, quod Genuenſes, qui diuturnis malis attriti, non ex audacibus facinoribus famam quærere, ſed ex providentia cauti, incommoda ſubterfugere ſtudebant, veriti ſunt ne majora hoſtium ſubſidia Vallicerchium ſubſequerentur.

JA-

JACOBI BONFADII
ANNALIUM GENUENSIUM
AB ANNO MDXXVIII.
RECUPERATÆ LIBERTATIS
USQUE AD ANNUM MDL.

Liber Secundus.

HÆc mihi in præſentia tractanti, & vetera Genuenſium facta cogitatione complectenti, venit in mentem addubitare, num hujus ætatis homines ſatis eorum laudibus reſpondeant, qui hac in urbe ſuperioribus ſeculis floruerunt. Exſtant monimenta rerum, quas Genuenſes geſſerint abhinc annos paulo ſupra quingentos; nam ſuperiora aut injuria temporum interiere, aut Scriptorum negligentia non ſunt tradita literis. Ejus igitur antiquitatis memoriam ſi repetamus, natura & inſtituto veteres illos cives eo potiſſimum ſpectaſſe comperiemus, ut ad præclara facinora & ad laudem omni ſtudio contenderent. Domi probitate inter ſe atque induſtria certantes moderatis fortunis, quas obtinebant, ita utebantur, non ut

avaritiæ, aut ambitionis inſtrumenta, ſed ut ſubſidia eſſent rerum gerendarum. Divitias pulcherrimas ſe aſſequi arbitrabantur, ſi quæ ejuſmodi perficerent, ex quibus ipſi bonorum opinione maxime eſſent probati, & liberis ſuis aliquam gloriam relinquerent; foris res arduas, plenaſque periculorum ſæpe aggreſſi, urbem nacti commoditate præſtantem, magnam ſibi comparaverunt in rebus maritimis poteſtatem; ut non ſolum finitimis, verum etiam extremas oras incolentibus, vel terrori, vel præſidio fuerint. Interim nationes fere domitæ, urbes in disjunctiſſimis terris captæ, vel auctæ, vel etiam conditæ, honoreſque a Regibus & Pontificibus illis habiti, eorum nomen maxime illuſtre reddiderunt. Hæc ſunt ab antiquis; veruntamen majori eos ſtudio in rebus bellicis, quam conſilio in urbanis & in Reipublicæ moderatione uſos eſſe vere affirmare poſſumus. Etenim in iis conſtituendis, qui ſummam rerum tenerent, confuſa atque incerta diſciplinæ civilis ratione utebantur, & cum apud eos multæ, magnæque varietates ac commutationes exſiſterent, ſæpenumero fœde diſſidentium factionum contentiones valde Rempublicam perturbabant; quemadmodum etiam nos ipſi recen-

cen-

centiore memoria civitatem laborantem videbamus, cum variarum ſeditionum tempeſtatibus agitata, & more fluctuantis navis, modo ad hunc, modo ad illum dominum, tanquam ad duros ſcopulos, delata miſerandum collidebatur. Verum, ſtabilita in compoſita civitate concordia bonorum, virtute unius potiſſimum præſidio aucta, atque adjuta, aliquando tandem fundatus eſt paci ac tranquillitati portus.

Equidem non is ego ſum, qui cujuſpiam gratiam eorum, qui vivunt, aucupari ſtudeam, homo recondita natura, & ſatis cognita fide; neque profecto cauſa ulla ſubeſt, quamobrem aſſenter alicui, qui, animi mei libertatem quandam ſecutus, nemini me unquam addixerim. Vere eloquor, quod ſentio, cum mecum ipſe conſiderate perpendo graves actiones, induſtriam, præſtantes animorum motus multorum civium, eos audeo partim cum antiquorum laude conjungere, partim etiam ipſis anteponere. Claſſibus non navigant in Orientem, non jura ſibi conſtituunt in exteris populis, fateor, & eſt in promptu cauſa, quod viribus Turcarum nimis in immenſum auctis & corroboratis, omnia ſunt ipſorum armis longe lateque occupata; & propterea via illa, quæ uſque ad Eu-

xinum Pontum gloriæ antiquorum Genuenſium patebat, jampridem eſt intercluſa. Itaque hac tempeſtate deeſt materia propagandæ bellicæ gloriæ, & non deeſt tamen in civitate vigor ille priſcus, non robur, non magnitudo animi ad eam comparandam. Cujus rei hoc argumentum habeo, quod ſi Andreas Doria, quem unum omni antiquitati oppono, eos labores tulit, eaque pericula alacriter adiit, quæ norunt omnes; ſi tantas, toties, & tam præclaras res geſſit, ut nulla prope maria ſint, quæ incredibilem ipſius tum animi, tum conſilii vim non admirabili famæ commendatione teſtentur; ſi quibus ſe Regibus adjunxit, eorum inclinatam fortunam erexit ad victoriam; ſane non eſt exiſtimandum ſeminarium, & fontem, ex quo ille profluxit, ſic exaruiſſe, ut alios item non tulerit, qui haud multo inferiorem lauream domum referre poſſint, ſi ita ferant occaſiones. Sed hæc tempora aliam vitam, alioſque mores afferunt: non negligitur quidem res militaris, quatenus Reipublicæ expedit; ceterum ad actiones urbanas, bonaſque pacis artes vigent majora ſtudia, quæ ſtudiis militaribus anteferenda videntur, cum illorum cauſa hæc expetantur; viget religionis ſincerus, &

ſum-

ſummus honor; viget beneficentiæ erga indigentes exprompta, quotidianaque exercitatio; inerti otio nullus locus; vigilantia, labor, & navitas omnia occupat. Studium autem augendæ pecuniæ maximum illud quidem; at, ſi Genuenſium montes & ſaxa nihil ferentia ſpectes, haud magnopere reprehendendum, quoniam neceſſarium; ſi ejus pecuniæ uſum in nonnullis conſideres, ſumme etiam laudandum. Tulit hæc civitas quoſdam, quos ego admirari magnopere ſoleo, divitiis atque opibus longe ceteris ſuperiores (Craſſos diceres, aut Lucullos) victu & cultu inferioribus pares; quorum præpotens fortunæ ubertas in hominum commodis provehendis propenſa ſemper atque parata, illuſtris quidam eſt quaſi triumphus virtutis. Quocirca & de civibus ſuis quotidie bene merentes, & quicunque divinis animati mentibus, cum ſe ipſis, tum illis rebus caducis recte ſunt uſi, digni ſunt, qui famæ monimentis inſerti, clari ſint, atque æterni. Leguntur paſſim libri doctiſſimorum hominum, quibus aſſidue admonemur, quid bonum in vita, & quid vere expetendum videri debeat; ſed quoniam parum attenditur, vulgi opinione turpiſſime omnia obſcurante, id ſæpius eſt inculcandum: ad

laudem, ad decus, atque ad communem hominum utilitatem, patriamque in primis conſervandam nati, & ſuſcepti ſumus; nec quicquam omnino eſt dignum hominis præſtantia, & quod in cœlum nobis aditum paret; immo vero quod bonum ducendum ſit, aut privatim alicui, aut publice civitatibus, niſi ſit cum virtute conjunctum. Cetera terram ſubeunt, & craſſis occultata tenebris in fœdum interitum cum pecudibus obruuntur. Sed ne provehar longius, redeo ad inſtitutum meum.

Cum, Republica conſtituta, proximum opus ſit, diligenter, ut conſervetur, providere; cumque nondum ſatis eſſet adhibita ſolertia in eam partem, quæ rem militarem attingit, præſtetque, ut ſecuritas
A. C. adſit, principio anni, qui eſt inſecutus,
1529. Senatui viſum eſt neceſſarium, ut duces belli deligerentur, qui idoneis urbis locis diſtributi ad repentinos tumultus, ſi qui forte inciderent, ſine ulla trepidatione e veſtigio accurrere poſſent. Eorum ſingulis centum viri ex flore juventutis attributi ſunt. Duces decem & ſeptem fuere: Andreas Spinula, Joannes Baptiſta Pallavicinus, Joannes Baptiſta Lercarius, Hector Fliſcus, Melchior Doria, Nicolaus Grimaldus, Philippus Cattaneus, Andreas

Impe-

Imperialis, Adamus Centurionus, Vincentius Saulius Rapallus, Vincentius Negronus Merellus, Bartholomæus Lumellinus Paſſanus, Joannes Uſuſmarius Roveretus, Octavianus Juſtinianus Monelia, Hieronymus Francus Julia, Leonardus Interianus Paſſagius (*xvii. deeſt*). Cum igitur ad Curiam frequenti Patrum conſeſſu excepti univerſi conveniſſent, brevi oratione, quam Baptiſta Grimaldus Zinus habuit, de ſcripto de ſuo ipſorum officio & ſtudio commoniti ſunt, Reique publicæ nomine ſuum cuique ex belli ducibus vexillum traditum eſt, jurejurando dato, quo ſingulorum virtus ad munera præclare obeunda acrius confirmaretur, omniumque patriæ præſtanda magis obſtringeretur fides. *Hæc vexilla*, inquit ille, *virtuti veſtræ traduntur, o cives, ut reliquis civibus, ut patriæ terræ, & parentibus præſidio, decorique futuri ſitis. Quotieſcunque hæc præ oculis veſtris poſita conſpicientur, toties erit vobis de libertate pugnaciſſime defendenda cogitandum, quæ iiſdem ſane rebus retineri ſolet, quibus etiam parari, concordia, jure æquabili, atque armis. Concordia conjunctiſſimi ſumus; leges item conditæ, atque præſcriptæ ſunt; relinquebatur, ut ab armis certum nobis ipſis domi in poſterum auxilium conſtitueremus: id*

nobis manus veſtræ conficiant , oportet ; quibus pro communi ſalute rerum bellicarum cura permittitur . Eſt Scipionis ſententia , plus animi ineſſe inferenti periculum , quam propulſanti : ea profecto non eſt uſquequaque vera exiſtimanda , niſi cum ii , qui periculum inferunt , imparatos offendunt eos quos adoriuntur . Etenim improviſus ille terror mentem hominibus eripit , majoraque ſibi quiſque fingit , quem ob rerum inſcitiam pavor occupaverit . At qui diſcunt nihil extimeſcere , & quæcunque impendent , antecepta animo diligenter explorant , ita ut ad audaciam conſilium , ad providentiam armorum uſum atque exercitationem adjungant , hi bene præparato animi robore omnes venientes impetus facile frangunt . Quocirca veſtrum eſt , nullum periculum , antequam inciderit , non incidere poſſe arbitrari , atque ad illud præclare ſuſtinendum vos comparare . Vigilandum eſt , perinde ac ſi ſemper hoſtiles urgeant inſidiæ , vobis præſertim , quibus patrium eſt , per res aſperas atque arduas virtutem quærere . Ita cœtu dimiſſo , omnis illa juventus opportuna atque idonea rebus gerendis novitatis amore accenſa , bellicis ſtudiis ſub his ductoribus ſe exercere cœpit , interdiu ſæpe per convalles & planiora loca armati in numerum exire , ordines habere , ſigna ſequi ,

qui, atque omnia belli ſimulacra referre: noctu, juxta ac ſi hoſtes adeſſent, ſtationes obire, vigilias agere, & laboribus omnibus aſſueſcere, quos poſcit diſciplina bellicæ virtutis. Interea, quoniam qui ſibi finem aliquem proponunt, non ſolum ea debent ſummo ſtudio parare, quæ ad propoſitum finem pertinent, verum etiam amovere contraria, cenſuit Senatus, ut arx Caſtelleti, de qua ſuperiore libro latius commemoravi, funditus everteretur. Nam munitiſſima ejuſmodi propugnacula eorum quidem rationibus, qui vel pauci, vel ſoli dominantur, maxime conducere; in civitate vero liberorum hominum, in qua omnibus inter ſe æquo jure vivendum ſit, nimium perſæpe obeſſe judicavit.

His rebus confectis, cum Genuenſes Caroli ſummi Imperatoris egregiam erga ſe voluntatem exploratam haberent, & multæ juſtæque cauſæ hortarentur, cur ejus ſibi amicitiam & patrocinium adjungerent, de communi conſilio Sinibaldum Fliſcum Legatum ad eum in citeriorem Hiſpaniam mittunt. Is, audita legatione, Sinibaldum cum civitatis nomine, tum quod ipſe vir fuit & majorum dignitate, & ſua ipſius virtute, fortunaque ornatiſſimus, ſingulari comitate complexus eſt, hominem-

minemque aliquot ibi menſes ſummo in honore habitum ita dimiſit, ut pollicitus ſit, ſe pro Genuenſium Republica conſervanda, eorumque commodis ſtudioſius adaugendis, nullum unquam laborem recuſaturum.

Per idem tempus cum duodecim triremes (de quibus ſupra commemoravi) jam propemodum eſſent ad navigandum paratæ, ut deduci poſſent, totidem cives egregia virtute cogniti, qui illis præſſent, curarentque, ut omnibus rebus inſtruerentur, delecti ſunt. Verum paucis poſt diebus, cum hujus rei magna eſſet in exſpectatione civitas, nocte intempeſta repente ignis adhæſit, omneſque cum ea ſimul contignatione, quæ navalibus tegumento fuerat, incenſæ ſunt: id caſus ne, an alicujus conſilium tulerit (quoniam plane non conſtat) nihil habeo quod affirmem. Philippo Doriæ urbis Præfecto in primarii templi propylæis magna frequentia conſeſſuque totius Senatus (quæ res ſumma cum religione, cæremoniaque confici ſolet) ab Oberto Cattaneo Lazario Duce vexillum publicum traditum eſt, utpote cui ob præclara ipſius merita rei bellicæ ſumma permittebatur. Et ipſe Andreas Doria, tametſi conſcientia recte factorum contentus, non aliud ſibi vir-

virtutis præmium quæreret, tamen paſſus eſt, pedeſtrem e marmore ſtatuam ad Curiam ſibi collocari, neque ædium donationem recuſavit, quæ Auriana in regione decreto publico illi facta eſt, cum inſcriptione, Patriæ Liberatori: tum ut judicio, grataque voluntate ſuorum civium memori mente perfrueretur, tum quod ſciebat, hujuſmodi honorum & monimentorum exemplo, ut virtus trahat homines ad verum decus, eoſque, qui vegetiore animo ſunt, ad aliquod opus illuſtrius excitet, & tanquam ſplendore quodam arripiat ad amorem ſtudiumque de Republica bene merendi.

Iis diebus Auguſtinus Spinula, vir bellicis laudibus clarus, cum firmo exercitu trans Apenninum ad oppugnandum Novium contendit. Id oppidum, quod ſub Genuenſium ditione fuerat antea, Origa uxor Petri Campofulgoſi, audaci atque elato animo mulier, Gallorum præſidio eo tempore tenebat. Cum Puteolos perveniſſet, qui locus eſt Novienſibus finitimus, parum abfuit, quin in hoſtium inſidias inciderit. Tempus erat antelucanum, iique duce quodam Belliforte intra ſilvas, loco fraudi maxime opportuno, ſe occultarant, eo conſilio, ut cum Spinulæ copiæ in eam

par-

partem proceſſiſſent, qua neceſſario iter facere oportebat, ſubito ex omnibus partibus ſeſe ejicerent, inopinanteſque & in locum iniquum progreſſas adorirentur. Verum re per exploratores patefacta, quos dolos in alios præparaverant, eis ipſi circumcluſi ſunt: aliqui ex illis interfecti; pauci capti, in quibus fuit Bellifortis; reliqui fuga ſibi ſalutem petiere. Cum ad oppidum acceſſiſſet, oppugnationemque pararet, qui in eo ſe continebant, facta pactione, ut ſua omnia conſervarentur, illi ſe dediderunt. Horum deditionem Ovatenſes, qui a Genuenſibus defecerant, ſtatim ſecuti ſunt. Sed jam ad alium rerum ordinem tranſeat oratio.

Carolus Cæſar, qui altiſſima quæque ſpectans in apertum ſibi curſum ad gloriam dies noctesque toto ferebatur animo, Barcinone conſederat, eoque præter egregium comitatum, quo pro amplitudine Imperii ſemper ornatus eſſe ſolet, multi inſuper clariſſimi viri Hiſpaniarum principes illum erant ſecuti. Cumque conſtituiſſet in Italiam velle navigare, Andream Doriam, cujus virtuti & felicitati ſumme confidebat, ad ſe accerſi juſſerat. Itaque Doria delectis ex Genuenſi nobilitate quadringentis viris cum XV. triremibus rebus omnibus in-

inſtructiſſimis eo profectus eſt. Sane ineptus ſim, ſi illius diei, illius congreſſionis ſplendorem, atque inſignem comitatem, qua a Cæſare ipſe tum exceptus ſit, oratione complecti velim. Tacita cogitatione id ſibi quiſque ſubjiciet, ſecumque reputabit, fuiſſe illum longe gratiſſimum utrique, omnibus jucundiſſimum; quanquam ex Hiſpanis non defuere, qui, cum id diſſuaſionibus obtinere non potuiſſent, ne in Italiam tenderet, illud tacitis conſiliis aggreſſi ſunt perſuadere, ut cui ductori, & quibus hominibus ſe committeret, etiam atque etiam deliberaret: Doriæ voluntatem, qui nuper a Rege Gallorum diſceſſiſſet, tanta ſubito in re tanquam exploratam judicare, valde eſſe periculoſum: Regem ipſum, per cujus fines navigandum eſſet, anxiis irarum curis excubare & meditari, qua maxime ratione poſſet ulciſci dolorem ſuum: magnum imminere ab illius claſſe periculum, quam Maſſiliæ habere ferebatur paratiſſimam: poſtremo novas oras, & gentes, nova loca, atque incognitos portus adeunti, omnia illi eſſe magnopere circumſpicienda. Cum hæc atque hujuſmodi multa Cæſari ad timorem, ſuſpicionemque proponerentur, kal. auguſti, quo ex omnium animis omnem dubitatio-

nem

nem atque ancipitem deliberationis difficultatem eximeret, pene ſolus prætoriam triremem conſcendit, & celſa in puppi cum Doria ſermonem conferens, remorum pulſu pauliſper pelago aperto invectus eſt, eodemque die, cum videret idoneam eſſe ad navigandum tempeſtatem, ſolvit, & quos ipſe ad profectionem delegerat, omnes ſtatim naves conſcendere, ac ſe ſequi juſſit. Septimo die Savonam attigit: eo obviam miſſi ſunt octo viri, qui Reipublicæ Genuenſis nomine Cæſarem ſalutarent, ultroque ei offerrent omnia, quæcunque ab univerſæ civitatis facultate in ipſius amplitudinem & commodum proficiſci poſſent. Hi fuere Baptiſta Lumellinus, Francus Fliſcus, Anſaldus Grimaldus, Auguſtinus Pallavicinus, Baptiſta Spinula, Thomas Doria, Auguſtinus Uſuſmarius, & Bernardus Juſtinianus. Ex eo loco majorem copiarum partem Placentiam præmiſit, mox placido mari, cœloque admodum ſereno Genuam pervenit. In portum ingredienti plauſu maximo, incredibilis eſt illi ex omni parte gratulatio ſignificata, inde in Senatoriam Curiam aſcendit: aſcendentem magnifico rerum viſendarum apparatu, Dux, & Senatus, magnaque omnium ordinum frequentia celebravit. Claſſis, qua adve-

adveĉtus eſt, unius & triginta triremium fuit; navium, quas onerarias vocant, trium & triginta; armatorum vero copia, quos tum ibi circum ſe habuit, ad quatuor millia hominum. Legati confeſtim ad eum undique convenerunt, atque hic multarum rerum componendarum, pacandique Italiæ ſtatus inita ſunt primordia, quæ concordiæ conſiliis aucta, non ita multo poſt partim Placentiæ, partim Bononiæ auctore Cæſare ad exitum perducta ſunt. In legationibus audiendis Florentinorum durior fortuna fuit. Hi popularem ſtatum temporibus adjuti in civitatem introduxerant, illis ejectis, qui Clementis Pontificis Maximi nomine principatum tenuerant, petebantque, ut eam ſibi civilem vivendi rationem retinere liceret. Verum Cæſar ad eorum poſtulata aures prorſus obſtruxerat: nam cum non mediocri dolore affectus eſſet ob calamitatem inſignem, quam urbi Romæ Borbonius invexerat, cuperetque, quibuſcunque officiis poſſet, Pontificis incommoda ſarcire, proximis diebus ejus Legato omni confirmatione receperat, ſe in priſtinum ſtatum Pontificem reſtituturum. Huc accedebat, quod juſtiſſimis de cauſis animo erat in eam civitatem offenſiore. Quibus rebus effectum eſt, ut paucis poſt men-

menſibus ſuis ipſius copiis paſſus ſit Florentiam oppugnari, atque in ejus poteſtatem venire, a quo pridem ad motum fortunæ ſe ſubtraxerant. Cæſar VIII. kal. ſeptemb. Genua diſceſſit, Placentiam, & mox Bononiam profectus eſt. Nec quicquam præterea hoc anno publice actum occurrit mihi, quod memoriæ prodendum eſſe videatur.

A. C. 1530. Anno inſequenti ad VI. id. febr. noctu octo triremes, de quibus ſupra dixi, incendio conſumtæ, placitumque eſt Senatui, ut aliæ ædificarentur. Cæſar jam Bononiam ad Clementem Pontificem Maximum pervenerat, exſpectabatque ex Germania literas, quibus certior fieret de Rege Romanorum creando quid ſtatueretur. Hæc res aliquot illum dies obſcura ſpe incertum, ſuſpenſumque habuit: ubi vero in certam ſpem venit Ferdinandum fratrem ita eſſe a cunctis ſuffragiis paratum, ut, quin ipſe Rex declararetur, non eſſet dubitandum, voluit, ut per Pontificem Maximum Romani ſibi Imperii Corona imponeretur. Id actum eſt in Divi Petronii templo ad VI. kalend. martias. Ad hujus tantam celebritatem diei, ad quam ex omnibus paulo notioribus Italiæ locis ornatiſſimæ legationes convenerant, Reipu-

blicæ

blicæ Genuenſis nomine, Francus Fliſcus & Nicolaus Juſtinianus eo profecti ſunt, & his Jo: Baptiſta Lercarius tertius Legatus additus, qui paucis ante diebus publicæ rei cauſa eos anteceſſerat. Hujus in nobiliſſima contentione pulcherrimum factum non videtur ſilentio prætermittendum. Exiturus Cæſar ex primo ſacrario, in quo iis ſe veſtimentis ornarat, quibus indutum ſacro cæremoniarum ritu in medium eum procedere oportebat, juſſit, ut præirent Oratores, qui aderant, & cum æquum videretur, ut Senenſes, utpote Genuenſibus inferiores, antegrederentur, id audacter recuſarunt. Orta ex utraque parte controverſia, præfectoque cæremoniarum honorem Senenſibus adjudicante, nimirum qui eſſet in eam partem voluntate propenſior, ibi tum Lercarius contra diſſeruit, demonſtravitque ſententiam, quam is dixerat, vim potius habere officii, atque amici erga Senenſes animi, quam auctoritatem hominis recte judicantis: habere a Cæſare reſcriptum, quo Ferrarienſibus & Florentinis hoc ipſo honore fuerant antelati: cum Senenſibus nullam illis unquam contentionem fuiſſe, ut qui deteriori jure cenſerentur. Tum Cæſar, cum dirimendæ controverſiæ locus opportunus non videretur, primus

ipſe egreſſus eſt; Legati permiſte ſubſecuti. Erat illis deinceps in ſupremum templi ſacrarium aſcendendum, ubi præcelſo in ſolio, celeberrimo conventu Pontifex ſedebat. Cum Lercarius eo introgreſſus, a Ferrarienſi Legato aſcenſu prohiberetur, reſque eſſet in controverſiam adducta, pronunciavit Pontifex, ut Ferrarienſis loco cederet: eo cedente, ecce hic iterum unus ex Legatis Senenſibus eam in ſedem irrumpere conabatur: tum Lercarius loco ſuperior hominem commotiori animo & voce monet, quod alienum eſſet, ipſe ſibi præripiendum putaret: cum ille projecta audacia contra inclamans ſe magis attolleret, manum in ejus mentum obnixe conjicit, facileque detrudit: cum acceſſiſſet alter, atque utraque manu Lercarii veſte correpta, eum deturbare ſumma vi niteretur, veſtem ille quidem conſcidit, ſed dextro reluctantis pede acerrime concuſſus, retro cum gemitu projicitur: ita, utroque repreſſo, probe perfecerat, ut duo ſeniores, quos collegas habuit, quieti conſiderent. Cum clamarent adverſarii, Senas vetuſtate antiquiſſimas eſſe, iniquum videri, ſi per eos, quibus ſæpe fuerat impoſita ſervitus, de Senenſium dignitate quicquam derogaretur, ad hæc ille reſpondit, raro

admo-

admodum eſſe animadverſum, quin magnæ civitates magnas item mutationes perpeſſæ fuerint: Genuenſes quidem non externa vi fuiſſe ſubactos, ſed laboraſſe diſſenſione civili; quocirca ſi aut a Rege Gallorum, aut ab aliis, qui civitati præeſſent, accerſiti ſunt, cum ii non domini, ſed pro ducibus fuerint, vel alterius civium factionis propugnatores & patroni, quod de ſervitute objicerent, id eſſe falſum. Generis autem vetuſtatem ſe quidem Senarum urbi non adimere; at ſi utriuſque urbis originem ex literarum monumentis repetere vellent, fore, ut ſe minime anteponerent: porro ſi res geſtas, ſi nominis gloriam, ſi poteſtatem, & in Pontificiam Sedem utriuſque civitatis antiqua ſtudia & merita conferrent, facile eos cognituros, nullum illis ab æquitate dari non modo controverſiæ, ſed neque dubitationi locum: & tunc quidem quod Cæſar Italiam teneret, quod ſummi Imperii coronam acciperet, poſtremo quod eo conventu, eoque loco ſederent, id eſſe Genuenſium opibus acceptum referendum. Is dies illi ſane pulcherrimus atque honeſtiſſimus fuit, cum omnes ei ſummæ laudi darent, quod non ſolum manibus pedibuſque adverſariorum impetum fregiſſet, ſed eorum etiam argumentationibus ſedata gra-

vique oratione reſpondiſſet; maxime tamen nitebantur adverſarii ſuffragatione & gratia Joannis Piccolhominei, qui tunc aderat, Sacri Senatus principis. Refertur ad Pontificem. Is, quod illi eſſent ad Cæſarem Legati, ad eum rejecit. Defertur res ad Cæſarem, qui medio in templo ſubſtiterat: decrevit, ut aut inter ſe cauſam componerent, aut loco excederent: cum res nullo pacto conveniret, priores Senenſes digreſſi ad eos qui ſtabant, ibi conſtitere: Genuenſes in partem, qua propius Pontificem erant acceſſuri, converſi ſunt, ubi ſub ipſius oculis fuere. Tum Lercarius, ita ut exaudiretur, *haud ſatis æquum ſibi videri*, inquit, *ſi non eſſet Genuenſium Legatis apud Pontificem locus*. Eo permotus Pontifex innuit, ut ſubſiſterent, eiſque, quo ſeſſum irent, ipſius mandato honorifica aſſidentium conſurrectione locus eſt datus. Ita Lercario non ab initio conſilium & virtus, non conſtans animi propoſitum ad extremum defuit: ſuam quoque ſeniores collegæ omnium judicio laudem tulerunt, quod juniori omnem altercationem reliquiſſent, &, tanquam res minime dubitanda eſſet in contentione poſita, taciti eademque ſemper conſtantis oris æquabilitate perſtitiſſent; quæ res viſa eſt eorum

rum gravitati fuiſſe maxime conſentanea.

Cæſar, rebus Italiæ compoſitis, in Germaniam ad conventum agendum profectus eſt. Premebat infeſtis armis Pannoniam Turca; hujus rei ſummam rationem habendam exiſtimabat: vigebant Lutheranorum pertinaces de religione controverſiæ; eorum quoque turbulenta conſilia ſedare magnopere ſtudebat. Sed cum res varia diſſidentium altercatione extraheretur, & valde difficilem explicatum haberet altera, altera nullum, ubi parum profici poſſe intellexit, conventu ſoluto, Aquiſgranum ſe contulit, ibique quod ſummis votis optarat, ut Ferdinandus frater Rex crearetur, perfecit. Sed iis relictis, quæ altioris hiſtoriæ ſunt, ad meum me penſum revoco.

Menſe majo Andreas Doria, qui ſummam rerum maritimarum Cæſaris nomine tenebat, ad majorem Balearem inſulam conceſſerat. Erat ei triremium xxix. claſſis parata, eo nomine ut in Africam trajiceret, & Careadino Mitylenæo, cui Barbaroſſæ cognomen fuit, damnum aliquod inferret, ſi poſſet. Inde noctu cum ſolviſſet, idoneam tempeſtatem nactus, paulo ante lucem ad continentem proxime Circellum pervenit: quod oppidum mœnibus cir-

cumſeptum domiciliis & vicis ſuccinctum eſt, ex altera parte mari alluitur, ubi ſinus inflectitur, intra quem ſinum biremes & naves longæ numero ad xvi. ſe continebant, quas Careadinus eo commeatus cauſa ex Algerio miſerat. Cognito ab hoſti bus noſtrorum adventu, & de more ſuo inter ſe ſignificatione facta, Andreas Doria, qui omnem Careadini claſſem eo in ſinu latere arbitrabatur, ſuos paratos in acie & ſub armis eſſe juſſit: oppidani, orta jam luce, nacti interim ſpatium, vicinos in montes confugerunt: qui vero fuerant in loci præſidio collocati, & qui e biremibus deſilierant numero ad ccc. hi ſe ad propugnandum compararunt. Litus proximum noſtri occupavere, & mccc. militibus expoſitis, Chriſtophoro Pallavicino, & Eraſmo Doriæ negotium datum, ut locos diligenter cognoſcerent, & oppidum oppugnarent. Cum paulum proceſſiſſent, levi prælio patentibus in campis cum hoſtium parte commiſſo, eos in fugam dedere; cohortibus vero diſtributis, & Eraſmo cum earum parte eo loco relicto, qui, ne hoſtilis manus adoriri a tergo poſſet, cuſtodiret, Pallavicinus ad oppidum contendit. In ſuburbio foſſæ inventæ, in quibus captivi ad octingentos pro tempore impoſiti aſſervaban-

bantur : omnes ſoluti ſunt ; deinde magno impetu oppidum oppugnatum & captum, perpaucis vulneratis. Turcæ amiſſo oppido in arcem confugerunt. Verum illud profecto eſt, in virtute militari non ſolum magnitudinem animi requiri, ſed etiam timorem: illa facit, ut vincamus ; hic vero vigilantibus curis ad omnia circumſpicienda excubans cavet, ne parta nobis victoria e manibus elabatur. Nimirum victoria maximam cum fortuna cognationem habet, variæ, facileque commutabiles ambæ, ambæ e bello ortæ, atque altera alteram conſequitur: illa tamen, generoſa quadam nobilitate ſuperbior, accuratiſſimam diligentiam amat & vigilantiam ; nam ubi animum remiſeris, aut paulum dejeceris oculos, ea tanquam indignans e tuis caſtris ad adverſarios repente avolat. Cum in arcem confugiſſent hoſtes, noſtri, quod abeſſe a periculo viderentur, libere ac ſine timore, partim etiam prædabundi, vagabantur: id cum illi animadverterent, unde occultus erat ex arce exitus taciti egrediuntur, & cum iis conjuncti, qui ſe ex fuga receperant, additis præterea nonnullis equitibus Arabum, noſtros ita remiſſa cura incompoſitos, & inter eos, qui e foſſis fuerant erepti, magnopere impeditos, repentino

incurſu adoriuntur. Quo factum eſt, ut cum ſubito malo oppreſſi, ſui colligendi facultatem non haberent, perturbati ad proxima litora, & ad ſalutem contendere coacti ſint. Deſiderati circiter cccc. ceteri Andreæ Auriæ diligentia ſervati, qui de claſſe omni genere tormentorum, & quacunque ratione potuit, hoſtibus obſtitit, ſuoſque in tutum reduxit; mox abductis novem biremibus ex iis, quæ in proximo ſinu, quem diximus, ſtationem obtinebant, in Hiſpaniam contendit: inde aucto triremium numero in Carieram inſulam, quæ eſt inter Baleares & Africam ſita, profectus eſt eo conſilio, ut cum Careadino, quem ibi eſſe fama perceperat, prælium committeret. Verum eo non invento, cum non ſatis idonea videretur maris tempeſtas, Genuam reverſus eſt kal. julii. Sed jam ad res urbanas redeundum.

Hoc ipſo anno in proximis montibus, qui ad Porciferam Vallem pertinent, duæ arces exædificatæ, & quod *Caſtellatium* vulgo vocant, magna ex parte vetuſtate collapſum, refectum eſt: renovata item compluribus locis urbis mœnia, quæ vitium fecerant. Pridie kalend. januarii Hieronymus Furnius Juriſconſultus, & Hieronymus Grimaldus Ceba Oratores in Galliam

liam miſſi, qui Eleonoræ Auſtriæ in frequentiſſima celebritate ipſius in Lutetiam adventus, Reipublicæ nomine, honorarium officium tribuerent; id quod optime præſtiterunt.

Initio anni ſequentis Baptiſta Spinula A. C.
Dux renunciatus eſt, vir & ingenio, & 1531.
rerum uſu maxime ſpectatus. Calamitoſus hic annus fuit: calamitatis cauſa bellum, quam fœdiſſimam peſtem Reges & Principes, perinde quaſi vitam in terris beatam ſibi cæteriſque invideant, nimium ſæpe e ſedibus ſuis, id eſt ab orci faucibus evocant: exit illa quidem ſane libenter, & diris ultricibus, diſcordia, luctu, atque egeſtate comitantibus, omnes ærumnas mortalibus affert, non ſolum vaſtitatem terris adducens, ſed horrendis tenebris vel ſolis ipſius radios nobis interſtinguens. Hujus igitur teterrima vi, quæ Italiam late pervaſerat, inhorruerant tempora, & Genuenſium fortunæ cum privatæ tum publicæ, valde erant attritæ: jacuerant nonnullæ artes, multorum fides conciderat, & mercatura, qua omnis eorum ratio præcipue nititur, admodum refrixerat. His incommodis Senatus diligentia, quacunque ratione fieri poterat, occurrebatur: & ne mercatores, qui Genuam ventitare

titare conſueverant, alio commearent, propterea quod graviora vectigalia iis in aſperitatibus rerum mercibus fuerant impoſita, decem viris adhibitis, qui vectigalium rationem accurata perpenſione cognoſcerent, data opera eſt, ut ex ejus pecunia ſummæ, quæ portorii nomine exigebatur, tolerabilis deceſſio fieret: præterea cum annona quotidie ingraveſceret, magnaque pars civitatis a mercatoribus frumentariis, piſtoribuſque ſuo tantum commodo ſervientibus nimis acerba venditione premeretur, curavit Senatus tanquam magnus quidam paterfamilias, ut media in urbe ædificia exſtruerentur, in quibus ſuppeditato ex horreo publico frumento conficeretur panis, in quo ex æquitate & officio pretium longe remiſſiori æſtimatione præſcriptum; eique venditioni & muneri nonnulli probati viri præfecti ſunt. Ita quæſtuariorum avaritiæ via, quam ſibi latiſſimam patefecerant, occluſa eſt, & tenuiorum inopiæ commodum ſubſidium publicis opibus comparatum.

His fere diebus duo in urbe fures deprehenſi, de quibus nullam mentionem ſane facerem, niſi callide excogitatum furti genus in lucem proferendum videretur. Sunt tota urbe magna impenſa & diligentia

gentia frequentes ducti cuniculi, in quos immundæ proluvies dilapſæ ſubtercurrentibus aquis in mare feruntur. Illi ita ſe ex compoſito comparabant, ut ſpatio recte prius oculis & conjectura dimenſo, alter ſe in locuplete taberna ſiſteret, opportuna & probabili aliqua de cauſa ibi ſermonem quærens, alter per cuniculum ingreſſus uſque eo ſubreperet, quoad illo pede terram deſuper feriente ſignum acciperet, eoque admonitus locum notaret. Nocte vero concubia, cum occluſis tabernis omnes ſe domum reciperent, fures conjuncti locum mira ſolertia ſuffodiebant, atque iis rebus, quæ commodæ viderentur, ita rurſus affabre & concinne occludebant, animadverti fraus ut minime poſſet. Res aliquot menſes non ſine magno nonnullorum civium detrimento in occulto fuit, & fruſtra cuſtodes perſæpe poſiti: tandem Lugduno, quo furta magna ex parte provehebant, maleficii indicia allata, auctores deprehenſi pœnas ſceleri debitas capite perſolverunt, cuniculorumque oſtiola ex eo tempore cratibus ferreis obſepta ſunt.

Sexto decimo kalend. februarii, euro atque africo flantibus, tanta, tamque horrida maris tempeſtas coorta eſt, ut æqualem in ora Liguſtica, ſimilemve unquam

fuiſſe,

fuiſſe, non ſit auditum. Moles, quæ portum efficit, tota fluctibus diſrupta eſt, eorumque incurſu murus ad carcerem portui proximum dejectus, tabernæ, in quas fera procellæ vis prorumpere potuit, nonnullæ procubuere. Ad Calvorum pontem ex officinis marmorariis grandia ſaxa diſturbata, alioque devoluta; murus item, qui Sarzanæ plateæ latus muniebat, magna ex parte prolapſus; duæ quoque naves onerariæ in portu collabefactæ ac depreſſæ ſunt. Ea tempeſtate ſæviente ſubiit cura Patres, ut pii Sacerdotes cineres corporis Divi Joannis Baptiſtæ ad portum veniam a cœleſtibus expoſcentes afferrent: id ubi factum eſt, tanquam Spiritus Dei ſummas undas perlaberetur, ſenſim tumida æquora conquievere. Hoc in quam partem accepturi ſint ii, qui ad naturam, occultaſque ipſius cauſas omnia referunt, non laboro: perſpicua res eſt, de qua loquor, & ſæpe alias omni inſpectante civitate clariſſima ſignificatione teſtata; ut qui tam præſentem vim divini Numinis non toto pectore accipiat, omnique aſſenſione tacitus veneretur, is non dicam impie, ſed plane ſtulte facere judicandus ſit. Qua tempeſtate Urbanus Secundus Pontifex Maximus nobiliſſimum exercitum Hieroſolymam miſit, quo Chri-

ſti

ſti ſepulcrum ex Saracenorum manibus vindicaret, claſſis Genuenſium, quæ ea in expeditione longe inſignem operam præſtitit, hos cineres ex Stamira Lyciæ oppido Genuam tranſtulit.

Sequitur annus xxxii. quo Andreas Doria Melphium oppidum, quod eſt in Apuliæ finibus, a Cæſare dono accepit, ab eoque Princeps eſt appellatus. Cæſar his temporibus cum Ferdinando fratre in ſuperiorem Germaniam contenderat, eo conſilio, ut Sultano Solimano, qui ingentibus copiis Auſtriam urgebat, ſeſe opponeret; atque ut facilius adminiſtratio belli procederet, omniumque voluntates & ſtudia ſibi, quibuſcunque rebus poſſet, adjungeret, Lutheranorum cauſæ facilem ſe præbuit, omnemque eorum cum Pontifice Maximo controverſiam in futurum Concilium rejecit. Quamobrem ſingulari totius Germaniæ conſenſione cumulate, quæ petebat, conſecutus eſt; maximoque, & fortiſſimo exercitu celeriter comparato, iis additis auxiliis, quæ Alphonſus Avalus ex Italia adduxerat, adverſus Solimanum profectus eſt. A. C. 1532.

Dum hæc in Germania geruntur, interea Genuæ Cæſaris juſſu apparatui maritimo Andreas Doria intentus claſſem cogebat;

gebat ; nam cum e Conſtantinopolis portu maximam triremium vim in altum evectam , quæ oram Italiæ depopularetur , fama percrebuiſſet , neceſſario huic quoque bello occurrendum exiſtimavit . Movit e portu Doria ad xvi. kalend. julii, ſecundaque navigatione uſus Neapolim , atque inde Meſſanam paucis diebus advectus eſt : xl. naves , totidemque triremes eo coactæ ſunt , in quibus aliquot fuere Clementis Pontificis Maximi , & quatuor equitum Hieroſolymitanorum : his Bernardus Salviatus , illis Antonius Doria præfectus erat : milites claſſi impoſiti ſunt circiter quinque millia : Italis præerat Hieronymus Tutavilla, Hiſpanis Hieronymus Mendoza , omnibus vero Andreas Doria præpoſitus ſummam imperii adminiſtrabat. Hæc claſſis ita inſtructa atque parata vii. kalend. ſeptembris Meſſana ſolvit, & iii. idus Sphragiam inſulam , quæ nunc vulgo *Sapientia* vocatur , incolumis pervenit : ibi cum certior eſſet factus , hoſtilem claſſem longius provectam Helleſponti fauces petiiſſe , de oppugnanda Corone conſilium iniit . Acrita eſt eminens promontorium Peloponneſi , quod ad Auſtrum illuſtri proſpectu in altum procurrit , vulgo *Caput Galli* vocant . Hoc ubi prætervectus fueris ,

ris, introrſus ſecundum promontorii latus curſum flectenti, & circiter x. millia paſſuum naviganti, Corone occurrit: urbs prominenti in rupe poſita, quæ fluctibus alliditur; qua vero ſpectat in Septentriones, altius aſſurgit: hæc urbis pars, qua eſt a terra aditus, arcem habet, cum montis dorſo, tum firmiſſimis muris obſeptam, egregieque munitam; qua vero prominet in mare, inſulaque appellatur, præruptis cautibus ſuccingitur. Nunciata per Eraſmum Doriam loci difficultate, qui quatuor triremibus ad omnia diligenter exploranda anteceſſerat, nonnulli eam oppugnationem diſſuadebant, ut qui aut irritam, aut certe longam futuram arbitrarentur. Sed tamen re deliberata, locus ille animi, in quo virtus habitat, omnibus concaluit. Itaque cum acceſſiſſent propius, præmiis propoſitis iis, qui primi muros aſcendiſſent, diſtributis pro ſitu locorum copiis, urbem ex omni parte circumſederunt. Expoſito e triremibus majore militum robore, Hieronymus Tutavilla in ea parte Italos collocavit, quæ ſpectat in Orientem; Hiſpani mediocri intervallo disjuncti collem occupaverunt; tota vero claſſis ab Auſtro ſeſe explicuit. Circumſeſſa igitur hunc in modum Corone, undique omni vi tor-

men-

mentorum oppugnari cœpit. Turcas, qui urbem tenebant, non pavor, ut in re non opinata, non tumultus inceſſit, ſed ſumma omnium voluntate atque conſtantia ad oppugnandum ſe comparaverant. Ab aurora pugnæ principium factum erat, jamque in veſpertinum tempus inclinabat dies, & noſtrorum impetum hoſtes acerrime ſuſtinebant. Tum vero Aurius in appellandis, cohortandiſque ſuis pondere verborum addito, & ſpe uberiore propoſita, alacriores nonnullos ad ſubeundum rupes effecit, qui per ſaxa & cautes, qua minus præceps aditus videbatur, in muros, qui erant ab ea parte humiliores, aſcenderunt. In iis primus fuit Lamba Doria, egregiæ virtutis adoleſcens, explicatumque vexillum perſpicuo affixit loco: hunc quidam Corſus, & duo Navarchi cum duobus ſignis, multique deinde ſubſecuti ſunt: hoſtes e munitionibus repulſi in arcem confugerunt. Ita ea pars urbis, quæ inſula dicitur, capta eſt, atque ibi vallis & aggeribus Doriani ſe communierunt, murumque arcis ſuffodere, & cuniculum ad hoſtem agere inſtituerunt. Interea Græcus quidam, qui Naupacto literas afferebat, capitur, ex quibus cognitum eſt, maximam manum comparari, quæ hoſtibus propediem ſubſidio

ſidio ſit adfutura. Ejus internuncii caput arrecta in haſta præfixum eſt, ingenſque clamor factus, ut id hoſtes cognoſcerent, confeſtimque adhibita eſt diligentia, ut Theodorus Spinula, nonnullique alii Centuriones ſuis cohortibus idoneo loco non longe ab urbe vias obſiderent, atque arborum truncis impedirent, ut iis, qui ſubſidio adfuturi credebantur, adeundi facultas adimeretur. Ei operi dum intenti eſſent, atque equites circiter centum ad urbem procurrere ſecundum mare animadvertiſſent, regreſſum illis intercluſerunt, qui mox circumventi, cum a tergo & a fronte premerentur, omnes fere interfecti ſunt. Multorum capita haſtis affixa formidoloſum ſpectaculum obſeſſis præbuerunt; qui cum omnem ſibi auxilii ſpem præciſam viderent, rebus ſuis diffiſi non tulere diutius obſidionem, pactique, ut ſine detrimento liceret abire, ex arce incolumes exceſſere.

Auria biduum ibi commoratus, rebuſque omnibus, quæ ipſius diligentiam requirere videbantur, accurate compoſitis, Hieronymum Mendozam cum præſidio mille & quingentorum militum loco præfecit: inde in ſinum Patrenſem profiſciſcitur. Urbem Patras cum oppugnare ag-

grederetur, oppidani ſtatim ſe dediderunt: Eraſmus Doria cum præſidio ibi relictus. In faucibus ſinus Corinthiaci duo ſe caſtella attollunt, quæ, brevi ſpatio maris interjecto, adverſis frontibus oppoſita utrunque latus tuentur: mox ad hæc oppugnanda contendit. In altero magnus noſtrorum adventu inceſſerat timor, ideoque nullo negotio in Auriæ ditionem venit: viri cum uxoribus & liberis incolumes dimiſſi, arx vero funditus everſa eſt. Qui alterum oppidum, quod ad Naupactum vergit, obtinebant, extremam pati fortunam parati, ſeſe ad id defendendum pertinacius obfirmarunt. Cum muros noſtri aſcendere conarentur, & contra adverſi hoſtes, mulieribus etiam operam ſuam egregie navantibus, acerrime reſiſterent, multi præcipites acti, & vulnerati, confecti ſunt. Hæc igitur pugnæ ratio cum maximum detrimentum noſtris afferret, majoribus tormentis rem gerere viſum eſt opportunius, quorum aſſiduo concuſſu muri magna parte dejecta, aditus ad irrumpendum patefactus eſt. Tum vero clamor auditus infirmorum miſerabili voce ſalutem implorantium, ſed ardens iracundiæ furor miſericordiam non recepit: non ætate confectis, non mulieribus, non infantibus furor ille

peper-

pepercit; & arx ipſa penitus everſa. His rebus geſtis, cum conſilium iniret Doria, quemadmodum Naupactum expugnare poſſet, ſecundi rerum eventus, ut victoriæ curſum non omitterent, ſuadebant. Contra durum anni tempus (jam enim inhorruerat hyems) & oppidi ſitus, quod in prærupto atque aſpero colle poſitum, omnem aditum difficilem habet, ne id tentaret, dehortari videbantur. Hæc cogitanti nunciatum eſt, Naupactios magna in lætitia eſſe, id quod etiam ex ignium ſignificatione cognitum eſt, quod fama tota regione percrebuerat, Solimanum, qui, ut ſupra dicebamus, in Auſtriam conceſſerat, omnem exercitum dimiſiſſe, jamque ipſius adventum appropinquare: quæ res cauſa fuit, ut eo abjecto conſilio, celerius opinione ſua in Italiam redierit. Genuam x. kal. februarii pervenit, omni civitate ipſius laudes & facta celebrante. Cæſar item ex Germania hoſtili metu liberata Bononiam reverſus eſt. Nam cum Solimanus graviſſima detrimenta accepiſſet, & in oppugnatione Guntii, quod oppidum eſt in finibus Panno-niæ, invictos defenſores non ſine acerbiſſimo multorum interitu expertus eſſet, adverſo marte perculſus inceptum deſeruit: eoque, unde ſpe elatus venerat, dolore fra-

ctus, regreſſus eſt. Ita difficilium rerum initia, quas hic annus habuit, celerem & ſecundum habuerunt exitum.

Ad vi. kal. julii incendium in urbe accidit dignum memoratu. Domus erat prope Senatoriam Curiam, in qua pulvis inflammandis tormentis bellicis præparari ſolebat. Forte accidit (ſicuti ego accepi) ut mula, quæ lapidem molarem ejus artificii trahebat, pede ſilicem feriente, ſcintillam excuderit: ea in pulverem dilapſa, ſubito arido in nutrimento fera vis ignis exagitata flammarum nubem horribili fremitu ad cœlum extulit, omniaque ruinis complevit: domus illius parietes eo concuſſu repente diſcluſi late diſſultaverunt: disjectæ trabes, avulſaque ſaxa non ſolum proximis tectis incendium, & cædem hominibus attulerunt, ſed per urbis vicos nonnullos ſuis in rebus occupatos oppreſſere: milites xv. ex iis, qui in veſtibulo Curiæ ſtationem tenebant, incendio abſumti: Criſtophorus Calverius ejus pulveris artifex cum tota familia combuſtus inventus eſt. Cum Senatoribus, qui tum in Curia adfuere, feliciter actum; nam quamvis e tecto lapides, tegulæque collapſæ in id conclave, ubi conſidebant, deciderint, & feneſtrarum columellæ ſuis e ſedibus

dibus perturbatæ in diverſas partes diſſiluerint, ipſi tamen illæſi atque incolumes abiere. Paulo poſt Anſaldus Grimaldus, Thomas Cattaneus, & Paulus Baptiſta Calvus Judex Bononiam Oratores miſſi, qui Cæſari exitus rerum ſecundos, fauſtumque in Italiam reditum Reipublicæ nomine gratularentur.

Anno, qui ſecutus eſt, ineunte, Baptiſta Lumellinus, F. Hieronymi, Dux Reipublicæ creatus eſt. Appetente autem vere Legati ex Senatus auctoritate lecti, qui Cæſari Genuam redeunti obviam procederent, Stephanus Fliſcus Ragius, Joannes Baptiſta Lumellinus, Philippus Niger, & Simon Centurionus. Gavium uſque proceſſerunt, ut intra fines agri Genuenſis ingredienti honoris cauſa præſto adeſſent: quos cum eſſet ingreſſus, milites, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa circum ſe habere conſueverat, hilari admodum fronte ad eos converſus, ſecuriori gradu, ut conſequerentur, juſſit, quod intra eos terminos veniſſent, ubi nihil jam erat eis hoſtile metuendum. Sexdecim præterea ſubſecuti rebus omnibus ornatiſſimi viri jam ad urbem appropinquanti eadem munia præſtiterunt. Maximæ de rebus geſtis, de victoria, & felici reditu gratulationes fa-

A. C. 1533.

ctæ, eaque omnia illi Reipublicæ nomine delata, quæ ab amantiſſimis & cupidiſſimis animis proficiſci potuere. Tertio loco ad Porciferam Vallem Dux Reipublicæ, univerſo Senatu comitante, ei obviam prodiit: ita illuſtri gratia, ſummaque omnium voluntate exceptus, & ad portam Faſciolanam deductus, in Dorianis ædibus diverſatus eſt. Is dies fuit ad v. kal. april. Illum Doria, ac quoſcunque circum ſe Cæſar habuit, rebus omnibus ad victum cultumque magnifice ſuppeditatis, ſuis ſumtibus aluit. Regius ædium apparatus & cultus rerum præclarus ſpeciem & majeſtatem hujuſmodi habuerunt, ut cum amplitudine & ſplendore laudum Cæſaris contenderent. Duodecim dies Genuæ commoratus, ſummaque benevolentiæ ſignificatione teſtatus, Genuenſium Rempublicam eſſe ſibi in primis cariſſimam, atque ejus erga ſe ſtudii atque officii memorem ſemper futurum. Cum xxxiv. triremibus, quibus Doria præfuit, Alphonſo Avalo triduo ante Savonam prægreſſo, qui quinque millia peditum navibus imponeret, in Hiſpaniam contendit. Iis fere diebus Antonius Doria, vir ingenio atque animo præclarus, tres Barbarorum triremes ad Corſicam inſulam cepit, complu-

reſ-

reſque e noſtris captivos, qui juncti catenis in ſervitutem abſtrahebantur, libertate donavit, & abeuntes pecunia juvit. Haud ita multo poſt auſpicium Cæſaris ſecuto quatuor triremes, quibus præeſſet, attributæ ſunt.

Interim Solimanus, qui Coronem oppidum ſibi ereptum ſumme indignabatur, XXXVI. triremium claſſem ad ejus obſidionem miſerat. Hiſpani, qui in præſidio loci, Hieronymo Mendoza præfecto (ut ſupra eſt a nobis demonſtratum) fuerant collocati, graviter premebantur; jamque ad omnium rerum inopiam pervenerant. Id cum ad Auriam eſſet allatum, eo ſtatim intendit animum, & ad nonas julii Chriſtophorum Pallavicinum cum una trireme præmiſit, qui Hiſpanis ſignificaret, ſubſidium celeriter adfuturum, eoſque hortaretur, ne animis deficerent. Audaciæ & celeritati Pallavicini, quibus adhibitis iter aggreſſus eſt, fortuna adfuit: nam cum ad hoſtes, qui ſinu Meſſenio eum obſidebant, perveniſſet, noctu triremi acri remorum pulſu incitata per mediam eorum claſſem incolumis trajecit; & cum mandata, quorum cauſa eum curſum ſuſceperat, diligenter eſſet exſecutus, ſpemque obſeſſis auxiſſet, paulo poſt manifeſta in luce regreſ-

ſus hoſtiles impetus ſubterfugit. Ejus adventu Doria, de eo rerum ſtatu certior factus, e veſtigio Meſſanam proficiſcitur. Ibi coacta xxvi. triremium, totidemque navium ornatiſſima claſſe, ad Sphragiam inſulam navigavit. Interea aucta erat hoſtibus claſſis, nam ad xxxvi. triremes, quas ſupra diximus, aliæ xx. totidemque biremes acceſſerant: idque non ignorabat Auria ex ejuſdem Pallavicini diligentia, qui Meſſana cum tribus triremibus iterum præmiſſus Hiſpanos de noſtræ claſſis profectione per actuariam navim noctu in portum intromiſſam certiores fecerat, claſſemque eo numero fere auctam cognoverat. Ad eam inſulam igitur cum conſediſſet Doria, rebus omnibus ex ſententia conſtitutis univerſos cohortatus, ut magno eſſent animo, atque ut fiducia rei bene gerendæ virtutem exſuſcitarent ſuam, ad vi. idus auguſti ex portu exiit. Præcedebant totam claſſem duæ naves longæ, multitudine tormentorum & rebus omnibus paratiſſimæ. Ceteræ naves, quibus Francus Auria præerat, mediam aciem tenebant, poſtremæ ſubſequebantur triremes. Ab Acrita promontorio, quod nunc *Caput Galli* vocari diximus, parva inſula Tinganuſa, quæ *Veneticus* appellatur, mille paſſus, aut

aut paulo amplius, abeſt ad Orientem verſa. Hoſtium claſſis late explicata ad proximam promontorii frontem excubabat. Jubet Auria noſtros inter promontorium & inſulam curſum tenere, quod, ut faceret, ventorum ratio a terra ſurgentium ſuadebat; nam ſi inſulam circumiſſet, curſum in portum ad oppidum circumflectenti, ventis reflantibus erat illi navigandum. In hoſtium igitur conſpectum cum noſtri perveniſſent, qui duabus navibus longis præerant, eoque conſilio antecedebant, ut adverſus hoſtes conſiſterent, eorumque impetum ſuſtinerent & morarentur, dum cetera claſſis trajiceret, obliti & decoris ſui & ſociorum ſalutis id non fecerunt. Ubi id animadvertit Doria, minore Mathalani cujuſdam navigio celeriter expedito, ei mandat, ut ad naves procedat, & Francum Auriam admoneat, ut ipſe ſubſiſtat. Id navigium, dum ad mandatum conficiendum excurrit, valido tormenti ictu petitum medias in undas deprimitur. Tormentis ab utraque parte acerrime pugnabatur, & circiter viginti triremes hoſtium, quæ primam ſtationem tenebant, jam ſe e litore in noſtros incitaverant: eo concurſu, neſcio quo caſu, factum eſt, ut duæ naves e noſtris cornibus antennarum ſeſe complicave-

cave-

caverint ; qua re ab hoſtibus animadverſa, in eas impeditas impetum fecerunt: noſtris primo repentina res terrorem injecit, deinde præſens periculum timorem expulit : acri pugna commiſſa multi interfecti ſunt, ſummaque utrorumque virtute certatum eſt. Interim, occupatis ea in contentione adverſariis, triremes Doriæ, quæ majorem uſum celeritatis habebant, prætervectæ ad oppidum acceſſerunt, ſubſidiumque obſidione laborantibus attulerunt: quo ſucceſſu lætior Auria acriori ſtudio ad opem duabus navibus jam pene oppreſſis ferendam reverſus eſt. Tum hoſtes, ſeu quod jam noſtros propoſitum tenuiſſe cognoſcerent, ſive quod vererentur, ne ſecunda maris tempeſtas commutaretur, ſeu quia ſubita perturbatio anguſtiores animos eorum ducibus reddiderit, pugnam deſeruerunt, celerique fuga potius quam profectione elapſi Methonem verſus regreſſi ſunt. Itaque duæ naves, quæ oppugnabantur, ſtatim recuperatæ, & ex cc. fere Turcis, qui in eas pugnantes tranſcenderant, cum in mare ſe præcipites dediſſent, partim capti, partim vulneribus confecti. Eodem temporis momento, qui terra oppidum obſidebant, ad ſex hominum millia cum Dorianam claſſem in tuto vidiſſent, impedimentis & aliquot tormen-

tis

tis æneis relictis, ſeſe fugæ mandaverunt. In oppidum cum ingreſſus eſſet Doria, Hiſpani milites, qui id tenebant, pene ſeditione facta querebantur, in magnis incommodis, quæ ſuſtinuerant, bina ſibi ſtipendia haud eſſe perſoluta, & diutina concluſione defeſſi contendebant, ut in Italiam reportarentur. Itaque novis præſidiis eo in loco collocatis, paucos poſt dies facili aura uſus circiter nonas octobris Genuam rediit.

Iiſdem diebus Clemens Pontifex Maximus cum claſſe XXIV. triremium Gallicarum Maſſiliam ad Franciſcum Gallorum Regem profectus eſt. Cum ad portum Veneris appropinquaret, Anſaldus Juſtinianus, Jacobus Grimaldus, Vincentius Pallavicinus, & Franciſcus Doria Inurea ad eum Oratores miſſi, qui Reipublicæ nomine illum viſerent, ſummaque obſervantia proſequerentur. Paulo poſt Joannes Baptiſta Lercarius D. F. & Benedictus Vivaldus Maſſiliam miſſi. Venerat ex Gallia paulo ante P. Franciſcus Nocetus Vivaldi gener. Is Senatum monuerat, gravem Regis iracundiam, quam adverſus Genuenſes ſuperioribus annis conceperat, jam penitus reſediſſe, illumque in eam cogitationem & mentem eſſe traductum, ut ſenſum aperte præſeferret bonæ erga ipſos voluntatis:
hic

hic addiderat, illud ſibi tempus valde opportunum videri, quo de reconciliatione gratiæ ageretur. Judicio & conſilio hominis probato, propterea quod & vir prudens erat, & patriæ amiciſſimus, & in Regis aula aſſidue admodumque familiariter verſabatur, duo ii Oratores Maſſiliam miſſi, qui cum Anna Momorantio hac ipſa de re agerent, ut Genuenſibus, vetere inſtituto, libere tutoque in Galliam commeare liceret. Erat hic apud Regem magnæ vir auctoritatis, utpote magnus in ipſius aula Magiſter: itaque hujus ampliſſimi viri ſtudio adjuti facile ſummaque gratia rem obtinuerant. Sed tamen ad extremum, quo minus decretum obſignaretur, cauſa non ſatis mihi cognita impedimento fuit. Opinio eſt pudorem obſtitiſſe; nam cum per quoſdam perditos homines oblata Regi ſpes eſſet, facile fieri poſſe, id quod ipſi ſe facturos pollicebantur, ut Genuam iterum in ſuam ditionem redigeret, & fortunam tentare haberet in animo, non decere Regem exiſtimavit, tunc cum iis neceſſitudinem conſtituere, quos paulo poſt, ut ſuæ poteſtati ſubjiceret, clandeſtinis conſiliis aggredi cogitabat, ne honeſta ſimulatione officii rem turpiſſimam texiſſe videri poſſet. Quamobrem Oratores in aliud tempus rejecti,

jecti, optima illi quidem ſpe, ſed tamen re infecta, Genuam redierunt.

Inſequenti anno, eorum conſilia, qui A. C.
Rempublicam adverſus moliebantur, cum 1534.
nullo certo inniterentur firmamento, parumque conſiderata ratione dirigerentur, corruerunt. Auguſtinus Granarius, & quidam Corcianicus, nullius hominis potentiæ, aut cognationis, neque tam improbi, quam imperiti, cum eſſent Maſſiliæ, Regis conſiliarios in ſpem adduxerant, ſe Genuam perfacile Regi prodituros, ob eamque rem mercedem acceperant, longeque uberiorem exſpectationem, ſi conſilia proceſſiſſent. Res ſtulte jactata, facileque deprehenſa eſt. Captus ſtatim Granarius, &, adhibita quæſtione convictus, pœnas dedit, quæ ipſius temeritati, tantoque ſceleri debebantur: non ita multo poſt Corcianicus comprehenſus a Doria in mare depreſſus eſt. Paucis item poſt menſibus Thomas Saulius, Alexandri filius, quod proximis annis Bononiæ cum Cardinali Agriſmontano ea hac de re conſilia inierit, in carcerem conjectus & ſecuri percuſſus, ejuſque cadaver in prætorio poſitum univerſis civibus ſpectaculo fuit. Errant improbi homines, ſi fœdas conſiliorum latebras ſemper in occulto futuras exiſtimant: ſol juſtitiæ, qui in exordio

dio mundi lucem ſecrevit a tenebris, radios ſuos aperit, in iis præſertim civitatibus, quæ pietatem & concordiam colunt, ſinitque, ut impii cum cogitationibus ſuis concidant, omnique auxilio deſtituti turpiſſimum in exitum miſerrime prolabantur.

Menſe junio Marcus Uſuſmarius, cum Eraſmum Doriam in Hiſpaniam proficiſcentem cum quinque Aurianis triremibus comitaretur, paulo citra Stœchadas inſulas Maurorum biremem, qui ſpe prædandi eo curſum tenuerant, cepit: mox cum reverteretur, ſex triremibus Pontificis Maximi ſibi conjunctis, cum intellexiſſet, prædonum manum ad inſulam, quæ *Mons - Chriſti* appellatur, conſediſſe, eo celeriter contendit; & primo ſtatim adventu duas eorum biremes, ac paulo poſt ad *Caput Corſum*, quod vocant, tertiam expugnavit. Prædones ad centum comprehenſi, atque in ſervitutem addicti: ducenti vero ferme captivi e noſtris a ſervitute ſoluti. Sed ecce iterum nova ab Helleſponto collecta tempeſtas per oras Italiæ magno cum multorum detrimento ſeſe effudit. Nam Careadinus Mitylenæus LX. triremium & biremium XII. ope ſuperbus, maria noſtra ingreſſus, infeſtis ſignis in Siciliam ferebatur: quo tenderet, & cujus rei

cauſa,

cauſa, juvat breviter commemorare. Muleazanes eo tempore Tuneti regnum obtinebat, expulſo fratre, qui eandem ſibi coronam appetebat regni. Ille ubi ſe ejectum vidit, ſecum gemens caſum ſuum non deſtitit agitare, & moliri omnia, quibus ſperaret ſuperbi victoris fortunas ſe poſſe contundere. Ceterum cum id fruſtra ſæpe tentaſſet, alia omni ſpe deſtitutus Conſtantinopolim ad opem Sultani implorandam confugerat: ibi Careadinus, vir impiger, aviduſque potentiæ, Sultano perſuadet, ut tam commodam occaſionem nactus id regnum invadat. Demonſtrat id eſſe perfacile factu; in duas factiones diviſos eſſe Tunetanos; meliores extero fratri ſavere; concurſuros omnes ad arma, ubi optatum ſibi Regem tantis adjunctis viribus adeſſe crediderint; Muleazanem armis diffiſurum ſuis, aut ſi reſtiterit, facile oppreſſum iri: id quod facilius Sultano perſuadet, quod, cum ſecundis majorum ſuorum auſpiciis fretus, totius orbis terrarum ſibi deſtinaret imperium, fortunæque ſuæ in primis Italiæ, & Caroli Quinti Romanorum Imperatoris vires obſtare intelligeret, videbat ad eas obterendas Africam opportuniſſimam ſibi ſedem futuram. In hanc igitur expeditionem Careadinus elato contendebat ani-

mo,

mo, vir ſævitia, rerumque maritimarum ſcientia atque uſu inter omnes fama celebratos archipiratas facile princeps. Hanc tempeſtatem Andreas Doria longe ille quidem præviderat, eratque ipſius conſilium, ut Cæſar validam claſſem, quæ advenienti hoſti ſeſe opponeret, in Siculo mari collocaret: quod ſi eſſet perfectum, non eſſent ea conſecuta, quæ vidimus. Repentinus tanti hoſtis adventus omnem illam humilis Italiæ oram maritimam tumultu ingentique terrore compleverat, & incertum erat, quo iter intenderet, & quam in partem hominis fera vis eſſet eruptura: quo fiebat, ut latius dimanaret terror, cum etiam, qui procul aberant, omnes ſibi ab impendente calamitate præcavendum æſtimarent. Ad kal. auguſti fretum Siculum ingreſſus, Meſſanam prætervectus eſt: IX. triremes Andreæ Doriæ, quibus Eraſmus & Hoſpitius fratres præerant, & IV. præterea Antonii Doriæ, quæ ad portum excubabant, Meſſanenſibus ſaluti fuerunt. E portu egreſſæ duas hoſtium biremes, quæ noviſſimum agmen tardius inſequebantur, adortæ ſunt non ſine magna Juliani Gentilis laude: verum occaſionem rei bene gerendæ anguſti æſtus iniquitas interrupit. At non Nocito, non Sperlungæ quicquam ſaluti fuit: quæ

oppi-

oppida Careadinus fœdiſſime depopulatus eſt, oppidanoſque fere omnes comprehendit, atque in ſervitutem abduxit. Fundos præterea diripuit: quo minus Julia Gonzaga oppidi domina in prædonis manus pervenerit, fata propitia obſtiterunt: pulchritudinis fœminæ in omni genere laudis præſtantiſſimæ fama perculſus mediis in undis exarſerat, atque ad eam rapiendam validam Turcarum manum miſerat. Cum nondum orto ſole id per ſedulum nuncium ſomno repente excitata cognoviſſet, celeri fuga vicinos in montes elapſa eſt.

Interea Genuæ cura per Senatum adhibebatur, ut armatis ducibus, opportuniſque præſidiis tum in urbe, tum finitimis in oppidis omnia firmarentur; & jam XIII. triremes, quas Meſſanenſibus ſalutem attuliſſe diximus, in Liguſticum mare ſe converterant. Eis Andreas Doria cum reliquis ſex triremibus ſuis ad portum Veneris obviam factus, cuſtodiis longe lateque diſpoſitis, quæ, quam in partem ſe moveret hoſtis, obſervarent, conjuncta claſſe Genuam rediit; ubi triduum commoratus, cum omnia, quæ ad urbis defenſionem erant uſui, abunde Genuenſibus eſſent proviſa, Neapolim profectus eſt, ibique tantiſper in præſidio fuit, quoad cognitum eſt Careadi-

num Tunetum illuſtre in Africa oppidum occupaſſe dolo, ibique Regis ſibi ſolium collocaviſſe.

Hoc in rerum ſtatu ad VIII. kal. octobris Clemens Pontifex Maximus vi morbi, quo complures menſes laboraverat, victus tandem exceſſit e vita. In ejus locum Alexander Farneſius, vir Romanus, ſumma omnium voluntate ſuffectus eſt, Paulusque ejus nominis Tertius appellatus, in quo ſumma prudentia pari cum felicitate conjuncta fuit.

Genuæ ſatis tranquilla omnia, neque quicquam præterea in hujus anni actis invenio, quod magnopere ſcriptione dignum eſſe videatur, niſi velim Clavarini hominis memoriam his monumentis inſerere. Eſt in ora maritima ad Orientem Clavarum oppidum opulentum, & non ignobile, quod abeſt ab urbe Genua XXII. paſſuum millibus. Ex veterum, quæ in urbe fuerunt, factionum fonte, quibus hominum ſocietatibus nihil contingere poteſt calamitoſius, odia & ſimultates eo quoque dimanaverant. Iis in diſſenſionibus ad X. kal. novembr. cædes facta: auctor ipſius cædis Battinus Bacigalupus, qui aſſeclarum præſidio munitus, Joannem Roccam, inſigni juvenem virtute, ſed tunc incautum & publico loco

forte

ſorte colludentem, luce palam adortus vulneribus confecit, impigerque ſe ex oppido arripuit: mox cum audaci aſſecutorum manu regreſſus, in prætorium impetum fecit, & carcere effracto, duos ex amicorum numero, qui eo conjecti fuerant, eduxit. Indigna res Senatui viſa: juſſus eſt Sebaſtianus Lercarius eo ſe cum præſidio conferre, qui exultantem hominis improbitatem coerceret. Ejus adventu, Bacigalupi, eorumque, qui facinoris conſcii atque adjutores fuerant, domus complanatæ, & bona in publicum addicta ſunt. Nonnulli præterea eorum, factionum affines Genuam accerſiti, dataque opera eſt, ut eorum ſimultates exſtinguerentur. Hic Bacigalupus paucis poſt annis, cum facem improbitatis ſuæ adverſus Lucenſium Rempublicam accendere occulte conaretur, ab iis comprehenſus fœda corporis laceratione morte mulctatus eſt.

Duæ naves longæ & tres biremes, quibus Chriſtophorus Pallavicinus præerat, ex longa navigatione in portum invectæ ſunt. Is ſuperiore æſtate delecta inſigni juvenum manu, Genua profectus totam oram Pamphyliæ, Ciliciæque percurrit, tum ut prædones late vagantes compeſceret, tum ut hoſtiles ipſe regiones depopularetur: in Iſiacum ſinum ingreſſus clarum & nobile

oppidum, a quo is ſinus nunc nomen obtinet, expugnavit & diripuit: mox aſſumtis octo Anconitenſium biremibus, Sataliam expugnare aggreſſus, omnem illam regionem terrore complevit. Sed cum hybernæ tempeſtates vigerent, inceptum deſeruit, Genuamque cum non minori præda, quam gloria incolumis reverſus eſt.

JACOBI BONFADII
ANNALIUM GENUENSIUM
AB ANNO MDXXVIII.
RECUPERATÆ LIBERTATIS
USQUE AD ANNUM MDL.

Liber Tertius.

Qui in iis præceptis, quæ de Rebuſpublicis ſunt, ſcriptum reliquerunt, latoribus legum non tam id propoſitum eſſe debere, ut ſupplicia maleficiis conſtituant, quam ut adhibeant accuratam rationem & diſciplinam, quibus exculti cives tacito mentis judicio a maleficiis perpetrandis abhorreant, ii ſapienter admonuiſſe videri ſolent. Nam bonis artibus & diſciplinis aſſueti adoleſcentes homines, ubi optimum vitæ degendæ habitum conſecuti ſunt, firmata ætate facile in eo perſeverant, & certa rationis regula dirigentes appetitiones ſuas, nihil aggrediuntur, quod ſit ab honeſtate ſejunctum. Veruntamen quoſdam invenire licet ita præter hominis naturam affectos, itaque ab omni recte vivendi ratione alie-

 nos,

nos, ut non de corrigendis eorum moribus, ſed de ſuppliciis illis conſtituendis neceſſario ſit cogitandum. Inſita divina quædam virtus eſt in animis noſtris, quæ propter concretionem mortalem in omnibus minuitur; mox, niſi diligens cultura adſit, depravatur; in pleriſque vero penitus evaneſcit: in ejus locum ſenſim ex uberrimis ignorantiæ atque incontinentiæ fontibus pravitates influunt, ex quibus ſcelerum colluviones, quæ detrimenta maxima cum privatim multis, tum publice civitatibus invehunt, redundare ſæpe videmus. Quare ab iis, qui ad Reipublicæ gubernacula ſedent, ſi jam captum tranquillitatis portum & ſibi, & civibus ſuis tueri volunt, non ſolum naſcenti (ut admonet Plato) ſed multo magis auctæ jam civitati neceſſario eſt adhibenda purgatio; cujus cum duo genera ſint, atque alterum admodum mite jam amiſerimus, quo antiqui honeſto coloniæ nomine facinoroſos homines e bonorum cœtu expellere conſueverant, ad ſeverum, quod hujuſmodi peſtes hominum vel morte vel exilio tollit, confugiendum. Commemoratione improbitatis eorum, qui ſunt a me paulo ante literis proditi, & quod video hujus generis hominum ſementem neſcio quo fato late ſuccreſcentem, adducor,

ut

ut horridioris hoc orationis genere hujus tertii libri exordium capiam; ſic enim perverſe ſibi ipſis abutentes, quaſi de ſuperiore loco admonendi videntur, ut ab impendentibus ſibi calamitatibus caveant. O cæcas miſeraſque illorum mentes, qui media in luce diei errorum noctem ſecum circumferunt; & cum ſedatis cogitationibus jucundam felicemque vitam traducere poſſint, odiis, atque inſidiis, noxiiſque criminibus agitati, anima vel metuente pœnas, vel ſecum ipſa aſſidua in ſeditione colluctante, diem & noctis umbram ſibi efficiant amariſſimam. At quam blanda facilique re tranquillum nobis vitæ ſtatum conſtituere poſſemus, nempe amore, cujus puriſſimis mens noſtra ſi illuſtretur radiis, ſe in cœlum reflectens cum amabiliſſimo ſolis ſplendore contendit. Cœleſtium quidem luminum æterni ignes quid aliud potiſſimum agere videntur, niſi ut ſuo appulſu conſopitam in nobis virtutem exſuſcitent, aſpectuque renitentes ſuaviſſimo ex animis noſtris ardorem amoris eblandiantur? & cum eorum radii in terram confluentes ita in unum commiſceantur, ut ad illius gremium tepefaciendum, ex quo uberiores profundantur fœtus, mutua quadam & æquabili conſenſione conſpirent, nonne aperte nos ad-

monent, ut civili communitate conſociati in concordiæ ſinum, bonorum omnium maxime fœcundæ matris, cogitationes actioneſque noſtras conjunctiſſima voluntate dirigamus? Pulchritudo vero, atque ordo, & non enarrabiles eorundem luminum curſus aſſidue clamare profecto videntur, Dei templum eſſe totum hoc quod circumſpicimus: hominis mentem in terram ex altiſſimo domicilio ad tempus eſſe demiſſam, ut hic quoque divinæ adminiſtrationis munere exornetur locus, atque hic interim in mediam templi ſedem ſummum & principem rerum omnium auctorem pietate colat, ad eumque referatur. Miſeri, qui hæc non vident; miſerrimi, qui cum videant, non agnoſcunt tamen: vos autem, quorum cauſa hunc ſcribendi laborem ſuſcepi, attollite oculos, diligite inter vos, & concordiam colite, ut inſtituiſtis; detque unuſquiſque operam atque enitatur, ita ſe in civitate gerere, ut ex optimis ejus ſtudiis & præclare factis perverſi homines exempla potius petant recte vivendi, quam ut pœnæ metu, quæ ob aliqua illis admiſſa ſcelera luenda ſit, a maleficiis deterreantur. Sed ne Annalium ſcriptor ad tradenda præcepta delabar, neu in re nimis aperta videar velle philoſophari, ad id regrediar quod eſt inſtituti mei.

Initio

Initio hujus anni, cum Baptiſta Lu- A. C.
mellinus biennium ſuum magna cum laude 1535.
confeciſſet, Chriſtophorus Grimaldus Roſcius, vir ſumma prudentia atque integritate, medicuſque in primis maxime honoratus & nobilis, Dux ad Rempublicam regendam ingreſſus eſt, celebrique Senatus frequentia magnifice laudatus. Eſt autem hoc in more poſitum, ut non ſolum Duces, verum etiam ii, qui ad Senatoriam amplitudinem aſcendunt, publice ornentur laudibus, & de inſtitutis civilibus admoneantur, ut Rempublicam capeſſentes, ea ſibi conſilia meminerint eſſe propoſita, quæ ad concordiam ſpectent, rectaque ſint, & ad ea, quæ ſunt virtutis munera, quibuſdam quaſi gloriæ ſtimulis excitentur: quæ res etiam efficit, ut plerique Juriſconſulti ad Juriſprudentiam bene dicendi ſtudium conjunxerint, multique quotidie ſuccreſcant, qui in hujus induſtriæ curriculo non mediocri cum laude verſentur.

In exitu fere januarii, Pauli Pontificis Maximi nomine, Pantaleo Niellus eques Hieroſolymitanus enſem, inauratumque galerum, ampliſſimi honoris cauſa, Andreæ Doriæ dono attulit. Ea munera ex ritibus Pontificiis conſecrata Regibus, maximiſque Dynaſtis dari ſolent, illuſtri eorum

ſigni-

ſignificatione virtutis; &, cum pro Chriſti religione & nomine conſtantiſſime ſemper fuerint ad propugnandum parati, ut ejuſmodi inſignibus admoniti ad eam laudem magis etiam corroborentur. Iis, qui ſecuti ſunt, menſibus omnes Senatus curæ in duo potiſſimum ſtudia converſæ ſunt; primum, quo tutior urbs eſſet ab inſidiis, quas incerti ſæpe caſus afferre ſolent, data eſt opera, ut diligentius communiretur. Itaque ab ea urbis parte maritima, quæ vergit in Carinianum, muri vel male cohærentes, vel quorundam malitia occultis ſuffoſſionibus prævii, grandibus ſaxis obſtructi, accurateque refecti ſunt. Quinque præterea idonei duces delecti, quorum virtute & conſilio ea, quæ ad opportunum urbis præſidium pertinebant, pro tempore adminiſtrarentur. Illud ſecundo loco ſtudium acceſſit, ut ſtipendium armandis triremibus decerneretur, quibus Cæſari claſſem undique ab amicis civitatibus tum conquirenti opem conferrent. Africanum ea tempeſtate bellum is apparabat, quod ſane bellum, tametſi a principio profeſſus ſim, me duntaxat res Genuenſium perſcripturum, non prætermittendum videtur; cum, ſi ducum præſtantiam, ſi copiarum navalium uſum, hominumque robur, nume-

numerumque reſpiciamus, magna ex parte eorum opibus ſuſceptum, adminiſtratum., confectumque fuiſſe conſtet.

Cum igitur Cæſar in Hiſpania conſediſſet, & cum animo ſuo ſæpe cogitaret Careadinum Mitylenæum victricia Sultani Solimani in Africam explicuiſſe arma, Tunetumque nobile oppidum occupaſſe, minaci flammæ occurrere, eamque, priuſquam latius ſuccenſa vagaretur, opprimere ſibi conandum exiſtimavit. Excitabat ad hoc illum inſita quædam animi magnitudo, & communis anxia cogitatio periculi, quod ab inquieta tam propinqua & valida, atque infeſta nomini noſtro gente Siciliæ, Italiæ, Hiſpaniæque maritimis populis jam jam imminere prævidebatur. Conſilio igitur per Aloyſium Avilam cum Andrea Doria, qui tum Genuæ erat, communicato, omnem in ejus belli apparatum curam intendit. Summa totius adminiſtrationis in Italia Doriæ permiſſa: trium vero menſium ſpatium eo in apparatu conſumtum. Rebus omnibus, quæ erant imperatæ, ſummo ſtudio perfectis, cum jam terreſtres copiæ, quæ ex Gallia ciſalpina Germaniaque exſpectabantur, ad finitima litora portui Veneris conveniſſent, eo profectus Doria, navibus onerariis triremibuſque

Ge-

Genuenſium eum in locum coactis, dedit operam, ut eas conſcenderent, Neapolimque, ac in Siciliam curſum tenerent, Alphonſo Avalo duce; eo conſilio, ut reliqua parte claſſis aſſumta, quæ in iis locis fuerat imperata, in Sardiniam navigarent, & ad *Caput Pollæ* (ita Caralis promontorium vocant) conſiſterent, quo Cæſar erat venturus.

His rebus conſtitutis Genuam revertitur, & cum triremibus ſuis Barcinonem ad Cæſarem contendit. Eo pervenit kalendis maji, qui dies Doriæ maxime honoratus, Cæſari lætiſſimus, illi vero civitati longe omnium pulcherrimus illuxit. Poſt ejus adventum, tametſi inſtituta profectionis conſilia ad exitum properarent, tamen iis rebus perficiendis, quæ ad expediendam Hiſpaniæ claſſem pertinebant, & præſidiis, quæ nondum omnia convenerant, exſpectandis, tot tributi ſunt dies, ut totus is menſis effluxerit. Signo profectionis dato, cum etiam tum pleriſque incertum eſſet quo tenderet, dextra parvo ſimulacro Chriſti ſublato, ad Hiſpaniæ principes converſus, *cum hoc*, inquit, *ituri eſtis*, *& mecum, qui ejus Aquilifer ſum*; ipſoque in Auriana nobiliſſima quadrireme inſidente, læti idonea cum tempeſtate ſolverunt. Mox cum aqui-

aquilonibus africo decertante maximis turbinibus & fluctibus conflictati ſunt. Ad Meleboden inſulam quarto die cum perveniſſent, inde aſperi maris laborum obliti, quod cum reliqua Italiæ & Siciliæ claſſe Alphonſum Avalum adeſſe, & Caralis promontorium tenere nunciatum eſſet, eo ſecundis auris adnavigarunt. Ornatiſſima conjuncta claſſis, & egregius præclaræ gentis exercitus ſpectaculum Caralitanis præbuerunt, quale omni ſeculorum memoria nunquam Sardinia vidit. Hic videretur operæ pretium omnem illum belli apparatum ſigillatim recenſere, & quaſi inſtructam navalem aciem oculis ſubjicere legentium, vel ut nobilium ducum nomina in hiſtoriæ lucem proferrem, vel ut ſatisfacerem iis, quos ſummum percurioſo judicio ſingula cognoſcendi ſtudium tenet. Sed hæc diſtinctius & apertius ex aliis cognoſcentur, qui in perpetua rerum univerſarum hiſtoria contexenda ſtudioſe cuncta complexi ſunt: nos ea ſummatim percurremus.

Triremes fuere xc. in quibus xv. Andreæ Doriæ, ad quem, ſecundum Cæſarem, rerum ſumma reſpiciebat, Antonii v., Reipublicæ Genuenſis xii. quanquam tres duntaxat ſuis ipſa ſumtibus armaverat, duæ Honorati Grimaldi, totidem Viſcontis Cigalæ,

galæ, tres Pontificis Maximi, iv. equitum Hieroſolymitanorum, reliquæ ex Cæſaris provinciis imperio aut gratia comparatæ. Naves vero onerariæ, in quibus xxxvii. Genuenſium, xxiii. Regis Luſitaniæ, qui Aloyſium filium miſerat, una in primis maxima equitum Hieroſolymitanorum, & quæ reliquæ ex Cæſaris provinciis convenerant, ccx. numerum explevere. Præter has erant biremes, aliaque minora multorum navigia, qui ſpem prædæ fortunamque confectabantur. Exercitus eo fere militum equitumque numero fuit, quo conſularis olim Romanorum: legiones erant Hiſpanorum duæ, partim veteranorum ad quatuor millia, qui dimiſſi a ſuperioribus bellis cum præfectis ſuis in Italia conſederant, partim eorum, qui proxime in Hiſpania fuerant conſcripti. Erant ex Germania ad vi. millia, quos Maximilianus Petraplanus evocarat, Italorum ad iv. millia, quorum quingentis præerant Neapolitani duo fratres Sanguineti; reliquis tres æquas in partes diſtributis Auguſtinus Spinula, Joannes Carrettus, & Hieronymus Tutavilla: late vero ex omni prope regione excitata nobilitas, quæ convenerat, & Hiſpaniæ principes, quos Cæſar ſecum traduxerat, claſſem omnibus ornamentis ſumma-

que

que rerum omnium dignitate complebant.

Facta igitur re divina idibus junii, univerſi exercitus conſpiratione, auris adſpirantibus, Cæſar ſolvi jubet: intenſis in altum velis, eoque die & nocte, quæ eſt inſecuta, navigatione conſumtis, eum attigerunt locum, qui *Farinæ* portus appellatur; inde in Carthaginienſem ſinum delati ad *Caput*, quod vocant, *Carthaginis* in ancoris conſtiterunt. Eo die, quo procedendum, & quid cuique agendum conſilio inito, locoque idoneo explorato, quo tutus commodusque in terram eſſet egreſſus, admonentur omnes, ut ſe in poſterum diem comparent. Interim Antonius Auria ad arcem cognoſcendam cum quatuor triremibus progreſſus eſt. Eſt Euripus aperto in litore ſinus Carthaginienſis non natura, ſed manu factus, patens in latitudinem paſſus circiter xxx. in longitudinem vero ccccc. qui ex anguſtis faucibus, quibus mare incurrens latiſſimum in ſtagnum influit, *Guletæ* nomen accepit. Abeſt directo itinere a Tuneto paulo amplius x. millibus paſſuum, quod oppidum, leviter ſurgente in colle in adverſa parte ſtagni pulcherrimo proſpectu, ſeſe attollit. Ad hujus Euripi latus, quod vergit ad occidentem ſolem, claſſis tuendæ cauſa, quam in ſtagnum introduxerat, quadrata

drata forma ſolum paſſuum circiter ccccc. amplamque turrim, quæ erat in eo ſpatio, complexus Careadinus, id ingenti vallo muniri juſſerat, atque intra eum locum multitudinem æneorum cujuſque generis tormentorum, maximumque Turcarum præſidium collocaverat. Ipſe ſeptus armis, & novo regno ſublatus, Tuneti ſedebat, unde tantæ claſſis horribilem adventum miratus, ſimul cum ceteris rei magnitudine & novitate perculſis, dicitur contremuiſſe animo; & ſi nulla interpoſita dubitatione ac mora e veſtigio noſtri ad vim atque ad arma deſcendiſſent, credibile eſt, quod poſtea ex captivis eſt cognitum, nullo prope negotio hoſtem fuiſſe profligaturos.

Poſtridie mane exercitu expoſito, & quorundam Barbarorum equitatu facile repulſo, qui in aliquot ex noſtris maturius, quam præceptum erat, e navibus egreſſis impetum fecerat, aciem inſtruit; & proximo in colle magnam diei partem commoratus, cum de ratione belli gerendi inter peritiſſimos ambigeretur, & propoſita eſſent conſilia duo, (erant enim ſententiæ, quæ Tunetum prius oppugnandum cenſerent) tutius eſſe exiſtimavit Guletæ oppugnationem aggredi. Hoc ſuſcepto conſilio in planum litus deſcendit, & caſtris idoneo lo-

co

co poſitis, atque, ut erat triplex ex numero nationum acies, mediocribus intervallis ſeparatim copiis collocatis, adverſus repentinos hoſtium incurſus munitiones inſtitui jubet. Interim nulla intermittebatur dies, quin eſſet contra Numidarum multitudinem proſiliendum, qui per notas campeſtreſque regiones ad prælium effuſi, magniſque clamoribus & ululatibus late furentes, audaciſſime noſtros adoriebantur. Genus illud eſt hominum non minus aſpectu fœdum atque horribile, quam feritate pertimeſcendum; qui quanquam ad pugnam veniunt veſtitu ad talos uſque defluenti, inermi pectore, ac plerique nudi, vaſtumque clamorem profundentes, nulla præcepta ducis accipiunt, neque ordinem aut diſciplinam ullam militarem agnoſcunt; tamen vix credibile eſt, quam audacter in armis ſint, quantaque animi confirmatione prælio contendant: ita eos naturalis furor quidam incendit, & admirandæ vis celeritatis adjuvat, cui maxime confidunt.

Augebantur in dies hoſtium copiæ, & inſtar undarum, quæ cum gemitu ingenti irati maris ad litora franguntur, obſtantes noſtrorum catervas concutiebant. Vario ſæpe certamine pugnabatur, ut, qui ſuperiores diſcederent, incertum eſſet judicium;

majoribus tamen incommodis acceptis adverſarii repellebantur; quorum in ſummis periculis, quæ præcipiti furore mentis impulſi minime recuſabant, præcipuum erat præſidium fuga. Erant noſtri his in præliis interdiu, noctu vero in munitionibus proferendis occupati; cum præter conſuetudinem, & opinionem ex Guletæ vallo, cui jam magis appropinquaverant, aliquot Turcarum cohortes repentina eruptione facta in proximum Hieronymi Tutavillæ aggerem, qui ad mare pertinebat, advolarunt. Is Sarni Regulus erat, qui pugnæ avidus temere ad eos progreſſus, cum prementium impetum ſuſtinere non poſſet, terga vertere coactus eſt; fugientem intra aggerem inſecuti, eoque & pleriſque, qui circum illum aderant, interfectis, ad ſuos incolumes ſe receperunt. Receptum aggerem tenuerunt Hiſpani, ſed non multo ſane felicius; nam biduo poſt ſubito matutino tempore eodem impetu rurſus adfuere Turcæ, atque imparati ad repentinum caſum Hiſpani, ut, qui ex diuturno labore quieti ſe dediſſent, vix arma capere potuerint, eorum aliquot occiſi, reliqui fuga ſeſe ad agmen conjecerunt. Mox tamen agger Joannis Carretti virtute egregie recuperatus.

Interim ad Carthaginienſis promontorii

rii latus maximus Numidarum numerus in unum confluxerat, qui, majoribus tormentis idoneo loco collocatis, ex quibuſdam olivetis a tergo magna detrimenta noſtris inferebant. Ea re animadverſa, Cæſar peditum manu ex parte equitatus aſſumta, ad eos profectus eſt. Commiſſo prælio, primo acriter utrinque pugnatum: mox tamen Barbari, cum diutius impetum ſuſtinere non poſſent, relictis tormentis, univerſi fugæ celeritate ſalutem ſibi petierunt. Iiſdem diebus Mulcazanes, is qui Tuneti regnum obtinuerat, centum equitum comitatu ad Cæſarem venit, a quo perhonorifice acceptus eſt: longe ille quidem minor opinione, quæ ipſius adventum antecesſerat, non præſidium, non, qui ab eo ſumme exſpectabatur, commeatum ullum attulit, immo vero rerum ipſe egenus pecunias a Cæſare ſumſit, quas nonnullis, quibus debebat, diſſolveret. Equites, qui illum deduxerant, paulo poſt noctis præſidio circumfuſi eo, unde venerant, redierunt. Perducebantur a noſtris in dies munitiones, & jam triduo ex Guletæ vallo ſuperſederant eruptione hoſtes, cum iterum manu facta in eam partem irruperunt, qua Hiſpani ſtationem tenebant. Hiſpani, quibus ex inuſta nomini ſuo nota graviſſimus dolor

inceſſerat , aut conceptum dedecus eluere , aut projicere animas parati, ita ſe in adverſarios incitaverunt , ut eos intra vallum compulerint . Præſentem jam fere victoriam illud interpellavit , quod ſcalæ , quibus ſtatim vallum aſcenderent , non præſto fuere , & quod ejus expugnationi non erat is dictus dies. Itaque cum a propulſantibus undique repellerentur , coacti referre pedem, tormentorum ictibus projecti, maximo cum detrimento ſe receperunt . Fuit id audax facinus noſtris ſane acerbum , ſed tamen hoſtibus ſpem imminuit , & auxit terrorem.

Erant in hoc ſtatu res ; & ex eo , quo claſſis terram Africam tetigiſſet, die, lunæ curſus jam prope menſis ſpatium confecerat , cum Cæſar omnia , quæ ad hoſtilis valli oppugnationem uſui erant , apparari jubet : quibus conſtitutis , majori exercitus robore coacto , plenos imperatorii ardoris attollens oculos : *Videtis ne* , inquit , *milites eminentem effigiem illam , cujus nos auſpicia ſecuti mare trajecimus ?* (oſtendebat autem Chriſti imaginem , quam illuſtri in vexillo expreſſam prætoria navis præ ſe alte ferebat) *illic præſentem eſſe Deum exiſtimate ; adeſt profecto , ac nobiſcum eſt , noſque in hoc certamen vocat ; proinde cum auguſtiſſimo*

illius

illius numine ſuſcitemus in nobis virtutem. Non caducæ ac fugacis rei nobis eſt propoſitum præmium; ad æternitatem, ad immortalitatis gloriam contendimus. Dum erit Africa, veſtrum hoc præclarum facinus hæc litora teſtabuntur, loquentur literæ, omniſque poſteritas gratiſſimo ſermone celebrabit. Quod ſi nobis hac in pugna ſit occumbendum, forti animo occumbamus, ad vitam atque ad ſalutem conſortes eorum, qui nunc optatiſſima divinitatis luce fruuntur, commigraturi: verum eo duce nitimur, bujuſmodi præſidio ſepti ſumus, ut ſi hoſtes, non dico hoc imbecilli vallo, ſed ſi montibus objectis concluſi adverſus nos propugnent, minime ſit dubitandum, quin impia eorum arma ſimus feliciſſime confracturi. Erat dies ad III. idus julii, cum prima luce tormentis terra marique diſpoſitis, Guletæ vallum ſumma vi concutere cœperunt, & ſex horarum continenti concuſſu magnam illius partem labefactarunt. Cum Cæſar, animadverſa animorum concitatione, qua ſtudio pugnæ omnes efferebantur, prælii ſignum dedit, ſubito, ut erant in aciem producti, univerſi irruunt, primoque impetu vallum occupant. Non ſagittarum multitudo, non tormentorum fulmina, non impactorum ignium turbines obſtiterunt eorum virtuti: tantum impetum non tulere ho-

ſtes, disjecti, fractique ſe ex vallo in fugam ejecerunt: fugientes ab Antonio Auria male habiti ad octingentos interfecti ſunt, paucis ex noſtris deſideratis.

Careadinus, adverſo rerum eventu cognito, dicitur immugiiſſe, atque ardenti dolore amens incuſaſſe Deos. Integram concionem, quam apud eos habuit, qui ſe ex fuga in oppidum recepiſſent, non libuit adſcribere, ipſius aſperitatem verbis latinis me conſequi poſſe diffiſus. *Qui vos niſi victores ad me non redituros juraveritis, quo nunc*, inquit, *ore veniſtis? ad ſummum Principem quo ego ore revertar? at quo ſenſu conſiſtam, cum creditam mihi claſſem ſuam minaci voce repoſcet? ubi priſtina virtus? ubi fides? vos ſalutem meam, vos partum omne decus projeciſtis*. Eodem orationis impetu hos atque illos appellans multorum aures verborum fulminibus vulneravit, nihilque non effudit, quod recens iracundiæ furor & vis incendentis doloris innatæ hominis acerbitati ſuggeſſerunt: ad extremum tamen mitius ſpirans demonſtravit, quanta in amplitudine ſeſe eſſent collocaturi, ſi tenerent Africam, univerſoſque hortatus eſt, ut adverſus reliquam imminentis belli fortunam obarmarent animos.

Cæſar, his rebus geſtis, ad expugnatio-

nem

nem oppidi animum intendit. Inito ſuper ea re conſilio anceps fuit deliberatio; nam plures in ea erant ſententia, ut cenſerent non eſſe bello progrediendum. Hujus ſententiæ has afferebant rationes: Careadinum intra oppidum millia hominum centum quinquaginta in armis habere: exiguum eſſe noſtrorum numerum, ſi cum tanta multitudine conferret: defeſſos omnes diuturnitate laboris & incommodorum, complures macie, alvique proluvie confectos vix poſſe conſiſtere: cœlum terramque arenoſam ſolis ardoribus exuri: præterea inopiam aquæ, rerumque neceſſariarum difficultatem circumſtare; quibus tot rebus adverſantibus demonſtrabant, rem eſſe magni periculi fortunam periclitari. Hæc etſi vere in medium proponebantur, tamen Cæſar, cui erant ingrata quæ fecerat, niſi etiam conficeret reliqua, credo, unius Dei præſidio fretus, ſibi progrediendum exiſtimavit. Igitur producto in aciem exercitu prima luce iter ingreditur: cum progreſſus eſſet octo fere millia paſſuum, hoſtis obviam procedit eo prope hominum numero, quem ſupra dixi, ad dimicandum paratus. Cæſar conſiſtere agmen jubet; graviſſima concione omnes confirmat; tum laceſſente hoſte dat prælii ſignum; concurritur, pugnatur. Hic

cognoſci potuit, quantum ſe intendat extremis in rebus pertinacis animi fortitudo. Etenim Itali & veterani milites Hiſpani, qui primam aciem tenebant, tam acri concurſu in adverſarios proruperunt, ut unius horæ ſpatio non ſolum præſentem eorum vim cæde multorum infregerint, ſed etiam, ne iterum concurrere auderent, ſummum illis injecerint terrorem. Ex eo prælio cum ſeſe recepiſſent, nonnulli ſiti & laſſitudine confecti e veſtigio animam efflarunt. Poſtero die propius acceſſum eſt; intra oppidum mirum ſilentium; ſumma in arce propoſitum erat vexillum. Ex duobus Numidis, qui ad Muleazanem conveniendum exierant, compertum eſt, Careadinum a ſuis proditum, rebuſque ſuis diffiſum, oppidum deſeruiſſe; certos homines ex iis, qui Chriſtum olim abnegarant, arcis cuſtodes, ſolviſſe Chriſtianos captivos, eorumque auxilio Turcas circiter cc. interfectos; vexillum ab iis eſſe ſublatum, quo Cæſarem intra vocarent. His rebus cognitis, noſtri oppidum irrumpunt. Miſerrima ubique cædes facta: cædem ſecuta direptio: liberorum utriuſque ſexus ad xv. millia capta; captivorum, qui ex jugo ſervitutis erepti ſunt, numerus fuit millium circiter xii. Mox refecto ex duriſſimis laboribus exercitu, &

Mulea-

Muleazane Tuneti Rege confirmato, per alteram partem ſtagni, aquarum ſcatebris, & gratis arborum umbris commodiorem, ad Guletam Cæſar revertitur. Cum autem ei nunciatum eſſet, in portu Hipponenſi XII. hoſtium triremes ſupereſſe, re per Adamum Centurionem diligenter explorata, ad eas occupandas Doriam ſumma celeritate adnavigare jubet. Eo cum perveniſſet, comperit Judæum Careadini præfectum antevertiſſe, & pridie ejus diei avectis triremibus Algerium contendiſſe, quo equis admiſſis ipſe Careadinus profugerat. Auria, urbe Hippone expugnata atque direpta, ad Cæſarem rediit, cum viſum eſt operæ pretium, ut novæ ad Guletam munitiones exſtruerentur, in ejuſque loci præſidio Bernardino Mondegia cum mille peditibus Hiſpanis relicto, ipſe cum reliquo exercitu per Siciliam in Italiam contendit. Hujus belli exitus hic fere fuit. Careadinus poſt paucos dies Conſtantinopolim rediturus ex Algerio, minorem inſulam Balearem aggreſſus, Mavum opulentum oppidum improviſo adventu occupavit, & interfectis circiter cccc. ingenti præda facta, maximum oppidanorum numerum abduxit in ſervitutem. In exitu hujus anni Franciſcus Sfortia Dux Mediolani nulla ſobole ſuperſtite diem

ſuum

ſuum obiit. Antonius Levianus Cæſaris nomine in ejus imperii poſſeſſionem venit.

A. C. 1536. Ingredienti mihi in proximum annum occurrit Anſaldus Grimaldus, ejuſque præſtantiſſimum in Rempublicam meritum: id quomodo poſitum fuerit, ut apertius ab exteris etiam cognoſcatur, Curiæ Sancti Georgii inſtitutio, publicaque curandarum in hac civitate pecuniarum ratio, paucis mihi videtur explicanda. * Hic igitur vir ſummus, credo, qui immortalitatis amore raperetur, & cujus animo præclara ſententia illa alte inſederat, omnibus qui patriam adjuverint atque auxerint, certum eſſe in cœlo ac definitum locum, ubi beati ſempiterno ævo fruantur, tribus fere annis antequam e vita decederet, integra valetudine, liberoque judicio & conſiderate LX. millibus aureorum nummûm emit quatuor locorum millia, ea conſtitutione, ut quotannis multiplicata ad LXIV. millia adaugerentur. Ubi ad eam ſummam perveniſſent, voluit, ut ejus pecuniæ fructus in diverſos pietatis uſus, variaque beneficentiæ munera ſingulis annis diſtribuerentur: ad Dei cultum certis in templis amplificandum, pioſque Chriſti ſacerdotes ſuble-

* Hic reliquit Auctor ab altera parte tabulam non ſcriptam, ut in ea (credendum eſt) poneret, quæ de inſtitutione Curiæ S. Georgii ſe ſcripturum pollicetur.

ſublevandos: ad tollenda onera vectigalium, quibus iis in rebus, quæ ad victum pertinent, civitas premitur: ad ſumtus Duci Reipublicæ, Senatoribuſque ſuppeditandos; ad honeſtanda ſtudia literarum, ad alia præterea patriæ ſubſidia atque ornamenta conſtituenda; quæ ſi quis cognoſcere diligentius ſingula voluerit, petet ex graviſſimis ejus Curiæ tabulis, in quibus certiſſimis monimentis ordine omnia conſignata ſunt. Egregium hoc factum nulla a me verborum ornamenta deſiderat; laudabitur cum admiratione tandiu, dum memoria rerum Genuenſium manebit. Quid magni viri, quid Principes Regeſque ſuperioribus ſeculis pro patria præclare fecerint, notum eſt hiſtorias legentibus; mihi quidem veterum exempla repetenti non ſatis occurrit, quis in hoc beneficentiæ genere ſe unquam ſplendore ornaverit illuſtriori. Donarunt aliqui pecuniam, ſed aut temporibus coacti, aut non ad eum finem, aut non ad eam ſummam: donarunt oppida, ſed quæ ipſi per ſe fortaſſe retinere non poterant. Hic ex arca ſua ſponte ſexaginta millia aureorum nummûm depromſit, & quaſi patria ipſa, quæ omnes omnium caritates complectitur, omnibus Reipublicæ partibus non in unum annum, ſed longa in ſe-

cula

cula conſuluit. Pro his meritis Senatus ſumma civitatis omnis approbatione, Anſaldo ejuſque hæredibus onerum omnium immunitatem conceſſit, marmoreamque ipſi ſtatuam in Senatoria Curia, tanquam in memoriam gratorum civium, collocandam decrevit. Vir fuit Anſaldus Grimaldus pergrato aſpectu facileque arridenti, oratione ſimplici, magno altoque animo, auctoritate gravis, divitiis ſummus, in domeſticis ſumtibus mediocribus par, vigilantia nulli ſecundus: quod erat, eſſe volebat: cum Regibus admodum liber, & ſine arrogantia audax, in primiſque mallebat eſſe, quam videri: attigit annum LXXV. Eodem tempore alii quoque accenſi ſunt ad bene de Republica promerendum. Nam ſacræ aliquot civium ſodalitates, quæ poſtea juſtis de cauſis ſublatæ ſunt, multum pecuniæ, vel (ut orationem meam Genuenſium auribus accommodem) multa loca, quæ in Sancti Georgii Curia habebant, Reipublicæ dono dederunt, ea conditione, ut eæ pecuniæ in reparanda mœnia, munitioneſque pro urbis tutela conficiendas, erogarentur.

Ineunte vere bellum a Gallis illatum eſt in Allobrogas; qui mox ſuperatis Alpibus, cum in Italiam deſcendiſſent, ſubjecta

jecta Alpinis montibus oppida, totumque illum tractum, quem Carolus Sabaudius Allobrogum Dux ante poſſederat, occupaverunt. In hoc trepido rerum tumultu Genuenſes militaria officia intenderunt: urbs eſt aucta præſidiis, novique duces ex civibus delecti, qui eſſent ad omnes excubias parati atque intenti, Franciſcus Spinula, Franciſcus Marinus, Nicolaus Grimaldus, Hieronymus Doria Piccamilius, Antonius Calvus, Martinus Fliſcus Bottus, Bartholomæus Imperialis, Vincentius Negronus, Octavianus Saulius, Philippus Niger, & Hieronymus Garaventa. Savonam duæ cohortes miſſæ, quæ ibi eſſent in præſidio: ex Corſica cum accerſiti eſſent CCL. milites, fortuna illis ceſſit admodum adverſa; nam cum non longe eſſent in altum progreſſi, in paratiſſimas Turcarum prædonum biremes inciderunt, a quibus poſt acerrimam pugnam capti, & in ſervitutem adducti ſunt. Antonius Doria ſtatim Corſicam navigavit, prædones inſecuturus: illi expediti ad fugam in tutum ſe receperunt. Per idem tempus curata ſunt decem millia aureorum nummûm, eo conſilio, ut exſtruerentur publicæ domus, quibus milites hoſpitio pro tempore ſuſciperentur, ne privatæ civium ædes ad quoslibet tumultus

occu-

occuparentur ; quod ſane incommodum ac permoleſtum omnibus accidebat.

Cæſar ex Africa victor redierat, ut dicebamus : poſtquam Italiam attigit, novæ illum curæ excipiunt. Audit Franciſcum Sfortiam Mediolani Ducem e vita migraſſe, Gallos eſſe in armis, Subalpinamque regionem jam tenere, Mediolanique imperium animis invadere. Romam, quam non antea viderat, ingreſſus, ampliſſimum quaſi theatrum ſpectavit laudum ſuarum, ſpectandus ipſe in primis cum egregio clariſſimorum ducum comitatu, horridoque exercitu veteranorum militum. Capitolium poſt antiquam Romanorum Imperatorum virtutem deſuetum triumphis, eo die ad veteris ſplendoris ſimilitudinem revocavit. A Pontifice Maximo honore ſummo acceptus eſt. Paucis poſt diebus datus eſt illi Senatus, in quo oratione illuſtri demonſtravit cauſam ſuam, & quo recentiora erant ipſius in Rempublicam Chriſtianam merita, eo gravius atque ardentius Regis factum conqueſtus eſt. Contra Regii Legati Regis cauſam defendêre. Pontifex ad concordiam, paciſque conditiones rem deducere ſtudebat : cum conditiones minime convenirent, Cæſar ad bellum exiit.

Nicolaus Negronus (ut ad res Genuen-

nuenſium recurrat noſtra oratio) a Senatu honoris cauſa ad eum Florentiam miſſus Orator. Sarzanæ poſt Anſaldus Grimaldus, Baptiſta Spinula Conſularis, Joannes Baptiſta Saulius, & Stephanus Fliſcus Ragius, Procuratorum vero Sancti Georgii nomine Nicolaus Juſtinianus, & Thomas Cattaneus eodem legationis munere perfuncti ſunt. Alexandriam mox cum perveniſſet, Andreas Doria perhonorifico comitatu eo ſe contulit. Inde illum Aſtam ſecutus, quo in oppido de bello, belliqne apparatu initæ ſunt rationes. Igitur comparato peditum prope quinquaginta, equitum vero decem millium exercitu, Cæſar in Subalpinos profectus eſt, eo conſilio, ut in Galliam, ſi res ſecundæ cederent, bellum inferret. Fato Regis Gallorum factum eſt, ut in obſidione Foſſani multos dies conſumſerit; nam ſi expedita profectione, quo conſtituerat, recta contendiſſet, cum nondum Regis auxilia conveniſſent, ac imperata eſſent omnia, Regi de rebus ſuis vehementer erat pertimeſcendum. Poſt ejus oppidi deditionem relictis circiter x. millibus peditum, qui Taurinum obſiderent, Nicæam verſus iter ſuſcepit: eodem Andreas Doria, qui Genuam redierat, cum quinquaginta triremibus contendit: Antipoli

poli capta proceſſum eſt in Provinciam. Ad Bruniolam haud levi commiſſo prælio, ſexcenti prope Galli interfecti, duoque eorum non ignobiles duces capti ſunt.

Iis fere diebus Antonius Levianus vi morbi conſumtus obiit. Martinus Caracciolus Cardinalis in ejus locum ſuffectus Mediolano præficitur. Breviter hæc percurro, tantumque ex actionibus Cæſaris aſſumo, quantum ad lucem propoſitis mihi rebus contexendis afferendam neceſſarium videtur. Premebat bello Provinciam Cæſar, ut dixi; cum idibus auguſti Genuam nunciatum eſt, nobiliſſimos duces pro Rege Gallorum ad Mirandulam auxilia ſummo ſtudio cogere, eorumque eſſe conſilium, antequam in Subalpinos tenderent, ex itinere Genuam invadere. Hoc ubi Genuæ increbuiſſet, re ab optimis auctoribus confirmata, timor inceſſit omnes; timorem ſecuta omnium ordinum ad defendendam libertatem conjunctiſſima conſpiratio, ſummaque diligentia in iis rebus parandis, quæ uſui forent ad id, quod inſtabat, periculum propulſandum. Intra urbem & finitimis in locis delectus habiti: muneris bellici procurationi Francus Auria, Hieronymus Spinula Friſſetus, & Stephanus Paſqua præfecti ſunt. Andreas Doria, qui tum erat

in

in Provincia, hujus rei a Senatu certior factus, celeriter operam dedit, ut Antonius Auria cum octo triremibus, octingentiſque peditibus, quorum dux erat Auguſtinus Spinula, civitati ſubveniret: Alexandria item mille Germani accerſiti, qui proximis diebus eo convenèrant. His auxiliis ſatis communita civitas, noctes & dies, quem caſum fortuna allatura eſſet, exſpectabat; cum ad IX. kalend. ſeptembris nunciatum eſt, hoſtes adeſſe: fuere peditum circiter X. millia, & octingenti equites, gens bello præclara, & nobiliſſimi duces, in quibus principem locum tenuerunt Guido Rangonus, Caninius Gonzaga, & Cæſar Fregoſius, cui hac in expeditione primæ deferebantur. Eorum adventu cognito, murorum cuſtodia tribus potiſſimum ducibus credita eſt, & ſuus cuique ad defendendum attributus locus. Ad portam Faſciolanam & proxima loca Auguſtinus Spinula; ad eam, quæ ſpectat Feritorem, qui nunc *Biſamnis* appellatur, Gometius Friarolus Cæſaris Legatus cum Germanorum præſidio ſtationes habuerunt: inter utrunque ſuos diſpoſuit Antonius Doria: octo triremibus, quæ aderant, Melchior Antonii frater præfectus eſt, qui maritimam urbis partem aſſervaret. Cum hoſtes Riparolum (is locus abeſt

ab urbe quatuor paſſuum millibus) perveniſſent, e veſtigio hominem ad Senatum legarunt, qui Regis Gallorum nomine urbis imperium poſceret. Ad caput Phari milites, quos Melchior Auria in præſidio ibi collocarat, illum circumſiſtunt, & comprehendunt: admonitus hujus rei Senatus vetuit, ne poteſtas illi fieret in urbem introeundi. Itaque biduum in turri, quæ eo loco ad proſpectum late pelago petendum adſtat, cuſtoditus eſt; poſt tamen ad ſuos jam abeuntes incolumis dimiſſus. Fuit is dies ad v. kal. ſeptemb. Nocte, quæ eſt eum diem conſecuta, mœnibus hoſtes appropinquarunt, urbemque duobus locis paulo ante primam lucem oppugnare inſtituerunt. Barnabas Viſcontius, cum parte copiarum per occultos tramites anfractus montium tranſgreſſus, eam portam invaſerat, qua via eſt ad Feritorem: robur exercitus conſederat ad Faſciolanum proximo in colle, qui *Granarolus* appellatur. Erat paulo ſupra portam parva quædam turris, quæ *Turris Speroni* dicebatur, ubi nunc firmiſſimum propugnaculum occurrit in montem Galletum aſcendentibus: huc maxima hoſtium acies impetum fecerat, acrique utrinque contentione pugnatum eſt, cum hi muros aſcendere conarentur, ii contra

fortiſ-

fortiſſime propugnando defenderent. Eo in certamine ſignifer quidam egregiam ſuis operam præſtitit; qui cum ſcalis aggreſſus uſque eo murum aſcendiſſet, ut eſſet ab ictu propugnantium tutus, ſignum præclare ſuſtulit, magnoque animo in eo proferendo perſtitit. Id tamen Centurio quidam Corſus diutius non tulit; toto enim corpore e turri projectus, atque illud hoſtile ſignum manu prehenſum de manu ſigniferi conatus evellere, magnam illius partem conſcerpſit, ſecumque traxit, graviſſimo ille quidem vulnere affectus, ſed ex quo tamen poſtea convaluit: e ſcalis tandem ſignifer deturbatus, vulnerati plerique, pauci occiſi. Audacter magnaque vi hoſtes urgebant, ut jam, qui mœnia defenſabant, pauliſper remiſſi perturbarentur, cum Antonius Calvus valida manu ſubſidio adfuit. Quapropter reliquit animus adverſarios, & poſtquam viderunt fruſtra inceptum, & nullam in partem ſignificationem fieri ullius conſpirationis civilis, re infecta, pedem retulerunt. Perſuaſerat ſibi Cæſar Fregoſius, ubi cum exercitu mœnibus appropinquaſſet, fc,e, ut quam primum urbe potiretur, ea re maxime confiſus, quod vel ad paratam, vel certe ad ſperatam conſpirationem veniret veteris ho-

mo factionis atque potentiæ , quæ illum opinio feſellit. Nam aut nihil in urbe latebat inteſtini mali , aut ſi quid erat , Senatus diligentia factum eſt , ut non eruperit. Qui in alia urbis parte pugnabant, defendentibus Germanis , facile rejecti ſunt ; & cum Melchior Doria contra Feritoris oſtia triremibus conſtitiſſet, majoribus tormentis æneis ita terrorem illis & periculum auxit, ut in proximos colles , qua iter eſt Montovium , ſe in fugam ſtatim conjecerint : ex Faſciolano, qui, deſperata expugnatione, in Porciferam Vallem ſe receperant, ibi conſederunt. Cum explorarentur eorum conſilia , rumor ſparſus eſt , illos inſtructiorem oppugnationis apparatum moliri, & proxima nocte urbem iterum invaſuros : quæ opinio , ut non mediocrem timoris cauſam afferebat , ita majorem curam, multoque ardentius ſtudium pugnandi omnibus injecit ; & eo magis, quod adventus Bartholomæi Spinulæ cum octingentis peditibus majore ſpe civitatem compleverat . Verum hoſtes , alio ſibi capto conſilio , ſilentio noctis inde profecti , per Gabanas iter eo, quo primum intenderant, converterunt. Ita trium dierum ſpatio maximo periculo Genuenſium libertas perfuncta eſt nullo ſuorum interitu : ex adverſa-

riis

riis vero ad LX. aut vulneratis, aut occiſis, & ad XL. captis, qui remis addicti. Poſt diſceſſum hoſtilis exercitus, cum Senatus cenſuiſſet, ut de iis, qui contra Rempublicam fecerant, quæreretur, tres plebeji homines, qui hoſtibus operam ſuam præſtiterant, capti, capite pœnas dederunt: præterea nonnulli Porciferani, qui commeatum & ſcalas ad murorum aſcenſum hoſtibus præparaverant, perpetuo exſilio mulctati, atque eorum domus everſæ ſunt. Eadem item pœna affecti ſunt nonnulli Clavarini, quorum factione atque auxilio per eoſdem dies, Stratiotus quidam, Cæſaris Fregoſi nomine Aſturiam vallem, & Clavarum invaſerat. Læta poſt id factum civitas Diis immortalibus gratias agere, non ob id ſolum, quod illam eſſet adepta victoriam, ſed multo magis, quod cum conjunctiſſimi cives, alius conſilio, alius opibus, alius opera atque induſtria Rempublicam adjuviſſent, & in omnium animis altiſſimas jam radices egiſſet concordia, ſpem certiſſimam concipiebat, nullam vim, nullas inſidias, nullas hoſtiles opes tantas unquam futuras, quæ talem ſtatum divino præſidio munitum labefactare poſſent.

Hac in communi lætitia fuere, qui

non tam ob recens periculum depulſum lætarentur, quam metuerent proſpicientes in poſterum. Metuendi hæc erat cauſa, quod videbant muros, quos exſtruxerant antiqui, nullam prope habere defenſionis opportunitatem, ut qui humiles eſſent & graciles, & propter vetuſtatem multis locis interſciſſi, maleque cohærentes: iccirco non deſiſtebant admonere, ut huic rei conſuleretur. Horum ſermones in hominum conventu ſemel atque iterum excitati permoverunt multorum animos, indignumque videri cœptum eſt, quod clariſſima in urbe ad quoſvis hoſtiles incurſus eſſet trepidandum. Itaque viſum eſt faciendum, ut primo quoque tempore nova mœnia maximis ac firmiſſimis cum propugnaculis ædificarentur. Habito ſuper hac re conſilio, etſi rei magnitudo ingentes ſumtus & pecuniarum difficultates in exhauſta adverſis rerum temporibus civitate proponerentur, tamen re in utranque partem diligenter recteque perſpecta, hæc, quam dixi, ſententia ſuperavit; ſtatimque ſumma conſentientium civium frequentia decretum eſt, ut cogendæ pecuniæ ratio, totiuſque rei judicium ac poteſtas penes Senatum eſſet. Deinceps inita ratione cum ſtatueretur LXX. millia aureorum nummûm eo nomine curari

rari oportere (hac enim fere ſumma exiſtimabant id opus abſolutum iri) ex ærario Sancti Georgii, propenſa participum conſenſione, decem & ſeptem millia ac quingenta, reliqua partim ex liberalitate privata multorum civium, prout cujuſque facultates ferebant, depromta ſunt, partim imperata, partim ex publico coacta. Verum poſtea multo majus opus excrevit, quam principio opinabantur homines, atque in id perficiendum conjecta ſunt circiter quingenta millia.

Hæc in urbe præparabantur, & jam præcipitabat autumnus, cum Cæſar commeatus anguſtiis preſſus, parteque exercitus vi morbi abſumta, ex Provincia diſcedebat. Albintemelium cum perveniſſet, quod oppidum eſt ſub ditione Sancti Georgii Procuratorum, ipſius nomine a quatuor Legatis exceptus eſt. Legati fuerunt Vincentius Saulius, Antonius Vivaldus, Hector Fliſcus, & Martinus Juſtinianus Mongiardinus. Paulo poſt Joannes Baptiſta Cattaneus Lazania, Joannes Baptiſta Niger, Bernardus Juſtinianus, Auguſtinus Doria, Paulus Spinula Franc. F., Joannes Baptiſta Grimaldus, Petrus Furnius Camulius, & Simon Cibo Arechus, Savonam miſſi, qui eadem item honoris ſignificatione Cæſa-

rem acciperent: qui, dimiſſo inde Alphonſo Davalo cum exercitu, ad v. idus octobris Genuam venit; ubi triduum commoratus, cum claſſe triremium xliv. in Hiſpaniam navigavit adverſiſſima tempeſtate; nam præterquam quod ipſe ad complures inſulas, quæ contra Maſſiliam jacent, retentus eſt, duæ onerariæ naves ex ſexdecim, quæ illum ſequebantur, interierunt. Alphonſus Davalus in Subalpinos regreſſus, Caſale oppidum, quod oppidani Federici Gonzagæ imperium, cui Cæſar illud adjudicaverat, iniquo animo ferentes, Gallis tradiderant, eorum ope adjutus, qui tenuerant arcem, cepit, multorumque cæde facta, militibus diripiendum dedit. Interea cum fama conſtans eſſet, Gallos aliquot naves armaſſe, & abeſſet Doriana claſſis, quæ, ut diximus, in Hiſpaniam Cæſarem advexerat, Senatus ex Inſubria ccc. Germanos præſidio Genuam accerſit. Urbani duces creati Joannes Baptiſta Pallavicinus, Nicolaus Guaſtavinius, Antonius Furnius, Accellinus Spinula, Leonardus Lumellinus, Paulus Doria, Jacobus Gallus, Ubertus Calvus Bellogius, Pelegrus Rebuſus, & Bizaninius. IIII. kal. januarii univerſus Senatus novis mœnibus conſtituendis initium facturus, mane ad deſignatam Speroni

ni munitionem ſumma cum religione proceſſit, quo loco, ſanctiſſimis precationibus adhibitis, in nomine Jeſu Chriſti libertatis & ſalutis firmiſſimo fundamento, Dux ipſe primum fundamenti lapidem poſuit.

Ineunte januario Chriſtophorus Roſcius in Procuratorum ordinem deſcendit, & Joannes Baptiſta Auria, qui tunc Senator erat, ſumma vir integritate, Dux Reipublicæ creatur. Ex Hiſpania rediit Andreas Auria magno cum Hiſpanorum militum numero, quos in Italiam tranſportavit, ut in Galliam ciſalpinam proficiſcerentur. Verum, cum iis diebus Laurentius Medices, juvenis altitudine ingenii ad diſſimulandum facinus incredibili, domi ſuæ per inſidias Alexandrum Medicem Florentiæ tyrannum interfeciſſet, audito ejus interitu, eo miſſi ſunt. * Appetente vere, cum conſtans fama late percrebuiſſet, Regem A. C. 1537.

* Ne quid eorum depereat, quæ maxime legentium animum explere queant, hæc addenda curavimus ex italica Bartholomæi Paſchetti Annalium verſione, edita Genuæ anno MDXCVII. fol. pag. 54.

Per il che in ſpazio di alcune poche ore fu creato Coſimo de' Medici ſucceſſore, ma con titolo di Governatore perpetuo, che fu opera e deliberata riſoluzione del Cardinale Innocenzio Cibo, il quale a iſtanza di Papa Clemente VII. governava con occhio di prudente ed amorevole padre, e lo Stato, e il Duca inſieme: Ch' io più volte ho ſentito ridire da molti degni di fede, che dopo sì crudele

gem Gallorum maximum exercitum comparare, Sultanum item Solimanum parte ex alia conſurgere in arma, ut conjunctis animis Italiæ bellum inferrent, Genuenſes de rebus ſuis admodum ſolliciti opportuna præſidia intra urbem contrahunt. Duces urbani creantur XVII. Lucas Salvagus Conſortius, Philippus Cattaneus, Nicolaus Juſtinianus, Franciſcus Marinus, Hector Fliſcus, Carolus Lercarius, Melchior Doria, Andreas Imperialis, Andreas Furnius, Vincentius Negronus Merellus, Franciſcus Grimaldus, Joannes Spinula Canetus, Baptiſta Pinellus Adurnus, Auguſtinus Centurionus, Franciſcus Pallavicinus, Joannes Baptiſta Lumellinus Sexterius, Andronicus Fran-

crudele eceſſo al Cardinal Cibo era facile eſeguire ogni deliberazione di quello Stato. Ma egli poſto da parte ogni altro intereſſe della libertà di Fiorenza, e del nome Franceſe, e di ſe medeſimo ancora, come ſolamente ricordevole dell' obbligo ſuo, per oſſervare la parola data a Papa Clemente, quando lo mandò a quel governo, egli ſtette ſempre ſaldo e coſtantiſſimo, benchè foſſe ſtimolato dalle perſuaſioni di molti di far altrimenti. M'è paruto non eſſer fuori di propoſito, ſe in coſa di tanto momento ſi tartiſſimo alquanto dal corſo delle noſtre iſtorie, acciocchè proponeſſimo agli occhj d' ognuno, per eſſere veduta, come nobiliſſimo eſempio di virtù, la mirabile e grandiſſima fede del Cardinale Innocenzio; il quale, eſſendo nel numero degli antichi patrizii Genoveſi, e chiariſſimo lume di queſta Repubblica, mi è paruto di conſegnare all' eterne teſtimonianze delle lettere la memoria di così illuſtre fatto.

Francus. In primis vero ſumma induſtria urgent murorum opus, quod inſtituerant; atque omnis generis hominum, ætatum, atque ordinum deſcriptione, officiorumque viciſſitudine conſtituta, naturam ipſam vincere aggreſſi, complanatis anfractuum aſperitatibus, & ſaxeis montibus pertinaci ſtudio conciſis, eam Speroni munitionem, quæ primo fieri eſt cœpta, totumque illum murorum tractum, qui ad portam Aqueſolam pertinet, & nobiliſſimam partem illam, quæ via Faſciolana ingredientibus alte ſeſe oſtendit, ea propugnaculorum magnitudine, quam videmus, brevi tempore perficiunt. Hoc quidem illis feliciter ceſſit, quod Gallorum Rex quo conſtituerat tempore in Italiam non deſcendit. Diſtinuit eum partim bellum, quod in finibus ulterioris Galliæ a Maria Auſtria Cæſaris ſorore ſubito exortum eſt, partim adverſa valetudo, qua laboravit: nihilo tamen ſecius exercitum ex Gallis, Italis, Germaniſque conſcriptum in Subalpinam regionem venire juſſit, verum ibi conſedit. Sultanus vero Solimanus nulla re impeditus terreſtribus & maritimis copiis paratiſſimus Conſtantinopoli movit.

Erat in iis, quos dixi, laboribus occupata civitas, cum Andreas Doria menſe

junio

junio Meſſanam navigavit : eodem Antonius Doria, & Garcias Toletanus convenerunt. Ille igitur, coacta claſſe, cum videret eam eſſe paucitatem ſuorum, ut immenſæ magnitudini hoſtium non eſſe objiciendam judicaret, experiendum tamen exiſtimavit, ſi qua ratione officere atque obſtare eorum conatibus poſſet. Itaque navibus onerariis, ac impedimentis omnibus Meſſanæ relictis, triremes XXVIII. expeditas educit, & Cephallenem contendit : ibi cognoſcit Solimani claſſem paucis ante diebus attigiſſe Leucaden. Eo ſtatim profectus, certior fit illam recta Apolloniam contendere, quo Solimanus ipſe terreſtri itinere jam pervenerat. Poſtridie mane triremes ſex ad Actium mittit, quæ litora illa, & ſinus diligenter explorent; ipſe cum ceteris in Corcyræum ſinum ingreditur, quo loco decem naves inventæ, quæ, quod commeatu erant onuſtæ, tardius iter fecerant : in eas ita impeditas fit celeriter impetus, & nullo negotio capiuntur. Magna illa quidem atque opulenta præda, ſi ita tuliſſet Doriæ voluntas; verum longe illi aliter viſum. Etenim conquirendis hoſtibus intentus, ne remigum & propugnatorum ſuorum numerus imminueretur, quos iis navibus imponere neceſſe erat, nocte, quæ eſt inſecuta,

om-

omnes incendi jubet. Si qui res bellicas adminiſtrant, & quicunque publica in dignitate verſantur, hoc factum imitarentur, neque ad privatum commodum conſilia actioneſque ſuas, ſed ad gloriam ſplendoremque revocarent; profecto nos quoque temporibus noſtris videremus Fabricios, Papirios, ſimileſque eorum duces, quos incorrupta antiquitas admirata eſt. Hoc certe factum præclare magnitudini alti animi poſteritas adſcribet. Inde Auria, conjuncta claſſe, progreditur ad inſulas ſupra Caſſiopen, quas *Merlares* hodie vocant, mox ad portum Panormum trajicit: quo itinere triremes duas Turcarum offendit, quæ decem navium adventum, quas captas atque incenſas diximus, venerant exploratum. Eæ momento temporis captæ. Neque ita multo poſt Janetinus Doria biremem unam, quæ eundem curſum tenebat, intercepit. Regreſſus ad Merlares inſulas Doria biremem captam propugnatoribus inſtruit, triremes vero duas abſumit incendio. Biduo ibi conſumto, ab exteriori parte Corcyram inſulam obit: medio fere incurſu conſpicatus in alto triremes quatuor equitum Hieroſolymitanorum, ac biremes duas Genuenſium, quas tamen primo hoſtiles arbitrabatur, illis aſſumtis ad Leucimnam navigat. Eo loco

co rumor erat, XII. Turcarum triremes, quæ Apolloniam verſus iter habebant, ad fauces ſinus Ambracii ſubſediſſe. Re certis auctoribus confirmata, Auria ad continentem Epiri e veſtigio trajicit, opportunoque loco ultra Pracam millia paſſuum circiter decem, qua iter hoſtes erant facturi, ſe collocat, diſpoſita in litore & explicata ad ineundum prælium claſſe. Paulo poſt adſunt hoſtes: fit in eos impetus: pugnatur utrinque acriter: ex tribus armatorum millibus ſexcenti fere capti, reliqui cæſi, captæ item XI. triremes, una pugnando depreſſa eſt: ex noſtris vulnerati circiter mille, deſiderati prope cc. Is dies fuit ad XI. kal. auguſti.

His rebus geſtis, Auria cum captivis & triremibus, quas ceperat, Meſſanam, atque iis depoſitis, qui ex vulneribus erant ægri, & claſſe denuo rebus omnibus inſtructa, Corcyram iterum advolat. Verum cum hoſtis hæc accepiſſet detrimenta, quæ diximus, & commeatus inopia conflictaretur, neque ad eam diem audiſſet, Regem Gallorum rem, quam propoſuerat, ſuſcepiſſe, ſpe dejectus ſtatuit Conſtantinopolim regredi. Id ubi cognovit Doria, jamque ad eum de claſſis hoſtilis reditu fama præcurrerat, ſe in Italiam convertit. Ita hoc anno compreſſus Solimani furor; quanquam

quam dira gentis illius immanitas non uſquequaque ſubterfugi potuit. Nam præterquam quod nonnullis Apuliæ oppidis, contra religionem datæ fidei, vaſtitatem intulit, cum regrederetur in Ægæum, ardens iracundia propter navium jacturam atroci direptione Corcyram inſulam depopulata eſt. In Italia interim exſules Florentini magna coacta manu cum libertatem repeterent, & Florentiam irent oppugnatum, ad Montemurlum ab Alexandro Vitellio fuſi profligatique ſunt: in iis expeditionis illius principes capti imprudentiæ ſuæ pœnas dederunt. In Subalpinis nihil hoſtiliter actum, neque tamen deſtiterunt Genuenſes triremes aliquot armare, ut ad incertos caſus eſſent parati. Ineunte autumno Alphonſus Davalus, cum ad exercitum, cui præerat, circiter decem millia Germanorum acceſſiſſent, prodiit in bellum, nonnullaque oppida expugnavit, quæ a Gallis fuerant occupata.

Ineunte hyeme Rex Gallorum, rebus per inducias cum Maria Auſtria compoſitis, & valetudine firmior in Italiam trajicit: cum eo fuere duo ipſius filii, atque omnes prope Galliæ principes. Hoc Regis adventu Genuenſes terrore perculſi, cum robori tam potentis hoſtis nondum ſatis firmi

mi ſibi viderentur ad reſiſtendum, inſtant ſumma induſtria cœptis operibus, & quibus locis veteres muri parum defendebant, hæc aggeribus valliſque communiunt, prout quiſque locus hoſti opportunus magnam diligentiam adminiſtrationemque requirebat. Augent ad defenſionem urbis militum numerum, exſpectabantque ex Gallia ciſalpina Germanorum circiter duo millia, quos Senatus nomine Joannes Salvagus evocaverat, jamque Gavium adduxerat; cum interea Genuam affertur, inter Cæſarem & Gallorum Regem trium eſſe menſium pactas inducias, & de pacis conditionibus agi, Regemque in Galliam ſe recipere. Poſteaquam id explorate cognitum eſt, Anſaldus Juſtinianus publicarum rerum cauſa, quæ ad dignitatem libertatemque civitatis conſervandam pertinebant, in Hiſpaniam ad Cæſarem legatur: dimittuntur Germanorum auxilia, omniumque animi fuere ex eo paulo quietiores. Ita hic abiit annus.

A. C. 1538. Interea Summus Pontifex communis concordiæ cauſa non deſiſtebat meditari pacem, atque id per nuncios agere, ut duorum Chriſtianæ gentis Principum controverſiæ componerentur, tandemque perfectum eſt, ut amicius conſenſerint, & congreſſum non recuſaverint. Hoc nomine Andreas

dreas Doria menſe martio in Hiſpaniam navigat, ut Cæſarem advehat in Italiam. Nicæa, Maſſilienſium colonia, colloquio deligitur: eodem ipſe Pontifex profectionem ſuſcipit, ut, qui hujus congreſſionis auctor fuerat, idem præſes adjutorque eſſet conſiliorum. Inito vere Roma diſcedit: ubi Sarzanam pervenit, Curiæ Sancti Georgii Procuratores duo, Vincentius Saulius, & Vincentius Pallavicinus ei comiter præſto ſunt, omniaque ad ipſius, & totius comitatus victum cultumque neceſſaria honorificentiſſime ſuppeditant. Adſunt illi præterea, qui Senatus nomine honorariam operam exhibeant, Anſaldus Grimaldus, Joannes Baptiſta Spinula, Vivaldus Sophia, & Joannes Marinus Davania. Mox Placentiam Legati ad eum mittuntur, Corradus Vivaldus Sophia, Jacobus Grimaldus, Jacobus Auria, & Hector Fliſcus, qui ex auctoritate Senatus obedientiam, optimamque totius in illum voluntatem profiteantur. Gratiſſima Pontifici fuit hæc amoris atque officii ſignificatio; cumque ei maxime opportunum videretur Genuenſium facultatibus uti, Savonam venit, ubi rurſus a ſex Oratoribus, & Joanne Salvago, qui tum Prætor illius civitatis erat, receptus, nullum ſtudij & munificentiæ genus, quod

ad ejus adventum honeſtandum ſuppeditari potuerit, deſideravit. Oratores fuerunt Nicolaus Juſtinianus, Thomas Cattaneus, Auguſtinus Calvus, Andreas Spinula, * Baptiſta Pinellus Adurnus, Baptiſta Lumellinus. Inde Nicæam navigat: Cæſar, & Franciſcus Rex Gallorum ſeorſum quibuſdam oppidis Nicææ proximis conſidunt: cum utroque Pontifex nunc ipſe coram, nunc per conſiliarios colloquitur: ad ſummam, Eleonora Regina Cæſaris ſorore rem adjuvante, obtinet, ut inter eos in decem annos confirmentur induciæ: adfuere a Senatu Genuenſi Legati duo ad Cæſarem, Nicolaus Negronus, & Baptiſta Cicala Zoalius, qui ſingula Reipublicæ cauſa cognoſcerent. His conſtitutis induciis, Cæſar Dorianis, Pontifex Regiis triremibus in exitu menſis junii Genuam veniunt: mox inde digreſſi, Romam alter, alter in Hiſpaniam redit. Eo itinere cum ad Foſſas Marianas veniſſet (*Aquas mortuas* vocant) commemoranda quadam humanitate Rex Cæſarem convenit, Doriæ reconciliatus eſt, & Cæſar egreſſus in terram familiariter ſucceſſit hoſpitio Regis. Atque is fuit illorum congreſſus, ea ſermonum hilaritas, ut mirum

rum

* Baptiſta Pinellus Adurnus, qui in textu latino deerat, ex italica verſione ad pag. 58. ſuppletus.

rum videri poſſit, quo pacto inter eos ex graviſſimis atque iis recentibus inimicitiis eo loco tum inſignis amor emerſerit, aut rurſus, qui fieri potuerit, ut poſt tam egregiam ac ſingularem amoris ſignificationem ea inter ſe bella geſſerint, quæ conſecuta ſunt.

Advecto in Hiſpaniam Cæſare, nulla interpoſita mora, Doria Genuam revertitur, & ſtatim Meſſanam contendit, ut quoniam ex jure fœderis, quo Pontifex, Cæſar, & Veneti nuper erant conjuncti, adverſus Turcas navale bellum erat ſuſcipiendum, totus in hanc rem animo inſtet. Ferrandus Gonzaga circiter decem peditum millia ſcribenda curaverat, magnamque ibi claſſis partem coegerat. Inde Corcyram navigant, in quam inſulam Veneti omnem ſuum belli apparatum contulerant. Conjunctis igitur claſſibus, nacti idoneam tempeſtatem, ad Ambracium ſinum, quo ſe hoſtilem claſſem continere cognoverant, curſum tenent. Careadinus ejus claſſis præfectus, ubi id animadvertit, ad prælium committendum animo paratus egreditur; undique crudelis imago mortis, terribiliſque armorum facies apparet; undique dirus circumſiſtit horror: mare, quod intra Calpen prorumpit, quacunque excurrit, cædem nunquam ſimilem vidit, atque tum

fuiſſet, ſi duæ ſumma potentia claſſes concurriſſent: fata tulerunt (quid enim aliud dicendum videtur?), ut tot collectæ Chriſtianæ gentis vires, quæ totum Orientem obruere poterant, ſi conſenſiſſent, in ventum effuſæ ſint. Inde lætus Careadinus vela tendit in Helleſpontum; noſtri varie affecti, ut quorum pectora pudor, ira, & conſcia virtus incendebant, ad Caſtrum novum feruntur, quod oppidum Epidauro xxx. millibus paſſuum abeſt, eoque expugnato, & Franciſco Sarmento firmiſſimo cum præſidio ibi relicto, in hyberna concedunt.

A. C. 1539. Initio inſequentis anni, Andreas Juſtinianus Dux Reipublicæ creatur, vir antiqua probitate. Menſe februario Valerius quidam Succarellus, ſacerdos haud ignobilis, certis indiciis convictus, quod patriam prodere tentaſſet, juſtas Reipublicæ pœnas perſolvit. Janetinus Doria per id tempus Franciſco Sarmento, quem in Caſtri novi præſidio relictum fuiſſe diximus, commeatum, quo ſe ſuſtentare multis menſibus poſſet, advexit. Ceterum Careadinus, claſſis Solimani præfectus, hanc diligentiam, alioſque ad ejus oppidi defenſionem ſuſceptos labores irritos fecit; quippe qui haud ita multo poſt oppidum expugnaverit, miſeran-

ſeranda veteranorum, qui Cæſarem alias enixe juverant, cæde, aut ſervitute.

Europæ magnam partem, & potiſſimum Italiam, hoc anno inſignis & dira fames occupavit, quæ Genuenſibus inter ceteros maximum detrimentum attulit. Nam cum importato frumento utantur, his neceſſarium fuit, ceteris rebus omiſſis, omnem pecuniam hac una in re collocare; & cum ex Gallia ciſalpina ſubſidium eſſet interclusum, quod, qui oppidis præerant, frumentum exportari minime paterentur, Senatus naves duas armandas curavit, eiſque Martinum Bottum præfecit, ut per maria excurreret, & ſi qua navigia frumentis onuſta reperiret, ea juſta neceſſitatis excuſatione interverteret, Genuamque transferret, habita tamen ratione utilitatis frumentariorum, ut ne quid ſui deperderent, ſed quatenus communis humanitas ferebat, frumentum ſuum quam optime venderent. Ex Sicilia item tantum advectum eſt, quantum ea temporum difficultate conceſſum fuit, & adhibitis Curatoribus, qui eam diſpenſationem ſuſciperent, data opera eſt, facta totius civitatis deſcriptione, ut egentibus civibus multo minori pretio, quam publico conſtiterat, diſtribueretur, quantum neceſſarius uniuſcujuſque patris-familias

lias uſus, ſumtuſque domeſticus expoſcere videbatur; & ex hoc tempore Senatus horrea publica conſtituenda curavit, unde frumentaria ſubſidia tolerabili pretio civitati ſingulis annis depromerentur. Hæc certe laudabilia ſunt, ſed tamen non tantam fortaſſe laudem habent, cum ſunt facta, quantam habent vituperationem, ſi prætermittantur; cum id munus proprium ſit eorum, quibus Reſpublica regenda committitur, proſpicere civium ſaluti, curamque in primis adhibere, ne civitas eſuriat. At illa, quæ ad pauperes ſublevandos conſtituta ſunt, beneficentiam habent eminentiorem, & longe majori quodam præconio ſunt efferenda. Etenim cum ex tenuioribus quamplurimos egeſtas urgeret, qui artificiis tolerare vitam, parvos filios educare minime poterant, & multi præterea omnis opis expertes, ex finitimis regionibus Genuam confluxiſſent, non deſiſtebant quidem locupletiores miſericordiam, opemque (ita ut humaniter fieri ſolet) illis impertiri, ſed tamen eorum multitudini vix obſiſti poterat. Cum interea optimi quidam Senatores, in quibus Leonardus Cattaneus princeps fuit, ſermonem ſuper hac re conferre cœperunt, & cum res in conſultationem veniſſet, omnium conſenſione Colle-

gium

gium VIII. Virorum, qui pauperibus alendis præeſſent, conſtitutum eſt. Primi, quibus hoc præſtantiſſimum munus eſt aſſignatum, fuere Leonardus Cattaneus, Benedictus Centurionus, Franciſcus Pinellus Adurnus, Martinus Juſtinianus Mongiardinus, Joannes Baptiſta Grimaldus, Jacobus Doria Inurea, Philippus Niger, & Andreas Pallavicinus Scalia: ac tanta fuit hujus beneficentiæ magnitudo, ut quatuor prope hominum millibus hoc anno neceſſarius victus ſuppeditatus fuerit. Atque hoc inſtitutum a Genuenſibus ita receptum eſt, ut eorum civilis ratio ex hac etiam parte, tanquam neceſſaria, conſtare videatur. Quotannis præter eos, qui iis in locis ſuſcipiuntur, quæ *Hoſpitalia* nuncupantur, tria fere hominum millia ex iis, qui aut nullis, aut paucis facultatibus præditi ſunt, ex honeſtorum civium pecuniis aluntur, iis miniſtris, eaque prudentia adhibita, ut neque fucus ullus fieri, neque eorum numerus augeri per inertiam poſſit, occluſa, quæ fert ad deſidiam, via, &, quæ ad navitatem atque induſtriam ducit, omnibus patefacta. Ita ſublata eſt pergravis ac intolerabilis illa moleſtia, quam exhibere mendici homines ſolent, id quod in pleriſque Italiæ urbibus fieri videmus, cum per vias, per cœleſti-

leſtium templa, per domorum omnium limina occurſantes, obducti colore mortis, aut fœdis ulceribus horridi, quæ ipſi ſibi ſæpe per artem inurunt, improbi opem efflagitant, & totos dies, & magnam partem noctis intempeſtivis gemitibus, infeſtiſque querelis vitam noſtram crudeliter vexant.

Præterea conſultum eſt etiam urbis ſalubritati, & aucta unanimis civium caritas, quæ mater & fons eſt ſalutis, atque omnium rerum bene gerendarum. Enimvero cum quod pium rectumque eſt, amplecti debeant omnes, & odiſſe contrarium, id multo magis civitates, quam privatos homines præſtare oportet. Nam impurus aliquis ac ſceleſtus civis fieri poteſt, ut, priuſquam obeat mortem, debitas ſceleribus ſuis pœnas in vita luat; at civitates cum ad multa ſecula ſeſe propagent, etiamſi ſupplicium ad tempus effugiunt, aliquando tamen in præparatas ſibi calamitates incurrunt. Eadem eſt in recte factis ratio. Vidit poſt hoc factum hæc civitas ſibi adfuiſſe in adverſis rebus cuſtodem ac propugnatorem Deum, ut minime ſit dubitandum, ejus numen præſidio miſericordiæ ſuæ urbem hanc protegere, tandiuque protecturum, quoad ardentia pietatis, ac caritatis ſtudia in ea vigebunt.

Poſt

Poſt hæc Senatus quærere ipſe ſecum & cogitare cum reliquis civibus cœpit, quibus locis prædia ruſtica parari, colique poſſent, ne ſemper civitas in frumentario ſubſidio comparando ex alienis provinciis penderet, ſed haberet ipſa agros ad ferendum, unde frumentum abunde ſibi quotannis ad victum ſuppeditaretur. Corſica ad hanc rem idonea propoſita eſt. Itaque Curatores emtionum Sancti Georgii, cui inſula eſt ſubjecta, duos cives eo miſerunt, qui, tota inſula peragrata, naturam habituſque locorum cognoſcerent, eamque deligerent regionem, quæ ad id, quod quærebatur, videretur accommodatior. Eo Franciſcus Grimaldus Bracellius, & Troilus Negronus profecti, terras illas, quæ ad Portum Veterem pertinent, quod late jacentes campos haberent, & cultoribus eſſent vacuæ, dignas exiſtimarunt, in quibus labor impenderetur, atque ita Genuam reverſi retulere: eorumque judicio comprobato, placitum eſt, communi participum conſenſu, ut quadraginta nummûm aureorum millia ad id opus decernerentur. Hoc anno ad portam Arcuanam ædificata ſunt mœnia; præterea Martino Fliſco Botto, Andrea Spinula B. F., & Ceva Doria Ædilibus, turris Palatii culmine aucta, & impenſa

penſa trium millium & quingentorum purgatus eſt portus.

A. C. 1540. Inſequenti anno data eſt opera, ut ad portum Veterem (cujus a me nuper mentio facta eſt) urbs ædificaretur, cui ædificationi præeſſet Antonius Furnius. Qui vero ædificantes periculis, quæ a piratis imminere videbantur, prohiberet, Bartholomæus Spinula cum firmo præſidio militum eo miſſus eſt: coloni deducti quamplurimi. Sationis vero, totiuſque agriculturæ adminiſtratio privatis nonnullis civibus locata. Sed tamen poſt multos inſumtos labores atque impenſas maximas res parum feliciter ceſſit, cum propter ſoli ſterilitatem, tum ex inclementia cœli, qua victi agricolæ in morbos dilabebantur. Maria, ubi primum ver affulſit, excurſionibus Barbarorum valde infeſta fuere. Eorum princeps Dracutus erat genere Turca, qui novum ſibi nomen ac potentiam quærens, ferus ipſe, & aliis effrenata cupiditate prædonibus ſuccinctus, quacunque ferebatur, late terrorem omnibus inferebat. Jam menſis erat junius, & Andreas Doria in Siciliam navigarat, cum nunciatum eſt, prædones Corſicam circumvagari. Eo ſtatim Janetinum Doriam cum una & viginti expeditis triremibus mittit, qui eos inſectetur;

nec

nec ab ipſius conſilio fortuna abfuit. Nam & eo pervenit, priuſquam piratæ ſentire poſſent, & in ſinu Jorlato, ubi ſubſederant, impetu noſtrorum oppreſſi facile ſuperati ſunt: duo ipſorum navigia ſubterfugêre, novem capta, in quibus triremes duæ: liberata e ſervitute Chriſtianorum ad duo millia, quos illi ex diverſis locis, ſed ex Capraria inſula potiſſimum, & Pino Corſicæ oppido paulo ante abduxerant: Dracutus ipſe Genuam captivus ductus. Menſe decembri a Curatoribus emptionum Sancti Georgii Ponzonum oppidum in agro Lunenſi ab Antonio Malaſpina octo nummûm aureorum millibus emtum eſt.

Sequitur annus CIↃIↃXLI. quo Genu- A. C.
enſes ſummum rerum omnium parentem 1541.
Deum illuſtre beneficium miſericordiæ ſuæ erga ſe declaraſſe commemorant. Reipublicæ Dux fuit Leonardus Cattaneus, civis in primis Reipublicæ amantiſſimus, & civitas maximis rei frumentariæ premebatur anguſtiis: ex Sicilia nullum ſubſidium exſpectari poterat, nullum item ex Gallia ciſalpina, ut quibus in locis fames in arctum omnia contraxerat. Itaque qui civitatem regebant, quo confugerent, aut quo jam animum intenderent, non habebant, reſque erant ad extremam exſpectationem, cum ex

ea parte, ex qua potius incommoda erant pertimeſcenda, ſubito auxilium, & optatiſſima lux ubertatis affulſit. Nam cum ex Provincia mercatores magnam frumenti copiam ad hæc litora advexiſſent, ex quibus Franciſci Regis Gallorum nomine in Subalpinos commeatus ſupportaretur, hujuſmodi occaſione factum eſt, ut frumenti beneficium ad Genuenſes quoque redundarit; quo ipſa in primis civitas, atque omnis Liguria, quæ eadem difficultate laborabat, abunde ſublevata eſt: ut qui multos ex tenuioribus fame perituros crediderant, viderint maxima lætitia affectos, ſummi Dei in re tam inopinata atque admirabili beneficentiam paſſim laudibus celebrantes. Præterea idem Rex, qui, poſt inſtauratam Genuenſium libertatem, eorum nomini ac fortunis maxime infenſus fuerat, & omne illius commercium in terris ſuis hoſtilem in modum interdixerat, tum mutata voluntate ſinum amicitiæ ſuæ illis aperuit, publicoque edicto ſanxit, ut tuto liberoque acceſſu omnibus locis, quæ in ipſius regno ac ditione ſunt, Genuenſibus negotiari liceret. Hujus regiæ humanitatis ſuaſorem Cæſarem Fregoſium dicunt fuiſſe; qui paulo poſt, cum Alpes trajeciſſet, & Padum ingreſſus tacita navigatione delaberetur, ut Venetias con-

contenderet, in Inſubria apud quendam locum, quem *Arenile* vocant, interceptus eſt, morteque miſerrima affectus, una cum Petro Rinconio, qui paucis ante menſibus apud Solimanum legationem obierat.

Menſe ſeptembri Cæſar ex Germania Genuam venit; mox Lucam profectus, ut Paulum Pontificem Maximum, qui ſe eodem ex compoſito contulerat, conveniret, ab ejus colloquio digreſſus Spediam regreditur, coactamque in proximum portum claſſem expedito cum exercitu conſcendit, ut in Africam tranſmitteret ad Algerium oppugnandum. Obſtabant illi quidem peritorum hominum conſilia, deterrebant ſidera, minabatur adverſa hyems, quæ etiam eo ipſo die, quo ſolvit, mari vehementer inhorruit; ſed tamen ille obniti contra, fortunamque periclitari, & dare vela fatis juſſit: interim ex Hiſpania altera pars claſſis non minori diligentia comparata eſt. Itaque conjunctæ claſſes paulo poſt idus octobris in proxima Algerio loca pervenerunt, & cœli ſerenitate undique pulcherrime arridente, Cæſar cum majori parte copiarum in terram admodum lætus exſiliit. Salagerius quidam Sardus Careadini nomine Algerium tenebat. Erant jam acies in armis paratiſſimæ, omniaque ad oppidum oppu-

oppugnandum terra marique inſtructa; cum ſubito atra tempeſtas, aſperrimaque vis ventorum a Septentrionibus pelago incubuit, quæ tres fere dies, & totidem noctes ita immaniter ſæviit, ut apertam magnam claſſis partem in proxima litora & ſaxa contorſerit: xiv. triremes, in quibus Dorianæ xi., & minora præterea navigia ad centum ea tempeſtate interiere. Terreſtres item copias turbidis e nubibus erupti imbres, arenarum æſtus, ſævæque procellæ non mediocriter afflixere. Ea calamitate factum eſt, ut ab oppugnatione oppidi Cæſar ad petendam ſalutem, & colligendas reliquias curam converterit, exercituque fame prope confecto ad Caput Metiſontis per ſummos labores traducto, ibi collectas naves conſcendit, & Buzeam delatus in Hiſpaniam navigavit.

Genua inſolitis terræ motibus tremuit. Clavarini, qui factionibus ardebant, multaque per ſcelus atque audaciam patrabant, & immoderata licentia Rectorem aſperrime patiebantur, pacati tanquam in gyrum rationis reducti ſunt, idque ſtudio atque virtute Troili Negroni perfectum eſt, qui eo a Senatu miſſus, præſtanti magnitudine animi atque conſilii cuncta compoſuit. Ad vi. kalend. decemb. Joannes Baptiſta Lercarius,

carius, & Julianus Saulius a Senatu ad Regem Gallorum legati ſunt, cui Reipublicæ nomine gratias agerent pro ejus erga Genuenſes humanitatis ſignificatione, de qua ſupra dicebamus.

Inſequenti anno, cum inter Cæſarem, A. C.
& Franciſcum Regem Gallorum res ita 1542.
fluerent, ut in aſperrimum bellum devexæ viderentur, majorque in dies ſuſpicio oriretur, ne Rex Turcarum claſſem in hæc maria evocaret, Genuenſes maritimis locis, quæ periculo eſſent expoſita, mature conſulendum exiſtimarunt. Savonam in primis arce communiunt, & admodum ſane valida, præſertim quod parum firmam oppidanorum voluntatem norant, & admonebat ratio, ſibi a Gallis, qui non procul a finibus aberant, eſſe timendum. Andreas Uſuſmarius, & Stephanus Niger Paſqua huic ædificationi præpoſiti ſunt. Caſtrum item Portus Delphini, & Portus Veneris mœnia vetuſtate collapſa inſtaurantur, ipſaque oppida majoribus firmantur præſidiis.

Nec res quidem hominum opinionem A. C.
fefellit: etenim quo anno poſtea Andreas 1543.
Centurionus Petraſancta Dux Reipublicæ creatus eſt, Careadinus cum ingenti claſſe, ineunte vere, trajecit fretum Siculum, Rhegioque expugnato, recta in Provinciam con-

contendit, & Tolone conſedit, ut quarum rerum cauſa Regis accitu eo venerat, earum mandata ab eodem ibi exſpectaret. Cæſar in Belgas profectus erat, ut Geldrenſium Reguli, qui ab ipſius imperio defecerat, comprimeret audaciam. Careadinus una cum exercitu Regis ad oppugnationem Nicææ ſe contulit. Oppidum cepit; arx tamen munitiſſimo loco poſita ejus conatibus egregie obſtitit, a qua, maxima re infecta, Tolonem ſe recepit, cum audiſſet Alphonſum Davalum cum copiis, quas habebat firmiſſimas, propediem ſubſidio loci adfuturum. Eodem tempore Sanremium, oppidum Genuenſium, cum maxima piratarum manus, Careadini claſſem inſecuta, ad id oppidum oppugnandum ſumma vi contendiſſet, Lucæ Spinulæ virtute egregie defenſum eſt.

Rex Gallorum, qui acerbam iracundiam, qua in Genuenſes multis annis exarſerat, iis condimentis indulgentiæ atque humanitatis mitigaverat, quæ demonſtravimus, quo eos ſibi arctioribus amicitiæ vinculis adjungeret, petiit a Senatu, ut Legatum perpetuum ipſius nomine in urbem reciperet: is tum erat Aloyſius Alamannus, civis Florentinus, Regi ob politiſſimam ipſius doctrinam gratiſſimus: ſecundo loco

poſtu-

poſtulavit, ut ne prohiberet, quo minus tum miniſtri ſui, tum ii qui ſecum erant fœdere conjuncti, Liguriæ portubus uterentur: poſtremo pecunias popoſcit, æquum ratus, cum Genuenſium facultates Cæſari, immo vero prope omnibus paterent, ut ne ipſi uni uſus occluderetur. Ad hæc Senatus ita reſpondit, quod ad Legatum recipiendum pertineret, id ſe minime quidem recuſare, præſertim cum id ſibi valde eſſet honorificum, quod ad quam civitatem Legati mittantur, illi ſplendor atque auctoritas attribuatur; ſed tamen vereri, ne ea res aut contentionem inter Regium & Cæſaris Legatum, aut diſſenſionem inter cives eſſet allatura, quorum utrunque maxime ſibi vitandum ſtatuebat: Rempublicam Genuenſem liberam quidem illam eſſe, attamen novam, & ita Cæſaris rebus adjunctam, ut ipſius habenda ratio eſſet in primis: proinde videri ſibi ſuper hujuſmodi re diligentius conſiderandum. Porro quod ad ſuorum acceſſum attinebat, non eum eſſe, aut unquam fuiſſe Genuenſium morem, ut portubus ſuis quemquam prohiberent; quin immo ſolere, quicunque ad ſe commeant, & comiter accipere, & quibuſcunque rebus poſſent, juvare. Propterea non eſſe cur Rex pro miniſtris ſuis id

 poſce-

poſceret, quod eis fuiſſet amiciſſime ſemper expromtum. Tantam vero Turcarum claſſem ſe nullo pacto adduci poſſe, ut portubus accipiat, quod id officium, præterquam quod impium, nimium eſſet cum periculo conjunctum, atque id Regem pro ipſius ſapientia non iniquo animo ferre debere. Poſtremo de pecuniis vehementer ſibi moleſtum eſſe quod gratificari illi minime poſſent, propterea quod Genuenſium perquam tenue eſſet ærarium, atque id temporum difficultatibus exhauſtum; pecuniam, qua Cæſar ſit uſus, eam fuiſſe privatam nonnullorum civium, qui beneficii ſui cauſa ei commodarint; ejus autem pecuniæ non eſſe Senatus auctoritatem. Ita cum eſſet reſponſum, miſſuſque ob hanc cauſam Benedictus Centurionus in Galliam Legatus, haud ſatis æquo animo res fruſtra tentatas Rex dimiſit. Turris Phari, quæ præciſo ſummo dorſo humiliter admodum inſurgebat, ad eam altitudinem perducta eſt, faſtigii dignitate ornata, quam nunc videmus.

A. C. 1544 Careadinus, qui nimium in Provincia elangueſcere res videret, ineunte vere claſſem ſuam, ut Conſtantinopolim rediret, Paulinum Oratorem Regium, & Bernardum equitem Hieroſolymitanum, & ſex præ-

præterea triremes Gallicas ſecum abduxit, multiſque locis, antequam Italiam relinqueret, depopulationem intulit: in mari Liguſtico Savonenſium navim mercibus onuſtam cepit. Genuæ interea omnia tuta atque tranquilla, ſummaque annonæ vilitas. Ad Andream Doriam aureos nummos mille & quingentos miſit, quibus Dracutum captivum redemit, quam liberationem utinam non impetraſſet; nam is poſtea majorem in dies calamitatem Genuenſibus intulit, &, ſicut leo a cavea miſſus, fuit indomitus, totoque mari ſæviit impius, & maxime pertimeſcendus. Initio menſis auguſti ad novum Petri Strozii adventum civitas in armis excubavit. Nam cum is paulo ante cum aliis bello peritis ducibus, ornatiſſimo exercitu, in Subalpinos contenderet, fortunaque parum ſecunda ceſſiſſet, nulla interpoſita mora Mirandulam regreſſus, ibi novas copias comparaverat, rurſuſque in Subalpinos proximos Genuenſium montes, Vallemque Porciferam ferebatur, laudandus ab animi moderatione, & quod ab omni injuria maleficioque temperavit.

Interim Cæſar, qui Galliam armis urgere non deſiſtebat, & tribus maximis oppidis captis, uſque adeo illud in regnum irruperat, ut parum abeſſe a poſſeſſione to-

tius victoriæ videretur, ad pacem deſcendit. In pacis conditionibus, quoniam fama ferebatur Cæſarem Carolo Regis Gallorum filio Mediolani imperium conceſſurum, viſum eſt Senatui maximam curam adhibendam, quo pacto ea res tranſigeretur, ſcilicet ut Genuenſium jus dignitaſque incolumis conſervaretur. Ob eam cauſam Vincentius Furnarius ad Cæſarem legatus eſt, juvenis ſuavitate morum atque ingenii, omnique officio ornatiſſimus.

A. C. Sequuntur anni duo, quibus Joannes
1545. Baptiſta Furnarius Dux Reipublicæ fuit.
1546. In his actiones nullæ ſunt, quæ mihi materiam ad ſcribendum ſuppeditent; alter interioris portus inſtaurationem habet, quem portum diuturna maris terræque colluvie oppletum Gaſpar Grimaldus Bracellius, Paulus Saulius Caſanova, & Cataneus Pinellus Ædiles, cloacis, quæ eo influebant, alio averſis, purgato alveo, ſcopuliſque effractis, ut aquam pedum in altitudinem XVI. introducerent, optatiſſimum triremibus ad hibernos tempeſtatis incurſus perfugium, menſibus quatuor reſtituerunt: in altero Joannis Aloyſii Fliſci conſilia de Republica occupanda inita ſunt: quam totam rem pluribus verbis exponendam rejicio in ſequenti libro.

J A-

JACOBI BONFADII
ANNALIUM GENUENSIUM
AB ANNO MDXXVIII.
RECUPERATÆ LIBERTATIS
USQUE AD ANNUM MDL.

Liber Quartus.

OMnes homines, qui tranquillam beatamque in terris conſectantur vitam, ſummopere eniti oportet, ut in ea traducenda naturam ducem, tanquam Deum, ſequantur, eamque in rebus etiam agendis ſæpenumero conſulant. Quo magis tritæ, jamque omnibus auditæ eorum ſunt improbandæ querelæ, qui illam in nobis accuſant. Non enim eſt cur imbecillos nos quiſquam vocet, qui in omnibus dominamur animantibus, aut ævi brevis eſſe dicat, quibus ſingulari quadam conditione præditis ad aliam meliorem vitam ſit properandum. Et profecto dum hac in inferiore mundi parte verſamur, quaſi in currum mortalitatis impoſiti, non tam laborare debemus, ut vivamus diu, quam ut, quandiu vivimus, optimi ſimus, aſſignatum-

que nobis vitæ ſpatium rectiſſime conficiamus. Cui rei ſi pro ſe quiſque diligenter operam daret, nimirum id etiam aſſequeretur, pro quo minime laboraret, neque interim magis ſorte, quam rerum naturalium documentis, virtuteque regeretur. Sed præterquam quod per ambitionem atque ignaviam bonas artes animi & corporis negligentes ætatem agimus, opinionum pravitate abducti aberramus longe, mentemque a tacitis naturæ ipſius præceptis prorſus avertimus; quæ ut ſemper, atque ab omni parte juvet humanum genus in iis etiam rebus, quæ gignuntur e terra, non modo ſe parentem optimam præbet, atque altricem, verum etiam quaſi magiſtram vitæ ac morum omnibus proponit. Id nos ſcilicet parum attendimus: at non ita olim Hebræi, atque Ægyptii, qui propterea ſapientiſſimi omnium mortalium habiti ſunt.

Uno nunc (quanquam in humili re) exemplo contentus, cetera, quæ altiora atque expreſſiora ſunt, prætermittam. Malo punico quis non videat (ſi modo id accurate contempletur) rem contineri præſtantiſſima quadam ratione nobilem atque admodum ſalutarem? mihi quidem ipſius rationem cum animo cogitanti, optime in

eo

eo Reipublicæ formam impreſſiſſe videtur ipſa natura. Etenim acini illi, quos grana vocamus, cortice tanquam muro circumſepti, æquales, & ſicuti gemmæ perlucidi, atque inter ſe certis ordinibus & pari quaſi conſenſione copulati, maximam mihi vim habere videntur ad docendos exſuſcitandoſque homines in eam cogitationem & curam, ut illum ſibi deligant civitatis ſtatum, in quo æquali jure vivant, & aperto pectore concordique inter ſe benevolentia conjuncti, eadem ſint ad ſe tuendos communeſque fortunas conſervandas voluntate. Porro cum civitatis anima ſit ipſa juſtitia, tenuis interſita membrana, quæ ad eorum conſervationem pertinet, ſubamara illa quidem, ſed candida tamen, commode nobis refert quandam juſtitiæ ſimilitudinem; extrinſecus autem ſummam in partem impoſita corona nonne apertiſſime monet, eos Reges eſſe, qui ad civilem cœtum ita conſociati æquis legibus vitam traducunt? Et revera qui ampliſſima in civitate placida æquabilitate compoſiti, atque ab omni metu ſoluti, nihil dicunt, aut faciunt, niſi libenter & cum libertate, ii vel ſoli, vel maxime digni ſunt, qui Reges appellentur. Poſtremo auguſtum hoc ſanctumque concordiæ ſimulacrum ea eſt inſignitum figu-

ra, quæ eſt omnium pulcherrima, & propria corporum cœleſtium, nimirum ut intelligamus, hujuſmodi civitatum conjunctionem felicitate proxime ad Cœleſtes accedere. Qui unius imperium laudant, recte illi quidem, ſi vel concordem multitudinem, quæ inſtar ſit unius hominis multas manus multoſque pedes & ſenſus habentis, vel legum prudentiam dicerent, quæ ſcilicet ab uno juſtitiæ fonte manant; alioquin aut non legiſſe videntur, quæ Deus Iſraelitis reſponderit, cum ab eo Regem expoſcerent, parumque attendunt, quam male tuta regula ſit ſoluta unius hominis voluntas, qui ceteris præſit, aut commodi ſui cauſa Principibus aſſentantur, faciuntque impudenter, cum vel Solis, vel Dei ſimilitudinem ad unius hominis imbecillitatem revocant, & nimis anguſte, vel dicam injurioſe, de reliquis hominibus ſentiunt, quibus præſtantiorem rationis adimunt dignitatem. Sunt omnes omnium animi excellentia naturæ atque originis pares, vi cogitationis atque conſilii impares; quatenus vel terrenis, quibus ſinguli concluſi ſunt, corporibus opprimuntur, vel diſſimilem cultum accipiunt, qui cum non ad intelligendum ſolum, verum etiam ad agendum & imperandum e cœlo in orbem

terræ

terræ ad tempus dimiſſi ſint, injuſtiſſimum videri debet, ſi proprio officio & munere in rebus publice adminiſtrandis defraudentur; & cum ſeorſum unuſquiſque aliqua ſit ex parte mancus atque imperfectus (nam, ut aliquis abſolutæ virtutis & prudentiæ ſit, in hominis naturam non cadit) perſpicuum eſt, ex conjunctione multorum, & ſententiarum communicatione tutiori prorſus judicio perpenſum iri, ſive quid jubendum erit, ſive vetandum. Interea civilis prudentia late in plures diffunditur, Reſque ipſa publica bonorum virorum ac laude excellentium fœtum ſuſcipit uberiorem, & optimi civis virtus pulcherrime effloreſcit modeſte parendi, recteque imperandi viciſſitudine: cujus egregii temperamenti rationem ſanctam illam antiquitatem, quæ ſapientiam multis rerum fictarum involucris texit, facile adducor ut credam, in Caſtore & Polluce voluiſſe ſignificare, quorum ſtellæ alterno ſibi officio ita cedunt, ut una occidente, altera oriatur. Fratres, & ſalutares navigantibus, filioſque Jovis eos appellavit, quod hujuſmodi cives ſi fraterno pioque inter ſe amore devincti patriam, variarum perturbationum æſtu perſæpe fluctuantem, quocunque poſſint conſilio & ſtudio adjuvent, atque con-

ſer-

ſervent, cum excedunt e vita, a ſupremo rerum Patre vocantur ad immortalitatem. Talem Reipublicæ formam, & divini illius ſimulacri, de quo principio dicebam, ſimilitudinem quandam Genuenſes ſibi cum conſtituerint, enimvero maxime iis lætandum arbitror, & propterea longiori fortaſſe oratione, quam locus requirebat, in hujus argumenti rationem progreſſus ſum, vel ut eos felicitatis, qua perfruuntur, admonerem, vel ut Reipublicæ gratularer, vel denique ut omnium animos arctius ad concordiam conjungerem, & ad hanc libertatem retinendam magis excitarem. Neque profecto dubitandum eſt, quin hæc civitas bonorum omnium affluentia lætior in dies, atque fœcundior, & ab omni fortunæ concuſſu tutiſſima ſit futura, ſi in hac ſapientiſſima vitæ ratione ſecum ipſa ex omni parte conſenſerit. Id ſi adhuc cuique dubium fuit, nuper graviſſimo maximeque memorabili Joannis Aloyſii Fliſci facinore, quo trepido tumultu concuſſa omnia contremuere, omnibus apertum eſt; cum horrenda in nocte, quæ extremam libertati diem, luctuoſiſſimumque urbi exitum attulerat, manifeſtum Dei auxilium & numen affulſiſſe vidimus. Igitur, poſtquam hujus Reipublicæ regendæ ratio, a quibus ſit orta prin-

principiis, & quas progreſſiones uſque in hodiernum diem fecerit, tribus ſuperioribus libris abunde perſecuti ſumus, de Joannis Aloyſii Fliſci conjuratione, quam veriſſime fieri poterit, ingrediemur deinceps ſcribere.

Genuæ ex magnis Italiæ urbibus in primis clariſſimæ Turriliana Fliſcorum familia plurimum floruit, & vetuſtate, & genere, illuſtriumque hominum ſplendore nobiliſſima illa quidem, verum ad moderationem civilem minime temperata, & ad factionem ac vim cum multitudine hominum, qui ſub ipſius imperio erant, tum ſtudio ac voluntate maxime promta, atque propenſa. Hac e ſtirpe ortus Joannes Aloyſius vim a natura & moribus inſitam altitudine animi, vel potius feritate, longius promovit; nam (ut ego quidem accepi) majores ſui eatenus contentione progrediebantur, quoad in civitate diviſa auctoritatem ipſi quoque ſibi honoribus conſequendis amplificarent, idque dum fiebat, nullius fere civis ſalus periclitabatur. Hic vero ad explendam animi libidinem præceps eo prorupit, quo nullus antea, per ſcelus, & cædem, ac ſanguinem aggreſſus occupare Rempublicam; dignus profecto, cui vel natura motus animi daret quietiores,

res,

res, vel, quos natura dederat, regeret ratio, ad ſanioraque conſilia converteret, & ad verum decus. Erat facie admodum decora, & ſive tractaret arma, ſive curſu fatigaret equos, quibus in exercitationibus frequens erat, corporis viribus, & dignitate maxime ſpectandus, in congreſſionibus perhumanus, & dulci quodam ſplendore naturæ, amabilique hilaritate gratus, atque jucundus, ut, quod de Alcibiade Athenienſi legitur, facile alliceret omnes in amorem ſui. Hæc quæ in quovis privato homine fuiſſent illuſtria, & propter ætatis florem, & propter dignitatem nominis, atque fortunæ longe in eo ſplendidiora videbantur. Erat enim Lavaniæ, ut nunc parum latino ſermone loquimur, Comes, habebatque oppida ſub poteſtate ac ditione ſua ſubjuncta; quæ dignitas morte Sinibaldi patris ad illum, dum puer eſſet, hæreditario jure pervenerat. Quo etiam factum eſt, ut laxiſſimas habenas adoleſcentiæ in eam partem, quæ libuiſſet, maturius quam oportebat, effuderit; ſolers ingenio, nimis alto animo, varius, laudis appetens, ſed multo maxime potentiæ avidus, atque imperii. Habuit ille quidem artium liberalium magiſtros, & vivendi præceptores optimos, tutoreſque rerum ſuarum graviſſimos

mos viros, quorum conſiliis atque doctrina ad ea ſtudia, quæ virtutis ſunt, & ad præclaras actiones dirigeretur. In iis fuit Paulus Panſa, qui & apud illum vivebat, vir, ſi a literis ac doctrina ſpectetur, politiſſimus, ſi a vita & moribus, integerrimus; ſed tamen contra habuit in intimis ac domeſticis ſuis nonnullos perditos homines, qui tenerum illius ingenium de via, quæ ducit ad rectum, turbulentis improbitatis erroribus avocarunt. Fere autem id in communi vita videmus uſuvenire, ut non tanta ſit vis virtutis in ſuadendo, quanta eſt improbitatis; illa enim ſola nudaque eſt, hæc vero multarum rerum, quæ ſenſus movent, induta ſimulacris, una ſecum cupiditates advocat, atque iccirco in nobis eſt perſæpe ſuperior. Creditum eſt etiam, matrem ejus educationi non mediocriter obfuiſſe, quæ majori fortuna quam prudentia prædita, illius animum amaris agitare verbis ſæpe ſolebat, modo illum ignavum inertemque appellans, modo coram ipſo dolenter atque iracunde conquerens, quod eum in civitate locum non teneret, qui jure debebatur, & quod de domeſticæ dignitatis gradu multum excidiſſet. Nam ſuperiori tempore cum civiles vigerent diſſenſiones, majores ſui honori-

bus

bus ampliſſimis abundaverant, & præſenti concordiæ ſtatu certos pecuniæ fructus a Republica Sinibaldus pater, quoad vixit, habuit honoris cauſa; quibus ille beneficiis atque ornamentis cum careret, enimvero ferendum mater non putabat, eratque, ut dixi, in filii animo, tanquam in ulcere unguis.

Itaque vel a prima ipſius adoleſcentia dare cœpit, quam male animatus eſſet, maximum documentum. Nam cum Cæſar Fregoſius, & Caninius Gonzaga abhinc annis XI. ad hanc urbem oppugnandam diverterunt, hujus cum illis conſpirationem ex literis interceptis deprehendit Alphonſus Davalus; quo ex crimine haud ſatis præclare cum eo eſſet actum, niſi Andreas Doria patrocinium ſuum interpoſuiſſet; cujus auctoritate & gratia factum eſt, ut eum Cæſar beneficiis auxerit, conſtitueritque, quo magnæ potentiæ, ſummæque nobilitatis adoleſcentem ſibi magis adjungeret, ut illi ſingulis annis duo millia aureorum nummûm ex ærario Mediolanenſi dependerentur. Ille tamen ea in ſorte minime acquieſcens aliud ſemper ſpectabat, dicereque inter amicos familiariter interdum ſolebat, *ſi vita non deſtitueretur, aut eſſe res ſuas everſurum funditus, aut ſe in ex-*

cel-

celſiori fortunæ loco collocaturum. Et cum Petrus Strozius annis abhinc quatuor per vicinos montes cum exercitu in Subalpinos contenderet, cum eo conſenſiſſe dicitur, neque deſtitit (ut poſtea compertum eſt) per internuncium conſilia communicare, quæ ad urbem occupandam pertinebant. Ceterum, quo minus facinus tentatum ſit, ea res impedimento fuit, quod eo die Bernardinus Mendozius magnum Hiſpanorum numerum triremibus ſuis Genuam advexerit. Progrediente igitur ætate illum quotidie acrius incendebat ambitio, ambitionem ſequebantur ſumtus profuſi, reique familiaris parum attenta conſideratio; quibus rebus fiebat, ut ære alieno ſemper eſſet oppreſſus, cum etiam penſio Cæſaris (quam ſupra dixi) minime ſolveretur. Hinc agitabatur, ardebatque cupiditate rerum alienarum; angebatur mirum in modum, quod nonnullis civibus, quibus dignitate anteibat, ceteris rebus eſſet inferior, eoſque videret auri atque argenti ſupellectile, atque iis ornamentis, quas vitæ delicias vocant, longe excellere, beatiſſimoſque numerari. Verum ante omnia obverſabatur ei ante oculos Janetini Doriæ florens fortuna, quam in dies videbat amplificari. Hunc impigro juvenem ingenio

pau-

paucis ante annis Andreas Doria ſuis triremibus præfecerat, & mox, ſpectata ipſius virtute, ſumma Cæſaris voluntate ſucceſſorem ſibi conſtituerat. Itaque tantam hunc cauſam habere celebritatis & nominis, hunc eſſe potentem, claroque honore per urbem incedere, iniquo ferebat animo, acerrimo dolore conſcindebatur: quem ſane dolorem incendebant magis etiam quædam peſtes hominum, qui maligne omnia interpretabantur, multaque ad eum deferebant, quæ a Janetino aut facta, aut dicta contra illius exiſtimationem eſſe viderentur. Addebant præterea, ejus auctoritatem hoc Reipublicæ ſtatu minorem in dies futuram, & poſt Andreæ Doriæ obitum, qui jam erat ſumma ſenectute, in unius Janetini poteſtatem omnia recaſura: præterea ſecunda oratione animum ipſius magis extollere, hortarique non deſiſtebant, ut ne exſpectaret id tempus, ſed mature anteverteret, ſibique conſuleret.

His fere Fliſcus (ſicuti ego accepi) ſtimulis concitatus omnem animi impetum in hanc cogitationem, curamque convertit, ut alto facinore patrato ad ſummas opes emergeret, ſeque Regi Gallorum adjungeret. Quanquam fuere, qui hujus ſuſcipiendæ deliberationis conſilia Roma ex

altio-

altioribus etiam profluxiſſe fontibus exiſtimarint, atque hæc quidem fama valde percrebuit; temere autem, an ex vero, nobis non eſt compertum, & quod ambiguum eſt, non videtur pro certo ſumendum. Habebat Petrus Aloyſius Farneſius, Dux qui vocabatur Placentiæ, Pauli III. Pontificis Maximi filius, triremes quatuor: eas Fliſcus, cum Placentiæ aliquot dies fuiſſet, eo ſuaſore atque impulſore, pretio ſane tolerabili mercatus eſt ea conditione, ut Pontificis ſtipendio ad eas armandas uteretur. Genuam cum reverſus eſſet, & emtionem illam Panſa, ſi integrum eſſet de ea conſulere, non ſatis ſibi probari diceret, adduceretque rationes, in quibus illæ erant in primis juſtiſſimæ, quod ipſe navigaturus non erat, & alteri id negotium committere ſatis illi tuta ratio minime videbatur, vel quod, cum grandem pecuniam deberet ad xx. millia aureorum nummûm, novo rurſus & multo ſane majori ære alieno ſeſe opprimere, neque utile, neque honorificum exiſtimabat; reſpondit eſſe bene ſperandum: ſe pio juſtoque officio adductum, ut id faceret, nempe ut fratrum fortunam ſublevaret, quibus per eas triremes ad dignitatem & gloriam aditum erat patefacturus. Romam menſe majo profectus,

fectus, a Pontifice Maximo quæ voluit, facile & inſigni cum indicio benevolentiæ eſt conſecutus; nam ad quatuor triremes armandas ſtipendio illi decreto, Hieronymus ipſius frater iis triremibus officioque maritimo Pontificis nomine præpoſitus eſt.

Quibus rebus ex ſententia confectis, altius jam erectæ cupiditati ſuæ elata cogitatione velificans, multaque animo movens, quod ei graviſſimi auctores prolixe de Regis Gallorum voluntate promiſerant, firmiſſimamque ſpem fecerant fore, ut, ſi ſe Regi adjungeret, quaſcunque vellet præmiorum conceſſiones obtineret, quintili menſe Montovium rediit, totamque æſtatem in prædiis ſuis conſumſit, venationes, quibus admodum delectabatur, amœnitate locorum ſecutus. Interim tamen earum regionum homines honeſta timoris ſimulatione, quod novum Placentiæ dominum nova ſibi regna quærentem finibus ſuis imminentem timendum eſſe diceret, ad arma exercenda excitabat, aſſidua mentis ſollicitudine anxius, & in altis conſiliis cogitationum ſuarum conſequendis ſemper occupatus. Erant horum conſiliorum conſcii tres, quorum fidei atque calliditati Fliſcus magnopere confidebat, Vincentius Calcaneus Vareſius, quem fidelem ad cubiculum cuſto-

ſtodem, & non incautum ſatellitem cupiditatum ſuarum a primis annis ſecum habuerat, Raphael Saccus Savonenſis Juriſconſultus, quo reſponſore ac judice utebatur in dirimendis controverſiis eorum hominum, qui ſub ipſius juriſdictione erant ſubjuncti, & Joannes Baptiſta Verrina civis Genuenſis, qui, cum ædes haberet in Cariniano Fliſcanis proximas, Fliſci amicitiam appetiverat, ut ope præſidioque innixus potentis amici ſpem ambitionemque ſuam altius efferret: quam facile aſſecutus, mutuaſque illi pecunias credens, in eam jam familiaritatem pervenerat, ut rei illius familiaris curationem magna ex parte ſuſciperet, illique in intimis deliberationibus ſemper adeſſet omnium conſiliorum particeps atque adjutor.

Ineunte hyeme in urbem ingreſſus, ſolerti miroque ingenio aggreſſus eſt ſuum negotium agere, & opportunum ratus novas ſibi amicitias comparare, in eam rem diligentiſſime cœpit incumbere. Demonſtravimus alio loco eos, qui hujus Reipublicæ formam conſtituerunt, quo calamitatum fontem, quatenus fieri poterat, e civitate tollerent, conſtituiſſe, ut ex omnibus civibus, infimis, mediocribus, & ſummis, unus duntaxat ordo, vel potius unum

corpus conficeretur, ſanxiſſeque, ut omnes pari jure cenſerentur, appellarenturque *Nobiles*; ne, ſi diſſimilitudinum appellationes & diſſidiorum cauſas quærerent, & qui populares ſe dici vellent, unam in partem, & qui optimates, in alteram omnia traherent, infelix Reipublicæ corpus, ideſt ſemetipſos, crudeles impiique dilacerarent; atque ut oculi, manus, & pedes; etiamſi in hominis corpore diſſimili loco poſiti ſint, nulla tamen inter ſe concertatione diſcrepant, ita voluerunt, quanquam inter eos aliqua videretur vel fortunæ, vel generis diſſimilitudo, ut omnes tamen ſuo loco, quaſi ſtatione a Deo illis attributa, contenti concordiſſime ac feliciſſime viverent. Et ſi qui præſtantiorem ſibi honoris locum, tanquam oculorum ſedem, in civitate peterent, iis potiſſimum deferri voluerunt, qui de Republica bene merendo, vel rebus foris præclare geſtis, vel domi civili virtute ceteros ſuperarent. Fliſcus, qui ſciebat conſuetudinum vi, opinionumque perverſitate depravatam eſſe hominum naturam, ad hanc conjunctionem dirimendam aggreſſus, pleroſque ex ea nobilitate juvenes, qui ſe populares antea dici volebant, amicitia comprehendere cœpit; ex iis nonnullos in familiaritatem ſuam blande accipere,

re, partim tueri officiis, aliis benigne polliceri, ab aliis vel fidem accipere, vel pecunias mutuas ſumere; atque ita, ut erat mente acri atque vigenti, variis conſiliis atque artibus eorum animis illabens, & ſi quæ dabatur in ſermone facultas vocandi in odium atque invidiam veterem nobilitatem, hanc libenter arripiens, eorum voluntates ad id facinus, quod ipſe ſecum agitabat animo, ſibi accuratiſſime præmuniebat. Urbanæ item multitudinis & tenuiorum benevolentiam eodem blanditiarum artificio collegiſſe dicitur. Etenim, ſicuti ab iis accepi, qui id probe norunt, Conſulem eorum opificum, qui textrinam exercent, quorum Genuæ magna frequentia eſt, cum forte obvium habuiſſet, interrogare, ita fere ut fit, familiariter cœpit, ſatis ne res ex ſententia cederent, quem quæſtum facerent, atque homines ſui ordinis quam facile vitam traducerent. Ad hæc cum reſpondiſſet, haud ſatis præclare ſecum agi, artes jacere, artificeſque propter difficultatem temporum ſumma rerum inopia conflictari; tum ille homini addere animum, fronte atque oculis miſerari illorum vicem, præterea amantiſſime polliceri, ſe, quibuſcunque rebus poſſet, eorum incommodis non defuturum; manda-

vitque, ut quos ille exiſtimaret inopia graviter oppreſſos, proboſque homines, eos admoneret, ut ad ſe accederent. Poſtero igitur die cum ex eorum numero complures in Carinianum conveniſſent, quaſi miſericors pater pauperum, homoque antiqua virtute, certam frumenti menſuram ſingulis diſtribui juſſit; illudque addidit, fuiſſe ſemper in conſuetudine majorum ſuorum, gratuita liberalitate ſublevare inopes, eorumque commodis omni ratione conſulere; proinde cum iis deeſſet, unde familias ſuas alerent, in ære ſuo exiſtimarent paratum eſſe ipſorum calamitati præſidium. Concluſit ad extremum, ut id beneficium tectum tacitumque haberent, propterea quod hujuſmodi chriſtiani hominis benefacta nullam oſtentationem quærerent. Probi homines nova quadam admiratione commoti, incredibilique perfuſi gaudio, in eam opinionem diſceſſerunt, ut omni illum amplitudine & felicitate digniſſimum exiſtimarent, nomenque ipſius efferrent ad cœlum cumulatiſſimis laudibus.

Interim ii tres, quos ſupra demonſtravi, ut erant conſiliorum omnium conſcii & conſuaſores, ita omnem poteſtatem & gratiam apud illum occupaverant, ſæpeque noctu, ſæpe interdiu inter ſe convenie-

niebant. Panſa, quem jam inde uſque a puero præcipuo in honore ſemper habuerat, & cui conſilia concredere in primis conſueverat, ferme jacebat, minuſque jam familiariter accerſebatur; quod ille ſecum tacitus mirari, neque ei tamen unquam in mentem venit quicquam de tanto facinore, quod illi obſcure moliebantur, ſuſpicari. Fliſco id primum meditatum erat conſilio ita rem gerere, ut urbem Regis Gallorum imperio ſubjungeret certis ſub conditionibus, quæ ad ipſius dignitatem atque fortunam amplificandam pertinebant, earumque conditionum formulam jam perſcripſerat, & Antonio Fodrato dederat Romam perferendam, ut regia fide atque auctoritate ab iis, qui id præſtare poterant, confirmaretur, eique ſubſcriberent. Verum poſtea conſuaſorum monitu factum eſt, ut & Fodratum cum faſciculo literarum ex itinere revocarit, & animum in eam deliberationem traduxerit, ut urbem, urbiſque ſummum, & nullo alterius jure impeditum, ſibimetipſi occuparet imperium. Atque hæc quidem plena horroris & immanitatis ſtatuta deliberatio, reique ad optatum exitum perducendæ facultas, Verrina Saccoque diſputantibus, ita ab omnibus partibus explicata, faciliſque illis

viſa eſt, ut in hanc curam penitus ſe converterint ea animorum confidentia, ut jam etiam in conviviis, horiſque intempeſtivis, per riſum & jocum tanta in re hilare familiariterque nugari conſueverint. Et novis confectis amantium nominibus, Genuam in Fliſci poteſtatem futuram tectius alludentes, novoque jam in dominatu triumphantes, grata ſe collocutionum jucunditate complebant. Nimirum ita fere fieri videmus, ut cum natura duas animis noſtris opiniones affinxerit, boni alteram, alteram mali, & quamvis cauſa potius ſit, cur adverſos rerum exitus metuamus, quam ſperemus ſecundos, rerum ſcilicet humanarum ita ferente fortuna, ut fluxæ atque fallaces proclivius in adverſa labantur, magna tamen pars mortalium ſpe alliciatur magis, eaque vehementius commoveatur. Credo equidem, propterea quod malum, niſi propinquum fuerit, difficulter credimus, bonum vero, etiamſi ſit valde remotum, libenti aſſenſione complectimur, aut certe quod cum ſpes ſemper ſit cum voluptate conjuncta, qui motus in ſenſibus noſtris unus eſt omnium jucundiſſimus, hæc e ſuo receſſu & conſiderato judicio mentis evocat, augetque animos; qui ubi aucti, & in rem ſibi propoſitam hilari cu-
pidi-

piditate profuſi ſint, nos tanquam ebrios ad audendum optimeque ſperandum facili momento impellunt. Ita illi, quemadmodum dixi, credula ſe ſpe oblectabant, & præterea bona fortunaſque ſibi locupletum civium partiebantur, ad prædamque proponebant.

Eſt peramœnus intra mœnia clivus; ad eam urbis partem, quæ vergit ad Orientem, qui ſe longe lateque explicans, plurimiſque domiciliis diſtinctus atque ornatus, hinc lati maris ſpatia, hinc Albani ſuburbana, tractumque illum, quem Biſamnis interfluit, pulcherrime proſpectat: *Carinianum* vocant. Prima ejus in parte domum laxe, magnificeque ædificatam Fliſcus incolebat, quæ urbi amplæ imminens, quaſi dominatum petere videbatur. Hinc ille præpotentem urbem, opibus atque omni deliciarum & ornamentorum genere affluentem, magnumque ſub oculis poſitum imperium acerrime contemplabatur, ſuæque ardenti cupiditati male amico numine inflammatas ſuccendebat faces. Domi parabat arma, pugnæ ſimulacra una cum fratribus referebat, atque ita iræ impetum, roburque animo colligens, ſeque omni exercitationis genere tentans ſecuturo facinori præludebat. Et cum ſolus erat, horis ſucciſivis,

cīſivis, ut ex iis compertum eſt, qui eo familiariter utebantur, Neronis vitam, & Catilinæ conjurationem, eumque Nicolai Machiavelli librum, qui *Princeps* inſcribitur, perſæpe legebat, nempe ut ex ejuſmodi lectione ac diſciplina, in media etiam barbarie deteſtanda, fieret ad crudelitatem eruditior.

Deſcendebat in Faſciolanum ſecundo aut tertio quoque die ad Andream Doriam, bonorum exemplo, & priſtina ipſius conſuetudine, inviſendum, familiariſſimeque conſultandum. Præter cauſas, quæ Fliſco erant cum ceteris civibus communes, erant præterea ipſius privatæ multæ atque magnæ, quamobrem Auriam uti parentem veneraretur, omnique obſervantia coleret; quippe qui civilis hujus concordiæ cauſa Sinibaldum ejus patrem ornamentis auxerat, ipſum, domumque ipſius ad exitum labentem ſuſtinuerat, & ſemper quidem auctoritate, ſæpe conſilio, nonnunquam opportunis temporibus grandi pecunia juverat. Quorum ille beneficiorum regnandi cauſa oblitus, fraudem & parricidium crudeli mente tegens, gratiſſimi animi, optimæque voluntatis officium mira ſimulationis conſtantia præſeferebat. Et profecto incredibile eſt memoratu, hominem pene

adoleſcentem tantum facinus, tantique rem momenti ea moderatione naturæ occultare potuiſſe, ut Sergius Catilina, ſi cum hoc comparetur, ne nominandus quidem inter ſimulatores eſſe videatur: color ejus in primis egregius, læti oculi, inceſſus ſedatus ac liberalis, quanquam ſæpius equo inſigni ſublimis per urbem ferebatur: idem vultus, eademque in multiplici actionum varietate ſimilitudo. Hac agilitate ingenii odium ſummum, quod adverſus Janetinum ſuſceperat, cujuſque aliqua ſuffuſa nota in ipſius ore apparebat antea, totum intra animæ latebras abdidit, & ſpecie quadam amoris inſigni hominem adortus, quicquid in illius animo ſuberat opinionis incommodæ, id prorſus contrivit; &, cum humaniſſime perſalutando, tum domum conveniendo, tum communicando conſilia, in ejus ſe familiaritatem penitus inſinuavit, qua ſane familiaritate paulo poſt multo etiam ſe arctius devinxit, nactus occaſionem nuptiarum, quæ ſecutæ ſunt, cum is ſororem Julio Cibo in matrimonium collocavit.

Intérim ex urbe, quam *Veterem* vocant, ex quatuor triremibus, quas a Farneſio emiſſe ſupra demonſtravimus, unam ad ſe adduci jubet, eamque ad prædam in Ægæ-

Ægæum, Joniumque mare ſe expedire velle ſimulat, conſilii ſui cauſam afferens, quod ad eam armandam ſtipendium a Pontifice ſatis certum nondum obtinere ſe potuiſſe diceret: cum Janetino ſeorſum rem familiariter confert, eoque nomine affingit, ſe ex oppidis ſuis pleroſque evocari juſſiſſe, ut ex majori militum numero, qui manu atque animo promtiores viderentur, deligeret. Contraxerat autem in ædes ſuas, partim noctu ac diſſimulanter, partim interdiu atque aperte armatos homines ad trecentos. Id commentum, quoniam veriſimile videbatur, facile illi perſuaſum eſt, ab aliis aliud agentibus, & in rebus ſuis prorſus occupatis, minime animadverſum. Cæſar tum in Germania bellum gerebat; in Italia nullus motus; in urbe ſumma tranquillitas, atque, ut fit in ſecundis rebus, omnium animi ad lenitatem converſi lætos dies agitabant; exigua ad Curiam præſidia; remiſſæ ad portas vigiliæ.

A. C. Præterea Reſpublica nullum Ducem
1547. habebat; nam Joannes Baptiſta Furnarius, biennio ſuo confecto, magiſtratu abierat: Aurianæ triremes in interiori portu concluſæ otium agebant: in iis rari remiges, quod voluntariorum magna pars aberat, propugnatores nulli, cuſtodes perpauci;

quæ

quæ omnia Fliſco prorſus opportuna accidebant.

Hoc igitur rerum ſtatu, cum omnia, quæ ad patrandum facinus neceſſaria exiſtimabat, eſſent ex animi ſententia compoſita, honeſta officii ſpecie perblande atque hilare, uti ſolebat, Doriam rogat, ut apud ſe in Cariniano cœnet, idque ab eo impetrat, diemque conſtituit: eodem una Janetinum, & nonnullos ex primoribus civibus, & præſtanti forma fœminas, quaſque ei commodum videbatur, invitat. Erat ad pridie nonas januarii conſtitutus convivio dies, quo comitia, Ducis creandi cauſa, erant futura, quæ cccc. civibus in Curiam concluſis, in multam noctem ſemper fere produci ſolent. Ceterum cum res inſtituta non procederet, quod podagræ adverſa valetudo Doriam lecto affixerat, & Janetino ante præſtitutam diem, caſu neſcio quo, Genua eſſet abeundum; ſimul etiam veritus, ne res jam nimis exagitata pateſieret, ſi diutius differretur, conſilium mutat, facinus maturat, eique perficiendo ſecundam januarii noctem conſtituit. Dies, qui noctem illam anteceſſit, feſtus erat: ejus diei majorem partem conſumit in ædibus Auriæ, gratiſſimo ſermone arridens ad omnes, atque ad omnem rationem huma-

nita-

nitatis ſe jucundiſſime verſans. Janetinum captata occaſione familiariter ſeducit. Narrat ſibi eſſe propoſitum, nocte inſequenti triremem ſuam eam in expeditionem mittere, quam cum illo proxime communicaverat, rogatque, uti ſuos admonitos velit, ne e portu exeunti ſint impedimento. Ad hæc ille, alto artificio ſimulatæ rei deceptus, benigne reſpondet, amiciſſimeque pollicetur in ea re præſidium ſuum. Fuit hæc profecto fatalis quædam calamitas; quandoquidem Auriæ quoque mentem certo indicio omnia hominum, rerumque momenta acerrime ponderantis occupavit. Redditæ illi fuerant, & Cæſaris item Legato paucis ante diebus vel horis a Ferrando Gonzaga literæ, quibus commonebantur, uti ſibi, atque urbi diligenter caverent, quod e Gallia certior eſſet factus, Fliſcum quendam Doriæ, Reique publicæ inſidias, perniciemque machinari. Eas literas illi cum legiſſent, & præ oculis haberent eum, in quem cadebat ſuſpicio, adduci tamen Auria nullo modo potuit, ut in eo, quem mirifice ſemper dilexerat, & a quo merito ſe amari, veroque interioris animi ſenſu obſervari exiſtimabat, & cujus in ore purpureum quoddam lumen hilaritatis atque modeſtiæ ſemper viderat, tumque inſigniter

ter elucere videbat, tantum concipi poſſe facinus ſuſpicaretur. Fliſcus in ſcelere ſuo cogendo felix, poſtquam omnia tuta ſibi eſſe vidit, cum jam adveſperaſceret, Doriam ægrum atque in lecto jacentem blando verborum lenocinio conſolatus diſcedit, & ne ab uſitatæ hilaritatis conſuetudine recederet, in via, quæ ſe ampliſſimo ſpatio ante Aurianas ædes ornatiſſima dilatat, juvenili excitatus ardore, forma inſignem, variiſque aſſultibus in auras aſſurgentem ludibundus oſtentat equum, ita ſpectantium oculos oblectans, eorumque animos jucunda quadam feſtivitate rapiens in amorem ſui. Cum hac animi relaxatione Faſciolanum relinquit, ſeque recipit in Carinianum, Panſam accerſit, mandatque homini, ut, quoniam quoddam ſibi negotium eſſet obeundum, ipſe cum Leonora uxore ſua interea commoretur: tribus fere domi conſumtis horis, rurſus in urbem deſcendit. Vetus eſt Genuenſium conſuetudo, ut ab ineunte autumno ad vernum tempus, quoniam cœnas pro ratione temporum in multam noctem differunt, eam interim noctis partem in congreſſionibus familiaribus, conjunctiſſimaque vitæ ratione traducant; atque ut communia quædam diverſis locis conclavia hominibus commode poſita ſunt,

quo

quo conveniunt, quæ Græcorum propemodum appellatione a ſermonibus conferendis nomen adepta ſunt, ita matres-familias in ædibus ſuis, prout vel cognationes, vel vicinitates ferunt, grata ſe officiorum viciſſitudine conviſentes, ſuas agitant vigilias, cœtuſque ſuos percelebrant; quæ res in negotioſa civitate ſolatium laboribus affert, temperationemque humanis moleſtiis adhibet, valetque plurimum ad humanitatem, benevolentiamque conciliandam. Hæc noſter Catilina loca atque hos cœtus ſuis ſatellitibus ſtipatus inviſit, omnia odorans, accurataque animi circumſpectione ſingula colluſtrans, poſtremo complures ex ſupra a me commemorata nobilitate florentes juvenes convocat, oratque ut apud ſe in Cariniano cœnent. Laudat ſerenitatem cœli, lucentem lunam, proponitque hilares ludos, & jucundiſſimum ab omni voluptatis genere convivium. Ex iis nonnulli cupide eo proficiſcuntur, nonnulli vero, quod erant quietioris ingenii, non ita libenter; veruntamen alios officii ratio, alios movet hominis dignitas, ut præter naturam & conſuetudinem ſuam ceteros ſequantur. Poſtquam in Carinianum ventum eſt, omnes in unum concluduntur locum; neque ita multo poſt toto animo & cor-

corpore commotus uxorem adit, & trepidæ, ac neſcio quid ſecum diri infortunii præſagienti, *aut*, inquit, *me non videbis amplius*, *aut craſtina die minora infra te videbis omnia*; ſummamque rei aperit. Ibi tum illa exanimata, genibuſque amati conjugis advoluta, illum miris modis orat atque obſecrat, Panſa preces ipſius adjuvante, *ut tam periculoſum conſilium abjiciat; ſibi imperet, iratamque mentem tanto a facinore flectat*. At ille, qui obduratus animo frangi citius poterat, quam flecti, cujuſque præcordiis jam certus additus erat furor, pauca pro cauſa ſuâ reſpondens, ſecreto thalamo concluſam relinquit, mox in cubiculum introgreſſus, quo invitatos cives concluſerat, ad nudam menſam, quæ ibi poſita erat, adſtitit, eam manu feriens, & præter omnium exſpectationem, in hujuſmodi fere verba prorumpens. *En*, inquit, *juvenes*, *tempus fatis volentibus adductum*, *quod jam diu votis optaſtis*. *Patria nobis in manibus eſt; eam e ſæva paucorum potentum tyrannide hac nocte in libertatem ſumus vindicaturi*. *Hæ ſunt epulæ*, *hæc cœna*, *ad quam vos vocavi*, *qua nunquam in vita neque vidiſtis*, *neque viſuri eſtis honoratiorem*. *Janetinus Doria*, *quem intoleranda potentia*, *noviſque opibus auctum ſupra fines mo-*

ris humani tumidum videtis, jamdudum ſibi dominatum, & hujus urbis imperium deſtinat; idque aſſentiente Cæſare, cujus rei certiſſimos auctores habeo, quorum literas vobis aperiam, cum libuerit. Ceterum, quoniam huic rei perficiendæ unum me ante omnia ſibi obſtare videt, in quo maximum in veſtra ſalute ac libertate defendenda præſidium poſitum eſſe intelligit, quod in familia noſtra ſemper fuit, noctes & dies cum animo ſuo reputat, quibus me inſidiis de medio tollere poſſit. Id quidem ſemel atque iterum veneno tentavit; ea ſpe dejectus jam tacite fertur accenſus ad vim, ferrumque parat. Jam vero cum vos videatis quantum ſibi licentiæ vetus nobilitas quaſi ſuo jure arroget, atque ut cum privatim, tum in Magiſtratibus primos ſibi honores vindicet, voſque deſpectos habeat, ecquis veſtrûm juſtiſſimo dolore non accenditur? & tamen multo magis aſpera & fœda ſunt, quæ exſpectantur. Nam ſi hæc adhuc fuere, quid tandem exiſtimatis futurum, cum iſtius nobilitatis amplitudo, Janetino dominante, regnum ſibi conſtituerit, & cervicibus noſtris acerbiſſimum ſervitutis impoſuerit jugum? vile vulgus eritis: proinde tantæ, quæ in me, veſtrumque in exitium, extremamque patriæ perniciem impendent, ruinæ obviam eundum eſt. Certum eſt mihi huic deſignato tyranno, ipſique Doriæ rerum principi

vitam

vitam eripere, ejuſque triremes, mox Palatium occupare, & ſublata paucorum potentia, novum popularem ſtatum conſtituere. Si res eo loco eſſet, ut de ipſius eventu dubitari oporteret, vos tamen mecum, opinor, pro virtute veſtra alacres in id diſcrimen deſcenderetis. Nunc urbem tenemus; delecti milites mihi trecenti ſunt, quos hic paratos in armis habeo; magna pars eorum, qui in Palatii præſidio ſunt, mecum facit; ad portas corrupti cuſtodes a me ſignum exſpectant; excubat in portu triremis multitudine armatorum paratiſſima, quibus ætas, animuſque vigent; ex urbanis opificibus, qui mihi parent, mille & quingenti, qui e veſtigio ad nos armati occurrent; aderunt præterea prima luce ex oppidis meis duo hominum millia, totidemque ex Placentia ſubſequentur; adverſarium nullum habemus; ſilet nox; explorata, fida, tutaque nobis ſunt omnia. Vos igitur mecum eritis, non pugnæ comites, ſed ſpectatores gloriæ; itaque ſubvenite patriæ; adnitimini mecum; veſtraſque ſpes ſuſcitate, quandoquidem quæcunque quæretur gloria & dignitas, ejus in primis, non dicam participes, ſed principes futuri eſtis. Ad has illi horrendas voces perculſi cecidere animis, pavidique obſtupuere. Quod ubi ille animadvertit, longe acriorem mentis ardorem ſpirans, eorum mollitiem & ſocor-

diam accuſavit; perfacilem exploratumque rei exitum demonſtravit uberioribus verbis; commemoravit ſuam erga illos benevolentiam; poſtremo facti neceſſitatem propoſuit, quod eo jam loci res eſſet adducta, ut revocari minime poſſet. Quocirca pauci ſane non inviti, ceteri tempore oppreſſi, ſpondent ſe illum, quocunque fortuna cadat, inſequi paratos; duobus exceptis, qui ita exhorruere, ut id munus prorſus refugerint, & naturæ, conſuetudinis vitæ, imbecillitatiſque ſuæ veniam ab eo precati ſunt. Eum in locum cœnulam jubet afferri ſine ullo apparatu, quam ſtantes comederent. Paulo poſt milites, quos domi incluſos habebat, cogit in arma; civium multitudinem oſtentat, illiſque auget animos, & pro cujuſque conditione hunc atque illum excitans, in omnes partes pugnaci animo curam intendit.

Interea Gigantus Corſus, vir egregia fide & bellica laude inſignis, qui in Palatio ſtationem habebat, in præſidio Reipublicæ collocatus, ſenſit ille quidem e militibus ſuis abeſſe multos, & in Cariniano arma moveri, nec rem tacitam habuit. Sed quoniam in iis, quorum maxime res agebatur, ea pars ingenii, quæ monet ut contra hominum inſidias ſemper vigilemus, jam

jam penitus erat facili credulitate conſopita, illaque recepta opinio de trireme armanda; uti ſupra commemoravi, ſuſpicionem omnem excluſerat, propterea nullus tum fuit accuratæ conſiderationi locus. Decima jam appetebat hora, & luna, quæ noctis illuſtrabat umbras, properabat ad occaſum, & qui urbem omneſque locos, de quibus ſuſpicari aliquid poterant, exploratum iverant, nunciarant late ſilere omnia, cum ſub arma coactos milites ſuos jubet ſilentio procedere. Ipſe cum delecta civium juventute in medio ſe agmine collocat, & ne quis ordine excederet, graviſſima ſanctione minatur. Duas portas fratribus diſpertit, Hieronymo, atque Othobono Faſciolanam; Cornelio autem, materno genere impari, eam, quæ ab *Arcu* nomen habet. Præmittit Verrinam ad triremem ſuam, qui moneret, ut ad interiorem portum, in quo Dorianæ triremes concludebantur, ſenſim adnaviget, ibique æneo tormento ſignum det, quo uno eodemque tempore & concluſas ipſe triremes invaderet, & qui ad portas occupandas erant diſtributi, pugnam inciperent. E clivo cum deſcenderet, pede prolapſus dicitur concidiſſe, & propterea paulum hæſiſſe animo, cum etiam ululatus canis, mœſtiſſimæque

uxoris lacrimas, & ſuſceptam in pulvereo fomite atram flammam, aliaque adverſa omina, quæ anteceſſerant, ſecum repeteret. *Sed tamen quid animi pendeo? inquit: regreſſum non habet, quo me cunque trahit fortuna, eundum eſt*; & progreſſus in Marruphianam viam, in eam deſcendit, quæ domiciliis tecta, & ſecundum litus directa pertinet ad interiorem portum, qui tribus quidem ex partibus altis muris concluditur, ſed quæ reſpicit orientem ſolem a portu Vinario, humili muro interjecto, ſeparatur. Ab hac igitur parte milites aliquot in inſidiis diſpoſiti, arrepto navigio, nullo negotio ingredientes, oſtium, cæſis cuſtodibus, patefaciunt. Fliſcus, qui propinquo loco paulum in via ſubſtiterat, propterea quod triremis ad ſignum dandum nondum præſto erat, moræ impatiens fertur in Deum exarſiſſe effera vi animi, plenaſque horroris & impietatis cæco furore amens effudiſſe voces; mox clamore auxilium flagitantium audito accurrit, datoque a trireme ſigno, in portum irrumpit. Completur militibus locus; triremes occupantur; libertatem Fliſcani conclamant. Ad eam vocem exciti remiges alacres proſiliunt, & pro ſe quiſque ſaluti ſuæ conſulit. Ibi tum ingens ſtrepitus, confuſus clamor, & tum

ſe

ſe ſolventium, tum per tranſtra, remoſque concurſantium præceps impetus horribili terrore omnia complent. Eo in tumultu Fliſcus dum a Prætoria trireme ad eam, quæ proxima erat, tranſcenderet, vel (quod certiorem fidem accepit) in terram deſcenderet, ut ad alias triremes pacandas occurreret, mobili ponte, per quem ferebatur, ad agitationem triremis dilapſo, in mare, vel potius in parvam languentemque maris aquam præceps decidit, ibique cum tribus militibus, qui una eo concurrêre, infelix vitam reliquit. Ita dirum illud malum, quod longo labore conceptum ea teterrima nox in miſerandum hujus civitatis exitium pepererat, puncto temporis præpotenti altiſſimi Patris dextra in undas effuſum eſt. Ubi nunc ſunt, qui impudentiſſima oratione Dei providentiam tollunt, eumque negant conſulere rebus humanis, & tanquam impii Pharaones, ſuperba mente elati ſuis ſe viribus jactant? Hæc quidem dum erit civitas, cœli terrarumque moderatorem optimum adverſus tantam immanitatem ſe ducem & oppugnatorem habuiſſe, gratiſſima confitebitur, tantique memoriam beneficii perpetuo gratiarum agendarum præconio celebrabit. Horret animus meminiſſe, quæ ille, ſi victor fuiſſet, non ex ſuo

quidem, ſed ex unius perditi civis conſilio, ut poſtea cognitum eſt, deſignaverat; atque a tam feri, tamque inhumani facinoris commemoratione refugio. Eodem tempore portæ, quas ſupra commemoravi, cæſo uno aut ad ſummum altero, occupantur. Ad Faſciolanam Janetinus, quam ab amicis cuſtodibus teneri credebat, inſcius dum ad triremes ſuas, unde clamor exaudiebatur, accurrit, repente circumventus interficitur. Eodem impetu non concurſum eſt ad ipſum Andream Doriam opprimendum (quod factu facillimum erat) utpote imparatum, ægrotum, & lectulo ſuo jacentem, propterea quod Fliſcus ita præceperat, veritus, ne ſi militum turba in illius ædes, antequam ipſe adeſſet, ſe conjeciſſet, pretioſiſſimæ Dorianæ ſupellectilis, quam ſibi integram reſervabat, magna pars ab iis militari more compilaretur: at cognito Fliſci caſu adverſariorum animi protinus elanguerunt. Ita ille, in quo uno principe maxime civitatis ſalus nitebatur, præſenti prope ipſa in morte incolumis divina plane providentia ſervatus eſt. Qui circa illum aderant intimi familiares, cognito Janetini interitu, cum jam omnia in unius Fliſci poteſtatem eſſe collapſa exiſtimarent, nullusque ſupereſſe videretur urbis
defen-

defendendæ locus, ægre equo impoſitum, adhibita celeritate, Maſonum, quod oppidum ab urbe abeſt decem paſſuum millibus, advehunt.

Intra urbem ingens ubique pavor, ubique concurſatio, confuſuſque armorum horror, & cauſa tumultus patefacta; nam primo concurſu cum alius ex alio cauſam quæreret, varia afferebantur. Bonifacius Lumellinus, Adami Centurioni admonitu, paucaque interpoſita mora Chriſtophorus Pallavicinus, & Antonius Calvus in Palatium accurrunt, eorumque Senatorum qui ibi aderant conceſſu, Jordanum Corſum, & expeditos milites xxv. aſſumunt, ut quatenus fieri poſſet, labentibus rebus ſuccurrerent. In compitum Foſſellanum regreſſi, ibi Fliſcano agmini obviam fiunt, & cum eo congrediuntur. Primo in congreſſu ii, quos dixi, milites per amicas noctis tenebras fuga ſibi conſulunt. Itaque cum magnum hoſtium numerum pauci ſuſtinere non poſſent, cedere coacti, uno amiſſo, ad ædes Adami Centurioni ſe contrahunt. Ibi tum Franciſco Grimaldo, & Dominico Doria, & aliquot præterea civibus aſſumtis, ad Faſciolanam portam contendunt, ut, de Doria quid actum ſit, cognoſcant. Lumellinus ad portæ cuſtodes audacter pro-

greſſus

greſſus capitur; reliqui, nova re perturbati quod portam tenebant hoſtes, & viribus diffiſi in urbem revertuntur; quos tamen idem Lumellinus ex hoſtium numero elapſus paulo poſt aſſecutus eſt. Et jam frequens Senatus, cujus tum princeps erat Nicolaus Francus, quod Reſpublica Ducem non habebat, in Palatium convenerat, & Cæſaris Legatum accerſiverat. Confluxerant eodem multi præterea cives optimi, vel ut commune periculum ſubirent, vel ut proprium vitarent. Ego Joannem Baptiſtam Grimaldum illuſtri virtute juvenem ſecutus, eo ipſe quoque acceſſi. Cum quanto res eſſet in diſcrimine trepide nunciaretur, captas eſſe portas, occupataſque triremes, Janetinum vulneribus confoſſum, & nonnulli ipſum etiam Doriam occubuiſſe contenderent, & jamjam hoſtes imminere pronunciarent; neque certæ eſſent paratæ copiæ, non firmum præſidium, quod, qui in ſtatione eſſe debuerant milites, ad Fliſcum plerique transfugerant: cum hæc, inquam, omnia adverſa concurrerent, multos quidem ſpes reliquit, quod rem ad extremam prope fortunam adductam videbant, ſed tamen conſilio atque animo præſtantem civium laudem non deſeruerunt. Igitur, ut in tam turbida tempeſtate aliquam expedien-

diendæ ſalutis rationem aggrederentur, placuit, ut duo eligerentur cives, qui Fliſcum adirent, ejuſque voluntatem Senatus nomine cognoſcerent; nam de ipſius interitu nulla adhuc fama manarat. Mittuntur Hieronymus Fliſcus, & Benedictus Fliſcus Canevarius. Verum cum non reverterentur, quod hoſtilis terror moram illis intuliſſet, Hieronymus Doria, Cardinalis ampliſſimus, & propter ſacroſanctam dignitatem, & propter cauſam neceſſitudinis, quæ illi cum Fliſco intercedebat, quod Nicolaus filius illius ſororem habebat in matrimonio, maxime idoneus exiſtimatus, perhumaniter id munus ſuſcipit, aſſumtiſque duobus Senatoribus, Joanne Baptiſta Lercario, & Bernardo Interiano Caſtaneo, egreditur, ut hominem conquirat. Verum in itinere ab amicis quibuſdam etiam atque etiam admonitus, non eſſe tutum acceſſum, apertamque ſe in mortem dimittere, ſi progrederetur, re non tentata, magna multitudine circumfuſus in Curiam redit. Ad Palatii fores dum appropinquat, & trepido concurſu milites, qui intus erant, cum flammiferis tormentis intenti ſeſe objiciunt, unius improvidi militis tormento percuſſus Franciſcus Ritius, haud ignobilis civis, limine in ipſo miſerrime concidit. Et jam

dies

dies adventabat : Senatus, qui non aliud ſibi prius capiendum conſilium exiſtimabat, quam cognoſceret, quidnam Fliſcus propoſiti aut voluntatis adverſus Rempublicam haberet, ſimili ratione ſex poſtremo civibus mandat, ut omni adhibita diligentia Fliſcum conveniant. Ii fuere Auguſtinus Lumellinus, Hector Fliſcus, Anſaldus Juſtinianus, Ambroſius Spinula, & Joannes Balianus. Poſtquam ii exiere, præter omnium opinionem rumoris neſcio quid afflavit, Fliſcum interiiſſe; quo nuncio, quanquam parum conſtanti atque incerto, in ſpem, majoremque fiduciam ſe ſtatim omnes exſuſcitarunt.

Quam nefarie ſceleris inceptor de Reipublicæ exitio cogitarat, tam ſtulte poſt ejus occaſum Hieronymus frater rem cogitatam, fruſtraque tentatam ſuſcepit, tametſi revera non magis agebat, quam agebatur. Juvenis minime malus, ſed rerum imperitus, & non admodum acuto ingenio, percurrere urbem cœperat, & ex ante captis conſiliis ſperans animos egentium atque imperitorum facile poſſe commoveri, populum & libertatem conclamabat. Sed fruſtra utrunque; nam neque populus, ut qui jam ex multorum annorum concordia ad Rempublicam adminiſtrandam in unius

erat

erat ordinis ſocietate conjunctus, neque libertas, ut quæ optime ſentiebat ſeſe ad ſervitutem ſub doloſo libertatis nomine revocari, quicquam reſponderunt. Sed, quos dixi, cives magno comitatu ſtipati cum nobile compitum, quod eſt ad templum Divi Syri, deſcendiſſent, ibi conſtiterunt, præmiſſis, qui facultatem colloquendi a Fliſco peterent, ſi quo eum loco reperirent. Ecce ita commorantibus, furens animi, tardumque ventrem trahens adfuit Hieronymus. Primum militum concurſum Auguſtinus Lumellinus ſubterfugit, & tormento petitus fortunæ beneficio ceſſit incolumis. Hector a militibus nonnullis cognitus, placide cum Anſaldo Juſtiniano exceptus, Hieronymum adit, & ab eo quærit, ubinam ſit frater, ut, quæ Senatus nomine mandata perferebat, illi exponeret: *Frater*, inquit ille, *ubi ſit omittite quærere, eumque me eſſe exiſtimate;* ſtatimque ſubjecit, *velle uti ſibi Palatium traderetur, quod ubi in ipſius poteſtate fuiſſet, tum vero eorum mandata, & quid eſſet voluntatis Senatus auditurum*. Ita colloquio a perditis civibus, quos circum ſe habebat, & a quibus tanquam umbra pendebat, interrupto, digrediuntur. Poſtquam hæc ſunt in Senatu renunciata, ex Senatoribus, atque iis, qui in conſilium adhi-

adhibiti ſunt, cum pro rei magnitudine variæ ſententiæ dicerentur, ut, quid maxime expediret, ſtatueretur, erant, qui dicerent, manu, quæ jam erat coacta, exeundum eſſe, & cum hoſtibus confligendum. Contra alii expeditorum militum paucitatem, & univerſam civitatem ad arma concurrere, ſummum afferre poſſe periculum demonſtrabant. Præterea non eſſe temere abutendum civium ſanguine: in diſſenſionibus civilibus plerunque eſſe animadverſum, ut aliquis nullo impellente corruat, quem ſi urgere velis, ſuſtineas, multoque magis fulcias: & dubiis in rebus quod malum adhibita vis depellere non potuiſſet, id interdum ſanaviſſe moram: proinde in Palatii ſedibus hærendum eſſe, ibique Reipublicæ majeſtatem conſervandam. Hæc quidem placuit ſententia, ſed ita tamen, ut ex eo civium numero, qui aderant, XII. conſtituti fuerint duces, qui exirent, & in ſua quiſque urbis regione quos poſſent armatos contraherent, atque in Senatum adhibita celeritate reverterentur, præſto futuri ad ea obeunda, quæ tempus & periculum monuiſſent.

Hoc in rerum ſtatu introductus eſt in Curiam Paulus Panſa. Is poſtquam quæ de patrato facinore norat, breviter expoſuit,

ſuit, ſeque ignarum fuiſſe conſiliorum omnium magna cum doloris ſui ſignificatione demonſtravit, idoneus viſus eſt, per quem ea, quæ Senatus vellet, ad Hieronymum perferrentur. Interim nonnullis amicis, qui Fliſcorum inclinatam jam propeque jacentem miſerebantur fortunam, tacito ſtudio rem adjuvantibus, factum eſt, ut de compoſitionis conditionibus agi cœptum ſit. Et quanquam a nonnullis id conſilium improbabatur, qui quaſi ignominiæ ferendæ loco ducerent, ſi ullam ab ejuſmodi hoſte armato conditionem acciperent; tamen cum accurate perpenderetur, qui rerum caſus, & quanta ex controverſiis oriri conſueſſent incommoda, & quam magni excitari motus poſſent, ſi res eſſet in noctem deducta, præſertim quod, quæ de Joanne Aloyſio varia nunciabantur, in incerto erant, viſum eſt e Republica, Cæſaris Legato id in primis ſuadente, ab armis diſcedere, operamque dare, ut metus e civitate tolleretur. Itaque Panſa ad tractandas conditiones ultro citroque miſſus rem nonnulla quidem ſententiarum varietate extractam tandem confecit. Compoſitionis hæc fuit ſumma: *Hieronymus ex urbe excederet, & quam militum manum ſecum habebat, dimitteret: hæc ſi faceret, Senatum illi ignoſcere, neque*

illius

illius unquam facinoris culpam in quæſtionem revocaturum. Ambroſius vero Senarega, vir magni conſilii & Reipublicæ Secretarius, ad portam Arcus, una cum Panſa, Senatus juſſu profectus, decretam a Senatu veniam Hieronymo, ceteriſque ſuis aſſeclis palam denunciavit. His conditionibus, publica fide interpoſita, Hieronymus ſuos ab urbe educit, & Montovium proficiſcitur; a Senatu XII. duces militares, qui jam præſto erant, opportunis locis ad cuſtodiam ac defenſionem urbis diſtribuuntur. Eodem prope temporis momento Verrina, Saccus, & Calcaneus uſi beneficio triremis, quam conſcenderant, deſperatis rebus profugiunt, & Maſſiliam contendunt, ſecumque nonnullos abducunt, qui primo tumultu ad interiorem portum ab adverſariis capti fuerant, atque in catenas conjecti. In iis fuere Sebaſtianus Lercarius, Manfredus Centurionus, & Vincentius Vaccarius, qui tamen paulo poſt ad oſtium Vari dimiſſi Genuam incolumes reverſi ſunt. Ita rebus compoſitis, cum jam in poſtmeridianum tempus inclinaret dies, Senatus ſolutus eſt, & quicunque eo convenerant, domum diſceſſere.

Inſtauratis omnium animis, & Senatoribus ad adminiſtrationem rerum, quas tempus monebat, ſumma cogitationum inten-

ten-

tentione converſis, Adamus Centurionus, cui in hujus noctis labore teſtimonium ab optimis viris tributum eſt egregiæ laudis, totus animo in incommodum, quod triremes acceperant, ſarciendum inſiſtit; hujus enim turbidiſſimæ tempeſtatis impetus, nulla Reipublicæ parte labefactata, in Dorianas duntaxat triremes effuſus eſt. Gubernatores, propugnatores apparebant nulli; fugerant remiges, & remis, tranſtris, ceteriſque inſtrumentis omnibus a multitudine egentium, qui ea in rerum colluvione ad prædam accurrerant, ablatis, deſerta, dejecta, vaſtataque erant omnia: ſed tamen, ſumma adhibita diligentia factum eſt, ut multa eo etiam die recuperata, atque in integrum reſtituta ſint. At pro trireme, cui *Temperantiæ* nomen, recuperanda fruſtra eſt ſuſceptus labor. Eam prima luce, cum tumultu omnia miſcerentur, ſervi remiges circiter cc. nomine conclamatæ libertatis excitati, e portu celeriter eduxerunt, & ad oras Libyæ converſi fuga ſibi conſuluere. Bernardini Mendozæ triremes duæ, quæ tum forte in portu aderant, nullumque paſſæ fuerant detrimentum, ad eos conſectandos miſſæ aſſequi minime potuerunt.

Poſtero die accerſitus a Senatu redit

in ædes ſuas Doria. Nocte vero, quæ alterum diem eſt inſecuta, ſedata atque tranquilla omnia; quod certe in tanto ac tam recenti rerum motu fuit admirabile. Benedictus Gentilis, placido ingenio præſtantique vir prudentia, Dux Reipublicæ creatur; ita ſtatim urbis facies exhilarata eſt. Legationes ad Senatum, atque ad ipſum Doriam amiciſſimi officii cauſa undique veniunt, ſeque ſtatim civitas erigit; multique Reipublicæ gratulabantur, cum dicerent periculo, quod ſupremum ei fortaſſe impenderat, hoc caſu, fatis ita ducentibus, eſſe defunctam, & poſt hujus tranſitum tempeſtatis fortunam inſequentis temporis tranquilliorem futuram; atque ex arctiore animorum conjunctione, accuratiorique rerum prudentia, acceſſura libertati firmamenta ſolidiora. Pleroſque vero (ut varia ſunt hominum ingenia) timidos, ac rebus diffidentes, metum ceteris augere videres: una quidem præter ceteras nox, qua ferebatur conclamando Adurnorum nomine maximam civium manum ad arma deſcenſuram, ſollicitudine ac terrore omnia complevit. Illa vero edita in vulgus opinio, Joannem Aloyſium minime interiiſſe, ſed triremem conſcendiſſe, eaque in Provinciam eſſe profectum, vix credibile eſt, quam

quam pertinaciter hæſerit, & ad quam multos dies, vel potius menſes, ex tenuiorum animis evelli minime potuerit. Corpus quidem ipſius quarto die poſtquam in mare concidit, a Palliano quodam inventum eſt, eodemque loco Doriæ juſſu relictum. Non deerant ſane, qui dicerent, ignominiæ cauſa perſpicuo aliquo loco laqueo ſuſpendendum: verum, & quod facile fieri poterat, ut ad id ſpectaculum multitudo concitata tumultuaretur, & quod mediocris animi eſſe videbatur in mortuum ſævire, id non eſt permiſſum, duobuſque fere menſibus poſt ex eo loco noctu ſublatum, avectumque longius in altum demerſum eſt.

Poſtquam Reſpublica Ducem, ſuamque formam habuit, Ceva Doria legatus eſt ad Cæſarem miſſus, ut de totius conjurationis negotio, deque Reipublicæ Genuenſis egregia erga illum fide Senatus nomine certiorem eum faceret. Et quoniam undique fata circumſtare videbantur, blanda calamitatis comes eſt imminuta ſecuritas, excitataque in omnes partes diligentia, auctaque præſidia, pauloque poſt octo Viri creati ſunt, qui, ſi quid in Republica tanquam in navi tempeſtatibus agitata ipſis videretur aut a principio male conſtitu-

tum, atque compactum, aut poſtea in illam infuſum, quod ad concordem civitatis ſtatum conſervandum vel tollere, vel corrigere opportunum exiſtimarent: id accurato conſilio animadverterent, ad Senatumque referrent. Ex oppidis, quæ ſub Fliſci imperio fuerant, duo ſunt a Republica pro jure ſuo recuperata, cui expeditioni Paulus Monelia, & Manfredus Centurionus præfuere: cetera Cæſaris nomine a Ferrando Gonzaga occupata ſunt.

Hieronymus Fliſcus, uti ſupra demonſtravimus, cum aſſeclis ſuis Montovium ſe contulerat, ibique rebus omnibus, quæ ad propugnationem neceſſariæ videbantur, ſe communiebat. Othobonus, Maſſilia, quo triremi confugiſſe diximus, relicta, modo Mirandulam, modo in Galliam excurrens, novas res moliri, & præſidia conquirere non deſiſtebat. His de cauſis Senatus qui in ulciſcendis Reipublicæ injuriis remiſſior erat, acrius in illos intendere cœpit animum, revocataque in controverſiam eſt paulo ante facta compoſitio, qua Fliſcis, atque iis qui una contra Rempublicam arma ſumſerant, ignoverat. Conſulti ſuper ea re Juriſperiti, quorum prudentia dubiis in rebus Senatus uti ſolebat, illius actionis approbationem jus Senatoriæ ſententiæ non ha-

habuiſſe judicaverunt, legitimoque jure poſſe reſcindi, vel quod tum cum eſt facta, Senatores ad numerum non eſſent, vel quod turbulente ac neceſſario, formidoloſiſſimiſque Reipublicæ temporibus ita flagitantibus, id captum erat conſilium. In hujus judicii ſententiam cum his rationibus, quas commemoravi, illa quoque cauſa Senatum deduxit, quod in eam partem propenſus erat Andreas Doria, cujus, cum in Senatum veniſſet, ſuper tentati facinoris atrocitate graviſſima fuit oratio. Itaque datum eſt hoc auctoritati ac meritis, dolorique clariſſimi viri; eoque factum eſt, ut id decretum, perpaucis adverſantibus, ſit abrogatum. Mox everſa Fliſcorum domus, quo tam ſceleſtum facinus loci memoria notaretur, ipſique & nonnulli præterea cives, qui cum illis conſenſerant, exſilio mulctati.

Relinquebatur Montovii arx, multiſque de cauſis viſum eſt Senatui omnibus modis huic rei ſtudendum, ut in Reipublicæ poteſtatem redigeretur; quarum illa fuit juſtiſſima, quod cum pene in civitatis cervicibus poſita eſſet, omnium, quæ ætas noſtra viderit, natura atque opere munitiſſima, maximum ab ea periculum imminebat, ſi vel in potentiſſimi alicujus adverſa-

rii ditionem perveniſſet, vel perditorum hominum ex cæde atque ex præda viventium fuiſſet receptaculum. Hoc ab omnibus probato conſilio, mittitur Paulus Panſa ad Hieronymum, ad quem loci illius hæreditas pertinebat, qui ei Senatus voluntatem demonſtret, hominique perſuadeat, quæ rationibus ipſius conducere maxime videbantur, nempe, ut quam commodiſſima conditione, quæ a Senatu ferebatur, accepta, ſine ulla contentione ex arce cederet, pro qua offerebantur aureorum nummûm quinquaginta millia. Conditionem recuſavit Hieronymus, quanquam etiam atque etiam admonitus illum, ſi id negligeret, in diſcrimen omnium fortunarum, vitæque venturum, tamen in ſuſcepta ſententia perſtitit; illudque addidit, *non jam eam arcem in ſua eſſe poteſtate, ſed potentioris Domini*, Regem Gallorum innuens, uti ea opinione & ſpecie Genuenſes ab oppugnatione tentanda deterreret. Poſtquam Senatus legitima via ad jus illius arcis ſe pervenire non poſſe intelligit, ad vim atque ad arma deſcendit. E Senatoribus duo deliguntur, qui militari conſilio præſint, Chriſtophorus Grimaldus Roſcius, & Leonardus Cattaneus, nullaque interpoſita mora, curata ad eam expeditionem pecunia, circiter

ter armatorum hominum duo millia eo mittuntur, quæ copiæ, & obſeſſos corona cingerent, & ſi qua forte hoſtilis acies eis ſubſidio veniret, reſiſtere, aditumque prohibere poſſent. Rerum adminiſtrationi Dominicus Francus, & Dominicus Doria præfuere. Summam imperii tenuit Auguſtinus Spinula, vir magni conſilii, reique militaris peritiſſimus. Eodem tempore Lamba Doria, Bernardus Lumellinus, & Gabriel Monelia in agri Genuenſis fines quoquoverſus profecti earum regionum homines contra externa auxilia, ſi qua ſe oſtendiſſent, & ad omnes caſus, quos fortuna ferre poterat, paratos in armis habuerunt. Viarum anfractus, imbreſque aſſidui convehendis Montovium majoribus tormentis maximam difficultatem effecerunt, atque in ea re aprilis menſis totus poſitus eſt.

Moritur interim Franciſcus Gallorum Rex, & de Caroli Cæſaris victoria, quam ad flumen Albin, quo Romanorum arma, duce Tiberio Cæſare, primum penetraſſe legimus, adverſus Janum Fridericum Saxonum Ducem rebus feliciſſime geſtis eſt conſecutus, Genuam nuncius affertur, majoque ineunte arx oppugnari cœpta. Ea erat in colle, ſummo admodum præcelſo loco, præruptis in ſaxis magnifice exſtructa: ejus

collis radices rivi duo tribus prope ex partibus ſubluunt; ex omnibus vero in circuitu partibus montes, mediocri interjecto ſpatio, majori altitudinis faſtigio illum cingunt, quorumquæ pars ad Aquilonem vergit, imam in vallem declivem quandam planitiem protendit, in qua tormenta collocata ſunt. Hieronymus, & qui illum ſecuti omnia adminiſtrabant, loci præſidio freti tantos ſibi ſumſerant ſpiritus, ut oppugnantium conatus etiam irridere ſolerent. Adjuvabant eorum fortunam tempeſtates maximæ, quæ ſunt conſecutæ; nam magnitudine ac continuatione imbrium fiebat, uti tormentorum opus neceſſario ſæpe intermitteretur, & militum officia animique langueſcerent; eaque res multum fiduciæ adverſariis adderet, quod ii optimi argumenti ſumebant loco, ſeque curæ eſſe Cœleſtibus exiſtimabant. Ad hæc adverſa illud etiam acceſſit, quod tot, toties, tantiſque inflammandis tormentis pulvis minime ſuppetebat, iſque ex longinquis locis erat comparandus. Præterea nonnulla tormenta, quæ aſſiduas inflammationes ferre non potuerant, perfracta, disjectaque ſunt miſerabili cum adminiſtrorum cæde. His de cauſis, & quod etiam tacitis ſecum cogitationibus repetebant, ejus arcis oppugnatio-

tionem fruſtra a Gallorum Rege paulo ſupra noſtram memoriam fuiſſe ſuſceptam, plerique vehementius perturbati, rem, vel turpem, vel certe non optatum exitum habituram arbitrabantur. Ceterum omnes difficultates vincit aſſiduus una in re labor, animique magnitudo. Vis tormentorum muri partem tandem perfregit, majoreſque in ſingulos dies edere cœpit ruinas: tum milites ſtipendii ſpe eo introducti, quod id non eſſet perſolutum, pene ſeditionem facere, ceterique, quod & ab omni præſidiorum ſpe, & a fortuna deſerebantur, timidius de ſalute ſua cogitare cœperunt. Quanquam perinde quaſi accepta detrimenta levi momento æſtimarent, nullam timoris ſignificationem præſeferebant, nullamque partem nocturni temporis ad ea reſarcienda atque paranda, quæ defenſioni opportuna eſſe viderentur, intermittebant. Ceterum poſtquam tormentorum impetus magis introrſus penetravit, eorumque domicilia attigit, fœdo pulvere ac tenebris omnia complevit, inopinato malo perculſi illam animi contentionem, quæ in omnibus rebus efficiendis potiorem virtutis locum obtinet, facitque, ut qui etiam duriores partes defendendas ſuſceperint, diſcedant perſæpe ſuperiores, penitus remittunt,

&

& de tractandis deditionis conditionibus deliberant. Hieronymus Garaventa, & Thomas Aſſeretus deliguntur, qui ad Auguſtinum Spinulam deſcendant, & cum eo de compoſitione colloquantur. Fuit eorum oratio gravitatis atque oſtentationis plena, ut non ab eo, qui rebus ſuis diffideret, ſed quaſi a victore, cujus arbitrio victi accipere conditiones debeant, venire videretur. Itaque Hieronymi poſtulata ubi ſunt in Senatu audita, mediocrem quendam omnibus riſum moverunt. Interim Auguſtinus Spinula, præconibus circummiſſis, pronunciari jubet, ſi quis vellet intra certas horas ad ſe tranſire, id ei ſine periculo licere; poſt id tempus non fore poteſtatem: quo factum eſt, ut duo ex arce, commodam occaſionem nacti, profugerint. Ea ſpe, quam primum ſibi maximam fecerat, dejectus Hieronymus paulo poſt eo deſcendit, ut polliceatur, ſe arcem ea ſub conditione relicturum, ſi cum armis rebuſque ſuis libera ſibi abeundi poteſtas fiat. In hujuſmodi compoſitionis conditionem Senatus, biduo diſputationibus exſtracto, tum ſtudio eorum qui Fliſcorum familiæ favebant, tum pro ea manſuetudine atque humanitate, quæ multis inſita eſt, deſcenderat; cum interea venit illis in mentem dubitare, ne poſtquam

quam ex arce eſſent egreſſi, eos nihilominus Andreas Doria in hoſtium numero haberet: proinde, quo ab ipſius armis eſſent tuti, iterque ſibi ad ſalutem, quo vellent, ſine periculo facere liceret, poſtularunt, ut, Doriæ diplomate interpoſito, ſibi caveretur. Re non impetrata, omni ſpe repulſi, quo jam ſe verterent, non habebant. De ſumma rerum inter ſe deliberantibus id conſilium omnibus maxime probabatur, ut ſilentio noctis ex arce profugerent. Diſſenſit unus Calcaneus, quod timere ſe diceret, ne Hieronymum gravitate corporis impeditum, atque pedeſtri inſuetum itineri, vires eſſent in rupium aſperitatibus defecturæ, facileque eum ab hoſtibus captum iri, præſertim quod ſumma ab iis vigilantia omnes viarum exitus obſervabantur, ſatiuſque eſſe in deditionem venire, Senatuſque clementiæ confidere, quam heri vitam in tam apertum periculum dimittere. Paucis contradicentibus ſuperat hæc ſententia. Eſt hoc profecto admirandum, quod cum diligenter quæſiverim, ita fuiſſe comperi, Calcaneum, & Verrinam, qui, ſicuti creditum eſt, majori ſcelere ſe adſtrinxerant, graviuſque exſpectare ſupplicium merito debebant, non dicam approbatores, ſed auctores in primis fuiſſe dedi-

tio-

tionis, eamque quantum potuerint admaturaſſe; quos tamen conſtat homines fuiſſe acuti ingenii, rerumque non imperitos, ut mihi quidem ad occultum Cœleſtium impulſum referenda eſſe videantur, qui voluntates hominum ſæpenumero in eam partem flectunt, qua pœnam admiſſis facinoribus debitam ſint ſubituri. Qui vero ſuſpicantur, aut etiam affirmant, neſcio quid proditionis interceſſiſſe, ii graviſſimorum hominum teſtimonio, qui rebus omnibus interfuerunt, quibuſque nulla cauſa eſt, cur ſummam non adhibeam fidem, facile refelluntur. Igitur ſecundo & quadrageſimo poſtquam oppugnari cœperant die, inermes ſe dediderunt: nocte quæ eſt inſecuta, Vincentius Calcaneus, & tres præterea, qui Janetini cædi interfuerant, facinoris ſocii jugulantur; deinceps vero milites, qui jure belli Hieronymi ſtipendio fuerant uſi, incolumes dimiſſi; ceteri noctis facinore contaminati, partim morti, partim remis addicti. Hieronymus poſt longam de ipſius facto quæſtionem habitam ad IV. idus julii, ſententia pronunciata, ſecuri percuſſus eadem in arce vitam reliquit: de Verrina idem ſupplicium ſumtum: Deſiderius Cangialancia laqueo ſuſpenſus: data deinde opera eſt, uti arx everteretur. Hunc exitum

ha-

habuit Fliſcana conjuratio, atque ita illi Patritii, qui maxime honorati atque illuſtres hodie viverent, dum in nobiliſſima gente, patriaque clariſſima, qui eſſe poterant, eſſe noluerunt, nulli jam ſunt, æternaque poſteris ſuis acerbæ recordationis monimenta reliquerunt. Maximum ceteris documentum, ut ſtatu rerum ſuarum contenti, certa ratione moderentur appetitionibus ſuis, neque aut fallacibus cogitationibus, aut aliorum conſiliis ſe abduci ſinant; meminerintque in primis, cum quid ſecum ipſi meditantur, aut aliquid moliuntur, altiſſimis ſupremi Patris ſedibus aſſidere juſtitiam.

Rebus ſedatis, ad Henricum Galliæ Regem Thomas Spinula, & Antonius Inurea Legati miſſi, qui & de patris obitu Reipublicæ nomine condolerent, & ſuſceptum illi imperium gratularentur; atque ut admodum honorifice a Rege accepti, ita & amantiſſimis verbis dimiſſi ſunt. In hoc curſu rerum Neapoli repentinus eſt excitatus motus, qui multorum animos ſuſpenſos habuit, cum incertum videretur in tam perturbatis temporibus, quem res exitum eſſet habitura. Ejus motus cauſa fuit, quod Petrus Toletanus, qui Neapolitano regno Cæſaris nomine præſidebat, Inquiſitionem

adver-

adverſus hæreſes ex eo more, qui jamdiu in Hiſpania viguit, Neapoli conſtituere vellet, plebs vero, & nobilitas, & plerique nobilitatis principes communi conſilio inter ſe conjuraverant, ſe, ne id fieret, omni ratione pugnaturos, & in ea libertate, in qua ad id tempus vixerant, defendenda, eandem omnes ſubituros eſſe fortunam. Ea ardenti in ſeditione cum tres e patritia gente juvenes Petri Toletani juſſu capti fuiſſent, quod lictoribus ſuis vim attulerant, & more pecudum jugulati, itum eſt ad arma. Antonius Doria cum parata Hiſpanorum manu eo accurrit: ibi interim cædes, direptiones, incendia, teterrimique belli ex omni parte horribilis facies. Inito vero menſe auguſto, Neapolitani, cum ex legationibus ad Cæſarem miſſis nihil profeciſſent, debilitati ſuccubuerunt, & plerique patriis ſedibus relictis ad ſalutem alio contenderunt, factaque eſt in nobiliſſima urbe miſeranda ſolitudo.

Cæſar tum Germaniam tenebat, graviſſimaque eum valetudine affectum eſſe, & prope deſperatum in Italiam afferebatur. Hæc cum in dies magis confirmaretur opinio, Petrus Aloyſius Farneſius majorem militum numerum contrahere cœpit, remque militarem accuratius admini-

ſtra-

ſtrare. Magnam ea res finitimis civitatibus Cæſaris imperio ſubjectis ſuſpicionem attulit, ne ea adverſus ſe arma compararentur, novarumque rerum exſpectatione magni motus timebantur. Hæc dum ille imperio ſuo ſtabiliendo, ejuſque finibus propagandis intentus agitabat animo, interim de illius interitu clandeſtina aliorum conſilia dies & noctes concoquebantur. Nam Hieronymus Scipio Pallavicinus, Joannes Auguſtinus Anguiſciola, Joannes Aloyſius Confalonerius, & Auguſtinus Landus, cum a Farneſio eorum nonnulli multis eſſent affecti incommodis, opeſque ſuas atque auctoritatem ad deteriorem in dies ſtatum recidere viderent, contra ipſum conjuraverunt. Eſt in urbe Placentia ab ea parte, qua labitur Padus, Caſtellum haud infirmis mœnibus cinctum, quod Petro Aloyſio Farneſio domicilium ſedemque præbebat; quanquam, quod hujus loci præſidio non admodum tutus ſibi eſſe videbatur, aliam ſibi arcem ingenti opere munitiſſimam exſtruebat, eratque jam prope ad ſummum perducta ædificatio. Ubi dies illuxit facinori ab iis patrando conſtituta, quæ fuit ad III. idus ſeptembris, mane, cum jam Farneſius eſſet a cohorte relictus, & pranſus accumberet, Joannes Anguiſcio-
la

la, tribus quatuorve ex uſitato more illum comitantibus, in Caſtellum venit, ceteri eodem modo ſeparatim ſubſequuntur, confeſtimque dato quod inter eos convenerat ſigno, ſumma magnitudine animi ſuum quiſque negotium aggreditur. Anguiſciola, aditu ad Farneſium patefacto, diſtricto gladio illum interimit, & ſacerdotem quendam, qui tum forte ibi adfuit, quod clamorem tolleret, una occidit: Confalonerius Germanos octo, qui pro cubiculi foribus ſtationem habebant, eodem temporis veſtigio opprimit: Auguſtinus Landus, & Hieronymus Scipio Pallavicinus Caſtelli portam occupant; cuſtodes, & nonnullos præterea, qui eo accurrerant, interficiunt; reliquos, quos inveniunt ad xx. imbelles homines unum in locum concludunt. His rebus confectis, loci præſidio muniti cadaver ex edito loco proferunt; protumultuoſe concurritur; conclamant illi ſe communis ſalutis patriæque libertatis cauſa Tyrannum interfeciſſe; circummittuntur amici, auctoreſque idonei, qui per urbem tumultum ſedent; exeunt ipſi, & portam, quæ eſt ad Eridanum, occupant. Sfortia Pallavicinus, & Alexander Interamnas, quorum alter equitibus, peditibus alter præfectus, Farneſii nomine, urbis præſidio

erant,

erant, rei novitate perturbati, deſperataque defenſione, ad ſalutem alio contendunt, atque ita in conjuratorum poteſtate omnia relinquuntur. His cognitis rebus, Ferrandus Gonzaga eo magno cum equitatu celeriter accurrit, factumque eſt, iis potiſſimum quos dixi procurantibus, ut illa civitas earum conditionum æquitate, quæ communi conſilio comprobatæ ſunt, ſe ad Cæſaris imperium aggregaverit.

Omnino fuit hic annus multis perturbationibus, maximarumque rerum varietate inſignis, ut terror, fraus, ſeditio, & Martis (ut ille inquit) inſatiabilis horror per totam Europam late pervaſerint. Verum hæc ab aliis ſcriptoribus fuſius explicabuntur: nos pauca complectemur, atque invita in iis etiam ipſis noſtra jamdudum verſatur oratio. Sed quoniam ſumus in conjurationum ſerie, quæ inter ſe quodammodo quaſi colligatæ eſſe videntur, tertia breviter eſt attexenda.

Julius Cibo, quem Janetini Doriæ ſororem extremo ſuperiori anno uxorem ſibi adjunxiſſe demonſtravimus, poſt diuturnam de principatu controverſiam, quam cum matre habuit, tandem vi atque armatis hominibus Maſſam occupavit, ejuſque oppidi arce Coſmi Medices & Andreæ

Doriæ opibus adjutus deinceps potitus eſt, quod arcis cuſtos horum Principum auctoritatem reveritus in deditionem venerit; quem tamen ille contra interpoſitam fidem una cum liberis, paucis poſt diebus interficiendum curavit. Moretus quidam, qui cædem fecerat, & quo Julius admodum familiariter utebatur, tum primum apud Ferrandum Gonzagam in ſuſpicionem eſt vocatus, quod de ea arce Regis Gallorum imperio adjungenda neſcio quid occulte moliretur. Hac illata ſuſpicione Ferrandus Gonzaga Julium per literas monet, uti privata cuſtodia Moretum aſſervandum curet, nulla præterea rei cauſa commemorata. Julius mandatum efficit, jubetque in oppido Foſdenovo idoneo conclavi Moretum concludi; verum paulo poſt, cum parum diligenter aſſervaretur, ex oppido fugit. Ob hanc cauſam accitus Mediolanum a Ferrando Gonzaga Julius, in quem hujus fugæ cadere videbatur ſuſpicio, eo ſe confert, indiligentiam ſuam fatetur conſtantiſſimo animo, probabilique excuſatione allata, omnem a ſe culpam dimovet. Ferrandus adoleſcentis ex familiæ dignitate maxime commendati excuſationem ille quidem accipit, hominemque dimittit, ſed quam de illius ingenio at-

que

que animo opinionem jam mente comprehenderat, minime deponit, ex eoque die ejus actiones accuratius obſervari cœptæ.

Interim Cæſar de Maſſæ arce a Julio occupata certior factus, rem ita probare videbatur, ſi ad concordiam deduci poſſet, ut quod vi occupaſſet, id etiam de matris voluntate obtineret, quam invitam Principatu privari haud æquum cenſebat. Hic Julius Coſmi Medices & Andreæ Doriæ conſilium, opemque rurſus implorat: illi, quod Cæſari placitum ſit, demonſtrant. Tum ille turbulentis perturbationum jactationibus concitatus Romam ad matrem proficiſcitur, eique ſtatim omne jus imperii, ſummamque rerum omnium poteſtatem impotenti animo tradit, rerumque novarum cupidus errantes motus cogitationum ſuarum ad eos ſcopulos appulit, ad quos paulo ante Joannem Aloyſium Fliſcum omnium fortunarum vitæque miſerrimum naufragium feciſſe viderat. Andreæ Doriæ interficiendi, (quod ob familiaritatem, quæ ſibi cum eo intercedebat, facillimum fore exiſtimabat) ſimulque fortunæ tentandæ, an ea occaſione in Genuenſem Rempublicam aliquam ſtatus mutationem poſſet inducere, conſilium ſuſcipit magna ſpe allectus, confiſuſque plurimum,

ſi id perfeciſſet, ad majores opes, illuſtrioremque potentiam ſibi aſcenſum comparaturum. Interim cum regio Legato frequens erat, quod quoniam ſuſpicioſum videri poterat iis, qui acutiſſime ipſius facta conſiliaque omnia dies ac noctes odorabantur, callidum commentum effingit, quo & facinus ſuum tegere, & Ferrandum Gonzagam, a quo ſibi vehementer timebat, fallere poſſet. Scribit ad eum literas admodum familiares, in quibus leviter ſignificat, propediem illum intellecturum pro ſua in Cæſarem benevolentia, ac fide, quid ſtruat & moliatur; ſignificabat autem ſe in Subalpinos venturum, & per cauſam familiaritatis, quam cum Regis Legato contraxerat, oppidum neſcio quod Cæſaris adjuncturum imperio. Ceterum ipſi Ferrando ac Doriæ jam manifeſtus erat ſceleris ſui Julius, fruſtraque ac temere ſuſcepto atque inconſultius agitato facinori ſimulatarum inſidiarum duplicis doli ſpeciem obtendebat. Roma menſe decembri egreſſus, Venetias proficiſcitur, & cum nonnullis, qui ex Fliſci conjuratione exſilio mulctati eo migrarant, colloquitur, conſiliumque communicat.

A. C. 1548. Januario menſe paucis, quibus fidebat plurimum, comitatus, exit ad facinus. Pontremulum cum perveniſſet, ibi ab

ab eo, qui illius oppidi præſidio erat, duobus acceptis vulneribus, vi capitur, protinuſque Mediolanum mittitur, atque in cuſtodiam traditus, habita quæſtione, & cogitato facinore ipſius confeſſione patefacto, ſententiaque a Cæſaris conſiliariis pronunciata, ibi ſatis compoſito animo vitam relinquit. Genuenſes, quibuſcum Venetiis Julium conventum egiſſe oſtendimus, hoſtes a Republica judicantur, eorumque familiæ e civitate exterminantur, & Octavianus Zinus ſceleris conſcius in carcere ſecuri percuſſus eſt.

Interim iis octo Viris, quos ad id munus conſtitutos fuiſſe ſupra demonſtravimus, ut ſi quid, quod ad Reipublicæ utilitatem pertineret, circumſpicerent, id ad Senatum referrent, quatuor ſunt Senatores additi; qui conſiliis cum Andrea Doria diligenter communicatis auctores fuerunt, ut leges quædam, quæ ad rationem ſummi Magiſtratus pertinebant, commutarentur, quod, ut proxime cognitum fuerat, ſeditionem in civitate inducere poſſe viderentur. Eam immutationis formam non eſt cur ego hoc loco copioſius explicem, quandoquidem ex tabulis publicis ea promta omnibus eſſe poteſt.

Per hæc tempora cum Coſmus Medi-

ces ſecundus Florentiæ Dux in Plumbini poſſeſſionem pedem poſuiſſet, in Ylva vero inſula turres ac propugnacula ædificare cœpiſſet, atque id Genuenſes non admodum æquo animo ferrent, quod navigationibus ſuis magnum ex ea ædificatione redundare poſſet incommodum, Cyprianum Pallavicinum de hac re ad Cæſarem in Germaniam Legatum miſerunt. Accepta oratione illius, Cæſar reſpondit, *eam Coſmo poteſtatem ipſius conſilio eſſe factam, illamque ædificationem propter ſalutem atque incolumitatem eorum locorum ſibi placere, ſeque præſtiturum, ut nihil inde incommodi Genuenſibus recidere poſſet, neque illis dubitandum, quin propter eorum merita futuri ſemper ipſi eſſent maxime commendati, atque in primis cariſſimi*. Paulo vero poſt reditum Cypriani Pallavicini, hoc eſt menſe julio, Maximilianus Ferdinandi Regis Romanorum filius e Cæſare Genuam venit. Ei circiter centum maxime ſpectandi, atque omni inſigni veſtimentorum genere ornatiſſimi juvenes ad Pontem-Decimum, & Senatus ad Porciferam Vallem, immo vero tota pene civitas obviam proceſſerunt, omninoque ei habiti honores ampliſſimi. Dorianis ædibus exceptus, ibique quatriduum commoratus, maxima, quæ jam parata

erat,

erat, claſſe in Hiſpaniam profectus eſt, ut Mariam Auſtriam Cæſaris filiam matrimonio ſibi conjungeret. Ei comes erat Chriſtophorus Madrutius Cardinalis ampliſſimus, quem hoc ſeculo tum ob egregiam aſpectus dignitatem, tum multo magis propter ſingularem animi in omni illuſtri genere virtutis præſtantiam amant & admirantur omnes. Andreas Doria cum his una profectus eſt eo conſilio, ut Philippum Auſtrium, unum atque unicum Cæſaris filium, in Italiam veheret, ædificata ad id munus maxima & rerum omnium ornatiſſima quinqueremi. Genuæ interim, temporibus ita expoſcentibus, & quod triremium præſidium aberat, novi conſcripti milites, viſumque eſt e Reipublicæ XXVIII. nobilibus familiis, ex quibus civitas conſtat, XL. belli duces creare, qui in magna multitudine hominum, qui confluxuri erant, varietate atque frequentia ad tranquillam tutamque in urbe quietem retinendam advigilarent; eorumque ſingulis XXV. noti probatique homines attributi, qui arma ferrent.

Interea Henricus Gallorum Rex, tum animi cauſa, tum ut regio more ac modo populos ſibi ſubjectos inviſeret, Alpes tranſcendit, & Taurinum venit, paucoſque

ibi dies commoratus, ita, uti venerat, admodum quietis rebus, ſe in Galliam recipit. Philippus Auſtrius triremibus, quæ erant in oris Hiſpaniæ, ad Dorianam claſſem conjunctis, cum Barcinone ſolviſſet, intermiſſa profectione propter ſummam navigandi difficultatem, Rhodi complures dies ſubſedit; tandem paulo leniorem tempeſtatem nactus Genuam pervenit. Cum eo fuere totius fere nobilitatis Hiſpaniæ principes, & præſertim ætate florentes; is vero tum annum agebat xxv. Advenienti Oratores quatuor Intemelium obviam prodiere, Franciſcus Lumellinus Baptiſtæ filius, Lucianus Spinula, Lucas Juſtinianus, & Bartholomæus Majolus: Savonam decem, Auguſtinus Lumellinus, Philippus Cattaneus, Leonardus Spinula Turrius, Vincentius Pallavicinus, Nicolaus Saulius, Dominicus Doria Nicolai filius, Joannes Grillus Vignolus, Nicolaus Grimaldus, Nicolaus Pinellus Cepolina, & Vincentius Ferrarius. Qui vero & quam inſignes in urbe tum a Senatu, tum ab ipſo Andrea Doria, in cujus magnificentiſſimis ædibus exceptus eſt, illi honores habiti, qui clariſſimarum ex tota Italia legationum concurſus facti, qui civitatis ſplendor, quæve amplitudo rerum fuit, longum ineptumque ſit oratio-

 ne

ne perſequi. Surgebat ad Dorianas ædes pulcherrimo artificio exſtructum aſſeribus templum, in quo virtutes imperatoriæ affabre pictæ viſebantur. Templum auguſtiſſimus ille hic Princeps equeſtri ſtatua adumbratus tenebat: ad portam, quam *Vaccariam* vocant, fides ac libertas virginali habitu alto atque ad aſpectum præclaro loco poſitæ, manuumque inter ſe complexu devinctæ, fideliſſimam civitatem, plurimiſque officiis cum invictiſſimo Cæſare patre conjunctam, creſcentis illius imperii patrocinio commendare, egregiamque ejus voluntatem atque operam utilitatibus illius præſto ſemper futuras, apertis pectoribus teſtari, amantiſſimeque polliceri videbantur. Multis vero locis vel jucundarum gratulationum, vel verarum laudum, vel bonorum omnium alte ſuſpenſa elogia, atque ad ea varii, iidemque apparatiſſimi ornatus additi, illuſtrem decori ſpeciem, incredibilemque prætereuntibus oblectationem afferebant. In nobili compito, quod eſt ad templum Divi Syri, duo in unum conjuncti poſiti erant triumphales arcus, in quibus partim egregia bellicæ laudis, victoriarumque monumenta patris, quæ illi eſſent ad imitandum propoſita, partim rerum gerendarum ſimulacra, quæ

de

de illo ſunt in ſpe poſita, oculis legebantur. In Italiam primo advenientem humilis excipiebat Genua, & tanquam aditum illi, quod etiam auguſtiſſimo patri ante præſtiterat, ad maximos triumphos, & ad immortalis gloriæ curſum patefaciebat. Sed quo me vis animi rapit? qui ingrediar ad ea commemoranda, quæ neque pro dignitate ſatis explicari poſſunt, & quanquam, dum ſpectantur, admirationem habent & pulchritudinem, non tamen cum leguntur eandem habent delectationem, eaque graviſſima hiſtoriæ ſcribendæ ratio reſpuit. Quindecim omnino dies Genuæ commoratus eſt, atque interim in tanta hominum frequentia, quanta convenerat, ad ſummam rerum omnium libertatem illud acceſſit, quod ex moderatiſſima diſciplina atque optimo more pacatiſſima viſa ſunt omnia.

Verum in tam moderato rerum ſtatu ad VIII. idus decembris repentinum incommodum accidit. Hiſpanum hominem, nobili loco natum, qui huc ex patria fugerat, homicidii reum, legum ac juſtitiæ miniſtri, qui cohortem Principis ſequuntur, caſu comprehenderant, & Senatus conſenſu in Palatio publica cuſtodia aſſervandum collocaverant. Eo igitur, quem

dixi-

diximus, die, ut hominem e cuſtodia abducant, in Palatium iidem miniſtri, ſuis cum apparitoribus ſtipati redeunt; libere ingrediuntur: verum ubi milites, qui in Palatii præſidiis collocati primo in aditu ſtationem tenebant, animadverterunt apparitorum numerum maximum ſubſequi, quod cum iis alii complures ſe conjunxerant, atque omnes ab armis igneque tormentis impoſito admodum paratos, cum eorum parti introeundi facultatem feciſſent, reliquos ingreſſu prohibent. Ibi tum, cum nonnulli paulo minus conſiderati, immo decertatione verborum licenter uſi, vi conarentur irrumpere gladiis diſtrictis, fit in eos celeriter impetus, duoque e veſtigio interficiuntur: ceteris Gigantus Corſus, & duo Senatores, qui eo accurrerunt, ſalutem attulere. Eodem temporis momento ex hujus tumultus fama neſcio cujus imperiti vox in vulgus emanat, Palatium occupari, libertatemque Genuenſibus eripi. Ad eam vocem univerſi opifices ac tenuiores repente excitati, deſertis domibus, tabernis occluſis, ultro auxilium Palatio ferre contendunt, eoque armati advolant. Quæ tum urbis facies fuerit, quis horror, quiſve animis additus furor, vix poſſumus cogitatione comprehendere. Tantus tamen is armorum

rum atque animorum ardor ad nutum Senatus eodem ipſo pene temporis veſtigio reſtinctus eſt, omniſque ſedatus tumultus. Dignum id quidem ac memorabile exemplum, quod Genuenſium memoriæ atque poſteritati tradatur. Id factum ſatis æquo animo tulit Philippus, quod quonam caſu, vel potius cujus imprudentia id acciderit, probe intellexit. Urbem bis inviſit: ſemel ad ædes Divi Laurentii ingreſſus tam inſigni pompa, eoque comitatus ſplendore, ut nihil in vita viderim admirabilius: iterum animi cauſa, ut Cariniani amœnitatem, murorumque amplitudinem videret. III idus decembris Mediolanum diſcedens in Germaniam ad Cæſarem ſumma rerum omnium tranquillitate profectus eſt.

JACOBI BONFADII

ANNALIUM GENUENSIUM

AB ANNO MDXXVIII.

RECUPERATÆ LIBERTATIS

USQUE AD ANNUM MDL.

LIBER QUINTUS.

NOn eram neſcius, cum hæc literis mandarem, fore, ut hunc laborem noſtrum varia genera reprehenſorum invaderent; erunt enim, & ii quidem admodum eruditi, qui me reprehendent, quod in ſingulis libris utar procemiis. Quibuſdam vero, cum in patrio ſermone verborum ſplendore abundemus, & copia, ineptum videtur totum hoc: diſplicet latine ſcribere. Quidam autem acerrimi æſtimatores, qui orationum formas ſevera trutina examinant atque diſtinguunt, certoſque ſibi proponunt auctores, quos accuratiſſime imitentur, genus hoc ſcribendi noſtrum minime probabunt. Poſtremo complures futuros arbitror, qui me male accipiant, quod nimium exiles Annales confecerim, qui multo erant & ſplendidiores & gra-

gratiores futuri, ſi plura his eſſem complexus. His igitur ad ſingula breviter mihi hoc loco reſpondendum exiſtimo.

Qui meum inſtitutum non probant, quod procœmia libris ſingulis adjungam, ea maxime ratione moventur, quod dicant ceteris hiſtoriarum ſcriptoribus cum Græcis, tum Latinis haud id eſſe uſitatum. Atqui ſi de iis, quorum hiſtoriæ leguntur, vere id affirmare poſſunt, quod tamen neſcio an de omnibus poſſint, quid habent explorati, quod eorum plerique, quorum ſcripta non exſtant, præſertim in Annalibus conficiendis, quod per ſe ſint aridiores, non hujuſmodi quadam procœmiorum jucunditate elegantes homines ad legendum allexerint? Hoc quidem meum inſtitutum nonnullorum, qui ætate noſtra res geſtas literarum monimentis ornatiſſime prodiderunt, auctoritas comprobavit; neque rationem ullam certam video, quæ id refellere poſſit. Sit oratio noſtra plana, non horrida, non inculta, plena ſpiritus ſi poteſt, plena veritatis. Ceterum ſi vel defeſſa, vel paulo hilarior ex brevi ſua rerum circumſcriptione, tanquam ex anguſtiis latiori campo ad non incommodam delectationem evagari interdum velit, eruditi iſti, & ad tenue omnia elimantes,

quæ-

quæſo ne ſeſe opponant, ne illius crimen (ſi id crimen eſt) in muſarum concilium deferant, cum ſive id recte fecerim, ſive non recte, ſi cui hæc principia minime arriſerint, is inter legendum nullo negotio prætermittere poſſit.

Quibus autem ineptum videtur hæc latinis literis perſequi, cum noſtrati lingua, quæ omni orationis vel copioſæ vel elegantis ornamento abundat, præclare id facere poſſimus, vere dicam, iis ego quoque libenter aſſentior, ſed tamen latina oratio veteri ſua nobilitate in longinquiores regionum fines excurrit; & iis parendum fuit, qui me ad hanc provinciam vocaverunt.

Quod ad formam orationis attinet, equidem fateor, nullum mihi certum auctorem propoſuiſſe, quem imitarer: ſed cum legiſſem, graviſſimos olim viros hiſtoriam non tam hiſtorico, quam oratorio genere conſcripſiſſe, & probe noſſem varia eſſe hominum judicia, nec ſatis explicari potuiſſe unquam, quæ dicendi forma maxime excellat, eam ſcribendi rationem ſum ſecutus, ad quam mea me natura ferebat; atque id quidem interdum non negligenter: majorem tamen partem amare me, aut certe non odiſſe vel hoc nomine debe-

debebunt poſteri, quod hoc tam ingenue fatear, non admodum accurate, vel quod tenuitate valetudinis haud ferre poſſum laborem, vel quod amici ſtudio delectationis alio me ſæpe avocarunt. Illud etiam accedit, & quidem non in poſtremis, quod nonnulli eorum, qui muneri noſtro præſunt, attentiſſimi ſcilicet homines, & minime mali, ut ego quidem arbitror, cives me ſæpe compellare, urgere, & ſubaccuſare non deſtiterunt, quod non intra paucos menſes opus abſolverem; quibus ſane admonitoribus factum eſt, ut ſæpe mihi ſuboffenſus fractuſque animus in curſu ceciderit, & elanguerit ingenium. Abfuit igitur a me illa ſcribendi alacritas, quæ facit, ut ex aridis etiam naturis interdum aliquid effloreſcat, quod gratum ſit atque jucundum, & ſine qua nihil tractari, aut exprimi poteſt, quod eorum, qui legunt, moveat approbationem. Quod vero plura, id eſt res geſtas exterorum non ſim complexus, facilis ea eſt, atque expedita defenſio; nimirum quod iis ita ſit viſum, ad quorum judicium atque præſcriptum mihi fuit elaborandum, quibus ego non valde repugnavi. Equidem (ut hunc ſermonem concludam) ita mecum ipſe ſtatuo, quicunque non vel animi vel gloriæ cauſa, ſponte

ſua,

ſua , & ad arbitrium ſuum ſcribat , eum in illorum numerum , qui paulo illuſtriorem laudis obtinent locum, vix, vel potius nullo modo poſſe pervenire. Hæc ego cum a principio minime cogitarem, durum omnino munus ſuſcepi, ſuſceptum abjicere nolui, ne ſimul etiam abjicerem, quam ceteris rebus omnibus ſemper antepoſui, fidem. Quamobrem hæc paucis ante annis conſtituta, &, ut ita dixerim, infans Reſpublica infantem ſcriptorem habebit; hæc eadem præpotentis Dei fulta præſidio adoleſcet, & corroborabitur quotidie magis. Succedent item mihi ſcriptores, qui grandioris eloquentiæ lumine futuri ſint illius ſplendori & magnitudini pares: quos quidem ego ſaltem ea re juvero, quod ex meis erratis magnopere cavebunt ipſi ne errent, & incommoda, quæ me torſerunt, noſtra commemoratione admoniti vel levius ferent, vel majori anteceptæ virtutis robore muniti facile ſuperabunt. Hæc dum præclaris ingeniis, atque huic clariſſimæ urbi ſuccreſcet gloria, lateque vagabitur, ego interim una unius fidei laude contentus in ea deliteſcam.

Inſequens annus Gaſparem Grimaldum Bracellium, leni moderatoque ingenio virum, & cum prudentiæ laude, tum A. C. 1549.

Q ex

ex nobili familiæ ſuæ inſtituto latinis literis, liberalique doctrina ornatiſſimum, Reſpublica Ducem accepit: atque anni hujus primi ſex menſes taciti effluxerunt, neque res ulla exſtitit, quæ deſideret officium meum. Exierat inito vere more ſuo cum paratiſſima claſſe Andreas Doria, Neapolimque pervenerat. Ibi adverſa maris tempeſtas cum ipſius navigationi aliquot dies obſtitiſſet, interea Dracutus inſignis Archipirata prope Drepanum navim Canetorum frumento onuſtam, rebuſque omnibus inſtructiſſimam expugnat; quam cum nullo prope repugnante eſſet potitus, rumor tamen Genuam affertur, magnum illi periculoſumque certamen fuiſſe cum iis, qui navim eximia virtute defenderant, graviſſimoque triremium ſuarum accepto detrimento, ſaucium ipſum & fractum, non eſſe per totam æſtatem navigaturum. Hæc vulgo credita ſunt, quæ vanus ſcilicet rumor ſparſerat, nimirum (uti credibile eſt) callido ipſius latronis commento, quo ſolutiore animo eſſent ii, quibus erat feritas ipſius formidoloſa, & paulo poſt, quos deſignarat, negligentiores factos & nec opinantes opprimeret. Id quod illi ſane feliciter ſucceſſit; nam dum Doria toto pene Tyrrheno mari circumvectus ſummo labore latronem conqui-

quirit, & in Siciliam reverſus, inde Regem Tuneti, eum, cui cæcitatem filii crudelitas attulit, in Africam advehit, interim Dracutus e latibulis ſuis tacitus ſigna movet, & occulta admodum, celerique navigatione uſus, pridie nonas julii, paulo antequam diluceſceret, Rapallum, quod oppidum Genua abeſt xx. paſſuum millibus, cum oppidanorum negligentia & diſſenſione nulli ad ſalutem ſuam excubarent, improviſo occupat, totumque funditus diripit. Quam horribilis ibi tum rerum facies, quanta trepidatio, quamque miſeranda omnium omnis ætatis, & utriuſque ſexus, e lectulis ſuis ſine veſtimento proſilientium fuga, tacita cogitatione, non ſine ſenſu doloris ſibi quiſque ſubjiciet, beatoſque populos illos eſſe dicet, qui ab ejuſmodi periculis tuti in mediterraneis ſedes fortunaſque ſuas collocaverunt. Captivi circiter centum abducti, in quibus etiam fuere aliquot amabili forma virgines.

Sane nolim, in tam lacrimabili atque acerbo caſu, rerum, quæ riſum afferre poſſint, commemoratione luſiſſe videri; ſed elegantis juvenis haud ignobile factum non eſt prorſus ſilentio prætereundum. Is formoſiſſimam virginem miſere multos menſes amarat, & cum ad moderatum virginis inge-

nium, quid jam ſperaret, aut quid conſilii caperet, non ſatis haberet, acerbiſſimis doloribus, ita uti fit in amoris ardore, conflictatus intabeſcebat; nec ulla fere nox diem, aut noctem dies ſequebatur, quæ mœſtas ipſius querelas non audiret. Hoc igitur tantæ tempeſtatis concuſſu e ſomno excitatus, domo relictis parentibus repente exſilit, & ad amatæ puellæ ædes advolat; illamque cæteris præſenti in periculo ſibi ipſis trepide conſulentibus, metu exanimatam e lectulo arripit, & Barbarorum manibus elabens in proximos montes abducit incolumem. Ita pulcherrima virgo impetum, quem in miſeros Rapallenſes fortuna convertit, amoris beneficio ſubterfugit.

Paucis poſt diebus intra urbem graviſſimus Joannis Baptiſtæ Furnarii caſus accidit, quem breviter explicabo. Clemens quidam, qui ex Provincia genus ducens Clavari domicilium habebat, ex eo ſacerdotum ordine, quem Divus Franciſcus inſtituit, dum ex Gallia Genuam ſe reciperet, Cævæ, quod eſt oppidum in Subalpinis, juſſu Ferrandi Gonzagæ captus eſt, quod injecta ſuſpicio erat, occulte illum rebus Cæſaris inſidioſum aliquid ſtruere. Is quæſtione adhibita conſilia aperit, quæ inter Regis Galliæ miniſtros, & Joannem Baptiſtam Fur-

Furnarium ſe interprete agitabantur: ea autem contra hujus Reipublicæ ſtatum ſuſcepta videbantur. Hujus rei Gometius Suarez, Cæſaris apud Genuenſes Legatus, certior factus, Senatum admonet; pauloque poſt Furnarius in Palatio retentus, & in publicam cuſtodiam traditus eſt. Quod factum magnæ multis admirationi, atque etiam dolori fuit. Dolebant enim, quod is vir ſemper habitus fuit plenus amoris, humanitatis, atque officii; porro autem mirabantur, quod, qui in rectione Reipublicæ ampliſſima Ducis dignitate paulo ante perfunctus, in Senatorio Procuratorum ordine inſigni cum honore verſaretur, is quicquam attentaſſet, quod eſſet huic Reipublicæ perturbationem ullam, aut periculum allaturum. Quæſtione habita, cui Procuratores duo, nempe Troilus Negronus, & Stephanus Niger Paſqua præfuere, confitetur ſe per Clementem internuncium pollicitum eſſe Regi ſtudium ſuum, & ſi vel obitu Andreæ Doriæ, vel alio forte caſu civitas in ſeditionem aliquam tumultumque eſſet deflexa, daturum pro viribus ſuis operam, ut in ejus poteſtatem redigeretur; & quoniam amicos ſibi ad eam rem complures devincire oporteret, eo nomine petitam eſſe pecuniam. Hæc, inquam, fatetur Furnarius;

illud tamen conſtantiſſime ſemper aſſeverat, non eam fuiſſe animi ſui ſententiam; verum eam viam eſſe ingreſſum, quod ita ſperabat, quoniam alia ratione nondum potuiſſet, ſe ad pecuniam, quæ ſibi a Rege debebatur, perventurum. Nam quod quæſtuariam quandam ſalis rationem regiis facultatibus augendis accommodatam Franciſco Regi per Benedictum Furnarium commonſtrarat, eamque ipſe Henricus poſtea inſtituerat, definitam pactione pecuniam eo ſibi nomine deberi dicebat. Adjuvabat ejus cauſam illa ratio, quod ad facinus exſequendum nihil paratum, nihil conſtitutum habebat, nulluſque facinoris conſcius proferebatur. Contra vero multi, an quicquam Rex Furnario deberet, nec ne, haud ſatis exploratum eſſe dicebant; at illud quidem conſtare, tantum ab eo æris alieni eſſe contractum (contraxerat autem multis mutuationibus plurimum, quod ad eam diem celatum, tum omne repente patuit) ut credibile videretur ad extrema illum omnia deſcenſurum, &, quæcunque mens illius fuiſſet, rem ſeverius interpretabantur, & pro Reipublicæ majeſtate graviſſime judicandam cenſebant. Eſt mos inſtitutumque hujus Senatus, ut omnibus in rebus, quæ paulo majores graviorêſque ſunt, judicium

ad

ad Jureconſultorum prudentiam referant, quamobrem ad eam rem judicandam tres externi delecti Jurisperiti. Ii cauſa cognita ſtatuerunt, uti Furnarius, amiſſo & Senatoris & civis nomine, quoad ei vita ſuppeteret, eſſet in exſilio, & Antuerpia a Senatu unus ei circumſcriptus eſt habitandi locus; atque hoc quidem judicium, quanquam pro varia Senatorum voluntate non mediocri ſermonis controverſia exagitatum, tamen retentum eſt. Judices vero dixerant, minime ſibi dubium videri, quin tanti criminis reus eſſet morte mulctandus; & propterea nonnulla viſa eſt ſubeſſe ſuſpicio labefactatæ ſententiæ. De dignitatis gradu, in quo locati fuerant, amoti, ex urbe excedere juſſi ſunt. Furnarius autem anno jam exeunte, fide prius amicorum civium interpoſita de præſcripto ſibi loco non exceſſurum, cum jam terris nox tenebras induceret, uno dumtaxat comite in exſilium profectus eſt.

Ad v. idus novembris Paulus III. Pontifex Maximus, idemque, ſi filii cædem excipias, maxime omnium fortunatus, lectis (uti creditum eſt) Octavii nepotis ſui literis, in quibus neſcio quid, quod ad urbem Parmam pertinebat, non ad ipſius ſenſum & voluntatem liberius

ſcriptum erat, vehementiori perturbatione commotus, in febrim ſubito incidit, & ex ea diem ſuum obiit.

A. C. 1550. Initio conſequentis anni ex Mauritania Molimanſorus Valeſii Gamoræque Rex Genuam venit. Ipſius adventus ea cauſa fuit; quod, cum ejus regnum Seriphus occupaſſet, ad Cæſarem in Germaniam proficiſcebatur, auxilium ab eo imploraturus. Nam Seriphus hic (hoc autem nomine ii appellantur, qui ſunt ex Maumethi genere orti) cum adverſus majorem natu fratrem bellum ſuſcepiſſet, eo devicto, multo magis ad imperii gloriam animo accenſus, ſive virtute, ſive dolo, vel potius utriſque, brevi ex humili literarum otio (nam ludimagiſter fuit) in eam magnitudinem pervenit, ut in magna Africæ parte, quæ ad Hiſpaniam ſpectat, & ad fretum Herculeum, Oceanumque vergit, latiſſime dominetur, magiſque in dies novo ſemper finitimis bello inferendo progrediatur.

Per idemque fere tempus Rex Algerii, qui ab eodem ſibi periculo metuebat, Henrico Gallorum Regi ornatiſſimam legationem miſit. Eam quinquaginta electi milites comitabantur, qui mira lacertorum pedumque virtute, & vaſta corporum proceri-

ceritate Maſſilienſibus, & Carolo Muſæ Urbinati, amiciſſimo ſodali meo, qui eos ibi vidit, admirationi fuerunt. Pontificia Romana Sedes VII. nonas februarii Julium III. Pontificem Maximum accepit, qui ita inſignia atque illuſtria beneficentiæ ſigna dedit, eamque altitudinem, excellentiamque virtutum exſtruxit animo, ut ſi principiis progreſſus, exituſque conſentiant, quemadmodum cetera ſidera exortus ſol, ſic hujus ſplendor ampliſſimus multorum Pontificum Regumque laudes ſit obſcuraturus. Ad eum quatuor Legati miſſi, Chriſtophorus Grimaldus Roſcius, Troilus Negronus ex Senatorio Procuratorum ordine, Vincentius Saulius, & Vincentius Pallavicinus, qui Senatus, totiuſque civitatis nomine ſummum hunc illi honorem gratulentur, & obedientiam & qualeſcunque ſunt hujus Reipublicæ opes, ex perpetuo majorum ſuorum inſtituto libentiſſimis animis polliceantur & deferant.

F I N I S.

VARIANTES LECTIONES

E MS. CODICE (*)

BIBLIOTHECÆ DIVI MARCI.

			EDITIO.	*CODEX.*
Pag.	1. lin.	12.	habuerunt, tum	habuerint ; tamen
		19.	nulla difficultates,	nulla difficultatis,
Pag.	2. lin.	8.	atque acerba,	(*deeſt*)
		15.	admodum,	(*deeſt*)
		21.	conflictari.	perflictari.
Pag.	3. lin.	1.	ſemper	(*deeſt*)
		22.	etiam	(*deeſt*)
Pag.	4. lin.	19.	ad ſeptentriones,	dd ſeptentrionem ;
Pag.	5. lin.	10.	omnino,	(*deeſt*)
		11.	multas	multarum
Pag.	6. lin.	10.	exercuerint:	exercuerant :
		22.	acceperant,	acceperunt,
		26.	variiſque	contrariiſque
Pag.	8. lin.	21.	viſa	(*deeſt*)
Pag.	9. lin.	3.	ſumme	(*deeſt*)
		14.	Monelia,	de Monelia,

16. Doria,

(*) V. Cl. Antonius M. Zanettus Bibliothecæ D. Marci Cuſtos in ſua *Latina & Italica D. Marci Bibliotheca Codicum MSS.*, quæ prodiit anno MDCCXLI. Venetiis in fol., Codicem hunc pag. 159. hiſce verbis recenſet:

CODEX CCCXCVI. (*a*) REC. IN FOL. CHARTACEUS FOL. 52.

SÆCULI XV. (*b*)

JACOBI BONFADII SALODIENSIS

HISTORIÆ JANUENSIS LIBRI V.

(*a*) Tranſiit Codex hic non multis abhinc annis in D. Marci Bibliothecam ex legato Nobiliſſimi Doctiſſimique Viri Joannis Baptiſtæ Recanati Patritii Veneti.

(*b*) Perperam librarii pro ſæculo XVI. ſæculum XV. poſuere.

	EDITIO.	*CODEX.*
	16. Doria,	(*ubique legitur*) Auria
Pag. 11. lin.	1. data,	oblata,
	26. qui tepefacti	quæ tepefacta
	23. perſiſtebant,	inſiſtebant,
Pag. 14. lin.	6. molibus	mœnibus
	13. eum	tunc
Pag. 16. lin.	2. Ei	In eo
	4. hunc juſtitia	hunc juſtitia invicta
Pag. 17. lin.	1. Erix	Lerix
Pag. 19. lin.	15. præproperaque	præpropera
Pag. 20. lin.	10. ferat,	ferret,
	14. ex arce eo	ex arce ægre eo
	17. at ut	atque ut
Pag. 22. lin.	28. vos	nos
Pag. 26. lin.	11. circumſidebat	circumſedebat
	27. videtur	videatur
Pag. 28. lin.	28. Etenim, &c.	(*Tota hæc periodus in Codice deſideratur*)
Pag. 29. lin.	11. videretur,	videtur,
Pag. 30. lin.	12. cujus	ejus
Pag. 31. lin.	6. Morigallum	Murigallum
	9. proceſſiſſent,	perveniſſent,
	12. aliquot,	complures,
	26. unus aut alter. &c.	(*Tota hæc item periodus deſideratur in Codice*)
Pag. 32. lin.	1. quem Heraldum vocant,	(*deeſt*)
Pag. 37. lin.	24. Sextrini,	Sextini,
Pag. 39. lin.	10. Lumellinus,	Lomellinus,
	12. Pantaleo	& Pantaleo
	13. Lumellinus,	Lomellinus,
Pag. 40. lin.	16. Alexandriam	Alexandria
Pag. 43. lin.	12. mea	mihi
Pag. 44. lin.	4. Ovada	Uvada
	10. rebus	rebus ſuis
	18. ea re	eam rem
Pag. 45. lin.	11. inſtitutus	conſtitutus

EDITIO.	*CODEX X.*
Pag. 46. lin. 8. Lelmum	Lelmium
Pag. 50. lin. 4. quæ	qua
Pag. 51. lin. 6. miſerandum	miſerandum in modum
Pag. 52. lin. 4. &	at
Pag. 53. lin. 19. &	et hi
Pag. 54. lin. 3. ſuſcepti ſumus.	ſuſcepti ſumus. Hoc nobis non vis auri neque argenti, non tecta marmorea, non magni apparatus, non voluptates, non imperia præſtant.
Pag. 56. lin. 3. permittitur.	committitur.
Pag. 57. lin. 17. obeſſe judicavit.	p. 12. ter. l. 16. obeſſe indicavit id, quod (ut peregrinis potius exemplis utamur quam noſtris) in Phoebida Lacedæmonio Thebani, in Lacedæmoniorum item Spuriis Tarentini, & Locrenſes in Dionyſio olim experti ſunt; & quamvis Roma a Gallis capta ex Capitolii præſidio ſibi ſalutem invenerit, tamen ubi opes vireſque imperii crevere, ex urbanis ejuſmodi munimentis cauſæ plerumque ortæ ſunt, quæ inteſtinas ſeditiones excitarunt, ac profecto peritorum approbatione non aliud quicquam arcem non eſſe vere dixeris, niſi paratum & firmum tyrannidis domicilium. His rebus confectis, &c.
Pag. 59. lin. 10. exemplo	exemplo fieri
Pag. 60. lin. 20. Barcinone	Barchinoniæ
27. accerſi	accerſiri
Pag. 61. lin. 7. illum	illum diem
Pag. 63. lin. 12. durior	clarior
Pag. 64. lin. 4. ſubtraxerant.	ſubtraxerat.
ibidem. VIII.	VII.
Pag. 65. lin. 7. prętermittendum	prætereundum
23. habere	habere Genuenſes

25. hoc

EDITIO.	*CODEX.*
25. hoc	hoc in
Pag. 66. lin. 13. monet, quod	monet, ne quod
20. conſcidit,	conſcindit,
Pag. 67. lin. 23. ſederent,	ſederet,
Pag. 72. lin. 13. Carietam,	Catrietam,
Pag. 75. lin. 21. provehebant,	perveniebant,
26. februarii,	januarii,
Pag. 80. lin. 9. Aurius	Auria
Pag. 83. lin. 5. omitterent,	omitteret,
Pag. 87. lin. 1. juncti	vincti
16. ad nonas	ad tertium nonas
Pag. 88. lin. 22. longæ,	longe,
Pag. 95. lin. 16. extero	extorri
Pag. 96. lin. 17. æſtimarent.	exiſtimarent.
29. Sperlungæ	Spelungæ
Pag. 99. lin. 11. conſcii	ſocii
21. Dux &c.	In hujus anni exitu dux &c.
Pag. 100. lin. 7. cum	(*deeſt*)
Pag. 102. lin. 29. late	late quotidie
Pag. 103. lin. 1. ut	ut ab
Pag. 104. lin. 12. in mediam templi ſedem	in media templi ſede
Pag. 105. lin. 23. Pauli	Pauli Tertii
Pag. 106. lin. 14. prævii	pervii
Pag. 107. lin. 17. prævidebatur	prævidebat
28. portui	portus
Pag. 108. lin. 22. Signo	Ad kal. junias ſigno
Pag. 113. lin. 19. audacter	audaces
Pag. 115. lin. 6. ex	&
23. Perducebantur	Producebantur
Pag. 116. lin. 27. eſſe	adeſſe
Pag. 119. lin. 9. conferret	conferretur
11. proluvie	profluvio
Pag. 120. lin. 25. liberorum	liberorum capitum
Pag. 121. lin. 15. cum	cui
Pag. 123. lin. 16. præclare	præclari
Pag. 125. lin. 22. Corſicam	in Corſica

	EDITIO.	CODEX.
Pag. 126. lin. 9.	animis	armis
Pag. 127. lin. 3.	poſt	paulo poſt
Pag. 131. lin. 12.	conſcerpſit	concerpſit
19.	ſubſidio	præſidio
23.	ulliusconſpiratlonis civília	illius conſpirantis civis
Pag. 133. lin. 2.	addicti.	addicti ſunt.
17.	agere,	egit,
Pag. 136. lin. 6.	ad complures inſulas,	complures dies ad inſulas,
21.	Urbani &c.	(*Tota hac periodus in Codice deſideratur*)
Pag. 142. lin. 6.	Pracam	Pragam
17.	Meſſanam,	Meſſanam revertitur,
Pag. 145. lin. 22.	totius	torius civitatis
Pag. 155. lin. 29.	reſque erant ad extremam exſpectatlonem, cum ex ea parte,	reſque ad extremum adducta diſcrimen eſſe videbarur, cum præter omnium exſpectationem ex ea parte,
Pag. 162. lin. 21.	ſummo dorſo	ſaxorum dorſo
28.	Bernardum equitem	Bernardum Strotium equitem
Pag. 164. lin. 3.	Carolo	Franciſco
7.	jus	integrum jus
9.	Furnarius	Furnius
12.	Sequuntur &c. *uſque ad finem libri*.	(*deeſt*)
Pag. 166. lin. 29.	cum	(*deeſt*)
ibid.	oprime	optimam
Pag. 168. lin. 3.	civitatum	civium
Pag. 169. lin. 11.	verandum.	p. 36. l. 25. vetandum. Qua in re ſuus eſt quoque humilibus ingeniis locus, quorum levis interdum admonitio, mirum eſt quantum conferre ſoleat ad explicandam ſapientius deliberationem. Ita videmus illuſtribus ædificiis parietes, qui

Pag. 180.

EDITIO.	*CODEX.*
	grandibus ſaxis exſtruuntur, parvorum lapidum interpoſitione optime coagmentari. Interea &c.
Pag. 180. lin. 3. ne ,	ut ,
Pag. 181. lin. 6. quæ	qua
20. facerent ,	faceret ,
Pag. 183. lin. 9. conſilio	conſilium
Pag. 184. lin. 25. in	(*deeſt*)
Pag. 188. lin. 6. affingit	fingit
Pag. 191. lin. 3. cogendo	tegendo
Pag. 195. lin. 15. occurrent	accurrent
Pag. 199. lin. 25. oppugnatorem	propugnatorem
Pag. 201. lin. 10. Adami Centurioni	Adami Centurionis
16. ſuccurrerent.	ſuccurrant.
24. Centurioni	Centurionis
Pag. 224. lin. 20. protumultuoſe	pertumultuoſe
Pag. 240. lin. 19. exprimi	expromi
Pag. 242. lin. 13. quam	qua

FINIS.

I N-

INDEX

IN ANNALES

JACOBI BONFADII.

A

Adurnus - Antoniotus Dux Reip. Genuenſis an. 1527. pag. 8.
Adurnus Pinellus - Baptiſta dux urbanus creatus. 138. *Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator.* 146.
Adurnus Pinellus - Franciſcus alendis pauperibus conſtitutus. 151.
Alamannus - Aloyſius Florentinus Gallorum Regi ob politiſſimam doctrinam gratiſſimus. 160.
Aloyſius Regis Luſitaniæ filius cum viginti tribus onerariis ad Africanam expeditionem miſſus. 110.
Anguiſciola - Joannes Auguſtinus in Farneſium Placentiæ Ducem conjurat, eumque interficit. 223. 224.
Arecbus Cibo - Simon Savonam ad Cæſarem legatus. 135.
Aſſeretus - Thomas a Fliſco in colloquium cum Auguſtino Spinula ex arce Montovii mittitur. 218.
Avalus - Alphonſus ab Aurianis capitur. 15. *adverſus Solimanum cum Cæſare proficiſcitur.* 77. *Genua cum Cæſare in Hiſpaniam contendit.* 86. *terreſtrium copiarum dux ad Africanum bellum.* 108. *Caſale in Subalpinis capit.* 136. *nonnulla item a Gallis occupata oppida expugnat.* 143. *Nicæam adverſus Barbaroſſam cum exercitu contendit.* 160. *conſpirationem Joannis Aloyſii*

Fliſci cum Cæſare Fregoſio & Caninio Gonzaga deprehendit. 174. *Fliſci oppida Cæſaris nomine occupat.* 212. *Placentiam poſt Farneſii cædem, Cæſaris imperio aggregat.* 225.

Avila - Aloyſius Cæſaris nomine Doriam de bello Africano conſulit. 107.

Auria-Francus navium Præfectus. 88. *ad bellici muneris procurationem adverſus Gallos electus.* 128.

Auria - Jacobus Placentiam ad Paulum III. Pontif. Max. Senatus nomine legatus. 145.

Auria - Joannes Baptiſta Dux Reip. creatus. 137.

Auſtrius - Philippus e Barcinone Doriana claſſe totius fere Nobilitatis Hiſpaniæ principibus comitatus Genuam pervehitur. 232. *Intemelii a quatuor, Savonæ vero a decem Reip. Oratoribus recipitur.* ibid. *ſumma omnium ordinum frequentia animorumque exultatione ac ampliſſimis ſpectaculis in Doriæ ædibus exceptus, quindecim dies Genuæ commoratur.* 232. 233. 234. *tumultum caſu in urbe excitatum æquo animo fert, atque in Germaniam ad Cæſarem proficiſcitur.* 236.

B

BAcigalupi - Battini hominis factioſi facinus & fœda mors. 98. 99.

Balianus - Joannes ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur. 204.

Ballianus Imperialis-Pantaleo Reip. Gubernator. 39.

Barbaroſſa - Careadinus Mitylenæus. 69. *cum claſſe inſtructiſſima in Siciliam tendit.* 94. *Solimanum ad Tunetanum regnum occupandum incitat.* 95. *Meſſanam cum claſſe prætervectus, Nocitum ac Sperlungam depopulatur.* 96. *Fundos diripit,*

pit, fermeque Juliam Gonzagam opprimit. 97. *Tunetum dolo occupat, ſibique regnum conſtituit.* 98. *Guletam munit, maximoque terrore claſſis Chriſtianæ adventantis correptus Tuneti ſe continet.* 112. *adverſis rebus dolore percitus aſpera oratione Deos, ſuoſque accuſat.* 118. *cum Cæſare concurrit ac funditur, Tunetumque fortunæ ſuæ diffiſus deſerit.* 120. *ex Algerio, quo profugerat, Conſtantinopolim rediturus minorem inſulam Balearem aggreditur, Mavumque improviſo occupat.* 121. *claſſis Turcicæ Præfectus ex Ambracio ſinu in conjunctas Chriſtianorum claſſes movet.* 147. *concurſum hoſtili claſſe vitante in Helleſpontum redit.* 148. *cum claſſe fretum Siculum trajicit, Rhegioque expugnato in Provinciam contendit.* 159. *Nicæam oppidum capit, Avaloque cum copiis adventante Tolonem ſe recipit, deinde Sanremium Lucæ Spinulæ egregia virtute defenſum fruſtra tentat.* 160. *Conſtantinopolim multos Italiæ locos depopulatus redit.* 162. 163. *aureis nummis mille & quingentis Dracutum redimit.* 163.

Bellifortis Gallorum Dux captus. 60.

Bellogius Calvus - Ubertus dux urbanus creatus. 136.

Bigna Negronus - Thomas Reip. Cenſor Supremus. 39.

Bizaninius dux urbanus creatus. 136.

Bonfadius - Jacobus quo tempore, quoque animo Genuenſium rerum Annales ſcribendos ſuſceperit. 7. 8. *quibus moleſtiis difficultatibuſque in ſcribendo conflictatus fuerit.* 42. 43. *quem ſecutus in conjuratione Fliſcana cum aliis civibus in Palatium convenerit.* 202. *ſe de proœmiis ſingulis*

libris appoſitis excuſat. 238. *moleſtias ſibi in ſcribendo oblatas denuo recenſet.* 240.
Boraſinus. 21. 30.
Borbonius-Franciſcus Gallici exercitus imp. Ticinum circumſidet. 26. *natura mitis & Genuenſibus haud infeſtus, Genuenſium legatum in honore habet, non tamen dimittit.* 27. *Genuam adventare fama perfertur.* 30. *Internuncium mittit.* 32. *urbem nullo prope negotio ſe capturum fore arbitratur.* 36. *de ſpe decidit, nec ultra progreditur.* ibid. *laudatur.* ibid. *Genuenſibus terrorem inferre conatur.* 37. *caſtra movet & celeri ſe profectione ſubducit.* ibid.
Bottus Fliſcus-Martinus ad urbis excubias dux deſignatus. 125. *Ædilis.* 153.
Bottus-Martinus duabus navibus præficitur ad frumenti caritatem Genuæ ſublevandam. 149.
Bracellius Grimaldus-Franciſcus frumentariæ rei cauſa in Corſicam miſſus. 153.
Bracellius Grimaldus-Gaſpar Ædilis purgato alveo Genuæ portum reſtituit. 164. *Dux Reip. creatur.* 241. 242.
Brandus-Janus Corſus. 21.
Buzallus Auria-Simon Reip. Procurator. 39.

C

CAlcaneus-Vincentius Vareſius Joannis Aloyſii Fliſci conſiliorum in patriam conſcius 178. *rebus Genuæ compoſitis, Conjuratiſque urbe abeuntibus, Maſſiliam triremi profugit.* 208. *Montovii cum Fliſco obſeſſus deditionem ſuadet.* 219. *jugulatur.* 220.
Calvus-Antonius ad urbis excubias dux conſtitutus. 125. *cum valida manu in Genuæ defenſione ſub-*

ſubſidium ſuis in tempore adfert. 131. cum parva manu ad compitum Foſſellanum cum Fliſcanis Conjuratis congreditur, & cedere coactus in ædes Centurioni ſe recipit, inde ad portam Faſciolanam contendit, viribuſque ſuis diffiſus in urbem revertitur. 201. 202.

Calvus - Auguſtinus Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator. 146.

Calvus - Paulus Baptiſta Orator Bononiam ad Cæſarem. 85.

Camulius Furnius - Petrus Savonam ad Cæſarem legatus. 135.

Canetus Spinula - Antonius Gavii cuſtos conſtitutus. 45.

Canetus Spinula - Joannes dux urbanus creatus. 138.

Canevarius Fliſcus - Benedictus ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur. 203.

Cangialancia - Deſiderius in Montovii deditione captus laqueo ſuſpenditur. 220.

Caracciolus - Martinus Cardinalis, Leviano mortuo, Mediolano præficitur. 128.

Carrettus - Joannes Italorum in Africano bello ductor. 110. *egregia virtute aggerem ad Guletam recuperat.* 114.

Caroli V. bellum cum Franciſco I. in Italia. 8. 11.

Carolus V. in Genuenſes propenſus. 57. *eorum legatum ſummo in honore habet.* 58. *Doriam ad ſe accerſi Barcinonem jubet.* 60. *comiter excipit.* 61. *ipſius Prætoriam triremem Hiſpanis contra nitentibus pene ſolus conſcendit.* 61. 62. *Barcinone ſolvit, Savonamque pervenit.* ibid. *a lega-*

legatis Genuenſium excipitur. 62. *Placentiam, majore exercitus parte præmiſſa, Genuam deducitur, atque in Curiam aſcendit.* ibid. *a legatis undique conventus.* 63. *Florentinorum poſtulata non audit.* ibid. *Genua diſcedit, Placentiam, & mox Bononiam proficiſcitur.* 64. *de Regis Romanorum creatione ſollicitus.* ibid. *Imperii Coronam a Clemente VII. Bononiæ accipit.* ibid. *altercationem inter Genuenſes ac Senenſes legatos exortam componere ſtudet.* 68. *Bononia in Germaniam ad conventum agendum proficiſcitur.* 69. *conventum ſolvit, Aquiſgranum contendit, Ferdinandumque fratrem Romanorum Regem creatum lætatur.* ibid. *in ſuperiorem Germaniam adverſus Solimanum contendit.* 77. *Lutheranorum cauſæ ſe facilem præbet.* ibid. *Germania a Turcis liberata Bononiam revertitur.* 83. *inde Genuam redit.* 85. *magnifice exceptus.* 86. *in Hiſpaniam a Doria claſſe deducitur.* ibid. *ad bellum Africanum ſe comparat.* 107. *Barcinone cum Doria ſolvit.* 109. *prælium ad Guletam cum Numidis init, eoſque fundit.* 115. *exercitum ad hoſtilis valli oppugnationem brevi concione adhortatur.* 116. *vallum capit.* 118. *ad expugnationem oppidi animum intendit.* 119. *hoſtem prælio inito fundit, Tunetumque capit ac diripit.* 120. *Muleazanem in Regno confirmat, Doriamque ad duodecim hoſtium triremes in portu Hipponenſi expugnandas adnavigare jubet.* 121. *in Italiam cum claſſe contendit.* ibid. *mortuo Franciſco Sforția, Mediolanenſi imperio potitur.* 122. *Romæ a Pontifice Max. ſummo honore accipitur.* 126. *in Senatu de Gallorum Rege, Regiiſque legatis Regis cauſam defendentibus,*

bus, graviter conqueritur, atque ad bellum exit. ibid. *Alexandriam pervenit, inde Aſiam, Doria comitante, ſe confert.* 127. *bellum in Galliam inferre cogitat, Foſſanum capit, Taurinoque obſeſſo Nicæam contendit.* ibid. *Antipoli capta in Provinciam progreditur, atque ad Bruniolam cum Gallis confligit.* 128. *ex Provincia, parte exercitus vi morbi abſumta, diſcedit.* 135. *Albintemelii, deinde Savonæ a Genuenſibus legatis exceptus Genuam venit, atque adverſiſſima tempeſtate in Hiſpaniam navigat.* 135. 136. *inducias trium menſium cum Rege Gallorum paciſcitur.* 144. *Nicææ cum eodem de pace colloquitur, atque in decem annos inducias confirmat.* 146. *familiariter hoſpitio Regis ſuccedit atque in Hiſpaniam regreditur.* ibid. *ex Germania Genuam contendit, mox Lucam ad Paulum III. proficiſcitur.* 157. *Spediam regreditur, claſſemque conſcendit, ut in Africam tranſmittat ad Algerium oppugnandum.* ibid. *claſſe, adverſa tempeſtate, terreſtribuſque copiis propemodum abſumtis, re infecta, in Hiſpaniam redit.* 158. *pacem cum Rege Gallorum paciſcitur.* 164. *Janum Fridericum Saxonum Ducem ad Albin vincit.* 215. *Neapolitanorum Inquiſitionis cauſa arma moventium legatos non audit.* 222. *graviſſima valetudine & prope deſperato morbo tentatur.* ibid.

Caſanova Saulius-Paulus Ædilis purgato alveo Genuæ portum reſtituit. 164.

Caſtaneus Interianus-Bernardus Cardinalem Doriam ſecutus, ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem mittitur. 203.

Cattaneus-Leonardus pauperibus alendis conſtitutus. 151. *Reip. Dux creatus.* 155. *ad Monto-*

vii oppugnationem militari conſilio præficitur. 214.
Cattaneus - Philippus Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ 9. *dux urbanus creatus.* 138. *Philippo Auſtrio ad Savonam Orator.* 232.
Cattaneus - Thomas Reip. Gubernator. 39. *Orator Bononiam ad Cæſarem.* 85. *Sarzanam ad eumdem legatus.* 127. *Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator.* 146.
Ceba Grimaldus - Hieronymus ad Leonoram Auſtriam legatus. 72.
Cenſores Supremi quinque Genuæ creati. 39.
Centurionus - Adamus dux belli electus. 55. *in portu Hipponenſi duodecim hoſtium triremes ſupereſſe renuntiat.* 121. *in conjuratione Fliſcana patriæ ſtrenuam operam præbet.* 201. 202. 209. *triremes ab incommodo, quod a Conjuratis acceperant, ſarciendas curat.* 209.
Centurionus - Andreas Dux Reip. creatus. 159.
Centurionus - Auguſtinus dux urbanus creatus. 138.
Centurionus - Benedictus pauperibus alendis conſtitutus. 151. *in Galliam ad Regem legatus.* 162.
Centurionus - Manfredus in Fliſcana conjuratione captus Maſſiliam triremi a Conjuratis deducitur, & paulopoſt ad oſtium Vari dimittitur. 208. *poſt Fliſcanam conjurationem duo Fliſci oppida Reip. nomine recuperat.* 212.
Centurionus - Simon Duodecim - Vir. Reip. conſtituendæ. 9. *ad Cæſarem legatus.* 85.
Centurionis Corſi in defenſione Genuæ egregium facinus. 131.
Cepolina Pinellus - Nicolaus Philippo Auſtrio ad Savonam Orator. 232.
Cibo - Innocentius Cardinalis laudatus. 137. 138.
Cibo - Julius Janetini Doriæ ſororem in matrimonium

nium ducit. 187. *poſt diuturnam cum matre de principatu controverſiam, Maſſam vi occupat.* 225. *Coſmi Medices & Andreæ Doriæ opibus adjutus arce quoque potitur.* 226. *contra interpoſitam fidem arcis cuſtodem cum liberis interficiendum curat.* ibid. *Ferrando Gonzagæ in ſuſpicionem venit, Mediolanumque accerſitur, pauloque poſt excuſatione accepta dimittitur.* ibid. *Matri omne jus imperii ſummamque rerum omnium poteſtatem impotenti animo tradit.* 227. *Andreæ Doriæ interficiendi, ut in Genuenſem Rempublicam aliquam ſtatus mutationem poſſet inducere, conſilium ſuſcipit.* ibid. *commentum effingit, quo & facinus ſuum tegere, & Ferrandum Gonzagam fallere poſſit.* 228. *manifeſtus ſceleris a Ferrando & Doria dignoſcitur.* ibid. *Venetias proficiſcitur, & cum nonnullis, qui ex Fliſci conjuratione exſilio multati eo migrarant, conſilium ſuum communicat.* ibid. *ad facinus exit, atque ad Pontremulum duobus acceptis vulneribus vi captus Mediolanum mittitur.* 229. *habita quæſtione, & cogitato facinore ipſius confeſſione patefacto, ſatis compoſito animo ex ſententia judicum vitam relinquit.* ibid.

Cigala - Viſcontes duas in Africanam expeditionem triremes ducit. 109.

Cineres D. Joannis Baptiſtæ e Stamira Genuam delatæ. 77.

Claſſis ad Africanam expeditionem apparatur & deſcribitur. 109. 110. *Pontificis, Cæſaris, & Venetorum ad Turcarum excidium conjungitur.* 147. *animis non conſentientibus Caſtrum Novum tantummodo expugnat atque in hyberna concedit.* 148.

Clavica Cibo - P. Joannes Reip. Procurator. 39.

Clemens VII. Pontifex Max. cum Cæſare in gratiam redit. 63. *eidem coronam Imperii Bononiæ imponit.* 64. *Maſſiliam ad Franciſcum* I. *claſſe Gallica advehitur.* 91. *a Genuenſium legatis ad portum Veneris excipitur.* ibid. *moritur.* 98.
Columna - Aſcanius ab Aurianis capitur. 15.
Confalonerius-Joannes Aloyſius in Farneſium Placentiæ Ducem conjurat, eumque opprimit. 223. 224.
Confortius Salvagus - Lucas dux urbanus creatus. 138.
Conjuratio in Remp. Joannis Aloyſii Fliſci. 171. uſque. 221.
Corcianicus de Genuæ proditione cum Gallis agit, reque deprehenſa a Doria, in mare deprimitur. 93.
Coronis deſcriptio. 78. *oppugnatio.* 79. 80. *arcis deditio.* 81.
Corſus - Gigantus vir egregia fide & bellica laude inſignis in Cariniano a Fliſco arma movere ſentit, fruſtraque de ea re eos, quorum maxime res agebatur, admonet. 196. *tumultum inter Hiſpanes & Genuenſes milites ad Palatii fores exorium compeſcit.* 235.
Corſus - Jordanus cum militibus xxv. ad compitum Foſſellanum cum Fliſcano agmine congreditur. 201.
Curatores emtionum S. Georgii duos cives in Corſicam mittunt, ut accommodatiorem ad ferenda frumenta regionem deligant. 153. *Ponzonum oppidum ab Antonio Malaſpina emant.* 155.
Curiæ S. Georgii inſtitutio. 122.

D

DAvania Marinus - Joannes Sarzanam ad Paulum III. Pontificem Maximum Orator. 145.
Doria - Andreas Galliarum Regis nomine imperium

rium maritimum obtinens per Philippinum Doriam Neapolim octo triremibus obſidet. 14. *hoſtes prælio ad ſinum Salernitanum profligat.* 15. *laudatur.* ibid. *cum Cæſare & Catone comparatur.* 16. *de Savonenſibus decretis afflictatur.* ibid. *ad Galliæ Regem ſcribit.* ibid. *ſe ab illius amicitia avertere ſtatuit.* ibid. *ad Ericem ſe recipit.* 17. *a ſacramento Regis ſolvitur.* ibid. *Neapolim navigat, & ad Inarimem inſulam conſedet.* ibid. *agit de conditionibus cum Carolo V.* ibid. *Gallorum claſſem hoſtiliter inſectatur.* ibid. *Genuam propius cum claſſe accedit.* 18. *hoſtes e portu fugientes inſequitur.* 19. *duas triremes expugnat.* ibid. *deſertas totidem remigibus & propugnatoribus capit.* ibid. *cives quatuor Genuenſes Rempublicamque illi commendantes comiter accipit.* ibid. *ipſos alloquitur.* 20. *Genuam oppugnat, urbeque nullo prope negotio potitur.* 21. *omnium ordinum viros advocata concione, ad concordiam ac Rempub. conſtituendam adhortatur.* 22. 23. 24. *Hiſpanos remiges ſolvit, atque in armis eſſe jubet.* 29. *Cenſor Reip. Supremus & Perpetuus creatur.* 39. *Savonæ poſſeſſionem Reip. nomine accipit.* 41. *Gallos ex improviſo Genuam adortos magna animi virtute urbe prohibet.* 47. *cum omni antiquitate comparatur.* 50. *marmorea ſtatua in Curia donatur.* 59. *ad Cæſarem xv. triremibus, magnoque Nobilium comitatu Barcinonem navigat.* 60. *comiter a Cæſare excipitur.* 61. *Hiſpanorum ſuſpicionibus petitus.* ibid. *Savonam cum Cæſare e Barcinone tranſmittit.* 62. *Balearem inſulam cum claſſe concedit ut in Africam trajiceret.* 69. *Circellum capit.* 71. *cum detrimento repellitur, atque in Hiſpaniam captis novem*

novem hoſtium biremibus redit. 72. *claſſem auget, ut cum Barbaroſſa prælium committat, eoque non invento ad Carieram inſulam, Genuam ſe recipit.* ibid. *Melphio a Cæſare donatur, Principſque appellatur.* 77. *claſſem Genuæ cogit.* ibid. *Neapolim, atque inde Meſſanam, & poſtea Sphragiam inſulam advehitur.* 78. *Coronem obſidet.* 79. *ipſamque vi.* 80. *ejuſque arcem deditione capit.* 81. *Patras in deditionem accipit.* ibid. *duo Caſtella Sinus Corinthiaci expugnat.* 82. *Genuam redit.* 83. *Cæſarem in ſuas ædes excipit, eumque in Hiſpaniam claſſe deducit.* 86. *Coronem a Solimani obſidione liberandam cum claſſe procedit.* 88. *hoſtes fugat, ſolutaque obſidione Coronem ingreditur, atque Genuam redit.* 90. 91. *Barbaroſſæ conſilia prævidet.* 96. *quam in partem ſe moveat obſervans, Genuam primum, deinde Neapolim cum claſſe proficiſcitur.* 97. *enſe, inauratoque galero a Paulo III. donatur.* 105. *ad Africanum bellum Cæſaris imperio copias claſſemque inſtruit.* 107. *parte claſſis duce Avalo ad Caput Pollæ præmiſſa Barcinonem cum ſuis triremibus ad Cæſarem navigat.* 108. *hinc cum Cæſare ſolvit, ſuamque cum Avali claſſe conjungit.* 109. *ad hoſtium triremes in portu Hipponenſi expugnandas adnavigat, Hipponemque expugnat ac diripit.* 121. *Guletam denuo munit, præſidioque relicto cum reliquo exercitu per Siciliam in Italiam revertitur.* ibid. *Alexandriæ Cæſarem convenit, & uſque Aſtam ſequitur.* 127. *Genuam redit & cum quinquaginta triremibus Nicæam ad Cæſarem denuo contendit.* ibid. *octo triremes e Provincia Genuam in ſubſidium mittit.* 129. *Meſſanam navigat.* 140. *Apol-*

Ioniam cum claſſe contendit, & in Corcyræum ſinum ingreditur. 141. *decem hoſtium naves capit atque incendit.* ibid. *triremes duas ad inſulas ſupra Caſſiopen capit.* ibid. *Leucimnam procedit, inde ultra Pracam cum hoſte prælium init.* 142. *victor cum captivis & triremibus Meſſanam navigat, denuoque inſtructa claſſe Corcyram advolat, cognitoque hoſtes Conſtantinopolim revertiſſe, ſe in Italiam convertit.* 142. *in Hiſpaniam navigat, ut Cæſarem advehat in Italiam.* 145. *Gallorum Regi in colloquio Nicææ reconciliatus.* 146. *cum Cæſare in Hiſpaniam navigat, Genuamque revertitur, & ſtatim Meſſanam cum claſſe contendit ad bellum navale cum Turcis ſuſcipiendum.* 147. *in Siciliam navigat, & Janetinum Doriam contra Dracutum mittit.* 154. *Dracutum captivum Genuæ ductum, mille & quingentis aureis nummis a Barbaroſſa acceptis, liberat.* 163. *pro Joanne Aloyſio Fliſco de conſpiratione in patriam convicto patrocinium ſuum interponit, Cæſarique ſuadet, ut illum beneficiis augeat.* 174. *Janetinum Doriam ſuis triremibus præficit, ſucceſſoremque ſibi conſtituit.* 176. *a Joanne Aloyſio Fliſco in ſe patriamque conjurante familiariter inviſitur atque conſulitur, miraque ſimulationis conſtantia decipitur.* 186. *ad cœnam rogatur, at domi podagræ adverſa valetudine detinetur.* 189. *literas a Ferrando Gonzaga de Fliſci conjuratione accipit, nullo tamen modo tantum ab ipſo poſſe concipi facinus ſuſpicatur.* 190. 191. *cognito Janetini interitu ab intimis familiaribus ægre equo impoſitus adhibita celeritate Maſonum advehitur.* 200. 201. *rebus poſt conjurationem Genuæ compoſitis a Senatu*

in ædes ſuas accerſitur. 209. 210. *legationibus amiciſſimi officii cauſa undique convenitur.* 210. *graviſſimam in Senatu de Fliſci facinore orationem habet, Senatumque in eam ſententiam deducit ut compoſitionis actio reſcindatur, Fliſcorumque domo everſa, ipſi, conſiliorumque participes exſilio mulctentur.* 213. *Julio Cibo Maſſæ arcem a cuſtode tradendam curat.* 226. *rerum novandarum cauſa a Cibo inſidiis petitur, necique deſtinatur.* 228. *Julii facinus deprehendit.* ibid. *Maximilianum Romanorum Regis filium in ædes ſuas recipit.* 230. *cum ipſo in Hiſpaniam navigat eo conſilio ut Philippum Auſtrium in Italiam vehat.* 231. *ſuis in ædibus Philippum excipit, ſummoque honore proſequitur.* 232. *cum paratiſſima claſſe Genua exit, Neapolimque pervenit.* 242. *toto pene Tyrrheno circumvectus ſummo labore Dracutum fruſtra conquirit, & in Siciliam reverſus Regem Tuneti a filio obcæcatum in Africam advehit.* 242. 243.

Doria-Antonius Pontificiarum triremium Præfectus. 78. *tres Barbarorum triremes ad Corſicam capit.* 86. *auſpicium Cæſaris ſecutus quatuor triremibus præficitur.* 87. *Meſſanam a Barbaroſſæ claſſe tuetur.* 96. *quinque triremium in Africano bello Præfectus.* 109. *ad Guletæ arcem cognoſcendam præmiſſus.* 111. *octingentos hoſtes interficit.* 118. *in Corſicam navigat.* 125. *cum octo triremibus e Provincia Genuam in ſubſidium mittitur.* 129. *triremibus Melchiori fratri relictis, ad defenſionem urbis ſuos in ſtatione diſponit.* 129. *Meſſanam ad Turcicum bellum navigat.* 140. *Neapolim cum parata Hiſpanorum manu ad compeſcendam ſeditionem accurrit.* 222.

Do-

Doria - Auguſtinus Savonam ad Cæſarem legatus. 135.

Doria - Ceva Ædilis. 153. *legatus ad Cæſarem mittitur, ut de Fliſcanæ conjurationis negotio Senatus nomine certiorem eum faceret.* 211.

Doria - Dominicus in conjuratione Fliſcana ſtrenuam patriæ operam præbet. 201. *rerum adminiſtrationi in Montovii oppugnatione præficitur.* 215. *Philippo Auſtrio ad Savonam Orator.* 232.

Doria - Eraſmus Circellum tentare jubetur. 70. *inde Coronem explorare.* 79. *Patras cum præſidio obtinet.* 82. *in Hiſpaniam cum claſſe proficiſcitur.* 94. *Meſſanam a Barbaroſſa tuetur.* 96.

Doria - Hieronymus Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ, & poſtea Cardinalis. 9. *ad Joannem Aloyſium Fliſcum noctu Senatus nomine mittitur, & re propter apertum mortis diſcrimen non tentata in Curiam regreditur.* 203.

Doria - Hoſpitius Meſſana Barbaroſſam arcet. 96.

Doria - Janetinus biremem hoſtium ad inſulas ſupra Caſſiopen capit. 141. *Caſtrum Novum in multos menſes commeatum advehit.* 148. *novem Dracuti navigia capit, ipſumque captivum Genuam ducit.* 155. *Joanni Aloyſio Fliſco ob florentem fortunam inviſus.* 175. 176. *ab Andrea Doria ſuis triremibus præficitur, ſibique ſucceſſor conſtituitur.* 176. *mira ſimulationis conſtantia & familiaritatis ſpecie a Fliſco decipitur.* 187. *Julio Cibo ſororem in matrimonium collocat.* ibid. *ad cœnam a Fliſco rogatur.* 189. *ad Faſciolanam portam, dum ad triremes ſuas accurrit, repente a Conjuratorum manu circumventus interficitur.* 200. *de ejus interfectoribus ſupplicium ſumtum.* 220.

Do-

Digitized by Google

Doria - Lamba in Coronis mœnibus vexillum primus affigit. 80. *poſt Fliſci conjurationem Genuenſis ditionis homines Reip. nomine in armis habet.* 215.
Doria - Melchior dux belli electus. 55. *octo triremibus Antonii fratris ad Genuæ defenſionem præficitur.* 129. *Gallos tormentis æneis terret ac in fugam conjicit.* 132. *dux urbanus creatus.* 138.
Doria - Paulus dux urbanus creatus. 136.
Doria - Philippinus octo triremibus Neapolim obſidet. 14. *cum Ugone Moncadio confligit.* ibid. *ad ſinum Salernitanum eum profligat.* 15. *arcem Genuenſem aggreditur.* 29. *ad Savonam oppugnandam mittitur.* 40.
Doria - Philippus urbis Præfectus vexillo publico decoratur. 58.
Doria - Thomas Savonam Cæſari obviam mittitur. 62.
Dracutus maria ad Corſicam terrore implet. 154. *a Janetino Doria victus, Genuamque captivus ducitur.* 155. *mille & quingentis aureis nummis a Barbaroſſa redimitur.* 163. *Cancetorum navem prope Drepanum frumento onuſtam expugnat.* 242. *Rapallum improviſo occupat, totumque funditus diruit.* 243.
Duces belli creati. 54.
Duodecim - Viri ad conſtituendum novum Reip. ſtatum electi. 9. *id agunt, octoque Gubernatores Reip. creant, & octo Procuratores adjungunt, ac de ampliſſima poteſtate decedunt.* 38.

E

ELmius - Paulus de Gavii deditione agenda a Guaſco Genuam miſſus. 44.
Erix Genuenſis Reip. oppidum 17.

Fames

F

Fames dira Europæ magnam partem, & potiſſimum Italiam affligit. 149.
Farneſius-Petrus Aloyſius Placentiæ Dux Joanni Aloyſio Fliſco quatuor triremes vendit. 177. *Cæſare adverſa valetudine afflicto ad ſtabiliendum propagandumque ſuum imperium ſe ad arma comparat.* 222. 223. *arcem ingenti opere munitiſſimam Placentiæ ædificat.* 223. *a Conjuratis interficitur.* 224.
Farneſius-Octavius Pauli III. nepos. 247.
Ferdinandus Rex Romanorum creatus. 69.
Ferrarius-Vincentius Philippo Auſtrio ad Savonam Orator. 232.
Fliſcus-Cornelius Joannis Aloyſii frater in Genuenſi conjuratione ad Arcuanam portam capiendam mittitur. 197. *poſt conjurationem compoſitionis actione reſciſſa exſilio mulctatur.* 212.
Fliſcus-Francus Duodecim-Vir Reip. conſtituendæ. 9. 24. *Savonam Cæſari obviam mittitur.* 62. *legatus ad eumdem Bononiam.* 65.
Fliſcus-Hector dux belli electus. 55. *Savonam ad Cæſarem legatus.* 135. *dux urbanus creatus.* 138. *Placentiam Senatus nomine ad Paulum III. Pontif. Max. legatus.* 145. *ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur.* 204. *a nonnullis Conjuratorum militibus cognitus cum Anſaldo Juſtiniano placide excipitur, Hieronymoque Joannis Aloyſii fratri Senatus mandata exponit, reque infecta in Curiam redit.* 205.
Fliſcus-Hieronymus Joannis Aloyſii frater Pontificis nomine fratris triremibus officioque mariti-

mo præpoſitus. 178. *in Genuenſi conjuratione Faſciolanam portam aggredi jubetur.* 197. *mortuo Joanne Aloyſio fratre fruſtra populum ad libertatem vocat.* 204. *animo minime malus, ſed rerum imperitus, & non admodum acuto ingenio.* ibid. *Hectori Fliſco Senatus mandata perferenti furens animi reſponſum dat.* 205. *cum Panſa Senatus nomine miſſo conditiones concordiæ tractat ac conficit.* 207. *venia a Senatu ſibi ceteriſque ſuis affeclis decreta ſuos ab urbe educit, & Montovium proficiſcitur.* 208. *Montovio ſe communit.* 212. *compoſitionis actione a Senatu reſciſſa exſilio mulctatur.* 213. *ex arce Montovii a Senatu cedere jubetur pro ipſa oblatis aureorum nummûm quinquaginta millibus.* 214. *conditionem recuſat, atque a Genuenſibus per multos menſes oppugnatur.* 214. 215. 216. 217. *in colloquium deſcendit, conditionibuſque quas vellet non impetratis, fugam meditatur.* 218. 219. *Calcaneo & Verrina ſuadentibus deditionem facit, ſecurique in arce percutitur.* 220.

Fliſcus - Hieronymus ad Joannem Aloyſium Fliſcum patriam opprimere tentantem Senatus nomine mittitur. 203.

Fliſcus - Joannes Aloyſius e Turriliana antiqua nobiliſſima familia. 171. *Lavaniæ comes, faciei decore, corporis viribus, animi altitudine, humanitate aliiſque ornamentis omnibus gratus, Athenienſique Alcibiadi comparatus.* 172. *laudis appetens, potentiæ avidus atque imperii.* ibid. *artium liberalium magiſtros & vivendi præceptores optimos habuit, potiſſimumque Paulum Panſam doctum integerrimumque virum.* 173. *habuit etiam in intimis ac domeſticis ſuis nonnullos*

nullos perditos homines, qui tenerum illius ingenium de via, quæ ducit ad rectum, avocarunt. ibid. *matrem quoque habuit, quæ ejus educationi non mediocriter obfuit.* ibid. *amaris ipſius verbis exagitatus, quod de domeſtica dignitatis gradu multum decidiſſet, beneficiiſque & ornamentis careret, quibus Sinibaldus pater auctus fuerat, cum Cæſare Fregoſio & Caninio Gonzaga in patriam admodum adoleſcens conſpirat.* 173. 174. *Alphonſi Avali opera conſpiratione deprehenſa, ab Andrea Doria defenditur, ejuſque auctoritate & gratia a Cæſare beneficiis augetur.* 174. *ea in ſorte minime acquieſcit, & cum Petro Strozio ad urbem occupandam conſilia communicat.* 174. 175. *Bernardini Mendozii adventu cum magno Hiſpanorum numero perterritus facinus intentatum relinquit.* 175. *Progrediente ætate acrius ambitione incenſus, ære alieno oppreſſus, & Janetini Doriæ florentem fortunam iniquo animo ferens omnem animi impetum in illam cogitationem curamque convertit, ut alto facinore patrato ad ſummas opes emergeret, ſeque Regi Gallorum adjungeret.* 175. 176. *quatuor triremes, Panſa improbante, a Petro Aloyſio Farneſio mercatus, Romam proficiſcitur, a Pontifice Maximo inſigni benevolentiæ indicio exceptus, ſtipendioque ad illas armandas decreto, Hieronymum fratrem iis præfici officioque maritimo, Pontificis nomine, curat.* 177. 178. *Montovium ſecedit, totamque æſtatem in prædiis ſuis conſumit venationibus intentus, & in armorum exercitatione earum regionum homines excitans.* 178. *aſſidua mentis ſollicitudine anxius conſilia ſua cum Vincentio*

Calcaneo, Raphaele Sacco, & Joanne Baptiſta Verrina confert. 178. 179. *ineunte byeme in urbem redit, novaſque ſibi amicitias comparat, potiſſimumque ex ea nobilitate juvenes, qui ſe populares antea dici volebant.* 179. 180. *variis conſiliis atque artibus in eorum animos illabitur, veteremque nobilitatem in odium atque invidiam revocat.* 181. *urbanam multitudinem blanditiis, humanitate, promiſſis, frumentoque diſtributo ſibi devincit.* 181. 182. *Fodratum cum conditionibus de urbe Gallorum Regi tradenda Romam miſſum ex itinere revocat, ſibique metipſi ſummum occupare imperium Verrina Saccoque conſulentibus ſtatuit.* 183. *in conviviis horiſque intempeſtivis per riſum & jocum tanta in re hilare familiariterque cum ipſis nugatur.* 184. *bona fortunaſque ſibi ſuiſque locupletum civium partitur, ad prædamque proponit.* 185. *ex ejus domo laxe magnificeque ædificata amplæ urbi imminente ad atrox facinus ſuſcipiendum acrius inflammatur.* ibid. *domi arma parat, pugnas umbratiles cum fratribus refert, horiſque ſucciſivis Neronis vitam, Catilinæ conjurationem, eumque Macchiavelli librum, qui* PRINCEPS *inſcribitur, pervolvit.* 185. 186. *Andream Doriam familiariter inviſit & conſulit, miraque ſimulationis conſtantia fraudem & parricidium crudeli mente tegens, optimæ voluntatis officium præſefert.* 186. *Sergium Catilinam ſimulatione vincit, hiſque artibus in familiaritatem Janetini Doriæ penitus ſe inſinuat, odiumque ſummum, quod adverſus ipſum ſuſceperat, totum intra animi latebras abdit.* 187. *unam ex ſuis triremibus adduci jubet, eamque ad prædam expe-*

expedire ſe velle ſimulat , cumque Janetino re familiariter collata , ex oppidis ſuis magnam armatorum manum veluti ad eam armandam in urbem evocat. 187. 188. *Andream Doriam & Janetinum in Cariniano ad cœnam rogat , diemque conſtituit , quo Ducis creandi cauſa comitia erant futura.* 189. *Doria podagræ adverſa valetudine domi detento , & Janetino ante præſtitutam diem Genua abituro , conſilium mutat facinuſque maturat.* ibid. *diei , qui noctem a ſe conjurationi conſtitutam antecedebat , majorem partem in Doriæ ædibus conſumit ad omnem rationem humanitatis ſe jucundiſſime verſans.* 189. 190. *Janetino familiariter narrat ſibi eſſe propoſitum nocte inſequenti triremem ſuam in expeditionem mittere , rogatque uti ſuos admonitos velit , ne e portu exeunti ſint impedimento.* 190. *ab illo , alto artificio rei ſimulatæ decepto , omnia impetrat.* ibid. *Doriam ipſum omnia hominum rerumque momenta ponderantem , quamvis de conjuratione , Ferrandi Gonzagæ literis , admonitum , hilaritatis quodam ac modeſtiæ lumine verborumque lenocinio fallit.* 190. 191. *Doriam in lecto relinquit , ſeque in Carinianum recipit , ac Panſæ uxore commendata in urbem deſcendit.* 191. *ſatellitibus ſtipatus accurata animi circumſpectione ſingula colluſtrat , compluresque nobilitate florentes juvenes in Carinianum ad cœnam vocat.* 192. *conſilium ſuum uxori ac Panſæ aperit , animoque adverſus illorum preces obdurato thalamo concluſos relinquit , mox in cubiculum introgreſſus , quo invitatos cives concluſerat , eos acri horrendaque concione ad patriam opprimendam hortatur.* 193. 194. 195.

paucos ſane non invitos, ceteros tempore reique novitate oppreſſos, militeſque, quos domi incluſos habebat, in patriæ perniciem trahit. 196. *Hieronymo atque Othobono fratribus Foſciolanam, Cornelio autem materno genere impari Arcuanam portam diſpertit.* 197. *Verrinam ad triremem ſuam præmittit.* ibid. *humi prolapſus paulum hæret animo, cum etiam ululatus canis mæſtiſſimæque uxoris lacrimas, aliaque adverſa omina ſecum repeteret.* 197. 198. *in portum irrumpit, triremibuſque occupatis libertatem conclamat.* 198. *a Prætoria trireme ad eam quæ proxima erat tranſcendens, vel potius in terram deſcendens, mobili ponte, per quem ferebatur, ad agitationem triremis dilapſo, in mare præceps decidit, ibique cum tribus militibus vitam relinquit.* 199. *minime creditur interiiſſe, triremique conſcenſa in Provinciam eſſe profectum.* 210. *a Palliano quodam quarto, poſtquam in mare concidit, die inventus, Doriæ juſſu eodem loco relinquitur.* 211. *ut ignominiæ cauſa perſpicuo aliquo loco laqueo ſuſpenderetur non eſt permiſſum, noctuque ſublatus, avectuſque longius in altum demergitur.* ibid. *ejus oppida partim a Republica recuperantur, partim a Ferrando Gonzaga Cæſaris nomine occupantur.* 212. *domus vero evertitur.* 213.

Fliſcus-Otbobonus Joannis Aloyſii frater in Genuenſi conjuratione Faſciolanam portam ſortitur. 197. *e Maſſilia quo triremi confugerat, modo Mirandulam, modo in Galliam excurrens novas res molitur.* 212. *compoſitionis actione a Senatu reſciſſa exſilio mulctatur.* 213.

Fliſcus-Sinibaldus ad Gallorum caſtra ex montibus

bus deſcendit. 36. *Cenſor Reip. Supremus creatur.* 39. *Savonæ poſſeſſionem Reip. nomine accipit.* 41. *legatus ad Cæſarem mittitur.* 57. *ſummo in honore a Cæſare habetur, benigneque dimittitur.* 58. *Joannis Aloyſii pater certos pecuniæ fructus a Republica accipit.* 174.

Florentini exſules ad Montemurlum a Vitellio fuſi & profligati. 143.

Fodratus-Antonius, a Joanne Aloyſio Fliſco Romam cum conditionibus de Genua Gallorum Regi tradenda miſſus, ex itinere revocatur. 183.

Franciſci I. cum Carolo V. bellum in Italia. 9. 11. *pro Doriæ voluntate recuperanda conatus.* 17. *Maſſiliæ ad Clementem VII. excipiendum adventus.* 91. *cum Genuenſibus irriti tractatus.* 92. *de Genua recuperanda conamina.* 93. *cum Maria Auſtria induciæ, atque in Italiam cum exercitu & duobus filiis deſcenſus.* 143. *trium menſium cum Cæſare induciæ.* 144. *Nicææ cum Cæſare de pace colloquium, atque in decem annos induciæ.* 146. *familiaris cum Cæſare congreſſus, & cum Doria reconciliatio.* ibid. *in Genuenſes humanitas.* 156. *ad Genuenſes poſtulata.* 160. 161. *pax cum Carolo Cæſare.* 164. *obitus.* 215.

Francus-Andronicus dux urbanus creatus. 138.

Francus-Dominicus rerum adminiſtrationi in Montovii oppugnatione præficitur. 215.

Francus-Nicolaus Senatus Princeps Cæſaris legatum in conjuratione Fliſcana ad Palatium accerſit. 202.

Fregoſius-Cæſar Gallorum dux in Genuenſi expeditione. 129. *patriam opprimere tentat, ſed*

nulla facta conſpiratione de ſpe decidit. 131. *Franciſco I. ſuaſor, ut Genuenſibus amicitiæ ſinum aperiat.* 156. *Venetias contendit, & in Inſubria interceptus miſerrima morte afficitur.* 157. *de conſpiratione in patriam cum Joanne Aloyſio Fliſco accuſatus.* 174.

Friarolus-Gometius Cæſaris legatus cum Germanorum præſidio adverſus Gallos Genuam defendit. 129.

Friſſetus Spinula-Hieronymus ad bellici muneris procurationem adverſus Gallos electus. 128.

Furnarius - Benedictus. 246.

Furnarius - Joannes Baptiſta Dux Reip. creatus. 164. *biennio ſuo confecto magiſtratu abit.* 188. *de proditione accuſatus Antuerpiam in exſilium mittitur.* 244. uſque. 247.

Furnarius-Vincentius ad Cæſarem legatus. 164.

Furnius-Andreas dux urbanus creatus. 138.

Furnius-Antonius dux urbanus creatus. 136. *ad novam urbem in portu Veteri ædificandam præficitur.* 154.

Furnius-Hieronymus ad Eleonoram Auſtriam legatus. 72.

Furtum callide excogitatum tandem detectum. 74.

G

G*Alli in Italiam deſcendunt, Alpium oppida occupant, Genuamque terrore complent.* 125. *ad Mirandulam auxilia cogunt, & Genuam invadere cogitant.* 128. *Regis ſui nomine urbis imperium Senatui poſcunt.* 130. *Genuam oppugnant.* 130. 131. *re infecta abeunt.* 132. *in Italiam denuo deſcendunt.* 139.

Gallus-Jacobus dux urbanus creatus. 136.

Gara-

Garaventa - Hieronymus dux ad urbis excubias delectus. 125. *a Fliſco in colloquium cum Auguſtino Spinula ex arce Montovii mittitur.* 218.

Gentilis - Benedictus poſt Fliſcanam conjurationem Dux Reip. creatus. 210.

Gentilis - Julianus laudatus in adoriendis duabus Barbaroſſæ biremibus. 96.

Gentilis - Paridis monitum. 35. *idem Cenſor Reip. Supremus creatur.* 39.

Genuæ horribilis peſtilentia, vaſtitas, & ſolitudo. 12. 19. *oppugnatio.* 21. *lætitia & ſalus.* 24. *tranquillitas, concordia, & pacatus aer.* 25. *incendium memoratu dignum.* 84. *ob Gallorum in Italiam adventum trepidatio.* 125. *publicæ domus ad milites hoſpitio excipiendos extruuntur.* ibid. *a Gallis oppugnatio.* 130. 131. *dira fames.* 149. *pro egeſtate ſublevanda leges latæ.* 150. 151. 152. 153. *inſoliti terræ motus.* 158. *Jo: Aloyſio Fliſco de patria occupanda conſilia agitante, in urbe ſumma tranquillitas, exigua ad Curiam præſidia, remiſſæ ad portas vigiliæ.* 188. *Fliſcanæ conjurationis initia.* 187. uſque. 196. *progreſſus.* 196. uſque. 208. *finis & exitus.* 208. uſque. 221. *Benedicto Gentili Duce creato ſedata atque tranquilla omnia, ſtatimque urbis facies exhilarata.* 210. *legationes undique conveniunt.* ibid.

Genuenſes Ovadam & Gavium recuperant. 44. 45. *arcem Caſtelleti funditus evertendam cenſent.* 57. *ad Carolum V. legatum mittunt.* ibid. *octo viros ad eum excipiendum Savonam expediunt.* 62. *in urbe magnifico apparatu excipiunt.* ibid. *novas triremes ædificant.* 64. *legatos Bononiam ad Cæſarem mittunt.* 65. *duas arces in monti-*

bus Porciferæ Vallis ædificant, ac Caſtellatium reficiunt. 72. *Eleonoræ Auſtriæ legatos Luteтiam mittunt.* 73. *borrea publica exſtruunt.* 74. *cineres D. Joannis Baptiſtæ ad portum deferunt.* 76. *urbis partem maritimam muniunt, ac quinque duces pro ipſius præſidio creant.* 100. *ad Africanum bellum triremes armandas decernunt.* ibid. *Gallorum in Italiam adventu territi duces eligunt, urbem muniunt, copias & pecuniam comparant.* 125. *ad bellici muneris procurationem Præfectos conſtituunt.* 128. *ad defenſionem urbis contra Gallos auxiliis coactis ſe comparant.* 129. *urbem egregia virtute defendunt, hoſteſque, re infecta, abire cogunt.* 130. 131. 132. *pœnas ſumunt de iis, qui hoſti operam præſtiterunt.* 133. *diis immortalibus gratias agunt.* ibid. *novo opere, noviſque mœnibus cum firmiſſimis propugnaculis, immenſo ſumtu, urbem communire ſtatuunt.* 134. 135. *urbanos duces creant.* 136. *novorum mœnium prima fundamenta jaciunt.* 137. *duces urbanos denuo creant.* 138. *munitiones perficiunt.* 139. *triremes armant.* 143. *de Gallorum Rege in Italiam adventu ſolliciti Germanorum duo millia adducunt, auditoque pactis induciis Regem in Galliam ſe recipere, auxilia dimittunt, legatumque ad Cæſarem in Hiſpaniam ire jubent.* 144. *ad frumentariam caritatem ſublevandam omni ope proſpiciunt.* 149. 150. *octo viros alendis pauperibus conſtituunt.* 151. *ad egeſtatem perpetuo tollendam leges ferunt.* 150. 151. 152. 153. *ad Arcuanam portam mœnia ædificant.* ibid. *turrim Palatii augent ac portum purgant.* 154. *rei frumentariæ anguſtiis premuntur.* 155. *Franciſci*

ciſci I. humanitate ſublevantur. 156. *inſolitis terræ motibus afflicti,* 158. *Savonam arce communiunt.* 159. *Turrim Phari ad ſummam altitudinem perducunt.* 162. *legatum ad Cæſarem mittunt.* 164. *Jo: Aloyſio Fliſco conjurationem in Remp. agitante rebus ſuis prorſus occupati lætos agitant dies, exiguis ad Curiam præſidiis, remiſſiſque ad portas vigiliis.* 188. *a Giganto Corſo de conjuratione admoniti minime animadvertunt.* 196. *ingenti pavore, concurſatione, confuſoque armorum ſonitu conſternati in Palatium accurrunt.* 201. 202. *cum Fliſcanis congrediuntur, & loco cedere coguntur.* ibid. *frequenti Senatu Cæſaris legatum accerſunt.* 202. *duos cives ad Fliſcum, deinde iis non revertentibus Doriam Cardinalem Senatus nomine mittunt.* 203. *Fliſcum interiiſſe aliquibus renunciantibus, majorem in ſpem adducuntur.* 204. *variis auditis civium ſententiis in Palatii ſedibus hærere, ibique Reip. majeſtatem conſervare ſtatuunt.* 206. *duodecim duces ad armatos contrahendos conſtituunt.* ibid. *Paulum Panſam Jo: Aloyſii præceptorem in Curiam introductum, ad tractandas cum Hieronymo fratre conditiones mittunt.* 206. 207. *re confecta, per Reip. Secretarium decretam a Senatu veniam Conjuratis palam denunciant.* 207. 208. *rebus compoſitis Senatu abeunt, totoque animo ad triremium incommodum ſarciendum inſiſtunt.* 208. 209. *Benedictum Gentilem Reip. Ducem creant.* 210. *legationibus undique conveniuntur.* ibid. *legatum ad Cæſarem mittunt, ut de totius conjurationis negotio certiorem eum faceret.* 211. *præſidia augent, octoque viros creant, qui de Rep. cognoſcerent,*

atque ad Senatum referrent. 211. 212. *duo Fliſci oppida pro jure ſuo recuperant.* 212. *veniæ decretum abrogant, Fliſcorum domum evertunt, ipſoſque & nonnullos præterea cives exſilio mulctant.* 213. *pro Montovii arce Hieronymo Fliſco quinquaginta aureorum nummum millia offerunt.* 214. *conditionem Hieronymo recuſante ad oppugnationem copias & arma parant.* 214. 215. *poſt duos & quadraginta dies arcem expugnant, deque Hieronymo ceteriſque Conjuratis ſupplicium ſumunt.* 220. *legatos ad Henricum Galliæ Regem mittunt, qui de patris obitu Reip. nomine condolerent.* 221. *de propugnaculis ac turribus a Coſmo Medice in Ylva inſula ædificatis ſolliciti, legatum ad Cæſarem in Germaniam expediunt.* 230. *Maximilianum Ferdinandi Romanorum Regis filium in urbe excipiunt.* ibid. *quadraginta belli duces creant.* 231. *Philippum Auſtrium ſummis honoribus in urbe accipiunt.* 232. 233. *tumultu inter Hiſpanos militeſque Reip. exorto ad arma concurrunt.* 235. *Gaſparem Grimaldum Bracellium Reip. Ducem creant.* 241. *Joannem Baptiſtam Furnarium de proditione accuſatum Antuerpiam relegant.* 244. uſque. 248. *Molimanſorem Valeſii Gamoræque Regem in urbe excipiunt.* 248. *ad Julium III. Pontif. Max. electum quatuor legatos mittunt.* 249.

Genuenſis Reip. ſtatus & potentia, militaris virtus, ac ſtudia civium diverſa. 4. 5. 6. 7.

Genuenſium lætitia. 9. *difficultates.* 10. *miſerrima fames, & fœdiſſimus horror.* 10. *ſtatus commutatio.* 10. *ad Galliæ Regem de Savonenſibus querelæ.* 14. *timor & trepidatio.* 19. *quatuor cives Doriam adeunt, afflictamque illi fortunam urbis*

urbis commendant. ibid. *lætitia & ſalus.* 24. *tranquillitas & concordia.* 25. *Reip. fundamentum.* 25. *adverſus hoſtilem oppugnationem apparatus.* 27. 28. *de pecunia comparanda conſilia.* 27. *adverſus patriæ proditores ſevera exempla.* 31. *ad præſidii opinionem augendam ſtratagema.* 35. *non aliis bellum inferre, ſed illatum defendere propoſitum.* 37. *de Savona funditus exſcindenda deliberatio.* 41. *de ipſa mitius ab iiſdem conſulitur.* ibid. *alacritas ad Ovadam expugnandam.* 44. *de re maritima ſtudia.* 45. *vetera facta cum novis comparata.* 49. uſque. 53. *de re bellica ſtudia.* 56. 57. *duodecim triremes incendio abſumtæ.* 58. 64. *legati cum Ferrarienſibus & Senenſibus legatis Bononiæ de loco & dignitate certant.* 66. 67. *locumque & dignitatem retinent.* 68. *variæ calamitates.* 73. 76. *Oratores ad Cæſarem Bononiam miſſi.* 85. *Gavium ad eumdem legati.* 85. *Oratores ad Clementem VII. ad portum Veneris.* 91. *ad Franciſcum I. Maſſiliam.* ibid. *irriti de gratiæ reconciliatione conatus.* 92. *ob Barbaroſſæ expeditionem ſollicitudo & cura.* 97. *ob Gallorum in Italiam deſcenſum trepidatio.* 125. *ad defenſionem urbis apparatus.* ibid. *ad defendendam libertatem conjunctiſſima conſpiratio.* 128. *in urbis defenſione adverſus Gallos egregia virtus.* 130. 131. *dira fames.* 149. *pro caritate in urbe ſublevanda leges latæ.* 150. 151. 152. 153. *ad Franciſci I. poſtulata, reſponſio.* 161. 162.

Gonzaga-Caninius Gallorum dux in Genuenſi expeditione. 129. *ad Genuam oppugnandam conſpiratione Joannis Aloyſii Fliſci incitatus.* 174.

Gonzaga-Federicus Caſali expellitur. 136.

Gon-

Gonzaga - Ferrandus ad Turcicum bellum decem peditum millia Cæſaris nomine conſcribit, atque ad Meſſanam magnam claſſis partem cogit. 147. *Andream Doriam legatumque Cæſaris de Fliſci conjuratione per literas admonet.* 190. *poſt Fliſcanam conjurationem Fliſci oppida Cæſaris nomine occupat.* 212. *interfecto a Conjuratis Farneſio Placentiæ Duce, Cæſaris nomine Placentia potitur.* 225.

Granarius - Auguſtinus de Genuæ proditione cum Gallis agit, reque deprehenſa pœnas dat. 93.

Grimaldus - Anſaldus Savonam Cæſari obviam mittitur. 62. *Orator ad eumdem Bononiam.* 85. *præſtantiſſimis in Remp. meritis ob eximiam ejus in patriam caritatem conſpicuus.* 122. 123. *immunitatem ſibi hæredibuſque ſuis omnium onerum obtinet, marmoreaque ſtatua in Senatoria Curia donatur.* 124. *Sarzanam ad Cæſarem legatus.* 127. *Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Senatus nomine Orator.* 145.

Grimaldus - Franciſcus dux urbanus creatus. 138. *in conjuratione Fliſcana ſtrenuam pro patria operam præbet.* 201. 202.

Grimaldus - Honoratus duabus triremibus ad Africanum bellum præeſt. 109.

Grimaldus - Jacobus Orator ad Clementem VII. 91. *Placentiam ad Paulum III. Senatus nomine legatus.* 145.

Grimaldus - Joannes Baptiſta Savonam ad Cæſarem legatus. 135. *alendis pauperibus conſtitutus.* 151. *in conjuratione Fliſcana noctu ad Palatium cum Jacobo Bonfadio accurrit.* 202.

Grimaldus - Nicolaus Reip. Procurator. 39. *dux belli electus.* 54. *ad urbis excubias dux conſtitutus.*

tus. 125. *Philippo Auſtrio ad Savonam Orator.* 232.

Guaſcus - Antonius de Gavii deditione cum Genuenſibus agit. 44. 45.

Guaſtavinius - Nicolaus dux urbanus creatus. 136.

Guletæ deſcriptio. 111. *oppugnatio.* 112. uſque. 116. *expugnatio.* 117. *novæ munitiones & præſidium.* 121.

H

HEnricus Galliæ Rex creatus Genuenſes legatos admodum honorifice accipit. 221. Alpes tranſcendit, Taurinumque venit, atque in Galliam regreditur. 232. ab Algerii Rege ornatiſſima legatione convenitur. 248.

I

JAnus - Fridericus Saxonum Dux a Cæſare ad Albin vincitur. 215.

Imperialis - Andreas dux belli electus. 55. *dux urbanus creatus.* 138.

Imperialis - Bartholomæus dux ad urbis excubias delectus. 125.

Interamnas - Alexander Farneſianorum peditum Præfectus, Farneſio interemto, Placentiam in Conjuratorum poteſtate relinquit. 224. 225.

Inurea - Antonius ad Henricum Galliarum Regem legatus. 221.

Inurea Doria - Franciſcus Orator ad Clementem VII. 91.

Inurea Doria - Jacobus alendis pauperibus conſtitutus. 151.

Italorum Hiſpanorumque egregia virtus. 120.

Judæus Careadini Præfectus triremes avebit, Algeriumque contendit. 121.

Digitized by Google

Julia Francus - Hieronymus dux belli electus. 55.
Julius III. Pontiſ. Max. creatus a Genuenſis Reip. legatis convenitur. 249.
Juſtinianus - Andreas Reip. Procurator. 39. *Dux Reip. creatus.* 148.
Juſtinianus - Anſaldus Orator ad Clementem VII. 91. *in Hiſpaniam ad Cæſarem legatus.* 144. *ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur.* 204.
Juſtinianus - Bernardus Savonam Cæſari obviam mittitur. 62. *Savonam denuo ad eumdem legatus.* 135.
Juſtinianus - Grecbetus. 30. *Gavium capit.* 44.
Juſtinianus - Lucas Philippo Auſtrio Reip. nomine Intemelium obviam prodit. 232.
Juſtinianus - Nicolaus Reip. Gubernator. 39. *Bononiam ad Cæſarem.* 65. *Sarzanam inde ad eumdem legatus.* 127. *dux urbanus creatus.* 138. *Savonam ad Paulum III. Pontiſ. Max. Orator.* 146.
Juſtinianus - Stephanus Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ. 9.

L

Landus - Auguſtinus in Farneſium Placentiæ Ducem conjurat, eumque opprimit. 223. 224.
Laſania - Joannes Baptiſta ad Savonam regendam mittitur. 41.
Lautrechus in Italiam adventat. 10. *obſidione Neapolim premit.* 14. *moritur.* 17.
Lazania Cattaneus - Joannes Baptiſta Savonam ad Cæſarem legatus. 135.
Lazarius - Obertus Cattaneus Dux primus Reip. creatur. 38. *Præfecto urbis publicum vexillum tradit.* 58.

Ler-

Lercarius - Carolus dux urbanus creatus. 138.
Lercarius - Joannes Baptiſta Gavienſes in fidem recipit. 45. *dux belli electus.* 54. *legatus Bononiam ad Cæſarem.* 65. *Ferrarienſem & Senenſem legatos loco cedere cogit.* 66. *Orator Maſſiliam ad Gallorum Regem cum mandatis mittitur.* 91. *re infecta Genuam redit.* 93. *ad Gallorum Regem legatus.* 150. *cum Cardinali Doria ad Joannem Aloyſium Fliſcum arma in Reip. perniciem moventem progreditur.* 203.
Lercarius - Petrus Reip. Gubernator. 39.
Lercarius - Sebaſtianus Clavarum cum præſidio miſſus improbitatem Bacigalupi coercet. 99. *in Fliſcana conjuratione captus Maſſiliam triremi a Conjuratis deducitur, & paulo poſt ad oſtium Vari dimittitur.* 208.
Levianus - Antonius Cæſaris nomine Mediolanum, Sfortia mortuo, occupat. 122. *moritur.* 128.
Lumellinus - Auguſtinus Duodecim-Vir Reip. conſtituendæ. 9. *ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur.* 204. *Conjuratorum tormento penitus fortunæ beneficio cedit incolumis.* 205. *Philippo Auſtrio Reip. nomine Savonam obviam procedit.* 232.
Lumellinus - Baptiſta vir egregia virtute. 24. *ejuſdem cobortatio & beneficentia.* 25. *Reip. Procurator.* 39. *ad regendam Savonam miſſus.* 41. *obviam Cæſari Reip. nomine pergit.* 62. *Dux Reip. creatus.* 85. *Cæſari obviam procedit.* 86. *Chriſtophorum Grimaldum Roſcium Ducem ſucceſſorem habet.* 105. *Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator.* 146.
Lumellinus - Bernardus poſt Fliſcanam conjuratio-

nem Genuenſis ditionis homines Reip. nomine in armis habet. 215.

Lumellinus - Bonifacius cum Fliſcanis Conjuratis congreditur , & cedere coactus ad Centurioni ædes cum ſociis ſe contrahit. 201. *ad Faſciolanam portam audacter progreſſus capitur , & paulo poſt fuga elabitur.* 202.

Lumellinus - Franciſcus Philippo Auſtrio Reip. nomine Intemelium obviam procedit. 232.

Lumellinus - Hieronymus Reip. Gubernator. 39.

Lumellinus - Joannes Baptiſta ad Cæſarem Genuam redeuntem legatus. 85.

Lumellinus - Leonardus Savonam ad Cæſarem legatus. 136.

M

Madrutii - Chriſtophori Cardinalis Genuam adventus , & laus. 231.

Majolus - Bartholomæus Philippo Auſtrio ad Intemelium Orator. 232.

Malaſpina - Antonius Curiæ S. Georgii Ponzonum oppidum vendit. 155.

De Marenis Davania - Joannes Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ. 9.

Marinus - Franciſcus ad urbis excubias dux deſignatus. 125. *dux urbanus creatus.* 138.

Maximilianus Ferdinandi Romanorum Regis filius Genuam venit ; magnificeque a Republica Dorianis ædibus acceptus claſſe in Hiſpaniam proficiſcitur , ut Mariam Auſtriam matrimonio ſibi conjungat. 230. 231.

Medices-Alexander Florentiæ Dux interficitur. 137.

Medices - Coſmus , Alexandro interfecto , Dux Florentiæ creatur. 137. *Maſſæ arcis cuſtodem*

ad

ad illam Julio Cibo dedendam auctoritate ſua permovet. 226. *Plumbino potitur, atque in Ylva inſula turres & propugnacula ædificat.* 230. *Genuenſibus id ægre ferentibus, Cæſaremque legato interpellantibus, Cæſaris reſponſo in poſſeſſione confirmatur.* ibid.

Medices - Laurentius Alexandrum Medicem interficit. 137.

Mendoza - Hieronymus Hiſpanorum Præfectus. 78. *Coroni præficitur.* 71. *a Solimano obſidetur.* 87. *a Doria liberatur.* 90. 91.

Mendozius - Bernardinus Joannis Aloyſii Fliſci cum Petro Strozio conſpirationem impedit. 175. *Doriæ triremem a ſervis remigibus in Fliſcanæ conjurationis tumultu ad oras Lybiæ deductam triremibus ſuis fruſtra inſequitur.* 209.

Merellus Negronus - Vincentius dux belli electus. 55. *dux urbanus creatus.* 138.

Molimanſorus Velefii Gamoræque Rex a Seripho regno pulſus Genuam venit, ut in Germaniam ad Cæſarem proficiſcatur auxilium ab eo imploraturus. 248.

Mommorantius - Anna de gratiæ reconciliatione inter Regem & Genuenſes cum Lercario & Vivaldo Oratoribus agit. 92.

Moncadius - Ugo Aurianorum virtute ad ſinum Salernitanum profligatur atque interficitur. 15.

Mondegia - Bernardinus ad Guletæ præſidium cum mille peditibus relictus. 121.

Monelia - Paulus poſt Fliſcanam conjurationem duo Fliſci oppida Reip. nomine recuperat. 212.

Monelia - Gabriel poſt Fliſcanam conjurationem Genvenſis ditionis homines Reip. nomine in armis habet. 215.

Monelia - Joannes Baptiſta Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ. 9.

Monelia Juſtinianus - Octavianus dux belli electus. 55.

Mongiardinus Juſtinianus - Martinus Savonam ad Cæſarem legatus. 135. *alendis pauperibus conſtitutus.* 151.

Montejanus & Vallicerchius Gallorum duces in Genuenſes nova moliuntur. 45. *Genuam clandeſtina profectione contendunt.* 46. *ædes Doriæ in ſuburbio Faſciolano improviſo adoriuntur.* 47. *Genua Doriæ virtute prohibentur.* ibid. *Faſciolano direpto diſcedunt.* 48.

Montovii arx natura atque opere munitiſſima a Hieronymo Fliſco communitur. 212. 213. *Hieronymo in Senatus poteſtatem tradere recuſante, Reip. copiis oppugnatur.* 214. uſque. 217. *ipſoque deditionem tandem faciente occupatur.* 220.

Motus magni per totam Europam. 225.

Muleazanes expulſo fratre Tuneti regnum obtinet. 95. *a Barbaroſſa ejicitur.* 98. *Cæſarem Guletam obſidentem rerum omnium egenus adit.* 115. *Tuneto a Cæſare capto in Regno confirmatur.* 121.

Muſa - Carolus Bonfadii ſodalis. 249.

N

Neapolis obſidetur. 14. *ab obſidione liberatur.* 18.

Neapolitana ſeditio. 221. 222.

Negronus - Nicolaus Reip. Gubernator. 39. *Orator Florentiam ad Cæſarem.* 127.

Negronus - Troilus frumentariæ rei cauſa in Corſicam miſſus. 153. *Clavarinorum immoderatam licentiam cobibet.* 158. *de Furnarii crimine Senatus*

natus juſſu cognoſcit. 245. *ad Julium III. Pontif. Max. legatus.* 249.
Negronus - Vincentius dux ad urbis excubias delectus. 125.
Niellus - Pantaleo enſem inauratumque galerum Pauli III. nomine Doriæ dono affert. 105.
Niger - Joannes Baptiſta Savonam ad Cæſarem legatus. 135.
Niger - Philippus ad Cæſarem legatus. 85. *ad urbis excubias dux electus.* 125. *alendis pauperibus conſtitutus.* 151.
Nocetus - P. Franciſcus Genuenſes ad gratiæ reconciliationem cum Gallorum Rege hortatur. 91. 92.
Numidarum feritas, audacia, furor, & celeritas. 113. *fuga.* 115.

O

ORiga audaci animo mulier Gallorum præſidio Novium defendit. 59.

P

PAllavicinus - Auguſtinus Duodecim-Vir Reip. conſtituendæ. 9. *facta poteſtate Gallo internuncio reſpondet.* 33. *Savonam Cæſari obviam mittitur.* 62.
Pallavicinus - Chriſtophorus in conjuratione Fliſcana ſtrenuam pro patria operam præbet. 201. 202.
Pallavicinus - Chriſtophorus Circellum expugnat. 71. *mediam hoſtium claſſem prætergreſſus Auriæ mandata Coronem defert, atque incolumis redit.* 87. 88. *Hiſpanos Corone obſeſſos de Doriæ adventu certiores facit.* 88. *Pamphiliæ Ciliciæque oram percurrit, Iſſiacum capit, Italiam ten-*

tentat, omnia terrore complet, Genuamque revertitur. 99. 100.

Pallavicinus - Cyprianus Genuenſium in Germaniam ad Cæſarem legatus. 230.

Pallavicinus - Franciſcus dux urbanus creatus. 138.

Pallavicinus - Hieronymus Scipio in Farneſium Placentiæ Ducem conjurat, eumque opprimit. 223. 224.

Pallavicinus - Joannes Baptiſta dux belli electus. 54. *dux urbanus creatus.* 136.

Pallavicinus - Sfortia Farneſianorum equitum Præfectus, Farneſio interemto, Placentiam in Conjuratorum poteſtate relinquit. 224. 225.

Pallavicinus - Vincentius Orator ad Clementem VII. 91. *Procuratorum Curiæ S. Georgii nomine Sarzanam ad Paulum III. Orator.* 145. *Philippo Auſtrio Savonam Reip. nomine obviam prodit.* 232. *ad Julium III. legatus.* 249.

Panſa - Paulus doctus ac integerrimus vir Joannis Aloyſii Fliſci præceptor. 173. *a Fliſco in patriam conſilia agitante minus familiariter habitus.* 183. *de rei ſumma ab eodem tandem admonitus precibus ab atroci facinore fruſtra illum dimovere ſtudet.* 193. *a Senatu in Curiam introductus poſtquam, quæ de Fliſci facinore norat breviter expoſuit, cum mandatis ad Hieronymum Fliſcum mittitur.* 206. 207. *cum Hieronymo rem nonnulla ſententiarum varietate extractam tandem conficit.* 207. *decretam a Senatu Hieronymo veniam ceteriſque ſuis aſſeclis palam denunciat.* 208. *Montovium Senatus nomine mittitur cum mandatis ad Hieronymum de arce tradenda.* 214.

Paſ-

Paſſagius Interianus - Leonardus dux belli electus. 55.

Puſſanus Lumellinus - Bartholomæus dux belli electus. 55.

Paſqua - Stephanus ad bellici muneris procurationem adverſus Gallos Præfectus. 128. *arci ædificandæ ad Savonam præficitur.* 159.

Paſqua Niger - Stephanus de Furnarii crimine Senatus juſſu cognoſcit. 245.

Parthenopæus - Francus rerum Genuenſium ſcriptor. 42.

Paulinus - Gallorum Regis Orator Barbaroſſam e Provincia Conſtantinopolim redeuntem comitatur. 162.

Paulus III. ad Pontificatum evectus. 98. *Doriam enſe inauratoque galero donat.* 105. *tres ad Africanam expeditionem triremes mittit.* 110. *Cæſarem Romæ exceptum, & Gallorum Regem ad concordiam deducere fruſtra nititur.* 126. *ad congreſſum habendum eos adducit.* 144. *Nicæa colloquio delecta, eodem proficiſcitur.* 145. *Sarzanæ a duobus Curiæ S. Georgii Procuratoribus & Genuenſium legatis excipitur.* ibid. *Savonæ rurſum a ſex Reipublicæ Oratoribus convenitur.* ibid. *Nicæam pervenit, perficitque, ut inter Cæſarem & Gallorum Regem in decem annos confirmentur induciæ, Romamque revertitur.* 146. *Lucæ Cæſarem excipit.* 157. *Romæ Joannem Aloyſium Fliſcum inſigni benevolentiæ indicio recipit, Hieronymumque ipſius fratrem triremibus ac officio maritimo præficit.* 178. *Octavii nepotis ſui literis liberius ſcriptis commotus in febrim incidit, & ex ea diem ſuum obit.* 247. 248.

Petraplanus - Maximilianus Germanorum ſex millia ad Africanam expeditionem ducit. 110.
Piccamilius Doria - Hieronymus dux ad urbis excubias electus. 125.
Piccolhomineus - Joannes Cardinalis Senenſibus legatis favet. 68.
Pinellus - Auguſtinus Reip. Procurator. 39.
Pinellus - Cataneus Ædilis purgato alveo Genuæ portum reſtituit. 164.
Placentia, cæſo a Conjuratis Farneſio, in Cæſaris poteſtatem pervenit. 225.
Portus Veneris. 17.

R

Ragius Fliſcus - Laurentius Reip. Gubernator. 39.
Regius Fliſcus - Stephanus ad Cæſarem legatus. 85. 127.
Rangonus - Guido Gallorum in Genuenſi expeditione dux. 120.
Rapallenſis juvenis in patriæ direptione eximium amoris exemplum. 243. 244.
De Rapallo - Saulius Vincentius Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ. 9.
Rapallum a Dracuto funditus diruitur. 243.
Rebuſus - Pelegrus dux urbanus creatus. 136.
Rinconus - Petrus cum Cæſare Fregoſio interceptus miſerrima morte afficitur. 157.
Ritius - Franciſcus ad Palatii fores in conjuratione Fliſcana improvidi militis tormento percuſſus occumbit. 203.
Rocca - Joannes Clavarinus a Bacigalupo interfectus. 98. 99.
Roſcius Grimaldus - Chriſtophorus Dux Reip. creatus.

tus. 105. *ad Montovii oppugnationem militari conſilio præficitur.* 214. *ad Julium* III. *Pontif. Max. legatus.* 249.

Roſcius-Chriſtophorus Reip. Procurator electus. 137.

Roveretus Uſuſmarius - Joannes dux belli electus. 55.

S

SAbaudius - Carolus Allobrogum Dux. 125.

Saccus - Raphael Savonenſis Juriſconſultus Joannis Aloyſii Fliſci conſiliorum in patriam conſcius. 179. *Fliſcum ad ſummum patriæ imperium ſibimetipſi occupandum impellit.* 183. *rebus Genuæ compoſitis, Conjuratiſque urbe abeuntibus, triremi Maſſiliam profugit.* 208.

Salagerius Sardus Barbaroſſæ nomine Algerium tenet. 157.

Salvagus - Joannes Germanorum duo millia ad Genuæ defenſionem adducit. 144. *Savonæ Prætor Paulum* III. *Pontif. Max. recipit.* 145.

Salviatus - Bernardus triremium equitum Hieroſolymitanorum Præfectus. 78.

Sauguineti fratres quingentorum Italorum in Africano bello ductores. 110.

Sarmentus - Franciſcus Caſtro Novo præficitur. 148. *commeatu a Janetino Doria adjuvatur.* ibid. *Caſtro Novo a Barbaris capto in ſervitutem ducitur.* 149.

Saulii - Thomæ de Genua prodenda cum Cardinali Agriſmontano tractatus, & mors. 93.

Saulius - Joannes Baptiſta Reip. Gubernator. 39. *Sarzanam ad Cæſarem legatus.* 127.

Saulius - Julianus ad Gallorum Regem legatus. 159.

Saulius - Nicolaus Philippo Auſtrio ad Savonam Orator. 232.

Sau-

Saulius - Octavianus Genuenſium legatus ad Borbonium. 26. *in honore ab ipſo habitus.* 27. *tacitus ſe ſubducit , Genuamque revertitur.* ibid. *dux ad urbis excubias delectus.* 125.

Saulius - Vincentius legatus ad Cæſarem Savonam mittitur. 135. *Procuratorum Curiæ S. Georgii nomine Sarzanam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator.* 145. *ad Julium III. Pontif. Max. legatus.* 249.

Savonenſes maritimam a Genuenſibus negotiationem avertere , ſaliſque facultatem ſibi vindicare conantur. 12. *a Genuenſibus amice fruſtra admonentur.* 13. *ſe murorum molibus & propugnaculis communiunt.* 14. *Galliæ Regem ſuis faventem rebus habent.* ibid. *a Genuenſibus oppugnantur.* 40. *deditionem pollicentur.* ibid. *ſe dedunt.* 41. *muris , propugnaculis munitionibuſque omnibus , foſſis complanatis , portuque etiam obſtructo exſpoliantur.* ibid. *præſidium a Genuenſibus adverſus Gallos accipiunt.* 125.

Scalia Pallavicinus - Andreas alendis pauperibus conſtitutus. 151.

Scribendi occaſio. 7. *moleſtiæ & difficultates Bonfadio objectæ.* 42. 43.

Senarega - Ambroſius Gentilis Reip. ſcriba. 32. *decretam a Senatu veniam Hieronymo Fliſco ceteriſque ſuis aſſeclis palam denunciat.* 208.

Seriphus Maumethi genere ortus e ludimagiſtro Rex factus magnam Africæ partem occupat. 248.

Sexterius Lumellinus - Joannes Baptiſta dux urbanus creatus. 138.

Sfortia - Franciſcus Dux Mediolani nulla ſobole ſuperſtite moritur. 121.

Signiferi Galli in Genuæ oppugnatione egregium facinus. 131.

Solimanus - Sultanus Auſtriam invadit. 77. *in Guntii oppugnatione adverſo marte percellitur.* 83. *Conſtantinopolim dolens regreditur.* 84. *Coronem terra marique obſidet.* 87. *a Doria fugatur.* 90. *ad Africam occupandam a Barbaroſſa incitatur.* 95. *totius terrarum orbis imperium ſibi deſtinat, utque Italiæ & Cæſaris vires obterat, Africam opportunam fore intelligit.* ibid. *arma parat ut bellum Italiæ inferat.* 138. *terreſtribus & maritimis copiis paratiſſimus Conſtantinopoli movet.* 139. *Apolloniam cum exercitu terreſtri itinere contendit.* 140. *ſupra Pracam cum Doria prælium init, victuſque Conſtantinopolim redit, nonnulla Apuliæ oppida & Corcyram depopulatus.* 142. 143.

Sophia Vivaldus-Corradus Placentiam ad Paulum III. Pontif. Max. Senatus nomine legatus. 145.

Sophia-Vivaldus Sarzanam ad Paulum III. Pontif. Max. legatus. 145.

Spinula - Accellinus dux urbanus creatus. 136.

Spinula - Ambroſius ad Joannem Aloyſium Fliſcum in patriæ perniciem arma moventem Senatus nomine mittitur. 204.

Spinula - Andreas dux belli electus. 54. *Savonam ad Paulum III. Pontif. Max. Orator.* 146. *Ædilis.* 53.

Spinula - Auguſtinus ad Savonam oppugnandam mittitur. 40. *ad Novii item oppugnationem contendit.* 59. *Novienſes & Ovatenſes in deditionem recipit.* 60. *Italorum in Africano bello ductor.* 110. *cum octingentis peditibus e Provincia Genuam in ſubſidium mittitur.* 129. *portæ Faſciolanæ defendendæ adverſus Gallos præfectus.* ibid. *in Montovii oppugnatione ſummæ imperii præficitur.*

tur. 215. *in colloquium cum Garaventa & Aſſereto a Fliſco miſſis deſcendit.* 218. *Montovium in deditionem accipit.* 220.
Spinula - Baptiſta Duodecim - Vir Reip. conſtituendæ. 9. *Reip. Cenſor Supremus.* 39. *Savonam Cæſari obviam mittitur.* 62. *Sarzanam ad eumdem legatus.* 127.
Spinula - Bartholomæus Ovadam in deditionem accipit. 44. *cum octingentis peditibus Genuam ingreſſus majore ſpe civitatem complet.* 132. *ad portum Veterem cum firmo præſidio militum miſſus.* 154.
Spinula - Franciſcus Reip. Procurator. 39. *dux ad urbis excubias electus.* 125.
Spinula - Joannes Baptiſta Sarzanam ad Paulum III. Pontif. Max. Senatus nomine Orator. 145.
Spinula - Lucas Sanremium a Barbaroſſæ claſſe egregia virtute defendit. 160.
Spinula - Lucianus Philippo Auſtrio Intemelium Reip. nomine obviam prodit. 232.
Spinula-Paulus Savonam ad Cæſarem legatus. 135.
Spinula - Theodorus in Coronis obſidione hoſtile ſubſidium prohibet. 81.
Spinula - Thomas ad Henricum Galliæ Regem legatus. 221.
Strozius - Bernardus Barbaroſſam Conſtantinopolim comitatur. 162.
Strozius - Petrus cum exercitu regio in Italiam deſcendit, parum ſecunda fortuna utitur, propter magnam animi moderationem laudatur. 163. *ad Genuam occupandam cum Joanne Aloyſio Fliſco conſilia communicat.* 175.
Suarez-Gometius Cæſaris apud Genuenſes legatus de Furnarii in Remp. conſiliis Senatum admonet. 245.
Succarellus - Valerius proditionis convictus pœnas dat. 148.
Tole-

T

TOletanus - Garzias Meſſanam navigat. 140.

Toletanus - Petrus Neapolitani regni Prorex Inquiſitionis cauſa ſeditionem Neapoli excitatam compeſcit. 222.

Tribuni militares creati. 28.

Trivultius - Theodorus Galliarum Regis nomine ad Reip. cuſtodiam recipitur. 11. *de præſidiis in urbe collocandis cogitat.* 18. *Alexandria peditum duo millia accerſit.* ibid. *ex arce ad Genuenſes cohortandos, ut maneant in fide Regis, deſcendit.* 20. *ejus oratio, & in arcem regreſſus paucis comitantibus.* ibid. *ſe in arce omni ſpe deſtitutus includit.* 21.

Tunetum a Cæſare captum. 120.

Turriliana Fliſcorum familia, & vetuſtate, & genere, illuſtriumque hominum ſplendore nobiliſſima. 171. *ad civilem moderationem minime temperata.* ibid.

Turrius Spinula - Leonardus Philippo Auſtrio ad Savonam Orator. 232.

Tutavilla - Hieronymus Italorum Præfectus 78. *Coronem aggreditur.* 79. *in Africano bello Italorum ductor.* 110. *ad Guletam interficitur.* 114.

V

VAccarius - Vincentius in Fliſcana conjuratione captus triremi Maſſiliam a Conjuratis deducitur, & paulo poſt ad oſtium Vari dimittitur. 208.

Vallicerchius Gallorum dux. V. Montejanus.

Veneti Genuenſes eos, quibuſcum Julius Cibo conſilium ſceleris ſui communicarat, hoſtes Reipu- blicæ

blicæ judicant , & Octavianum Zinum in carcere ſecuri percutiunt. 229.

Verrina - Joannes Baptiſta Aloyſii Fliſci conſiliorum in patriam conſcius. 179. *Fliſcum ad ſummum ſibimetipſi patriæ occupandum imperium impellit.* 183. *rebus Genuæ compoſitis , & Conjuratis urbe abeuntibus triremi Maſſiliam profugit.* 208. *Montovii cum Fliſco obſeſſus deditionem ſuadet.* 219. *ſecuri percutitur.* 220.

Vignolus Grillus - Joannes Philippo Auſtrio ad Savonam Orator. 232.

Viſcontius - Barnabas Gallorum dux Genuam ad Feritorem oppugnat. 130.

Vitellius - Alexander Florentinos exſules ad Montemurlum cædit. 143.

Vivaldus - Antonius Savonam ad Cæſarem legatus. 135.

Vivaldus - Benedictus Orator Maſſiliam cum mandatis ad Regem. 91. *re infecta Genuam redit.* 93.

Vivaldus - Hieronymus Reip. Procurator. 39.

Uſuſmarius - Andreas arci ædificandæ ad Savonam præficitur. 159.

Uſuſmarius - Auguſtinus Savonam Cæſari obviam mittitur. 62.

Uſuſmarius - Marcus quatuor Maurorum biremes ad Stœchadas inſulas , ad Montem Chriſti , & paulo poſt ad Caput Corſum expugnat. 94.

Z

Zini Grimaldi - Baptiſtæ in Curia oratio. 55.

Zinus - Octavianus Venetiis in carcere ſecuri percutitur. 229.

F I N I S.

Digitized by Google

GIUNTA
DI ALCUNI COMPONIMENTI
DI
JACOPO BONFADIO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Eſſendo ſtato ſempre noſtro coſtume nel compilare la preſente Raccolta di dar la debita lode a tutti quegli, che dell' opera loro ci ſono ſtati corteſi, noi non potremmo, ſenza grave biaſimo incorrere, nel fine di eſſa da tal noſtro iſtituto allontanarci. E ben con ragione ci ſiamo moſſi a ciò penſare, in quanto che avendo in ogni occaſione queſto dovere adempiuto, e maſſime nella Prefazione di queſta ſeconda Parte fatto paleſe a cui ſi debbano i primi due componimenti della preſente giunta, ſtrana coſa paruta ſarebbe il paſſar ſotto ſilenzio a chi degli ultimi tre ne abbia il pubblico a ſaper grado. Giacevano queſti fra le ſcritture ſepolti e confuſi di certa famiglia della noſtra Riviera, nella quale fu non ha molto chi ebbe il penſiero medeſimo, che a noi è toccato in ſorte di eſeguire, e che avrebbe ſenz' alcun dubbio portato a fine, ſe più lunga vita aveſſe viſſuta. Venivano ciò non oſtante con tal gelosìa cuſtoditi, che con qualche apparenza ci eravamo recati a credere, dover eſſere non meno inutili tutte le ulteriori ricerche, come a vuoto erano andati tutti i tentativi da noi fatti per conſeguirli. Ma quello, che a noi riuſcito era preſſo che impoſſibile, non lo è già ſtato alla ſingolare diligenza e autorità del Sig. Abate Andrea Conter Arciprete degniſſimo dell' inſigne Chie-

ſa di Salò. Queſto pio, e dotto Signore, che al gravoſo uficio di zelante Paſtore in maraviglioſa maniera accoppia un nobile amore per la più culta letteratura, alle fervide preghiere da noi portegli condiſcendendo, tanto ſi è adoperato, che alla per fine abbiamo veduto il noſtro deſiderio compiutamente ſoddisfatto. La onde rendendo al medeſimo le debite grazie c' innoltriamo a pregarlo di volerci continuare il favor ſuo per una nuova Raccolta delle Opere d' un' altro illuſtre noſtro Concittadino, che concedendolo Iddio ſperiamo in breve di dar alla luce per comodo degli ſtudioſi e per ornamento della Patria noſtra.

Jaco-

Google

Jacopo Bonfadio

Al Magnifico Signor Silvano Cattaneo (a) *in Belgiojoſo*. (b)

SONO ſtato tutt'oggi col maggior travaglio del mondo, perchè jeri partì M. Bartolommeo per Breſcia, e queſta mattina di giovedì doveva eſſer dentro: Ha voluto la diſavventura mia che mai non ho potuto trovar cavalli in niſſuna maniera: Anderò queſta notte. In queſto mio diſpetto ho paſſeggiato tutti queſti colli, parte chimerizzando, parte poetando alla diſperata. S'io aveſſi mangiato un poco di quella torta faceva il diavolo. V. S. legga:

(a) Si è tratta la preſente lettera da un MS. dell'Ambroſiana, il quale fu prima del celebre Gian-Vincenzio Pinelli mandatogli da Paolo Calzeolari, che dal Chiar. Signor Apoſtolo Zeno ſi conghiettura poſſa eſſer ſtato della medeſima famiglia Calzeolari Veroneſe, nella quale fiorì quel Franceſco Raccoglitore e Scrittore del noto Muſeo *Calzeolari*. Paſsò queſto MS. con altri molti dopo la morte del Pinelli dalla di lui copioſiſſima libreria nell' Ambroſiana, ove, a caro prezzo comperati, furono trasferiti molti libri in quella rimaſti, come con ſua lettera degli 11. luglio del corrente anno 1747. l'eruditiſſimo Signor Bibliotecario Giuſeppe Antonio Saſſi con ſingolare gentilezza ci avviſa.

(b) Di Belgiojoſo, luogo di Silvano Cattaneo, faſſi onorata menzione in più luoghi dell' Opera uſcita nel 1745.

Lito noto alle muſe, antri ſonori,
Ove ſott' alte ed onorate ſponde
Speſſo il padre Benaco ſi naſconde,
Ne' ſuoi più degni e più ſublimi onori,

Remota piaggia, che ſoavi orrori
Serbi a Minerva fra l'amate fronde,
Sacr' oliveto, ove non mai s'infonde
Nè gelo, nè peſtiferi calori,

O di Pallade nido e di Silvano
Oggi natura in te ſi gloria e mira,
Benchè ancor baſſo e di non molto grido:

Non bagna loco tal preſſo o lontano.
Il mar, nè 'l vede 'l ſol, ovunque gira,
E mi perdoni pur e Paſo e Gnido.

Mi raccomando alla S. V., e la ſupplico mi comandi, s' io le poſſo far ſervizio, che le ſono buon ſervitore.

SAG-

alla luce in Venezia in 4. col titolo di *Salò e ſua Riviera, deſcritta da Silvan Cattaneo* ec. e ſpecialmente nelle *Notizie intorno la Vita e Scritti di Silvano* ad eſſa premeſſe colle ſeguenti parole: *Aveva egli Silvano fra gli altri poderi della ſua Caſa un luogo ameniſſimo lungo il Benaco in un piccolo ſeno detto la Valle di Manerba col nome di Belgiojoſo egualmente diſtante verſo oſtro da Sirmione, patria del famoſo Catullo, e da Gazano verſo tramontana, ove nacque il ſuo amico Bonfadio, tal che Dante, ſe foſſe ſtato in quel tempo l'avrebbe detto* eſſere il mezzo tra cotanto ſenno.

(I.)

SAGGIO pittor, ſe vuoi, (*a*)
Se pur tant' alto aſpiri,
L'idolo mio ritrarre a parte a parte,
Entro a' begli occhi ſuoi
Accendi i tuoi deſiri,
Ch' ivi t'inſegna amor la tempra e l'arte:
Indi laſcia in diſparte
Ciò che vedeſti mai;
Perchè la rimembranza
Di qualche altra ſembianza,
Non ti faccia mirar più baſſo aſſai;
Che a queſta nuova Dea
Si convien nuova forma e nuova idea.

Le chiome d'or lucente,
D'alabaſtro la fronte,
Di zaffir gli occhi, e gli altri pregi tali
Son tra la volgar gente
Lode comuni e conte,
Di beltà umana, umane doti e frali,
E d'opere mortali;
Ma quì ſotto uman velo
Beltà divina ſplende,
Che non ben ſi comprende

Da chi non s'alza contemplando al cielo;
E ſembianza e corona
Le ſerba il ciel, che a null' altra ſi dona.

Dunque dell' Alba i fiori,
E le bianche e vermiglie
Guance, onde appari eternamente adorna;
E i bei vaghi colori,
Con l'altre meraviglie,
Ond' Iri l'arco ſuo dipinge ed orna;
E del ſol, quando torna
Più vago al ſuo levante,
E'l dì chiaro n'adduce,
Prendi il moto e la luce,
Con che dà vita all' erbe ed alle piante;
E tutto queſto inſieme
Contempla a far l'alte bellezze eſtreme.

Delle tre Grazie belle
Forma queſt' una allora,
Ch' ignude tornan da bei fonti loro,
In atto che tra quelle
Si veggia ſtar, qualora
Si contempli il mirabil tuo lavoro,
E come or io l'adoro,
Perchè la riveriſca
Ogni altro, in viſta ſia

Dol-

Dolce , benigna , e pia ,
Come quando il mio mal par, che gradiſca.
Sia la bellezza eſterna
Specchio leal della virtute interna.

Per le ſelve ſuccinta
Sen va leggiadra Diva
Fere cacciando , ed ha pregio non vile ;
Fa , che coſtei dipinta
Ancor , ſiccome viva ,
Faccia de i cori altrui preda gentile.
D'amor l'eſca e 'l focile
Celi ne' ſuoi begli occhi ,
Onde a la viſta renda
Diletto , e l'alme incenda ,
Come 'l foco, ſe 'l miri, e poſcia il tocchi.
Da lunge il bacio sfide
Col labbro bel , che di dolcezza ancide.

Porga agli affetti , ai ſenſi
Doglia inſieme e diletto ,
Speme e timor , che li ſoſpinga , e freni;
Penſier di gloria accenſi
Naſcan dal divo aſpetto ,
E da' bei lumi di letizia pieni
Deſir dolci , e ſereni,
Aſconda , e moſtri al fine

Ro-

Roſata ed aurea veſta ,
Sottilmente conteſta ,
L'alte e rare fattezze e pellegrine ;
E 'l bel candido piede
Manifeſti 'l candor , che non ſi vede.

O ſe con gli occhi miei
Tu poteſſi mirarla
Come andreſti dell' opra altero e chiaro ;
Perocchè 'n mirar lei
Coſe nel cor mi parla
Amor , ch'io non ſo dir , ſebben le imparo.
O pur lo ſtil tuo raro
Aveſſi , ch' or bram' io ,
Da poter ad effetto
Trar l'alto mio concetto
Con che appreſſo talor gli angeli , e Dio ;
Quantunque il mio penſiero
La figuri men bella anco del vero.

Ma come può 'l color , nè l'arte tanto
Far ſimil ſua beltate
Del corpo al ſol , dell' alma alla bontate?

SOA-

(*a*) La preſente Canzone è ſtata eſtratta dalla *Nuova ſcelta di Rime di diverſi begli Ingegni*, *fra le quali ne ſono molte del Tanſillo non più per l'addietro impreſſe*, *e pur ora date in luce*. In *Genova appreſſo Criſtoforo Bellone* 1573. *in* 12. Il Raccoglitore , come dalla dedicatoria , fu Criſtoforo Zabata.

(II.)

SOAVI aprici colli
Fiorite piagge amene, ombroſe valli,
Che d'ogn' intorno coronate i molli
Campi correnti, e i liquidi criſtalli
Di quel chiaro Benaco,
Che ſol fra ciaſcun laco
Col fremito e con l'onde al mar s' agguaglia,
Sien le dolci contrade
Voſtre difeſe a sì crudel battaglia
Della infelice noſtra annoſa etade.

Digitized by Google

(III.)

OMBROSA chiuſa valle , (*a*)
Grato loco repoſto ,
E tu mia guida , aſcoſto obliquo calle ,
Che per ſecreto e foſco
Orror di ſacro boſco
Mi ſcorgi d'un bel fonte alle dolci acque ,
Che per vermiglie e gialle
Piagge ſcorrendo già tanto mi piacque ;
Ogni qualvolta che piangendo i' voglio
Sfogar l'acerbo mio grave cordoglio ,
Fuggendo ogni altra ſtrada ,
Per voi torno alla fida alma contrada ,
Che ben a' miei lamenti
Riſponde , e co' tormenti miei s'accorda
Nè meco è , come altri la chiaman , Sorda.

DI

(*a*) Nella preſente Canzone parla il Bonfadio della Valle Sorda , come la chiamano i popoli di quel contorno. Giace queſta nelle vicinanze di Vobarno, Terra della Riviera , ed è non molto diſtante da una parte da Gazano ſua patria, e dall' altra dalla di lui caſa della Corona. Le memorie, che della famiglia Bonfadia preſſo a quelle genti e in eſſa fino a' dì noſtri ſi ſono conſervate, non laſcian luogo a dubitare, che queſta non foſſe una delle abitazioni del noſtro Jacopo.

(IV.)

DI paſſo in paſſo, d'un' in altro colle
Mi ſoſpinge un penſier, che appena il piede
S' accorge della via gravoſa ed erta.
Giunto talor ſu 'n cima, che ſi eſtolle
Aſſai più ſu che gli altri, onde ſi vede
Di liquidi criſtal campagna aperta,
Coronata e conſerta
Di lauri intorno e verdeggianti olive,
Loco certo da far ſerene e prive
De' lor ſecreti affanni umane menti,
Quivi m'aſſido, e più ch' aperto miro
Il bel paeſe,. con più gravi accenti
Del core al ciel ſoſpiro;
Quivi ſon gli occhi a lagrimar più intenti.
O me infelice! e queſta dolce viſta,
Ch' ognun può rallegrar, me ſolo attriſta.

I L F I N E.

BRIXIÆ. MDCCXLVII.

Excudebat JACOBUS TURLINUS.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

005651999